

Societat Andorrana de Ciències

ANDORRA I ELS SEUS VEÏNS DEL NORD

18a DIADA ANDORRANA
XXXVII UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
20 d'agost del 2005
Prada de Conflent

Publicacions Diades

Andorranes a la UCE

SAC (Prada de Conflent)

• 1988

**ANDORRA, ESTAT, INSTITUCIONS,
SOCIETAT (1a)**

• 1989

**ELS MOVIMENTS MIGRATORIS
A ANDORRA (2a)**

• 1990

LA IDENTITAT NACIONAL (3a)

• 1991

EL FUTUR D'ANDORRA (4a)

• 1992

TÈNCENCIES POLÍTiques A ANDORRA (5a)

• 1993

**ALTERNATIVES ECONÒMIQUES PER A
ANDORRA (6a)**

• 1994

ANDORRA I LA CATALANITAT (7a)

• 1995

**EL FINANÇAMENT DE L'ESTAT ANDORRÀ
(8a)**

• 1996

ANDORRA EN EL MÓN (9a)

• 1997

LA INTEGRACIÓ A ANDORRA (10a)

• 1998

**ANDORRA I L'APROFITAMENT DELS RECUR-
SOS NATURALS (11a)**

• 1999

**L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI ANDORRÀ
(12a)**

• 2000

**FORMACIÓ I ENSENYAMENT A ANDORRA
(13a)**

• 2001

**ANDORRA I LA INTEGRACIÓ A LA UNIÓ
EUROPEA (14a)**

• 2002

UNA HISTÒRIA D'ANDORRA TEMÀTICA (15a)

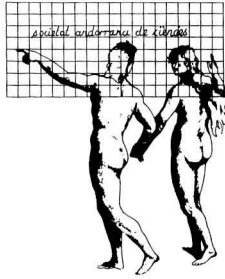
• 2003

ANDORRA I ELS SEUS VEÏNS DEL SUD (16a)

• 2004

**ELS LLINDARS ÒPTIMS DEL CREIXEMENT
ANDORRÀ (17a)**

Societat Andorrana de Ciències

ANDORRA I ELS SEUS VEÏNS DEL NORD

18a DIADA ANDORRANA
XXXVII UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
20 d'agost del 2005
Prada de Conflent

Diada patrocinada per

Govern d'Andorra
Ministeri d'Afers Exteriors,
Cultura i Cooperació

© Societat Andorrana de Ciències
Primera edició, juny 2006

Amb el patrocini de:
Ministeri d'Afers Exteriors, Cultura i Cooperació
i Andbanc Grup Agricol Reig

Realització gràfica: ARA Disseny (ADMEG)
Maquetació: Pilar Monge

Impressió: Grafinter
ISBN: 99920-1-613-2
DL: AND. 344/2006

Índex

Salutació del rector, per Joandomènec Ros i Aragonès	7
Presentació, per Antoni Pol i Solé	9

Ponències

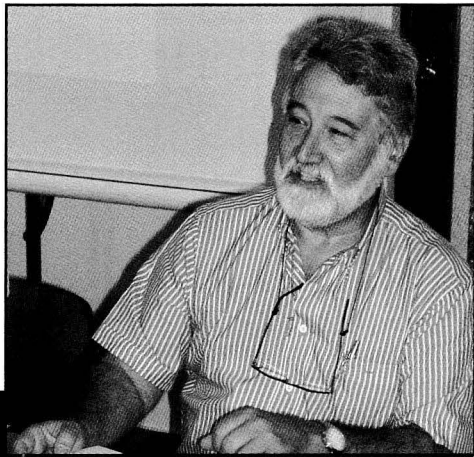
- Enric Riba i Valls: <i>Quin és l'esdevenidor per a les ONET (Oficines Nacionals Estrangeres de Turisme)</i>	11
- Francesc Garcia: <i>La presència de l'ensenyament francès a Andorra</i>	19
- Alain Rippol: <i>Options d'avenir commercial pour l'Andorre</i>	25
- Salvador Brasó i Campderròs: <i>El rugbi com a element de relació d'Andorra</i>	29
- Jacques Carcy: <i>L'Alliance à la croisée des cultures ou le français langue étrangère de voisinage</i>	35
- Lydia Magallon i Font: <i>Les visites de les escoles a Andbank: una manera pràctica d'estar a prop de la societat andorrana i d'obrir-nos a l'exterior</i>	41
- Joan Becat: <i>Les relacions entre la Catalunya Nord i Andorra: geografia, economia, ensenyament i política</i>	51
- Jean Pierre Sicre: <i>Les relations Andorre-Haute Ariège</i>	69
- Josep Maria Camp i Areny: <i>La relació entre la Massana i els nostres veïns del nord</i>	73
- Enric Casadevall i Medrano: <i>Les relacions comercials entre França i Andorra, 35 anys després</i>	77
- Joan Francesc Denis: <i>Proposition pour une politique d'échange culturelle et touristique</i>	87
- Francesc Pallàs i Viladomat: <i>Les relacions comercials d'Andorra amb França</i>	91
- Miquel Adroher: <i>La "Stòria del Sant Graal" versió catalana i franciscana de la "Queste del Saint Graal"</i>	99
- Olivier Codina i Vialette: <i>Els obrers especialitzats i el mercat laboral andorrà dels segles XVII-XIX</i>	109
- Roser Jordana i Mallol: <i>Els turistes francesos: visió des del Sindicat d'Iniciativa</i>	119
- Miquela Valls: <i>Aproximant-se a la literatura andorrana des de Perpinyà</i>	123
- Univers Bertrana: <i>El complex dels confins, el nord als mitjans de comunicació</i>	137
- Salvador Fernandez: <i>La nova estació d'esquí Porte des Neiges</i>	143
- Alicia Marcet: <i>Les relacions entre Andorra i França</i>	149
- Imma Tor i Faus: <i>10 anys de l'Ambaixada d'Andorra a França</i>	155
- Miquel Alís i Font: <i>La parròquia d'Encamp i la seva relació amb els veïns francesos</i>	161
- Cloenda, per Àngels Mach i Buch	167

Annex

Participants	169
Recull fotogràfic	171
Programa	176
Recull de premsa	177

Salutació

Joandomènec Ros i Aragonès

Moltes gràcies, i moltes gràcies a tots vostès perquè un any més estan participant en aquesta jornada, Diada andorrana, amb temes que són d'interès per a Andorra, naturalment, però també per a tots nosaltres, ja es tracti d'*Andorra i els seus veïns del nord*, com enguany, ja es tracti, com l'any passat, dels *Llindars òptims del creixement d'Andorra*, però també de qualsevol comunitat que es troba en ple segle XXI, amb tota una sèrie de condicionants, de necessitats, de globalització volguda o no volguda. Jo crec que les reflexions que vostès fan són importants, i és especialment grat per a mi, com a rector d'aquesta Universitat Catalana d'Estiu, que al llarg de tant de temps, i espero que en l'avenir, això segueixi.

Utilitzin, usin les nostres instal·lacions i la coincidència d'aquests deu dies d'activitats per venir aquí a reflexionar sobre coses que els interessin a vostès però que també ens interessin a tots, com és natural; per tant, estic molt content i els felicito i els desitjo que treguin un bon profit d'aquesta jornada.

Al mateix temps, ja que ho he esmentat, em plau també dir que molt sovint en actes d'aquest tipus es diuen coses molt interessants, molt sentides, com les que ara mateix acaben de pronunciar, però que queden en l'aire, tots quedem més o menys satisfets però després això s'esvaeix. No és el cas d'aquesta Diada andorrana: la Societat Andorrana de Ciències, que la promou, procura que tot el que es diu aquí quedi ben reflectit en els successius volums que va editant, que són –ja n'hi ha uns quants– un element molt important, jo crec, de consulta. I per l'amabilitat de l'Antoni Pol, que cada any fa el regal dels que han publicat, fa goig, fa gust poder veure les coses que es fan, no només a Prada sinó a d'altres llocs i que tenen com a denominador el coneixement, l'estudi del passat, del present i, fins on

es pugui, l'atalaiament del futur, del que és i el que serà per a Andorra. I això, esvandint-ho a d'altres terres, és el que fem a la Universitat Catalana d'Estiu, de manera que per això mateix estic ben satisfet.

Res més, si alguna cosa necessiten, ja saben que potser els costarà trobar-me en algun moment, però jo mateix o qualsevol dels membres de l'organització estem a la seva disposició. Estic molt content de nou que estiguin aquí, que puguin gaudir, treballar i, que l'any que ve puguem presentar el resultat d'aquestes jornades en un volum tan interessant com aquest darrer que tenim aquí.

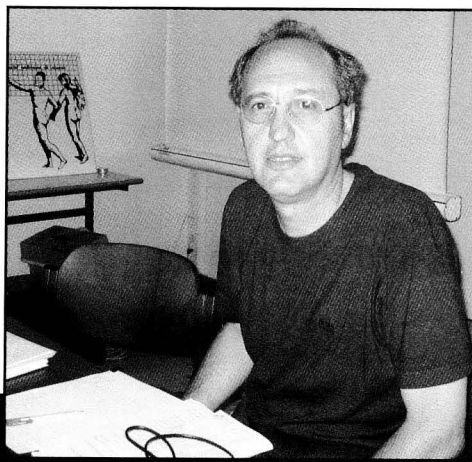
Endavant!

Joandomènec ROS

Rector de la XXXVII Universitat Catalana d'Estiu

Presentació

Antoni Pol i Solé

En nom de la SAC benvinguts a tots i gràcies per la vostra participació i assistència. Gràcies als que heu fet l'esforç d'oferir-nos la vostra reflexió desinteressada i gràcies als ministeris d'Educació i de Cultura i a Andbanc per la seva confiança i suport.

La geografia, a través del relleu muntanyós, ha fet que es constituís com un barratge natural entre Andorra i els seus veïns del nord durant molt temps en una bona part de l'any.

Aquesta separació física ha estat, però, progressivament vençuda amb els mitjans actuals, tot i que encara ens queda molt per fer per tal de permeabilitzar les comunicacions i per tant les relacions entre el nord i el sud en aquesta àrea dels Pirineus centrals, modernament i tradicionalment deprimida, tant econòmicament com socialment, mentre que els seus extrems costaners disposen de millors condicions.

En el temps en què pastors, dallaires, paredaires, minaires, i caçadors i fargaires passaven d'un costat a l'altre es tenia clar que ningú, de més enllà, vindria a arreglar-los els camins o a crear-ne de nous, i que per tant era a ells a qui pertocava d'espavilar-se. I ho feien fins i tot malgrat la llengua.

Avui quan les dificultats físiques són al nostre abast de superar-les no podem acceptar que la llengua sigui un barratge o un fre a les nostres relacions.

Els uns i els altres ens coneixem prou bé per saber que no n'hi ha prou per separar-nos. Com les fronteres, que, tot i ser-hi ben clares i establertes, mai no han frenat del tot les necessitats, les conveniències ni les voluntats de relació entre els dos costats.

Avui potser ja no hi ha necessitats però hi continua havent conveniències i per tant cal que hi hagi voluntats. A tots ens correspon saber-les trobar, les unes i les altres, en interès propi, per a un millor desenvolupament dels nostres territoris.

Prescindir dels veïns, quan som tan pocs i tan poc, és un luxe que no ens podem permetre. Junts, donant-nos suport, associant-nos els uns amb els altres per via del turisme, de la natura, de l'esquí, de les comunicacions, de la formació, del treball, de la sanitat, de l'aprofitament dels recursos naturals, de la gestió dels residus, del medi ambient, de la cultura, de les relacions socials, dels intercanvis econòmics, en les infraestructures, serveis i equipaments, en el respecte, l'admiració i coneixement mutu, en la solidaritat... podem obrir noves vies de desenvolupament.

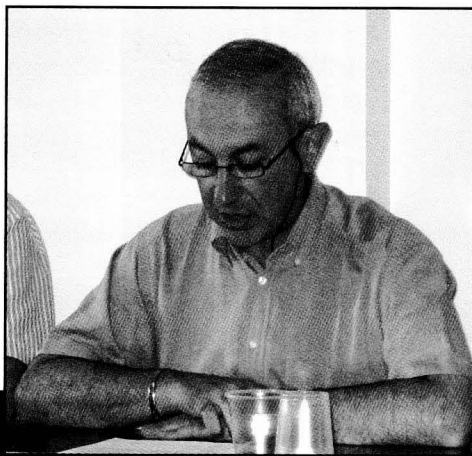
Ens cal a tots fomentar, estrènyer i consolidar vies clares de diàleg, cooperació i relació per poder arribar, junts, més lluny.

Antoni POL

Representant de la SAC dins la UCE

Quin és l'esdevenidor per a les ONET?

(Oficines Nacionals Estrangeres de Turisme)

Enric Riba i Valls

Introducció

Les Oficines Nacionals Estrangeres de Turisme (ONET) som i serem les protagonistes essencials de la promoció turística internacional a França.

De la simple permanència telefònica d'informació a les més importants en mitjans humans, financers i tècnics, els protagonistes institucionals ens caracteritzem per una gran heterogeneïtat.

Però cal constatar que l'apel·lació *oficines de turisme* amaga, de fet, realitats molt diverses.

Malgrat aquestes diversitats, una associació anomenada ADONET (de la qual Andorra és membre des de fa més de quinze anys a través d'un servidor, en el lloc de vicepresident i secretari general) federa més de cinquanta països amb la finalitat d'actuar comunament per al profit de cadascun dels seus membres.

A més, contribuïm a reforçar la credibilitat i l'eficàcia d'aquestes institucions, íntimament lligades al gran públic, als professionals i amb una presència cabdal, mitjançant l'Associació, prop de les administracions concernides del país que ens acull.

Molt recentment, el sector es mou a passos de gegant i no sense certa pressió.

Tres tipus de pressions externes impulsen una nova manera de fer en el sector:

- el marc institucional i administratiu del qual depenem les ONET (reestructuracions de les administracions nacionals del turisme, disminució dels pressupostos, *desengatjament* de l'Estat, redistribució de les responsabilitats en la promoció exterior, una nova definició de les nostres missions...);

- el mercat turístic ofereix noves perspectives i genera nous objectius (desenvolupament dels viatges internacionals, competència accelerada dels actors turístics, canvis en el comportament del consumidor, noves organitzacions de la indústria dels viatges... i no podem oblidar els nous mercats com la Xina i l'Índia);
- l'entorn tècnic i comercial, que ha vist l'aparició de noves formes de comunicar i de comercialitzar (màrqueting directe, venda per Internet...).

L'entorn en el qual evolucionem les ONET està actualment en plena mutació. Molts elements de l'actualitat política, econòmica i tècnica fan que haguem de canviar progressivament.

L'observació curiosa dels canvis actuals que es produeixen en el mercat turístic, les noves tecnologies, els governs i, per extensió, en les ONET ens permet percebre les mutacions que es produeixen en el sector.

Podem dividir-les en els àmbits següents:

- 1 - Les missions.
- 2 - Les estructures.
- 3 - La comunicació.
- 4 - La comercialització de les ONET.

Els elements que segueixen ofereixen un suport de reflexió sobre l'esdevenir immediat o més llunyà de les ONET a França.

1. Missions diversificades i ambicioses

Dels taulells distribuïdors de documentació dels anys setanta a les oficines de màrqueting actuals, les ONET han canviat progressivament la seva fesomia i han diversificat les seves missions.

Aquests últims anys s'han caracteritzat per l'emergència de la noció de *coordinació* entre les indústries receptives i emissores, paral·lelament a la importància constant acordada al deure d'atenció i d'informació al turista potencial.

El públic de les ONET canvia. Aquestes institucions són percebudes cada cop més com un *associat* útil als TO (operadors turístics), agents de viatge, etcètera que sol·liciten els nostres serveis. Les missions de les ONET evolucionen enfront d'aquesta nova demanda dels professionals.

Assistim a un apropament: abans era cap al gran públic, avui cap als professionals.

La indústria privada ha esdevingut un *associat* incontestable de les polítiques de promoció turística.

Les missions de base de les ONET són i seran principalment:

- informar els turistes potencials sobre l'oferta turística del país a promoure;
- generar, entretenir o reforçar l'interès, per a una percepció positiva del gran públic pel que fa a la destinació;
- generar fluxos humans turístics;
- representar oficialment l'administració turística del país a França en el sector mercantil i als mitjans de comunicació, i
- facilitar material de promoció al públic i al professional.

Una vegada acomplertes les primeres missions, hem d'apropar-nos a l'estimulació i la formació dels intermediaris (fent guanyar sojorns als venedors de viatges, fent *eductours*, presentant la destinació en els seus llocs de venda, participant conjuntament en la presentació de la destinació...).

La naturalesa de les missions confiades varia segons:

- la proximitat o no del mercat emissor;
- el lloc que ocupa la destinació en el seu cicle de vida (llançament, creixement, maduresa o declinació), i
- la importància de la programació d'aquesta destinació per a la indústria emissora.

De simples taulells d'informació, les ONET han esdevingut:

- un dispensador de serveis institucional, una oficina de màrqueting i un conseller destinat a les empreses i a les institucions de la destinació;
- un organisme de lligam de les diferents estructures institucionals i privades intervenint en el mercat;
- un assistent expert, un interlocutor privilegiat dels agents de viatge per elaborar el seu màrqueting estratègic (desenvolupament del mercat) i operacional (muntatge de productes, comunicació...);
- un centralitzador, creador i divulgador d'informacions al mercat turístic;
- portaveu de la indústria receptora;
- concebedores de paquets informatius turístics, cercant obtenir la seva inclusió en els catàlegs de les agències de viatges.

Les competències territorials de les ONET han canviat i s'han estès a causa de les restriccions pressupostàries, cosa que ha provocat el tancament d'oficines i de fet la recuperació del país per una altra OT, i del desenvolupament de noves tecnologies de la informació.

Les nostres missions s'han alleugerit pel que fa al gran públic, contractant empreses de serveis (desviament de les trucades telefòniques, tractament del correu...).

En fi, les ONET tenim més autonomia comparades amb les nostres administracions centrals, tant en el màrqueting operacional com estratègic.

Globalment podem dir de que les missions de les ONET han evolucionat:

- de la informació al consell;
- del gran públic als professionals i a les institucions;
- de la comunicació de massa a la personalitzada;
- de la publicitat a la promoció;
- d'un servei públic gratuït a un servei pagant (correu...);
- d'objectius generals a objectius quantificats i avaluats.

2. Estructures en revisió permanent

Des de fa uns quants anys i cada vegada més, constatem l'emergència del sector privat en el treball de les ONET. Aquesta emergència prendrà diferents formes.

Les estructures actuals en general s'organitzen sobre unes tendències i alguns dels principis que segueixen:

- el *desengatjament* progressiu de l'Estat en la promoció turística;
- el finançament mixt de les estructures i activitats de promoció de les ONET;
- l'organització de la indústria receptora per a les seves accions en els mercats exteriors;
- la participació creixent del privat dins de l'elaboració de la política governamental de promoció;
- la responsabilitat de tots els actors en la promoció exterior;
- l'establiment de col·laboracions i d'una coordinació entre les estructures institucionals locals, regionals i nacionals amb la indústria receptora.

Estructures físiques d'un nou gènere

Les estructures físiques de les ONET presents a França coneixen canvis diversos, i sense fer prova d'una imprudència excessiva podem afirmar les tendències següents:

- un increment del nombre de destinacions turístiques que obren despatxos d'informació permanents sota la forma d'una ONET;
- el desenvolupament de les institucions de promoció regional allotjades en locals de representació o per una ONET;
- els despatxos d'informació s'ubiquen cada vegada més en pisos i/o una deslocalització en barris menys prestigiosos de la capital;
- un progressiu tancament al públic de les ONET (que va des d'una reducció dels horaris d'obertura fins a la informatització completa del tractament de les demandes d'informació);
- un traspàs de nombrosos serveis de les ONET a empreses exteriors (el correu, la comptabilitat, les trucades telefòniques...) per privilegiar les activitats de màrqueting;

- una col·laboració accentuada de diferents ONET;
- la reducció de la superfície i dels efectius;
- una informatització molt forta de les tasques;
- un desenvolupament de sinergies entre cambres de comerç, centres culturals i associacions diverses;
- una diversificació d'antenes de província de les ONET les quals es materialitzen per:
  - representants comercials empleats per les ONET;
  - empreses regionals de representació, agències de comunicació o de viatges amb mandat de l'ONET;
  - els consolats regionals, associacions culturals, restaurants nacionals o per OT / SI de ciutats agermanades.

Assistim avui a l'aparició d'empreses privades franceses especialistes en una o diverses destinacions. Proposen serveis d'informació i de consell turístic remunerats, per al gran públic i els professionals.

Les representacions turístiques de la capital canvien de fisonomia per esdevenir:

- oficines tancades al públic amb efectius reduïts i molt més professionals;
- federatives (institucionalment i/o físicament) de la indústria del viatge;
- les antenes informatives en un territori més ampli i amb xarxes diversificades;
- defineixen la seva política amb més àmplia participació de tot el *consorci*.

3. Una comunicació que canvia

L'actual observació de les ONET i les innovacions tecnològiques ens fan pensar que les OT estrangeres han d'entrar –i algunes ja ho hem fet– en la revolució cultural de la forma de comunicar en el nostre entorn.

No seré arriscat si dic que estem en una profunda mutació dins de la comunicació tant sobre el fons com en la forma.

- comunicar amb entitats *supranacionals* (*la ruta de Marco Polo*);
- proposar una informació pagant (participació en les despeses), instantània i més experimentada per al turista potencial amb l'ús de les tècniques dels viatges virtuals.

a) Proposar una comunicació: més *ciblada*, més comercial, més indirecta (treball accentuat amb la premsa), més temàtica, més regional, més elaborada i estudiada (feta amb estudis de mercat molt més elaborats), més oportunista.

b) Els canvis dominats pels avenços tecnològics: els CD-ROM, la documentació turística electrònica, les imatges virtuals, la missatgeria vocal... Totes aquestes eines han evolucionat molt i permeten una transmissió de les dades molt ràpida, de millor definició, més massiva, més personalitzada i amb diferents suports.

Estem en plena era dels multimitjans aplicats al turisme. La combinació de diversos mitjans dóna suport a aquest concepte (so, textos, imatges) en una mateixa màquina (ordinador i/o televisor). Avui, aquests mitjans parlen un llenguatge comú, permeten les unions entre ells i nombroses possibilitats d'interconnexions.

La conseqüència d'aquesta supraaccessibilitat del gran públic envers aquestes tècniques ens força a constatar:

- un reemplaçament del contacte humà per un servei de demandes d'informació organitzat a l'entorn d'Internet, de missatgeries vocals...
- uns serveis que recullen, gestionen i difonen una informació complexa en temps real. Els sistemes de difusió no evolutius o superats (el Minitel) desapareixen.

En general, podem dir que la comunicació serà cada vegada més racional, diversificada, personalitzada en el fons i en la forma, i més basada en la tecnologia.

4. La informació comercial, primer pas cap a la comercialització

La concreció del pla de màrqueting d'una destinació reposa sobre el desenvolupament de nous fluxos turístics i, per tant, sobre la comercialització més àmplia de productes.

Amb mandat i finançades en gran part pels nostres governs, les ONET no tenim pel nostre estatut la llibertat de posar al mercat productes turístics comercials. Sols algunes ONET de l'Europa de l'Est fan figura d'excepció.

La noció de servei públic (que implica imparcialitat i independència) i l'estatut de representació oficial d'un govern no poden ser oblidats.

Així, és plausible (i desitjable) que les ONET no efectuem una intrusió en el treball de les xarxes comercials.

Però la nostra missió és apropar l'oferta de la demanda turística, i és inevitable que multipliquem les passarel·les entre les funcions d'informació i de comercialització.

Aquest *consorci* institucional i comercial agafa formes múltiples. La distància entre els passos d'informació i de comercialització es redueix per:

- la interconnexió de serveis informàtics institucionals i privats. Aquests últims proposen la venda a distància;
- l'evolució de la informàtica de les ONET d'un servei d'informació a un servei de disponibilitat amb opció de reserva;
- l'intercanvi de fitxers de consumidors entre les OT i els productors;
- la difusió per l'OT de catàlegs comercials dels TO que han conclòs accions de màrqueting conjuntes;
- el finançament parcial o total de les campanyes publicitàries dels TO o transportistes per part de les ONET, o la inversa;

- l'evolució d'una comunicació per destinació a una comunicació per producte;
- la informàtica canvia els canals de distribució del viatge, ja que permet fer pagaments;
- l'obertura a la distribució de les xarxes informàtiques perquè *tothom ven a tot el món i informa sobre tot el món a tothom*;
- el *consorci* privat i institucional en un mateix lloc físic.

Les accions de les ONET han evolucionat cap a una comunicació per productes i una informació de forma més comercial i han reduït la distància física i mental entre l'acció d'informar i de comercialitzar.

No obstant això, cal deixar la comercialització al sector privat i evitar els derrapats possibles. És necessari que reflexionem en certes regles de deontologia, comunes al sector institucional.

Conclusió

El ràpid desenvolupament dels viatges internacionals afirma la necessitat d'una nova organització de les administracions nacionals de turisme. Encarregades de la promoció de la seva destinació fora de les seves fronteres a través les ONET, han de suscitar i organitzar cada vegada més els fluxos de turistes.

Abans asseguraven aquesta tasca totes soles, i avui podem comptar amb la col·laboració del sector privat. De la funció de promoció hem evolucionat cap a una posició de lligam entre les indústries receptives o emissores i les institucions de tots els nivells (nacional, regional i local).

El mercat francès ofereix un ventall interessant d'experiències diversificades amb la instal·lació d'antenes d'ANT. Les Oficines Estrangeres de Turisme –tot i omplir encara la nostra funció d'informació– ja passem a l'estudi en profunditat de la demanda per transformar-nos en vertaderes bases operacionals a l'ús del *consorci* de la professió turística.

La promoció exterior és ben bé cosa de tots.

Això testimonia la gran diversitat de les accions per treballar el potencial francès.

Cinc criteris combinats decideixen del tipus d'organització de les ANT i per extensió de les seves ONET dins del país:

- la proximitat del mercat emissor i, correlativament, la importància de la programació de la destinació per la indústria emissora;
- el nivell d'organització de la indústria receptora i de les institucions;
- la posició de la destinació dins del seu cicle de vida (introducció, creixement, turbulències, maduresa o davallada);
- la naturalesa i el nivell de desenvolupament polític i econòmic del país a promoure, i

- la importància acordada al turisme pels governs dins de la seva economia nacional.

Les ONET estem a l'alba d'una nova època de la promoció turística.

Les tendències són:

- la multiplicació de *consorcis* implicats en la promoció institucional;
- el *desengatjament* de l'Estat dins d'aquest domini;
- una nova concepció del mapa mundial de les destinacions i de les entitats turístiques a promoure;
- una regionalització i individualització de la comunicació turística;
- les noves tecnologies capgiren els canals tradicionals de comunicació i de distribució del sector dels viatges.

Aquestes línies volen modestament aportar un suport de reflexió sobre l'esdevenir de les Oficines Nacionals Estrangeres de Turisme en general, és una constatació i no el meu parer personal.

Ens queda solament la voluntat de dotar-nos dels mitjans necessaris per al renovament.

A propòsit de canvis, meditem la citació d'Albert Einstein. És el que pot succeir-nos si no prenem consciència dels nous reptes majors als quals ens afrontem: "L'absurditat consisteix a fer i refer sempre la mateixa cosa, esperant que el resultat sigui diferent."

Mercès senyores i senyors per la seva atenció.

Enric RIBA

Director de l'Oficina de Turisme d'Andorra a París d'ençà el 1981.

Vicepresident i secretari general des del 1989 de l'ADONET

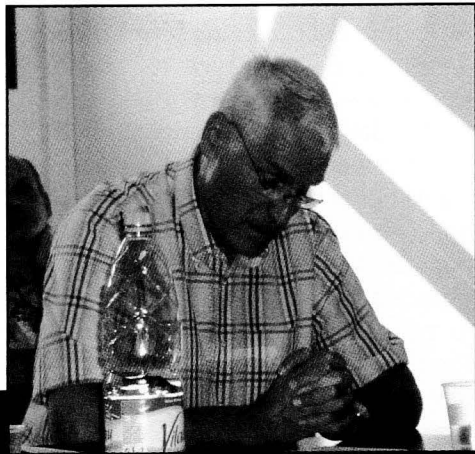
(Associació de les Oficines Nacionals Estrangeres de Turisme)

Membre fundador, el 1990, de la FECTO (Federació Europea de Ciutats i Oficines de Turisme)

Formació autodidacta en turisme

Estudis al liceu Renouvier (1964-1968) i a les Escoles Salesianes de Sarrià (1968-1971)

La presència de l'ensenyament francès a Andorra

Francesc Garcia

Atès que aquesta presència és una realitat des de fa més de cent anys, tan sols en recordaré algunes dades claus...

Oficialment, la primera escola francesa obre el 12 d'octubre de l'any 1900, però no se sap amb tota certesa si n'hi va haver alguna altra en funcionament o bé algun mestre que exercís abans de la data esmentada.

Caldria subratllar el rol actiu del veguer francès d'aquella època, que va ser imprescindible: el Sr. Carles Romeu, amb residència a Prada.

Les desavinences entre ell i el delegat permanent de Perpinyà van tenir com a conseqüència que els docents en funció a Andorra fossin controlats per l'inspector de l'acadèmia de Perpinyà, i per tant el titular de la inspecció primària a Prada.

Això es va prolongar fins a l'aplicació del conveni de 1993.

Un incís: les repercussions ulteriors dels escrits intercanviats per les autoritats fan que els mestres andorrans gaudeixin de prioritat en les nominacions i això perdura des de llavors com una peculiaritat dins de tot el sistema general del ministeri d'Educació Nacional francès arreu del món. Aquesta particularitat segueix vigent i permet als mestres estar ben integrats, en defensa amb coneixement i convicció del pes específic d'aquesta escola dins el teixit socioeconòmic del nostre país.

Qui no ha sentit alguna vegada *aquesta escola és la meua*?

La prevalença de la prioritat de les nominacions s'ha ampliat fins i tot als residents que pertanyen a la Unió Europea per tal d'adequar-ho a les lleis vigents als països de la Unió. (Vegeu el títol I, article 4 del conveni del 2003.)

La segona dada significativa és l'obertura d'un CCEG (Cours complémentaire d'enseignement général), sota la direcció del Sr. Duró, que serà el preludi del CEG

i més tard del Lycée, que segueix i compleix la promesa del nostre copríncep Charles de Gaulle de dotar el Principat d'Andorra d'aquesta important eina educativa (promesa feta el 23 d'octubre de 1967, de construir un *lycée* CES, obert el setembre del 1974, i la primera classe del Lycée, el setembre del 1979).

La introducció del català, els anys 1951-1952; l'aprovació d'aplicar un programa de Formació andorrana, el juny del 1970; la creació, l'any 1982, de la maternal andorrana i més endavant, el 1985, de la primària corresponent són fites prou importants per fer-les ressaltar: tindran repercussions en el repartiment de la població en edat d'escolarització de forma quasi immediata. Això permet tenir una oferta més àmplia i no segregacionista, ja que l'elecció és lliure i sense imposició. Pocs països poden presumir de tal ventall. Per més detalls us convido a llegir l'estudi *100 anys d'ensenyament a Andorra* (col·lecció Història d'un poble), escrit per la Sra. Roser Bastida, actual ministra d'Educació. Les convencions del 1993 i el 2003 mantenen el sistema francès per assegurar una funció de servei públic fins com a mínim l'any 2013. Vistos els acords bilaterals, és poc previsible que es trenqui aquesta continuïtat (excepte per un *terratrèmol* institucional). L'estudi i la lectura de les xifres de les estadístiques oficials permeten afirmar que la presència de l'ensenyament francès no té perill d'extingir-se abans d'una dotzena d'anys. Al contrari, és ara per ara molt improbable. L'anàlisi doncs de la població registrada en cada nivell de l'ensenyament francès (vegeu document adjunt) assegura un futur esperançador. Tot indica, vist el nombre d'inscrits –de 204 a 283 del CP al CM 2 (6 a 11 anys) i més enllà encara la maternal, de 270 a 383– que el sistema té molts anys de vida si no hi ha una imprevisible davallada deguda a circumstàncies exteriors; calculo uns quinze anys. Les estadístiques mostren també que són molt nombrosos els no andorrans que escullen la via de l'ensenyament francès.

Em faig algunes preguntes: quin significat cal donar a aquesta elecció? Per quines raons els pares trien el sistema francès? Personalment, recalcaria diferents raons, sense prioritzar-ne cap.

- És gratuït i públic fins als 16 anys.
- La llengua francesa s'afegeix a les ja parlades (català, castellà i molt sovint el portuguès).
- La xarxa establerta per França arreu de món ofereix la possibilitat de seguir estudiant dins del mateix sistema quan les famílies estan obligades a canviar de país (sistema del Lycée francès a l'estranger).
- Personalment, hi posaria la qualitat reconeguda de l'ensenyament, qualitat avalada i confirmada pels resultats obtinguts... Una altra cosa seria jutjar la universitat corresponent.

D'altres preguntes em vénen al cap: quin nivell d'integració ofereix aquesta for-

mació? Per mi, és evident que no pertorba la participació activa dins del país, no condiciona el futur ciutadà andorrà; quants prohoms han sortit d'aquest sistema (síndics, consellers, homes d'empresa, etc.)? És clar que es podria millorar, de ben segur que té alguns defectes, però quin sistema no en té?

Considero que per a Andorra és una eina molt important en el marc actual d'educació, de formació i d'integració.

El sistema educatiu francès podria ser més integrador si es modifiquessin determinats punts.

Utilitzar les possibilitats de les quals disposem en l'àmbit de l'esport permetria uns intercanvis, unes relacions fructíferes per sentir-se més andorrà i més del país, si ens referim al jovent.

Així mateix, per als adults la formació continuada està infradesenvolupada: es podrien obtenir resultats més conseqüents amb una utilització més adient de l'oferta i de l'experiència adquirida al llarg dels anys. Ara bé, abans de proposar alguna millora o de fer reflexions constructives que portarien canvis positius, tota societat té l'obligació de preguntar-se quina educació vol per als seus fills.

Abans, s'ha de respondre clarament i precisament a les preguntes següents: qui som, passat inclòs?, quina societat volem?, cap a on volem anar?... Són preguntes que demanen una reflexió profunda, unes conclusions netes i sense embuts.

Volem un país de comunitarisme o bé un projecte nacional únic, integrador, tot i provenir de diferents horitzons?

Volem gaudir d'una cultura construïda sobre un sòcol ampli, obert, sòlid perquè és únic i acceptat... fins i tot si es tenen trajectòries diferents i divergents?

Per aconseguir-ho, hem de compartir conviccions comunes dins un sol espai: el nostre país.

Quina resposta donem a la relació complexa entre economia i societat, entre rendiment i educació? Podem gestionar una escola com una empresa? A cada resposta, un camí.

Més enllà, com valorem el sistema? Quina imatge vinculem a l'escola? Quina prioritat donem a l'educació? Quin rol atribuïm al personal docent dins de la societat? Volem substituir la necessitat de consumir pel desig de saber?

Tota resposta implica uns gestos, no únicament paraules, que se les emporta el vent. Per exemple, exigirem diplomes per ocupar certs llocs de treball o mantenir l'*status quo* actual? La tendència podria canviar vist que és una exigència mundial malgrat el que promulguen certs grups sociopolítics. El concepte d'imposició no entra dins les seves ideologies però els riscos d'accidents podrien fer capgirar l'actuació actual.

Alumnes per nacionalitats

Nacionalitat	Sistema educatiu francès			Sistema educatiu espanyol									Total sistema educatiu espanyol	Sistema educatiu andorrà									Total sistema educatiu andorrà	
	Escoles franceses			Escoles espanyoles			Escoles consorciacionals			Escoles privades				Escoles andorranes			Escoles professionals			Programa d'adaptació				
	Nois	Noies	Total	Nois	Noies	Total	Nois	Noies	Total	Nois	Noies	Total		Nois	Noies	Total	Nois	Noies	Total	Nois	Noies	Total		
Andorrana	1.254	1.158	2.412	228	226	454	837	773	1.610	78	67	145	2.209	1.297	1.154	2.451	20	23	43	6	0	6	2.500	
Espanyola	87	106	192	187	213	400	143	162	305	56	41	97	802	196	177	373	4	8	12				385	
Portuguesa	303	324	627	176	166	342	7	11	18				360	180	148	328	2	0	2	4	1	5	335	
Francesa	156	147	305	0	1	1	0	1	1	2	7	9	11	6	6	12	1	0	1				13	
Britànica	4	4	8							7	4	11	11	8	4	12							12	
Bèlga	3	2	5							3	0	3	3										0	
Italiana	2	1	3	7	2	9	1	1	2				11	8	7	15							15	
Alemanya	0	2	2				2	2	4				4	2	0	2							2	
Altres Europa	2	5	7	1	1	2	3	1	4	1	1	2	8	3	1	4	0	1	1				5	
Marguana	26	18	44	1	2	3	1	1	2				5				0	1	1				1	
Altres Africa	5	5	10							0	1	1	1	1	2	3							3	
Filipina	1	1	2	1	1	2	0	1	1	1			3	4	4	8							8	
Índia	0	1	1	0	1	1	1	0	1	0	2	2	4			0							0	
Altres Àsia	1	0	1	1	1	2				2			2	1	0	1							1	
Argentina	4	5	9	7	7	14	2	2	4	1	1	2	20	4	7	11							11	
Colombiana	0	1	1				0	1	1				1	2	4	6							6	
Peruana	1	0	1	5	2	7				7			7	3	3	6							6	
Altres Amèrica del Sud	8	8	16	10	15	25	0	2	2	27	4	10	14	0	1	1							14	
Nord-americana	0	2	2							0	1	1	2	0	1	1								1
Altres Amèrica del Nord				0	1	1	0	1	1	2			2											0
Centre-americana	0	2	2	0	6	6	1	0	1	1	0	1	8	5	3	8							8	
Australiana														2	0	2								2
TOTALS	1.859	1.781	3.650	624	645	1.269	998	959	1.957	149	124	273	3.499	1.726	1.531	3.257	27	33	60	10	1	11	3.328	

Effectifs 1er degré

Année 2004/2005

	PS	MS	GS	Total Maternelle	CP	CE1	CE2	CM1	CM2	Primo Adap	Total Élémentaire	Total C1	Total C2	Total C3	Total Général
ANDORRE élémentaire					60	74	59	51	40		284				284
ANDORRE maternelle	80	63	68	211								143	88		211
ESCALDES élémentaire					72	62	51	61	62		308		134	174	308
ESCALDES maternelle	110	69	71	250								179	71		250
LA MASSANA élémentaire					23	32	21	21	24		121		55	66	121
LA MASSANA maternelle	30	24	21	75								54	21		75
SANT JULIA élémentaire					40	39	27	35	24		165		79	86	165
SANT JULIA maternelle	50	30	35	115								80	35		115
ENCAMP élémentaire					21	24	20	20	22		107		45	62	107
ENCAMP maternelle	36	25	32	93								61	32		93
CANILLO	13	21	14	48	11	18	8	9	7		53	34	43	24	101
ORDINO	31	15	17	63	24	16	11	17	8		76	46	57	36	139
PAS DE LA CASE	21	15	12	48	8	12	14	9	9		52	36	32	32	100
SANTA COLOMA	12	8	7	27	4	6	7	3	8	14	42	20	17	18	69
TOTALS	383	270	277	930	263	283	218	226	204	14	1208	653	823	648	2138

Buscar la qualitat ha d'esdevenir un dels temes prioritaris.

Per no limitar-me únicament a una simple anàlisi, voldria afegir-hi propostes per tirar endavant i millorar el que ja existeix i projectar un futur engrescador per a l'ensenyament francès, i de retruc, per a la societat en general, gràcies a l'ampli ventall ofert.

- La utilització del *savoir faire* francès dins del sector de l'ensenyament professional: d'un costat, la qualificació del personal, del treballador, i de l'altre, l'obtenció d'uns productes, d'unes actuacions de qualitat, una plusvàlua dins el conjunt socioeconòmic del país. Preconitzo una formació professional unificadora per a tots els sistemes educatius existents.

- S'hauria d'arribar a una modificació cosubstancial si cal del conveni a fi d'obtenir automàticament el nivell C de llengua catalana. Permetria compartir així un sistema més equitatiu, amb més valor que l'actual, reconeixent que encara hi ha alguna diferència, pel que fa a l'ensenyament del català, entre els uns i els altres.

- Caldria fomentar vocacions de docent per mantenir com a mínim els percentatges actuals: consolidar la presència d'andorrans o residents dins del sistema escolar francès ajudarà a consolidar un ensenyament ben integrat dins de la societat: beques, residències, inscripcions facilitades i quotes dins de l'IUFM.

- S'hauria d'impulsar un estudi per comprendre la nombrosa pèrdua d'alumnes entre el Collège i el Lycée: una oferta més àmplia, més oberta podria contrarestar aquesta tendència a abandonar els estudis. L'únic perill immediat seria la baixada del percentatge de reeixida al BAC, però que seria compensat positivament per un nombre més gran de diplomats.

- El desdoblament del col·legi és una imperiosa necessitat. L'ampliació engegada dels edificis no resoldrà els problemes de cohabitació, de fricció: hi haurà més aules però els moviments d'alumnes es multiplicaran. Com vigilaran els desplaçaments interns? La massa d'alumnes serà la mateixa, l'organització, la governabilitat no serà un problema irresoluble, però la convivència serà pertorbada per la multitud. Els serveis de restaurant estaran saturats: 1.200 àpats servits al migdia. La massificació viscuda no afavoreix unes relacions fluides: és difícil estar assabentat de tot el que passa a dins de l'escola. Aquest fet va contra tota individualització de l'atenció a l'alumne i contra una educació adequada. Imposa un anonimat perjudicial per a qualsevol persona i encara més per al jovent, que busca una identitat pròpia i no difusa. La formació global d'un individu no hi guanya res, ben al contrari. És molt difícil i quasi impossible donar una resposta precisa, contundent a una acció, a un gest, atès que ignorem la personalitat de qui tenim al davant. Tenir informació del seu passat, del seu entorn pot ajudar a resoldre un gran nombre de situacions conflictives.

- A fi de fomentar la presència d'una docència qualificada amb ganes d'ajudar a mantenir un nivell d'educació conseqüent és necessari que les nominacions vagin acompanyades d'altres incentius a banda del pecuniari.

Un podria ser la possibilitat de pujar graons dins la jerarquia i progressar més ràpidament que en una carrera corrent. Un altre podria ser augmentar l'antiguitat per gaudir d'una jubilació conseqüent o avançada si el treball, la participació, la integració, la innovació són encertades i ajuden a la qualitat de l'ensenyament. Resumint, progressar per mèrits.

- Aprofundir, augmentar la confiança mútua de tots els sistemes i de les autoritats concernides amb el propòsit de fomentar un treball *main dans la main* sense esquerdes, a fi d'assegurar un futur unificador i esperançador per al jovent, tot i haver seguit camins diferents i plurals ...

Acabaré fent reflexions personals .

Considero que mantenir el sistema escolar francès (*qui a fait ses preuves*) contribueix a oferir riquesa cultural i lingüística, i una obertura al món...

La permanència de l'esmentat sistema educatiu facilitaria l'aplicació dels acords de Bolonya, que permeten, entre d'altres coses, passar d'una universitat a l'altra sense cap tipus d'entrebanc.

Insisteixo en el fet que és un ensenyament de qualitat i reconegut arreu del món.

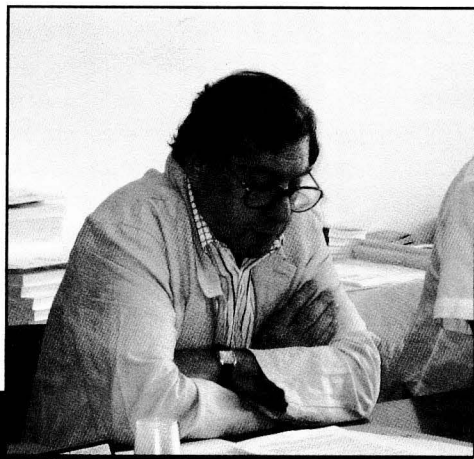
Per argumentar la meua posició sobre la qualitat d'aquest ensenyament, sempre he posat com a exemple l'estabilitat dels professors de Llengua catalana i d'Institucions al Lycée i sobretot el gran nombre de pares que elegeixen i envien els seus fills a l'Escola francesa malgrat totes les altres alternatives de sistemes educatius...

Al meu entendre, aquest sistema perdurarà sempre que els governs implicats ho desitgin, no tan sols fent discursos plens de bones intencions, sinó duent a terme actuacions reals i convincents.

Francesc GARCIA

Ensenyant i principal jubilat del Lycée Comte de Foix

Options d'avenir commercial pour l'Andorre

Alain Rippol

En primer lloc, volia donar les gràcies a la Societat Andorrana de Ciències i al seu coordinador i amic, Antoni Pol i Solé, per la seva amable i simpàtica invitació per expressar-me en aquesta manifestació.

En resum, us volia presentar algunes opcions de futur comercial per a Andorra, en francès.

Au cours des dernières années, après la Constitution, la principale préoccupation a été de définir concrètement le statut juridique en tant que pays, ce qui à été fait, ensuite l'objectif prioritaire était de bien définir le modèle économique et la position future sur la scène internationale.

Les options d'avenir pour ce petit pays encerclé par ses voisins membres européens, sont à l'optimisme grâce aux différents accords et traités de coopération confirmés entre la Communauté Européenne et la Principauté. Ces différents accords ouvrent des fenêtres vers l'extérieurs même si ces dérogations sont encore limitées mais le Gouvernement est déterminé à consolider et à étendre des relations encore plus étroites avec l'Union Européenne afin de participer davantage au mouvement d'intégration en cours.

Dernier accord décision et conclusion du Conseil de l'Union Européenne en date du 10 Mai 2005 – applicable au 1er Juillet.

Actuellement, la structure de l'Andorre est caractérisée par une concentration de l'activité dans le domaine des Services, soit: le tourisme, le commerce et les services financiers privés. Dans un proche avenir, pour éviter une dépendance excessive d'un nombre réduit de secteurs, il conviendrait de s'orienter vers une

plus grande diversification qui devrait être axée sur la promotion de petites industries qualifiées, à haute valeur ajoutée, ainsi qu'au développement continue d'activités liées aux loisirs toutes saisons, et bien entendu à celui de la neige.

Quoi qu'il en soit, l'Andorre se verra fatalement concernée par la croissante mondialisation qui s'accélère de jour en jour aussi bien pour des raisons de progrès technologiques que par la progressive ouverture des économies.

Compte tenu de la position géographique de la Principauté, entre la France et l'Espagne, dont je faisais état en début d'exposé, les comportements de ces deux pays fondamentaux du système de commerce traditionnel.

A ce jour, l'objectif économique du Gouvernement d'Andorre et de son nouveau Chef du Gouvernement est sans doute de maintenir un haut niveau de croissance qui seul permettra d'améliorer le niveau de vie.

La globalisation inévitable modifiera l'actuel modèle politique économique. Toute action future tournera autour de la politique fiscale aussi bien dans les recettes que dans les dépenses et dans la modification indétournable des réformes structurelles.

Avec la future loi sur les Sociétés, qui doit être proposée à l'Assemblée début 2006, des entreprises étrangères pourront s'établir en Principauté sans restriction de Capital et en leur nom propre, ce nouveau système, tant attendu, demandera cependant aux intéressés de se plier aux lois en vigueur et de présenter toutes les garanties nécessaires afin d'éliminer les fraudeurs.

Ces nouvelles possibilités dans de nouveaux secteurs d'activités permettront un développement commercial important et fatalement une nouvelle forme de commerce plus intégrée dans le domaine de la petite industrie non polluante, dans le domaine de l'Ingénierie notamment avec des installations de Bureaux d'études très spécialisés qui pourront s'associer et collaborer aux programmes communautaires, dans divers sections telles que l'environnement, la communication, l'information et la culture.

Se développeront alors des échanges avec des programmes de caractère transfrontalier et même de caractère Européen qui aideront à l'établissement d'Agences Privées hautement spécialisées pouvant travailler étroitement avec les Services du Gouvernement d'Andorre et l'Union Européenne.

Le développement commercial peut également être fructueux dans le cadre des réseaux transeuropéens afin de coopérer dans les programmes de l'énergie, de la télécommunication et des transports en général.

Cette petite révolution dans le système de nouveau mode de commerce en Andorre sera basée, entre autre, sur une forte collaboration à promouvoir des projets d'intérêt commun avec les proches régions voisines.

Andorre, aux portes même d'énormes Pôles industriels tels que l'on peut trouver à Barcelone, à Zaragoza ou à Toulouse pour n'en citer que trois, peut imaginer une nouvelle source d'opportunités fabuleuses pour développer, entre autre, la recherche pharmaceutique par exemple, les bureaux de recherche en général, les bureaux de montage de programmes informatiques internationaux, et dans un avenir très proche la petite industrie de pointe liée à l'aéronautique toujours par exemple ...

Ces nouveaux modes de commerce ne feront que renforcer la coopération régionale et les contacts avec ses proches voisins.

Côté Français, pour ce qui est des échanges commerciaux, l'Andorre a d'étroites et fraternelles relations avec le secteur de Midi-Pyrénées dans le domaine de l'Agro-alimentaire en particulier et de l'énergie. Depuis plusieurs années des rencontres entre Andorre et Midi-Pyrénées sont organisées à l'initiative des Conseillers du Commerce Extérieur, de la Chambre Régionale de Commerce de Midi-Pyrénées, de la Chambre de Commerce de l'Ariège, en collaboration avec la Direction Régionale du commerce Extérieur, du Service des Douanes de Toulouse, du Conseil Régional de Midi-Pyrénées et pour l'Andorre: la participation du Ministère de l'Economie et de la Chambre de Commerce très sensible à ces relations interrégionales.

Une prochaine rencontre est prévue les 18 i 19 Octobre pour les Journées Midi-Pyrénées / Andorre avec une importante réunion de travail, le 18 après-midi où seront présents des représentants d'EDF, de la DDE, des Douanes et du Conseil Régional qui sera représenté à haut niveau.

A cette occasion, est prévu une présentation du projet Aérospace – Valley – Midi Pyrénées – Aquitaine, une énorme réalisation qui pourrait constituer le Premier Pôle Aéronautique et Spatial Européen, grâce à la fédération de toutes les énergies, Grands Groupes, PME, Centres de recherches publics et privés, Universités, Grandes Ecoles, Collectivités Partenaires Socio-économiques, etc ... dans tout les cas, une formidable dynamique de coopération où la Principauté d'Andorre pourra collaborer commercialement puisque 94.000 emplois sont projetés dont 50.000 en sous traitance.

Si le projet est accepté par le Gouvernement Français, l'Aérospace Campus de Toulouse sera un parc technologique de recherche organisé autour de 3 composantes:

- l'Industrie*
- la Recherche*
- et la Formation*

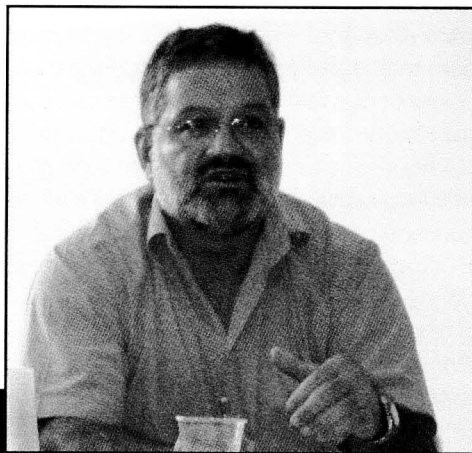
Il abritera notamment le plus grand Campus Universitaire, spatiale et système embarqués d'Europe.

Encore un développement possible pour Andorre qui pourra aussi envoyer ses étudiants se forger dans ces nouvelles compétences avant de revenir s'établir dans leur pays pour développer le nouvel avenir commercial d'Andorre.

Alain RIPPOL

*Assessor en comerç comunitari UE i membre associat
al Comitè Regional CCE de Migdia Pirineus*

El rugbi com a element de relació d'Andorra

Salvador Brasó i Campderròs

El rugbi d'Andorra ha fet 44 anys, i per parlar d'aquests anys i de qualsevol cosa referent al rugbi d'Andorra s'ha de parlar sobretot del Club Voluntaris Protecció Civil Andorra Rugbi XV, més conegut com el VPC. És el pal de paller del rugbi andorrà, l'únic club de rugbi d'Andorra que participa en lligues i competicions oficials i regulars, i fundador, l'any 1985, de la Federació Andorrana de Rugbi. Actualment hi ha dos clubs més: el Racing Club Pas de la Casa-Encamp, però sols en categoria de veterans, i un altre també registrat a Encamp però d'activitat estiuenca, que participa i organitza tornejos de platja o *seven*.

A Andorra no hi ha hagut mai lliga nacional de rugbi, amb la qual cosa el VPC s'ha vist obligat a participar sempre en lligues estrangeres, com els altres esports: futbol, voleibol i bàsquet. Però mentre que aquests han tingut una participació exclusiva en lligues catalanes o espanyoles, el rugbi té la particularitat única que ha participat alternativament en totes les federacions i comitès veïns: la Federació Catalana, l'Espanyola, el Comitè del Rosselló i el Comitè del Migdia-Pirineus, els dos darrers de la Federació Francesa. La història del rugbi andorrà està clarament marcada per aquests diferents canvis d'afiliació i per aquestes relacions veïnals: per a uns seran bones, per a uns altres dolentes, però el que és segur és que és l'esport andorrà que pot signar aquest tema d'avui: el rugbi com a element de relació.

Cronologia de les relacions

Naixement del rugbi a Andorra (1961): influència majoritàriament francesa

El rugbi andorrà neix dins d'un jove equip de futbol, majoritàriament per la influència d'alguns que van a estudiar a França i han conegut el rugbi. Tanmateix, la presèn-

cia a Andorra d'amants i coneixedors d'aquest esport, la majoria d'origen francès però també d'algun català, fa que ràpidament se separin del futbol i creïn una gran colla d'amics, molts andorrans, que van superar amb il·lusió totes les mancances tècniques que tenien i les dificultats econòmiques que van trobar.

Aquest naixement del no-res amb grans resultats esportius en tan sols quatre anys va iniciar el caràcter del rugbi andorrà, que en general està molt orgullós d'aconseguir que un col·lectiu reduït, àmpliament andorrà, probablement amb poc nivell teòric, guanyi equips que haurien de ser molts superiors, cosa que ha donat lloc a llegendes èpiques de jugadors i equips.

Primera etapa catalana i espanyola (1962-1966): ràpida i espectacular esportiva-ment però estroncada extraesportivament; dura tan sols quatre anys

Dels anys 1962 al 1966 es juga a Catalunya, i en quatre anys s'arriba al cim del rugbi català, primer, i de l'espanyol després. En tota aquesta progressió espectacular i en un moment en què l'equip estava pletòric, pocs dies abans de jugar la fase final del Campionat d'Espanya es rep la prohibició per part de la Federació Espanyola que hi participi el VPC; al·leguen que era un equip estranger. Hi ha qui encara recorda aquell telegrama de la Federació Espanyola: *Por su condición de extranjeros no pueden ustedes participar en la final...*

Període rossellonès (1966-1967): es descobreix la duresa del rugbi del Rosselló i arriba la fi d'una generació, exportivament parlant, tret d'alguna excepció.

Davant aquella prohibició injusta, amb la negativa de la Federació Espanyola i el silenci de la Catalana, el VPC s'inscriu en la Federació Francesa, en el Comitè del Rosselló. Comença amb uns partits amistosos amb la USAP, el Montauban, el Cognac i el més sonat, el 17 de juny de 1967, a Andorra, amb l'equip de França A, aleshores campió del Torneig de les Cinc Nacions i amb totes les seves figures. Aquella temporada s'acaba arribant a la final de Challenge Maydat, que el VPC va perdre contra el Pia a l'estadi Clement-Padrixe de Prada.

La duresa del joc, les lesions, les dificultats de transport –hem de situar-nos 38 anys enrere, passant el port d'Envalira amb aquells cotxes i aquelles carreteres—... Però el pitjor van ser unes importants i inoportunes lesions que van minvar els ja reduïts efectius; això va provocar l'aturada d'activitats durant la temporada 1967-1968.

Segon període català (1968-1986): el més llarg i estable però limitat extraesportivament i finalment estroncat econòmicament.

Es reprèn l'activitat i s'accepta jugar a Catalunya, tot i la limitació d'haver-ho de fer sempre en categories regionals, en les quals el VPC queda campió repetidament.

Probablement per aquesta limitació el VPC va ser l'impulsor de la Copa Catalana, successora de la Copa Principat, competició de màxim prestigi i que permetia jugar amb els equips de primera catalana.

Un fet que demostra aquesta iniciativa impulsora és que el VPC va oferir a la Federació Catalana un escut gravat per Sergi Mas i on s'escriuen cada any els guanyadors del trofeu. El VPC hi va gravar el seu nom l'any 1977, quan guanyà en el barceloní estadi de la Fuxarda el primer equip del Futbol Club Barcelona.

Però any rere any, i especialment els tres darrers, la Federació Catalana va anar exigint més diners a l'Andorra per participar, al·legant els pocs recursos econòmics dels clubs regionals. Més enllà dels normals pagaments de tots els clubs, com ara les fitxes i l'àrbitre, el VPC havia de pagar un complement per als autocars que havien de viatjar a Andorra; i ja va ser un despropòsit quan el 1985 tots els clubs van acordar que havia de pagar un extra per cada partit, tant a casa com a fora. Llavors el VPC abandonà la Federació Catalana. Contradictòriament, aquell any l'Espanyola va reconsiderar la seva limitació que pugéssim a categoria nacional; massa tard.

Naixement de la Federació Andorrana de Rugbi, amb l'apadrinament de Federació Francesa (1985).

Apadrinats per la Federació Francesa i amb tota l'estructura directiva del VPC, es demana la sol·licitud d'ingrés dins la Federació Internacional de Rugbi Amateur (FIRA) en la 44a assemblea general, celebrada a Berlín el 14 de juny del 1986, que accepta per unanimitat l'afiliació de la Federació Andorrana de Rugbi.

Esportivament, es va passar la temporada amb partits amistosos, però aquest any s'inicia un camí de reconeixement internacional d'Andorra tant en el terreny esportiu com en l'organitzatiu; per exemple, el 52è Congrés FIRA, celebrat a Andorra el 1993.

Segona etapa rossellonesa (1987-1992): es viu el període de més bona relació entre Andorra, Rosselló i Catalunya, amb projectes conjunts

Es torna a inscriure l'equip al campionat del Rosselló, categoria d'honor, i aquella mateixa temporada comencen els partits internacionals de la selecció nacional andorrana, el 8 de novembre del 1987 contra Luxemburg.

Selecció dels Països Catalans (1987-1991): gran projecte coherent, estroncat per un altre projecte bo però esporàdic.

Sense deixar la competició regular del club ni els compromisos de la selecció nacional, veu la llum un projecte col·lectiu de crear una selecció dels Països Catalans, amb diferents partits (el 21 d'octubre del 1987 contra Batallón de Joinville, amb la participació de dos andorrans, rossellonesos i catalans).

El 1988 s'intenta organitzar el primer torneig dels Països Catalans en tres categories; es pot dur a terme amb les categories júnior i cadets, però no amb els sèniors, on hi ha un *forfait* generalitzat. 1990, cimera a Argelers; 1991, cimera a Andorra. 1a i 2a sessions del Congrés de rugbi català, on trenta directius de Catalunya, Rosselló i Andorra es reuneixen per organitzar partits internacionals entre els tres organismes; així van sorgir els partits internacionals contra Itàlia sub-23, Tunísia, Bulgària...

Tot aquest interessant i coherent projecte s'acaba en el moment en què es constitueix l'anomenat *XV del President*, una pseudoselecció catalana triada amb un cert amiguisme. El seu partit més important va ser a Euskadi, amb un espectacular partit a l'estadi de San Mamés amb la selecció del País Basc, però no va tenir continuïtat; a més, ja sols hi participaven el Rosselló i Catalunya. Amb deutes pendents entre federacions que no assumeixen les noves directives, el projecte no té continuïtat.

Etapa actual (1993-2005), consolidada amb un campionat regular al Migdia-Pirineus, estable, proper i amb la sensació de no tenir cap limitació esportiva, ni per al club ni per a la federació, ni en rugbi de 15 ni de 7.

Es constata que la majoria, per no dir tots els jugadors estudiants, estan a Tolosa; a Perpinyà ja no n'hi ha cap. Els desplaçaments a Tolosa són més a prop i, a més, estem tips de rebre la violència gratuïta i tolerada pels àrbitres del Rosselló. Constatem que al Comitè Migdia-Pirineus hi ha un esperit de joc més obert i menys violent.

Després de l'aprovació de la Federació Francesa, Andorra abandona el Comitè del Rosselló i participa en el campionat del Migdia-Pirineus, categoria d'honor, amb una participació la temporada 2003-2004 a tercera divisió. Aquell any s'arriba al millor nivell esportiu en tota la història del VPC, i l'objectiu actual és tornar-ho a aconseguir.

Per últim, en l'àmbit federatiu Andorra viu actualment un magnífic moment: no s'havia arribat mai a la tercera fase de classificació del Campionat del Món (França 2007), i s'ha entrat en un grup potent, amb seleccions com Holanda, Polònia, Espanya i Moldàvia. Pel que fa a la categoria de rugbi 7, s'està classificat en el 13è lloc, i en el darrer torneig organitzat a Andorra.

He cregut necessari fer un resum històric i una certa cronologia per entendre, o si més no constatar, les desordenades relacions del rugbi andorrà, desconegudes per molts, perquè, a part d'una petita publicació amb motiu del vintè aniversari —onze números d'una revista interna anomenada *L'Oval* (1985-1989), de curta tirada—, la resta d'informació ha calgut recuperar-la d'articles de premsa o de la meua pròpia experiència.

Els organitzadors de la 18a Diada Andorrana a la UCE han pensat en mi, suposo perquè són coneixedors de la meua vida *rugbística*, tant esportiva com d'exdirectiu del VPC, però vull aclarir especialment que tot el que he explicat és a títol personal, en

cap cas pretenc que es consideri una opinió oficial.

Per a les persones que tinguin un sentiment d'unió i de relació dels Països Catalans, com jo, la situació actual de relació entre federacions o comitès d'Andorra, Catalunya i el Rosselló és baixa; i ja no cal que parlem de l'Alguer, les Illes Balears i València, que és mínima. (Sembla que actualment tan sols hi ha un projecte embrionari de trobada entre seleccions cadets i júnior impulsada per les Illes).

El rugbi, tot i alguns intents esporàdics de projectes col·lectius, com ara la selecció dels Països Catalans i del *XV del President*, a part de ser projectes que es van molestar entre ells, només ha pogut superar la divisió política dels Països Catalans esporàdicament i no ha pogut imitar l'exemple proper de les seleccions britàniques.

A més, contemplo amb preocupació que anem a menys, parlant des del punt de vista català. Esportivament, d'una participació digna de la selecció catalana els anys 1987-1991, anem a parar a l'any 2005, a una participació confusa del combinat català en el torneig internacional Seven Andorra 2005 sota el nom de *Seven's Invitació*. I en l'àmbit burocràtic, els intents els anys 90 de reconeixement internacional i de recuperar el vot de la Federació Catalana dins la FIRA, de la qual és membre fundador (l'espanyola no n'és) són avortats per un veto previ de la vicepresidència, naturalment espanyola, que fa (com a l'hoquei) que la qüestió no es plantegi ni al ple de l'assemblea. Actualment, aquests intents no tenen continuïtat; tampoc el projecte del Congrés de Rugbi Català, amb reunions de tots els organismes catalans, no n'ha tingut.

Més encara: actualment, el rugbi andorrà està més allunyat que mai de l'esport català, sigui del nord o del sud. Un exemple: darrerament, en les eleccions a la presidència del VPC parlar d'una hipotètica tornada a jugar a Catalunya ha estat suficient per desacreditar aquesta candidatura i no obtenir un mínim suport.

Suposo que hi ha un rerefons de raó: els veïns del sud, especialment quan van arribar els resultats esportius, van trobar la manera, burocràtica i/o extraesportiva, de fer-nos fora i en els moments crítics no hi va haver cap manifestació solidària d'equips catalans. Ara els andorrans confien en els veïns del nord que això de fer-nos fora no ho faran mai... Jo penso que Andorra sempre serà un equip estranger i si es pot afavorir l'equip nacional sempre s'afavorirà, però també és cert que a França hi ha més camp per recórrer i mentre estiguem entre Honor i Tercera som, fins i tot, un equip *simpàtic*. Ja ho veurem quan arribem a Elit...

Recordo que al Rosselló, al començament, com que perdiem tots els partits, érem *jugaires simpàtics*, però en el moment en què el VPC va anar equilibrant els partits els *bagardaixes generaux* anaven augmentant, i veig que continua igual. En el partit en què l'Andorra va perdre la categoria de tercera contra el Segean, a Port-la-Nouvelle, l'any 2003, vaig veure que tot segueix igual.

A la rivalitat esportiva habitual entre clubs, els clubs andorrans han de patir la con-

sideració de *rics, estrangers, afavorits* i, a més, no és un equip que passi desapercebut per a la majoria de clubs de sempre, i especialment a partir del moment en què Andorra juga partits internacionals: sols per saber un teòric nivell internacional de l'equip (per exemple, si Andorra ha guanyat un partit internacional, guanyar a Andorra la setmana següent fa deduir que aquell equip té un nivell internacional superior). A més, sempre ha de negociar un tracte diferencial en el moment de fer les fitxes. En general, els clubs tenen una majoria de nacionals i una minoria d'altres nacionalitats; per a Andorra, aquesta proporció (per la dificultat per obtenir la nacionalitat) és inversa: per a la federació o comitè receptor, la majoria som estrangers. I ja no cal parlar de les dificultats en el transport: molts quilòmetres cada quinze dies, inclemències meteorològiques... Tot plegat ha endurit i fet el caràcter actual del rugbi andorrà, perquè per superar totes aquestes dificultats s'ha de tenir una gran voluntat de ser, l'ajuda del Govern pot semblar afavoridora a alguns, però no n'és; és una necessitat indispensable.

En aquests 43 anys han canviat polítics, directius i directives, de clubs i de federacions i comitès del nord, del sud i d'Andorra, i és difícil arribar a fer coincidir els interessos i, el que és més complicat, continuïtat, tranquil·litat. Això és el que ofereixen el Comitè del Migdia-Pirineus i la Federació Francesa, i per això els andorrans creuen que han trobat la tranquil·litat necessària per, simplement, jugar a rugbi. Tot el contrari del que ofereixen els veïns del sud, massa sovint amb qüestions desestabilitzadores, com ara proposar que jugadors catalans juguin *amagats* sota bandera andorrana. Confiem que el nou Estatut (el *petit* article 195) ajudi al reconeixement internacional de Catalunya i es pugui iniciar una nova etapa de relacions entre les seleccions dels Països Catalans.

És curiós que projectes discrets, sense pressupost, com Els Almogàvers -alternativa no política d'una selecció dels Països Catalans organitzada per jugadors fora de clubs, organismes i polítics, amb un o dos partits l'any, ja que el calendari no dona per a més- van fer la seva petita història.

Per acabar, no vull deixar de comentar altres temes de rugbi i de relació amb els nostres veïns. El fenomen expansiu de les penyes de la USAP també ha arribat a Andorra i fa un parell d'anys es va crear la Penya USAP Andorra *Els Andosins*. Un altre projecte també interessant és la creació del club Buc-USAP –com més clubs, més nivell–. Espero que ara que han arribat a l'èlit no els posaran pals a les rodes com a Andorra.

El futur

Projectes iberoamericans.

Jocs de la Mediterrània.

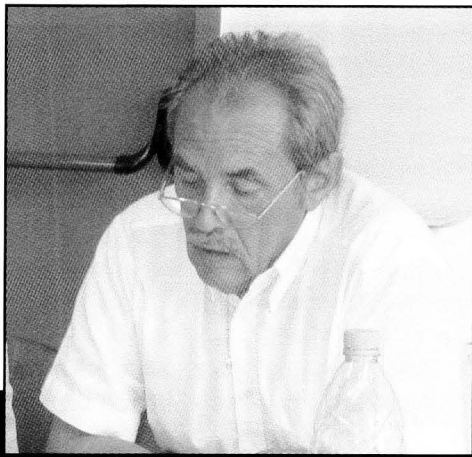
Transfronterer, amb la Seu i la Cerdanya.

Salvador BRASÓ

Empresari i president de la penya USAP "Els Andosins" i expresident del CCC

L'Alliance à la croisée des cultures ou le français langue étrangère de voisinage

Jacques Carcy

Les langues demeurent le seul outil qui permet de communiquer, c'est-à-dire de dialoguer et de se comprendre, que ce soit par écrit, oralement ou via le cyberspace.

De l'avis des linguistes, il paraît essentiel, de se préoccuper tout d'abord de nos langues maternelles (nous dirons dans le cas présent respectivement du catalan et du français) qui sont avant tout, l'instrument indispensable à notre expression orale et au dialogue.

Puis nous dirons qu'il convient d'apprendre une ou plusieurs langues de voisinage, car on peut supposer que c'est normalement, avec ses proches voisins qu'on a le plus d'échanges, qu'ils soient, politiques, commerciaux, sociaux, culturels, sportifs ou touristiques, c'est donc par conséquent en priorité leur langue que nous pourrions péjorativement qualifier de langues limitrophes, qu'il convient de maîtriser, et ce, pour bien connaître leurs besoins et leurs aspirations, également, pour pouvoir apprécier leur culture et leurs valeurs.

En ce qui concerne l'Andorre nous penserons bien évidemment, au français et au catalan.

Enfin, dernier point, il est conseillé de se doter de l'apprentissage d'une langue internationale, l'anglais par exemple est recommandé, cette langue aujourd'hui indiscutablement et à moyen terme durablement, s'affirmant être la langue de communication la plus utilisée au niveau mondial.

Cette conception de l'apprentissage des langues s'identifie au plurilinguisme, or, le plurilinguisme à mon avis, est un élément capital de la diversité culturelle,

c'est une condition essentielle de l'émergence d'une conscience européenne et d'une citoyenneté européenne active.

Il est l'accompagnement nécessaire du respect des personnes, condition absolue du développement individuel et professionnel de chacun, indispensable pour rendre aisée la circulation des personnes au sein des pays européens, il devient ainsi, incontournable par exemple pour l'accès au marché du travail.

Enfin, par voie de conséquence, fatalement, le plurilinguisme est une des composantes indissociables des actions menées pour favoriser l'enseignement du français, bien évidemment en priorité dans les pays européens puis au niveau mondial.

Si vous le voulez bien, revenons à la langue française.

Plusieurs organismes comme par exemple, l'Organisation intergouvernementale de la Francophonie, travaillent de manière complémentaire à la valorisation et à la promotion de la langue française à l'étranger.

L'Alliance française, qui s'est donnée pour mission de développer l'enseignement de la langue française et le goût des cultures francophones partout dans le monde, en est partenaire.

La langue française continue d'occuper sur l'ensemble de la planète, une place importante malgré le pessimisme justifié de certains.

Le français est en effet au 9ème rang des secondes langues parlées dans le monde, il demeure une langue de travail au sein des organisations internationales et il bénéficie d'une image très positive liée aux valeurs et à la culture françaises.

Cependant, comme rien n'est jamais acquis, les Alliances gardent comme but principal, de promouvoir et de continuer sans relâche l'apprentissage de la langue française sur les cinq continents.

L'Alliance française n'est bien entendu pas le seul baromètre du développement du français dans le monde.

En ce qui concerne notre entité, et contrairement aux idées reçues, le français s'y porte plutôt bien.

En effet, la demande d'apprentissage de la langue française auprès des Alliances au niveau mondial, est en augmentation d'environ 6% pour 2004, parmi des publics de tous âges et de toutes origines sociales, ce qui représente, plus de 400.000 étudiants en 2005.

Que faisons nous, pour assurer l'avenir de la langue française en Andorre ?

Nous nous sommes fixés 3 grands défis:

Un, promouvoir le français comme une «langue de culture» mais aussi comme une «langue à visée professionnelle», qui pourrait être utile sur le marché de l'emploi, ce qui n'est pas le cas actuellement.

Deux, être attentifs aux publics d'enfants et d'adolescents qui apprennent le français comme 2ème et parfois, 3ème langue vivante.

Trois, se diversifier et s'adapter pour gagner et fidéliser de nouveaux publics.

Tout comme l'ensemble des Alliances du réseau mondial, l'Aliança Andorrano-Francesa entretient des liens étroits avec les systèmes d'éducation locaux, en ce qui nous concerne, nous essayons au maximum d'avoir des relations privilégiées avec le système éducatif andorran, espagnol et cela va de soit français, notre souhait le plus cher, pénétrer peut-être dans un proche avenir l'université de Sant Julià.

Par exemple pour illustrer cette volonté de collaboration, notre prochaine soirée célébrant le bi-centenaire de la naissance de Hans Christian Andersen, spectacle que nous sommes en train d'écrire et de monter associera en priorité les trois systèmes éducatifs locaux.

(Pour votre information, cette soirée organisée en collaboration avec l'UNESCO Représentation d'Andorre et le Ministère de la Culture est programmée début octobre au Sanctuaire de Méritxell.)

En fait, une politique linguistique ne réussit que lorsqu'elle va dans le sens que la pratique sociale locale du pays a esquissée, et elle ne parvient que rarement à s'imposer à une population qui ne la désirerait pas.

On peut donc se demander s'il est possible raisonnablement, de défendre et d'étendre une langue dont les habitants du pays concerné, ne veulent plus ou ne veulent pas.

Car ce n'est pas alors la langue qui est en cause mais la valeur que ses locuteurs lui attachent.

Nous ne devons pas ignorer cette situation, mais soyons rassurés ce n'est pas le cas avec nos amis andorrans.

Une langue en effet ne disparaît pas seulement parce qu'une autre langue la domine, mais aussi et peut-être surtout, parce que les citoyens acceptent ou choisissent de l'abandonner et surtout de ne pas la transmettre à leurs enfants et ce pour diverses raisons, triste réalité que nous constatons dans la Principauté, celle-ci, à mon avis, étant liée à un problème démographique dû à la présence importante des communautés de résidents espagnols et portugais, pour lesquelles, la langue française ne leur est pas indispensable, que ce soit dans leur secteur professionnel ou dans leur vie privée.

La «guerre des langues» est une métaphore commode, mais les langues, elles-mêmes, ne peuvent pas se faire la guerre.

Ce sont les citoyens, qui luttent, et s'opposent, nous ne pouvons pas suivre leurs relations conflictuelles à travers uniquement les relations entre leurs langues.

Ce n'est pas le cas en Andorre, où je dirai que la diminution du «parlé français» n'est pas de la responsabilité délibérée des personnes vivant et travaillant dans la Principauté, mais plus objectivement, en grande partie elle est due aux négligences politiques, culturelles et économiques de nos représentants français qu'ils soient politiques ou simples citoyens civils, auquel il convient de rajouter le problème démographique énoncé précédemment.

Comprendre et parler le français est indispensable, s'ils veulent être préparés à faire face à l'avenir, les jeunes cadres andorrans, pour être encore plus compétitifs dans les domaines techniques et commerciaux, nés dans un monde de mobilité et de diversité, disposant d'une grande capacité d'apprentissage, ont le devoir d'acquérir les compétences de communiquer certes dans leur langue maternelle, puis en castellan (il n'y a aucun problème dans l'immédiat) mais surtout, il leur faut recentrer aujourd'hui leurs efforts sur l'apprentissage du français.

Savoir communiquer avec d'autres cultures deviendra de plus en plus une compétence élémentaire de base comme la lecture, l'écriture, le calcul et l'usage des nouvelles technologies, au seuil de ce 21ème siècle, la mobilité et le pouvoir d'adaptation s'imposent.

Il faut absolument abandonner l'idée qu'un pays est en principe monolingue et qu'une seule langue internationale permet à tout le monde de communiquer, en réalité, l'Europe et chacun de ses pays membres est un univers multilingue.

Apprendre le français, bien maîtriser le castellan, connaître convenablement la langue anglaise, c'est multiplier leurs chances de réussite professionnelle, travailler et se former quelques années dans d'autres pays européens devra également, faire partie de leur plan de carrière.

Donc par conséquent, parler plusieurs langues, est devenu la norme à l'échelle mondiale, communiquer par-delà les frontières est une option obligatoire. Face à ce défi, il est nécessaire d'avoir des outils adéquats, les langues et les savoir-faire internationaux sont désormais plus importants que jamais.

En 1693, alors qu'aux succès du règne de Louis XIV a succédé une période difficile, où la France dut faire face à l'Europe liguée contre elle.

Charpentier proclame, dans sa Réponse au discours de réception de La Bruyère à l'Académie:

«Il y a une certaine fatalité qui joint ordinairement ensemble l'excellence des armes et celle des lettres, et qui fait que la langue des peuples est dans sa plus haute splendeur sous les règnes de leur plus grand rois, la supériorité de votre puissance, (il s'adresse à Louis XVI) a déjà rendu le français, la langue dominante de la plus belle partie du monde.

Tandis que nous nous appliquons à l'embellir, vos armes victorieuses la font

passer chez les étrangers, nous leur en facilitons l'intelligence par notre propre travail, et vous la leur rendez nécessaire par vos conquêtes, l'étendue de la langue française est digne de la noblesse de son origine. Elle passe les limites du royaume. Elle ne se borne ni par les Pyrénées et les Alpes, ni par le fleuve du Rhin. On entend le français dans toute l'Europe.

La langue française possède à Paris son Académie, mais elle a dans les autres Etats des écoles et des maîtres qui l'enseignent; elle est connue dans toutes les cours, les princes et les grands la parlent, les ambassadeurs l'écrivent, et le beau monde en fait une mode, et un air de politesse, aujourd'hui, il y a peu de personnes de louable qualité, qui ne prennent plaisir à l'exercice de cette langue, elle est de toutes les langues, celle qui exprime avec le plus de facilité, de netteté et de délicatesse, tous les objets de la conversation des honnêtes gens, et par là, elle contribue, dans toute l'Europe, à l'un des plus agréments de la vie, il faut revenir à la langue française quand on veut converser, moins diffuse que toute autre, moins difficile à prononcer, elle n'exige ni une abondance de mots ni des efforts de gosier pour donner du corps aux pensées....»

Soyons en 2005, aussi enthousiastes que Monsieur Charpentier l'était en 1693, défendre dans la Principauté la langue française n'est pas à mon avis assimilable, à une position de repli ni à une position d'enfermement, mais au contraire, je dirai que cette action s'inscrit, dans un formidable mouvement de liberté et d'ouverture.

Défendre la langue française, c'est se donner un puissant moyen de rencontre, car cette langue, non seulement nous la vivons entre nous, comme un gage de solidarité, mais aussi je pense que nous l'offrons aux autres, nous l'offrons aux non francophones pour que chaque langue, pour que chaque communauté linguistique puisse, en s'affirmant et en se rencontrant, témoigner et rendre compte chacune respectivement de ses propres richesses culturelles.

Défendre la langue française, c'est défendre le plurilinguisme, c'est défendre l'ensemble des communautés linguistiques, c'est défendre le dialogue des cultures.

Les normes dans le domaine de la diversité culturelle sont, la liberté, la libre circulation des idées par les mots et par l'image, l'ouverture des frontières, la circulation des œuvres et des artistes, l'accès le plus large aux nouvelles technologies, toutes ces conditions nous essayons de les remplir et de les appliquer; la solidarité, la coopération, la tolérance, l'acceptation de l'autre dans ses modes de pensée, le respect des langues partenaires, la volonté de dialogue et d'échanges forment l'ensemble de l'autre partie de nos préoccupations.

Ainsi, pouvons-nous avancer de façon équilibrée, nous restons aux avant-postes de la communauté internationale, la langue française restant prestigieuse et

conforme à elle-même dans les domaines culturels, politiques et de coopération.

Je dirai pour conclure ce propos que la disparition de l'apprentissage ou du bien parlé d'une langue est toujours regrettable, mais les langues ne sont pas des objets d'art, elles appartiennent à ceux qui les parlent et elles doivent progresser tous les jours, en s'adaptant aux besoins locaux, sachant, qu'elles doivent servir les hommes et non l'inverse.

Jacques CARCY

Enginyer i president de l'Aliança Andorrano-Francesa

Les visites de les escoles a Andbanc: una manera pràctica d'estar a prop de la societat andorrana i d'obrir-nos a l'exterior

Lydia Magallón i Font

Aquest any, Andbanc, amb motiu del 75è aniversari de la seva fundació, ha estat promovent un seguit d'accions sota el lema *75 anys més a prop*. Més enllà de ser una frase simplement publicitària i buida de sentit, hem volgut que aquesta proximitat fos realment percebuda per tota la ciutadania i els estaments públics del nostre país. Però no ens hem parat aquí, ja que gràcies a la col·laboració establerta amb el liceu Comte de Foix, hem pogut fer que el nostre lema s'apropés als veïns del nord. Estem convençuts que al llarg d'aquests primers sis mesos de l'any el projecte d'apropar el món de la banca a les escoles ha estat una eina riquíssima d'aprenentatge per a nosaltres i per als alumnes que ens han visitat i a més ha servit per poder donar a conèixer una activitat, que és un dels pilars sobre els quals se sosté la vida econòmica del país, als joves estudiants que ens han visitat procedents de França.

Aquest eix d'activitat ha estat especialment interessant, ja que ha mobilitzat persones de diferents departaments, que han preparat, individualment o en equip, la presentació sol·licitada pels professors a fi d'il·lustrar algun dels temes curriculars del programa escolar del curs. El fet que un grup d'alumnes de BTS del Lycée, en un dels seus intercanvis, hagi permès a un grup d'alumnes d'un liceu francès aproximar-se a la realitat d'una institució bancària pot ser una pista a seguir en aquesta aproximació que de sempre es parla entre les institucions andorranes i franceses, i una manera pragmàtica de donar a conèixer a futurs treballadors una borsa de mercat de treball en la qual es podran moure i a futurs empresaris una eina necessària per facilitar i garantir les seves transaccions mercantils amb les empreses del Principat. És una bona manera de permetre els vincles tan neces-

saris entre l'escola i la societat, sobretot en un marc cada dia més globalitzat i en què cal que l'educació doni eines als ciutadans per poder-se moure amb seguretat en l'entorn on viuen.

En aquest recull que segueix hem volgut deixar palesa la varietat de temes que s'han proposat i que han respost sempre a demandes concretes de les diferents escoles.

Els grups d'edat i els interessos de cada grup han estat diversos i això ha propiciat una riquesa de reflexió entre els mateixos ponents sobre la seva tasca, a fi de poder fer partícips els visitants d'allò que ells desenvolupen com a activitat diària, d'una manera clara i planera.

Un altre dels avantatges que ofereix aquest projecte és la posada en funcionament d'un fòrum. Les imatges en Power Point de cada presentació que es fa, que han estat elaborades pels ponents, hi queden a disposició dels grups d'estudiants. Aquesta eina es troba ubicada dins de la web d'Andbanc (www.andbanc.com). Aquest espai ha estat pensat com una eina de consulta i debat: a través d'ella els alumnes dels diferents centres poden refrescar la memòria del tema que els ha estat presentat i al mateix temps poden plantejar al ponent els dubtes que els hagin sorgit un cop arribats a l'escola. També podrà servir-los per plantejar qüestions d'interès entre alumnes de diferents centres i que podran ser respostes o rebatudes per algun company, professor o col·laborador d'Andbanc a través del fòrum.

Estem convençuts que aquestes visites i el fòrum seran cada cop més utilitzats pels diferents grups d'escolars del país i esperem que també puguin servir per facilitar als joves de les regions i comarques veïnes un millor coneixement d'una de les realitats econòmiques del nostre país.

Fem ara una ullada als nostres visitants i als temes que han escollit.

*Dijous 17 de febrer del 2005
Escola andorrana de batxillerat
Grup: Segon d'economia
Professora responsable: Itxaso Sanz
Nombre d'alumnes: 22*

Tema: La seguretat i el blanqueig

Ponents: Antoni Villareal, director departament de Seguretat; Carles Valletbò, director departament de Seguretat de la Informació, i César Pérez, director departament de Compliance.

El respecte de les lleis com una via de treball per a la pau era dins de l'Escola andorrana un dels eixos transversals de reflexió durant el present curs. La demanda concreta de parlar sobre la seguretat i el blanqueig era per a la professora d'economia una manera de vincular el respecte de la llei amb la seva assignatura. Atès que aquest és un tema d'actualitat i apareix sovint als mitjans de comunicació, vam considerar oportú poder donar explicacions clares sobre tots els mecanismes que es despleguen per garantir la seguretat, el respecte de la legislació i evitar que es caigui en el parany d'operacions tèrboles i fraudulentament. La ponència es va dividir en tres apartats: el primer, la seguretat física de les persones que treballen en cada sector i de l'immoble i els seus accessos. Això ens va portar a la seguretat de les dades, de la informació i del treball que genera cada col·laborador. La ponència va acabar abordant el tema del blanqueig de diners i els sistemes de control que s'apliquen per anul·lar-lo.

Dilluns 28 de febrer del 2005

Escola dels Pirineus

Grup: Primer i segon d'ESO

Professora responsable: Margarita García de Cortazar

Nombre d'alumnes: 23

Dimecres 2 de març del 2005

Escola dels Pirineus

Grup: Tercer i quart d'ESO

Professora responsable: Margarita García de Cortazar

Nombre d'alumnes: 18

Tema: *La matemàtica al banc*

Els alumnes dediquen la visita a fotografiar aquells aspectes arquitectònics i elements decoratius que poden ser considerats *matemàtics*, a fi de presentar les seves obres al concurs de fotografia matemàtica. Aquest concurs l'organitza GAMMA (Grup d'Amics de la Matemàtica) i el tema escollit és *La matemàtica al banc*.

Després d'haver explicat les normes que cal respectar, per garantir la confidencialitat de l'espai en què es belluguen, i el respecte pel treball de les persones que estan en els seus llocs, els alumnes repartits en grupets reduïts i acompanyats per una persona del banc han explorat les plantes 0, 1, -1, -2 del Centre de Negoci i l'oficina de Meritxell 79 per fer les fotos.

Dijous 10 de març del 2005

Liceu Comte de Foix i Lycée de Niort (França)

Grup: BTS assistant de gestion de PIME

Professora responsable:

Mme. Pichevent

Nombre d'alumnes: 17+17

Tema: *El banc al servei del comerç i de l'empresa*

Ponent: Pere Llopart Serrano, gerent de comptes de Banca Privada Internacional.

Amb motiu de l'intercanvi escolar entre el Liceu Comte de Foix i el Liceu de Niort, vam rebre un grup d'estudiants d'ambdós centres que segueixen una formació d'assistents de gestió de PIME. Els interessava conèixer de primera mà l'estructura del banc, la seva projecció internacional i els vincles que s'estableixen entre la nostra entitat bancària i les empreses, a fi i efecte de facilitar les transaccions comercials.

Divendres 8 d'abril
Escola andorrana del Pas de la Casa
 Grup: segon i tercer cicle de primera ensenyança
 Nombre d'alumnes: 24

Fa un dia de boira i neu, però els nois i noies de l'Escola andorrana no s'han fet enrere. A l'hora prevista arriben a l'oficina del Pas de la Casa on els rep el director, l'Antoni Rocafort.

Molts dels alumnes ja el coneixen del poble. Aquesta és una de les missions del personal de cadascuna de les oficines de la xarxa: conèixer els veïns i saber quines poden ser les seves necessitats per tal de donar-los un millor servei i una resposta més adaptada.

Tema: L'oficina bancària: què és, qui hi treballa, com funciona?

Ponents: Antoni Rocafort i Gabarre, director d'oficina; Xavier Jové i Lra, director de comptes; Óscar Garcia i Làzaro, gestor d'oficina; Ferran Jiménez i Sòria, gestor d'oficina; Jordi Torres i Puig, administratiu; Carles Vilches i Gómez, administratiu, i Francesc Miñan i Ruiz, caixer.

Amb motiu del treball de descoberta del poble, els escolars dels darrers cicles de primera ensenyança han visitat l'oficina

bancària d'Andbanc del Pas de la Casa. Han estat rebuts pel director i els membres de l'equip de l'entitat. Han visitat les diferents dependències de la mà del director i després els diferents col·laboradors els han explicat la tasca que desenvolupen i quines eines i materials utilitzen. El tema interessa als alumnes, que no s'estan de fer preguntes.

Abans de marxar se'ls ha lliurat una carpeta amb els diferents formularis d'ús corrent i que serveixen per fer les gestions habituals en una oficina bancària. Amb aquesta documentació, i a partir del qüestionari que s'ha proposat en el fòrum de la pàgina web de la nostra entitat (www.andbanc.com), podran continuar treballant el tema un cop arribats a classe.

Dimecres 27 d'abril del 2005

Institut espanyol de batxillerat

Grup: Segon i tercer de batxillerat

Professora responsable: Margarita García de Cortazar

Acompanyants: Pedro i Covadonga

Nombre d'alumnes: 23

Tema: La borsa. Binomi entre rendibilitat i risc

Ponent: Hugo Pou, tècnic d'inversions Món Gestió.

A demanda dels professors s'ha presentat el tema de la borsa, que en general planteja molts dubtes entre els alumnes. Una gran majoria pensen que és una manera fàcil i ràpida de fer-se ric. Per això el ponent, a més d'explicar les bases del mercat borsari i el seu funcionament, ha explicat els riscos que pot suposar la inversió en borsa. És essencial que tot inversor abans de

Els alumnes i professors durant la visita a la sala de seguiment de les borses. L'Hugo els va comentar la tasca que desenvolupen els col·laboradors d'aquest departament, les seves eines de treball i les mesures de seguretat amb què està equipada la zona.

decidir-se per una inversió concreta conegui, a més de la rendibilitat de cada acció, la seva volatilitat i el nivell de risc de pèrdua que hi pot tenir, per saber si li interessa assumir-la.

Un aspecte que va interessar molt tot el grup va ser la visita que van efectuar, un cop acabada la xerrada als llocs de treball. L'estrella va ser, ben evidentment, la sala de mercats, on es fa el seguiment de la borsa.

Tema: Estructura organitzativa

Ponent: Josep Anton Juste i Esteban, director del departament d'Anàlisi i Seguiment de Negoci.

Un altre dels aspectes que es van tractar en aquesta mateixa sessió va ser l'estructura organitzativa. El ponent, partint d'una explicació genèrica de la importància de l'organització, la coordinació i la cohesió per al funcionament harmoniós dels organismes, va arribar a l'exemplificació de com es treballa en un banc i els càrrecs que s'hi desenvolupen, l'organigrama i el seu funcionament.

Dimarts 24 de maig del 2005
Institut espanyol de batxillerat
Grup: Primer de batxillerat
Professora responsable: Núria Farrero
Nombre d'alumnes: 30

Tema: Banca real, banca virtual

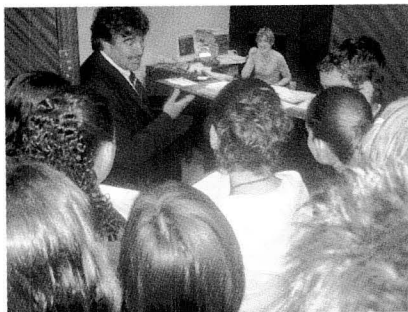
Ponents: Antoni Rovira i Pallejà, director de l'oficina de Meritxell 79; Gregorio López Bernal, director de Nous Canals.

La professora de català administratiu estava interessada a poder fer una sessió de treball al voltant dels serveis de la banca i els formularis que hi estan associats. La proposta que vam plantejar va ser un sobrevol a tot el que la banca pot oferir als seus clients, tant de manera directa a través de les oficines, com indirecta, utilitzant el suport telefònic i les noves tecnologies com a base de la comunicació. Es va lliurar a tots els alumnes un dossier amb els formularis bàsics que s'utilitzen per a l'obertura d'un compte, la sol·licitud d'una targeta de crèdit o de debit, la petició d'un xec bancari o d'una transferència. Es va fer una especial incidència en els aspectes de la responsabilitat que contrau el client i de la necessitat de fer un ús responsable dels instruments de pagament que el banc li ofereix i de les incidències, fins i tot penals, en les quals pot incórrer en cas d'ús fraudulent.

La sessió comença sempre amb una presentació, que cada ponent prepara en format Power Point, per tal que els alumnes se centrin sobre el tema que es tractarà. Durant la xerrada o al final, sempre sorgeixen preguntes, dubtes o curiositats que els responsables de la xerrada proven de respondre de manera clara i planera, adequant-se al nivell del públic.

Una vegada acabada la presentació i resolt els dubtes, comença la visita de les dependències del banc relacionades amb la xerrada.

Els alumnes van poder comprovar la diferència entre les dues maneres de poder-se comunicar amb el banc. Al departament de Nous Canals van veure com s'atenen els clients a través de la banca telefònica i a l'oficina van poder apreciar la possibilitat d'un tracte directe i discret.

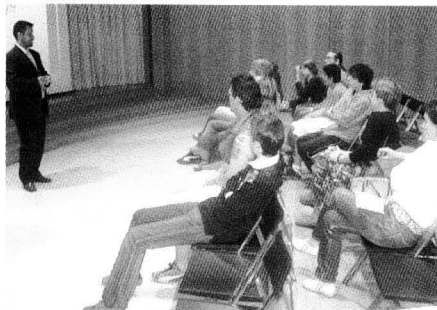
Dimecres 1 de juny del 2005
Institut espanyol de batxillerat
Grup: Segon de batxillerat
Professora responsable: Núria Ferrero
Nombre d'alumnes: 14

Tema: *Les professions de la banca*

Ponent: Òscar Fernández i Galdón, director de RRHH.

Per a aquests joves que estan en una fase de la seva formació en què se'ls demana d'escollir una formació universitària o professional per tal d'anar forjant el seu futur, una xerrada d'aquestes característiques va ser molt alligadora. El ponent va exposar de manera genèrica la missió, la visió i els valors de la nostra entitat i de quina manera es posen al servei de la societat en la qual estem implantats. A partir d'aquesta presentació es fa un zoom cap a cadascuna de les tasques específiques que es desenvolupen en els diferents departaments i en les diferents jerarquies, per tal que els joves s'adonin que per treballar en un banc hi ha un ventall important d'estudis que poden donar opció a desenvolupar algun dels treballs de la banca: formació professional administrativa, relacions públiques, comptabilitat, empresarials, dret, informàtica, màrqueting, gestió d'empreses, publicitat...

Un dels elements que es van destacar també és la importància que es dona a l'experiència que s'hagi anat acumulant en àmbits de cooperació, intercanvis universitaris, projectes que s'han presentat al llarg dels estudis. Els idiomes i les noves tecnologies són dos pilars més que donen valor a la candidatura dels aspirants a un lloc de treball.

Aquest temari és el que s'ha elaborat a demanda dels grups interessats. Queden altres temes al tinter. A partir del mes de setembre ja tenim previstes altres visites que segurament els faran anar sortint, i com fins ara, a demanda de cadascun dels centres d'ensenyament. Mentrestant poden consultar el fòrum i fer-hi les seves aportacions. Serà un plaer per a nosaltres poder-les recollir a www.andbanc.com. Estem convençuts que amb aquestes visites i acollint alumnes en pràctiques, estem aportant el nostre granet de sorra en la formació d'aquesta gran Europa sense fronteres a la qual ens anem acostant més cada dia. Ens plau des de l'empresa poder ser útils a la societat en la qual estem immersos i permetre, com deia en la introducció, facilitar als nostres infants i joves el contacte amb les coses reals que passen allà on viuen i que a l'escola els han ensenyat teòricament, alhora que mirem de donar resposta als reptes que es plantegen, al país i a l'escola, a través dels acords i convenis que el Govern andorrà ha signat tant amb els veïns més propers com amb la mateixa Unió Europea.

L'intercanvi amb el ponent va ser essencial per desfer alguns dels tòpics que portaven els alumnes, com el fet que en una banca només es demana personal que hagi fet una carrera de tipus econòmic o financer.

També va ser important que s'adonessin que com més completa fos la seva formació més possibilitats podrien tenir de trobar una feina adaptada als seus desitjos.

Abans de marxar van poder visitar els llocs de treball de serveis centrals, on van comprovar en directe el que se'ls havia presentat en la xerrada.

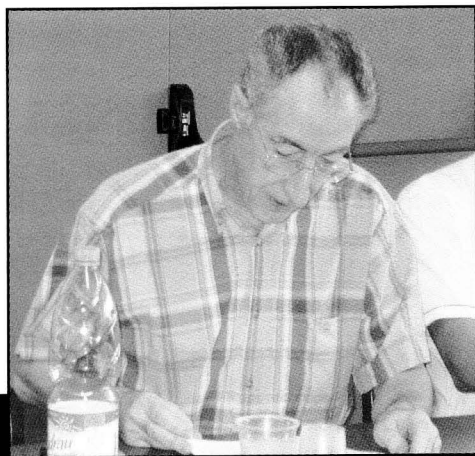
Grup de joves andorrans amb la motxilla d'Andbanc a l'esquena descobrint la bellesa que ofereixen les veïnes terres del nord. Els intercanvis en els dos sentits han de ser una eina que ens apropï i ens permeti construir l'Europa dels pobles.

Lydia MAGALLÓN

*Ensenyant, excònsol major
i responsable de Relacions
Institucionals d'Andbanc*

Les relacions entre la Catalunya Nord i Andorra: geografia, economia, ensenyament i política

Joan Becat

Durant aquesta comunicació i en el text que l'acompanya, no tinc la pretensió de fer un estudi ni un repàs exhaustius de les relacions entre Andorra i la Catalunya Nord, sinó de presentar alguns apunts sobre la qüestió, com ho suggereix el títol, articulats al voltant de tres temes: les relacions en el passat, les evolucions recents i algunes reflexions sobre el futur pròxim. Avui i oralment, per no fer-ho llarg, seran les grans línies i alguns exemples. Sempre podreu anar a la publicació de les actes, que sol ser ràpida i ben feta, segons la comprovada eficiència de la Societat Andorrana de Ciències.

En el passat i fins avui dia, en les relacions del Principat d'Andorra amb la Catalunya Nord, com passa també en part en les seves relacions amb l'Ariège, observem relacions nombroses i molt diverses, però que pertanyen a dos àmbits molt diferents, que no cal mai confondre. Tant un àmbit com l'altre han experimentat evolucions o canvis amb el pas del temps, alguns dels quals recents.

D'una banda hi ha les relacions seculares de proximitat, elles mateixes en dos nivells, el dels contactes i intercanvis relacionats amb la vida muntanyenca, i el nivell de les relacions econòmiques i humanes pirinenques. En el passat aquestes relacions de comarca a comarca van ser abundants i contínues. Les evolucions econòmiques de la Cerdanya i, sobretot, el canvi radical de l'economia de l'Andorra de la segona meitat del segle XX les van fer reduir o desaparèixer, mentre que algunes canviaven de continguts.

D'altra banda hi ha les relacions amb França, que implicaven molt la Catalunya Nord, per la seva proximitat amb Andorra i perquè el govern francès havia decidit

que la tutela sobre Andorra seria exercida –directament o indirectament– per les seves administracions perifèriques del departament del Pirineu Oriental. Van ser importants i obligades en el passat. Van desaparèixer del tot en uns mesos, amb el canvi institucional andorrà del 1993.

Es pot observar que, en l'esperit de la Diada és aquest segon aspecte el que predomina, quasi per complet, quan el títol diu “els veïns del nord”. Vull fer observar, en clau d'humor i en una òptica *pradenca* i d'àrea cultural catalana, que es podia també posar la Catalunya Nord amb el sud, si es considera que el sud és Catalunya. Ara bé, si el sud és Espanya, és clar que França és al nord i és geopolíticament exacte que la Catalunya Nord en faci part. Però com passa molt sovint, i aquest n'és un exemple, la geopolítica es contradiu amb la geografia física i humana, car la Catalunya Nord és a l'est d'Andorra, a continuació i sempre dins la zona axial pirinenca, i pertany a la mateixa àrea econòmica pirinenca. Fins i tot, si es mira bé, la Catalunya Nord és, en el seu conjunt, tant sinó més meridional que no pas Andorra. Personalment, en les meves moltíssimes anades a Andorra des de Perpinyà, sempre he tingut la sensació d'anar Pirineu endins i mai cap al sud.

1. Les relacions de proximitat entre Andorra i la Catalunya Nord

Apuntaré a continuació alguns exemples de relacions de proximitat, en el passat o actuals.

Com a introducció esmentaré, per al segle XIX i per als inicis del XX, Andorra com a lloc de destinació dels visitants que sojornaven a una banda o l'altra de la Cerdanya i a Acs-dels-Tèrmes. Venien a visitar Andorra, gairebé com a exploradors, per passar-hi el temps i experimentar les emocions d'un viatge en matxos en un país curiós, autèntic, sense carreteres ni hotels. Hi trobem els turistes i els seus acompanyants, o el turisme *de qualitat*, que sojornava a les estacions termals del Pirineu francès, especialment als banys d'Acs-dels-Tèrmes, i els primers estiuejants barcelonins a la Cerdanya. Per amor al Pirineu o per necessitat de proporcionar activitats, visites originals i emocionants per a aquesta gent que feien sojorns llargs i per a la burgesia de les regions veïnes, anar a Andorra era una de les ofertes preuades. Les dificultats d'accés, l'absència de carreteres o de camins transitables, la precarietat de les condicions d'acolliment valoritzaven encara més la visita i les descobertes. Són gent de l'elit social, viatgers adinerats i excursionistes francesos o catalans, sobretot barcelonins.

Per tant l'inici d'aquest turisme real a Andorra, encara que molt modest, es produeix molt avançat el segle XIX. Les motivacions principals són el *descobrimet* del país i la presència d'unes institucions arcaïques. Aquest caràcter de turisme de descoberta continuarà fins ben avançat el segle XX. En dona testimoniatge la

molt abundosa bibliografia sobre Andorra: articles i llibres, relats de viatges, expedicions científiques, informes sobre camins, escalades i travesses. Tot sovint, almenys fins als anys 1930 -i de vegades fins al 1950- està ben vist, de retorn d'Andorra, escriure un article per compartir les impressions del viatge, fins i tot després d'un sojorn de només dos o tres dies¹. Hi cal veure certament l'atractiu de l'estranyesa d'aquest petit Estat, la curiositat, la recerca del folklore i, evidentment, actituds etnològiques cap als pobles *estranyos* molt de moda aleshores. Per a altres visitants preval l'esperó de la descoberta científica en una regió sense cartografia moderna i encara poc coneguda², que es tracti de civilització i institucions, de botànica, de fauna, de geologia, etc.

1.1. Les relacions pastorals

a) *Els conflictes fronterers*

L'alta vall de l'Arièja i el conflicte amb Porta a les Valletes

A l'est del Principat, llevat del sector entre Juclar i l'alt de Siscaró, la frontera no respecta la línia que separa els aiguavessants. El conjunt d'una alta solana exterior a la conca de la Valira, a l'alta Arièja, és territori andorrà. Podem notar de passada que l'alta obaga que hi ha enfront tampoc no és ariegenca, ja que pertanyia als pobles ubicats a una altra conca, la vall del Querol, donc a Cerdanya. És al punt on comencen aquests dos vessants que se situa la zona fronterera litigiosa amb França, en el circ de les Valletes³. A l'origen es tractava d'un punt de contacte i d'enfrontament entre comunitats cerdanes i andorranes, en expansió l'una i l'altra en detriment de les comunitats ariegenques. Avui dia, per herència, s'oposen l'Estat francès i l'Estat andorrà. Independentment del conflicte territorial, les comunitats pastorals han trobat un *modus vivendi* escenificat que materialitza alhora propietat i entesa sobre l'ús⁴ de la solana d'Andorra i de les estives del Pas de la Casa, llogades pels ariegencs de Merenç i de l'Ospitalet i pels ramaders cerdans de les dues Cerdanyes, que lloguen també l'alta obaga de la vall d'Arieja al poble nord-català de Porta. En els plets seculars que van oposar Canillo i Merenç, els andorrans van finalment guanyar: encara que situades al vessant atlàntic, les pastures de la Solana i del Pas de la Casa són territori andorrà. Però és la gent de Merenç i de la Cerdanya que les aprofiten i les lloguen, simbòlicament, desplaçant-se cada dos anys a Meritxell per renovar el pacte. Un altre gest simbòlic: se'ls convida després a un dinar pagat pels andorrans amb els diners de la *locació*.

El conflicte amb Martinet per l'alta vall de la Llosa

Al sud del Principat, la frontera segueix molt la cresta principal, llevat de l'alta vall de la Llosa, on tot el solà de Montmalús i d'Engait és territori andorrà, és a dir

la meitat d'aquesta alta vall cerdana. És en aquest sector, exactament sota el pic de Montmalús, que hi ha un triangle de territori encara en litigi amb l'Estat espanyol. Com en el cas francès, Espanya considera que la frontera ve del pic principal i Andorra segueix el límit pastoral d'un cortó. Aquí també existia una prou bona entesa entre les parròquies andorranes d'Encamp i d'Andorra-Escaldes, i els municipis cerdans⁵. A la diferència de les Valletes, com que aquesta zona no presenta avui dia cap interès econòmic ni estratègic, el litigi roman adormit, no ha fet mai una portada de diari i només es fa evident quan s'encaren els mapes andorrans i espanyols.

1.2. Les relacions transfrontereres, o el joc amb la frontera

Els passos fronterers tradicionals

Eren diversos. Els principals utilitzaven el port Dret, el port d'Envalira, la portella de Joan Antoni i més enllà, la famosa Portella Blanca d'Andorra. Aquests ports més transitats eren el pas obligat dels itineraris pastorals, que eren alhora camins de contraban, amb tota la xarxa econòmica i humana de relacions que això suposava.

El port de Soldeu, o port Dret, donava un accés directe a l'alta vall de l'Arièja i a l'Ospitalet des de Soldeu, passant pel riu de Sant Josep i pel camí de la Solana d'Andorra. Encara que més penós i molt vigilat, se'l preferia al port d'Envalira. Aquest, també designat com a port de Fra Miquel, sempre des de Soldeu, portava a l'Ospitalet passant pel Pas de la Casa: va ser triat a final del segle XIX per fer-hi passar la ruta de França. La collada de Montmalús i la portella de Joan Antoni, els ports més alts, es podien utilitzar des de Soldeu, passant pel riberal d'Envalira, o des d'Encamp pels Cortals i la collada d'Enradort. Donaven accés a la vall de la Llosa i més enllà, als pobles de Viliella, de Llès i a la vila de Martinet, a Espanya; es podia també accedir fàcilment a la Portella Blanca d'Andorra i a la vall de Querol a França. Una part d'un modern camí de gran recorregut, el GR 7, segueix aquest antic i celebèrrim camí de contraban.

El negoci del bestiar

Les relacions de negoci de bestiar transfrontereres entre ramaders o negociants d'Andorra i de la Cerdanya són un altre aspecte de les relacions de proximitat. Encara que no tan freqüents com les que concernien l'Alt Urgell, eren relacions habituals a través de les fires, com també les compravendes o l'admissió d'animals per una temporada, declarades a la frontera o no. Aquest negoci continua avui dia, més limitat és clar.

A propòsit dels cavalls i euques, dits avui dia de raça pirinenca o de raça andorrana a les diades de promoció o a les publicacions publicitàries o informatives

sobre Andorra –i presentats com a raça cerdana a la Baixa Cerdanya–, cal recordar-ne el seu origen de debò. En realitat són equins de raça bretona que tenen un punt d'origen únic i conegut, la remunta d'Ur. Encara que d'una exportació prohibida al seu temps, es van escampar a tot el Pirineu veí, andorrà o català, per un d'aquests misteris que sovintegen en les zones frontereres. Amb la missió de millorar la raça local i de donar cavalls a la cavalleria de l'exèrcit francès –estem parlant d'abans de la Primera Guerra Mundial– es va instal·lar una remunta de l'exèrcit al municipi d'Ur, dotada de cavalls de raça bretona, ja que eren robustos i resistents per treballar, però també d'alçada mitjana i adaptables a les condicions de muntanya. Els pagesos podien portar les seves euques a la remunta a condició de reservar i vendre a l'exèrcit els fruits obtinguts. De més bona qualitat que les variades i no sempre determinades races locals, els equins de raça bretona van aparèixer progressivament a la Cerdanya d'Espanya i a Andorra fins a constituir l'essencial del bestiar i a ser considerats de raça autòctona, com ho són avui dia.

La transhumància sempre va ser escassa o inexistent amb la Catalunya Nord. La raó essencial rau en el fet que les zones de pastura eren limitades a la conca del Conflent i a la plana del Rosselló, a causa de la seva precoç orientació cap a una agricultura intensiva de mercat com també a la presència de molts ramats als pobles de la muntanya nord-catalana que ja utilitzaven els pocs espais disponibles. Passava al mateix amb les zones baixes del departament de l'Ariège, al nord del Pirineu. Els ramats andorrans estaven obligats a anar més enllà, d'una banda com de l'altra, al sud, a les planes de Lleida o de Tarragona i al nord, a la plana del Baix Llenguadoc.

Les migracions de treball

Sempre van ser escasses, però se'n coneixen alguns casos. Un exemple ja antic és la presència d'andorrans a les colles llogades per fer les veremes a Banyuls de la Marenda. Hi baixaven famílies senceres a collir el raïm, amb llurs matxos per al transport en un vinyer, tot en feixes en pendents forts. Els andorrans eren apreciats i van deixar-hi un bon record. Actualment mencionarem els treballadors del Pas de la Casa que resideixen a la vall del Querol o a la Cerdanya, per la dificultat d'allotjar-se a l'estació o pel cost dels lloguers.

1.3. L'ordenació del territori

Els transvasaments d'aigua entre l'Ariège i l'Aravó són un dels aspectes polèmics de les relacions de proximitat entre Andorra i les dues Cerdanyes. Recordo que la qüestió ve de dos elements: d'una banda, l'absència de depuració (o després, la depuració insuficient o irregular de la depuradora) de les *aigües negres*

del Pas de la Casa durant temps, que creava una pol·lució del riu Arièja i, d'altra banda, les conseqüències del dispositiu hidroelèctric de l'Ospitalet. En efecte, l'aigua que acciona la central i acaba a l'Arièja ve de l'estany de la Nos, al vessant cerdà, mitjançant un túnel que desvia l'aigua de conca a conca. Com que la Nos alimenta l'Aravó⁶ i Puigcerdà, l'empresa estatal francesa EDF ha de tornar l'aigua desviada. Ho fa bombejant aigua de l'Arièja cap a l'Aravó durant les hores de poc consum general d'electricitat i, per tant, introduint la pol·lució originada pel Pas de la Casa cap a la Cerdanya. D'aquí unes queixes repetides. La creació de Porte des Neiges repartirà les culpes, o les treurà si definitivament la depuració és total.

L'estació d'esquí de Porte des Neiges, amb un projecte aprovat el 2005 i els primers treballs, tanca un llarg període de conflicte entre Encamp i Porta, un municipi de la vall del Querol. Ja fa anys que el Consell Municipal i el batlle de Porta volen crear al territori una estació d'esquí bessona —o paràsit— de la del Pas de la Casa. És evident que el que més interessa és la urbanització, acompanyada d'unest pistes que la justifiquin i aprofitant del bon equipament del Pas, on els terrenys són cars i limitats. No és la primera vegada que una operació d'aquest tipus es realitza: molt a prop, l'estació de Super Bolquera *parasita* l'estació més antiga i més equipada en pistes i serveis de Font-romeu, que van acabar formant un sol conjunt. Passarà el mateix amb el Pas i Porta, cosa que dóna oportunitat d'inversions i més espais esquiables a la part andorrana. L'aigua continua sent l'element vital; aquesta perspectiva va reobrir fa uns deu anys el conflicte territorial per les Valletes, que va passar en certs moments per episodis dignes del Far West, amb trets de pistola inclosos, sobre el terreny litigiós i entre autoritats. Sembla que finalment l'entesa ha prevalgut.

D'una manera general hi ha rivalitat en matèria d'esquí entre Andorra i el conjunt de la Cerdanya. Però hi va haver recentment un intent d'ajuda mútua, quan Andorra va demanar ser la seu dels Jocs Olímpics d'hivern i que va rebre el suport del departament del Pirineu Oriental i de l'Alta Cerdanya.

2. Les relacions d'Andorra amb França

Una bona part d'aquestes relacions amb un dels Estats que exercien de fet —més que no pas de dret, encara que ho afirmessin— la tutela sobre el Principat d'Andorra van passar, durant més d'un segle, per la Catalunya Nord. Estaven relacionades amb les prestacions de servei o amb les competències i les gestions dels serveis del Copríncep Francès a partir de les administracions i de les estructures perifèriques de l'Estat a Perpinyà, que gestionaven també la Catalunya Nord.

2.1. Les prestacions de servei

L'ensenyament francès és l'aspecte més conegut i evident de les presta-

cions de servei. Només ho esmentaré de passada, car he vist que una comunicació d'aquesta diada es referia a l'ensenyament francès i que tothom pot anar a l'excel·lent estudi de Roser Bastida sobre la implantació i el desenvolupament de l'ensenyament francès a Andorra⁷.

Recordaré només que fins als anys vuitanta del segle passat aquest ensenyament estava lligat a l'acadèmia de Montpeller i concretament depenia de la inspecció acadèmica de Perpinyà. Això ha fet que durant gairebé un segle fossin mestres de la Catalunya Nord –i mestres andorrans formats en aquest marc– els que van difondre l'ensenyament francès. Tots, o poc hi faltava, eren de llengua catalana, capacitat que facilitava la seva integració al país però que no va ser mai utilitzada per andorranitzar l'ensenyament i ensenyar la llengua. Ho impediren tant les instruccions com la vigilància de la jerarquia, orientades cap a l'afirmació d'una presència francesa i no pas d'un servei específic a la població, i la por latent d'obrir una fissura per la qual es reclamaria l'ensenyament del català a la Catalunya Nord. Fa dues dècades, la desvinculació de Perpinyà de l'ensenyament francès a Andorra, per relacionar-lo directament amb el Copríncep, és a dir amb el govern francès –salvant les aparences– va trencar aquest fil d'Ariadna.

Abans de la construcció a Andorra la Vella del col·legi i del liceu Comte de Foix, els joves andorrans que seguien l'ensenyament secundari havien d'anar al liceu Renouvier de Prada, és a dir als locals on avui dia celebrem aquesta diada. Hi eren en règim d'internat i barrejats amb els alumnes del Conflent, que tornaven a casa, i de la Cerdanya, que també hi estaven interns. Hi van entrar en contacte moltes generacions i s'hi van lligar moltes amistats i xarxes de relacions de tot tipus. Però és història passada, i si no fos per la presència continuada de la Societat Andorrana de Ciències a la Universitat Catalana d'Estiu, pocs andorrans coneixerien avui dia el camí de Prada.

També cal esmentar la presència d'estudiants andorrans a la universitat de Perpinyà, especialment després del seu reconeixement com a establiment d'ensenyament superior de ple exercici, l'any 1978, i de l'inici de la seva col·laboració en el programa d'andorranització del M. I. Consell General, el mateix any. Abans, i paral·lelament fins avui dia, els estudiants andorrans que triaven l'ensenyament superior francès anaven a Tolosa o a Montpeller. La creació, l'any 1982, dels diplomes estatals del DEUG, de la llicenciatura i del doctorat de català a la universitat de Perpinyà, únic lloc des d'aleshores on s'imparteixen a l'Estat francès, ha donat una presència continuada d'andorrans, que registra últimament una davallada notable, probablement deguda a l'atracció creixent de Barcelona i de Tolosa, a les penoses comunicacions i a les condicions d'allotjament, que de bones han passat a ser semblants a les d'altres ciutats universitàries.

Les altres prestacions de serveis eren, d'una manera general, les que Andorra no podia assegurar o desenvolupar del tot, ja sigui perquè les seves dimensions i una població reduïda li ho feien difícil, o ja sigui perquè el Consell General no en volia assumir el cost per no fer créixer el pressupost públic en matèria social i els corresponents finançaments. Sobretot després de la creació d'un govern l'any 1981 i després de l'aprovació de la Constitució, l'any 1993, Andorra es va anar dotant de molts d'aquests serveis, totalment o parcialment. A tall d'exemple mencionaré els hospitals i les especialitats mèdiques, la cultura, la universitat, els peritatges tècnics, econòmics o polítics, la seguretat civil, etc. És principalment a Tolosa i a Perpinyà que es mobilitzaven els serveis o les competències necessàries.

2.2. Les relacions derivades del sistema polític i de les institucions preconstitucionals andorranes

Ras i curt, derivaven de l'estreta subjecció d'Andorra als seus dos coprínceps i, al seu darrere, a l'interès dels dos estats de controlar directament el que passava a Andorra, en un sistema que s'assemblava més a un protectorat que als serveis d'un Estat sobirà. Com sempre en aquestes situacions no faltaven motius ni teories justificatives. Avui dia tractem *els veïns del nord*, per tant no evocaré les estratègies de l'altre copríncep ni les seves estretes i continuades relacions amb el govern espanyol per evocar essencialment les posicions franceses, en les quals les estructures estatals a la Catalunya Nord van jugar un paper d'executants.

La posició de l'escola jurídica francesa: l'escola jurídica francesa que va argumentar amb constància i a favor de la posició del govern parisenc relativa a la definició jurídica del Copríncipat i dels drets i posicions dels coprínceps no va ser perpinyanesa, sinó de Tolosa i de París. Ans al contrari, a final dels anys setanta, els juristes de la jove universitat de Perpinyà es van posar al servei de la recent andorranització volguda pel Consell General de les Valls, com el mateix president, Yves Serra, i els professors Charles Vilar, Alain Degage o Planier.

Amb la distància que dona el temps, passades poques dècades, es pot apreciar el canvi brutal de posicions. Avui es reconeix l'Estat andorrà i la realitat de les coses. Ahir —és a dir abans del 1993— es negava fins i tot la realitat d'Andorra com a Estat⁸. La confrontació de les dues posicions no deixa de ser terrible per als polítics i per als juristes que van defensar les franceses i que contribuïren a bloquejar el reconeixement internacional del Principat. Entre altres molts autors, la posició francesa queda palesa en la tesi de Bertrand Bélinguier i en el prefaci realment sorprenent de contundència i de presa de posició política, inhabituals en els escrits d'un universitari d'alt nivell. Com a exemple, s'hi llegeix: *Il faut enfin être reconnaissant à M. Bélinguier d'avoir affirmé avec force, conformément à la doctrine cons-*

*tante du Quai d'Orsay et contrairement aux efforts persistants du gouvernement espagnol, qu'il n'existe à Andorre qu'une seule autorité temporelle et que le Coprince français est à cet égard l'unique détenteur de l'action internationale: l'exclusivité est ici la règle. La démonstration est péremptoire et devrait faire bonne justice de prétentions avancées au-delà des Pyrénées davantage pour des considérations de prestige que par respect de la vérité historique et juridique*⁹. És tan excessiu i orientat que no calen comentaris.

Al mateix temps, malgrat el suport aparent que se li donava, era un mal servei que es feia al Sr Bertrand Bélinguier, car el seu treball és més mesurat i documentat, encara que es decanti al final per negar la condició d'Estat sobirà per a Andorra: *Les Vallées d'Andorre, qui n'ont d'autre nom juridique que leur appellation géographique, ne disposent pas de compétence externe puisque c'est la France qui représente l'Andorre au point de vue international. À cet égard, l'objection selon laquelle ce serait le coprince français à titre personnel, et non la France, qui exercerait cette compétence externe, est sans effet dans la mesure où l'important est qu'en tout état de cause, ce ne sont pas les Andorrans eux-mêmes qui disposent de la compétence externe de l'Andorre*¹⁰.

En un capítol anterior sobre la naturalesa dels drets del president de la República Francesa actuant com a Copríncep d'Andorra, la seva anàlisi era molt sòlida i demostrava una situació de fet que es perllongarà fins a la Constitució del 1993, és a dir l'assimilació de la situació jurídica d'Andorra i de la seva representació exterior a la d'un protectorat o d'un territori sota mandat internacional¹¹.

La situació política peculiar del Copríncipat i els interessos que suscitava, tant de diversos empresaris o especuladors com dels representants dels estats, justifiquen també que, durant el segle XIX i inicis del XX, bastants erudits o universitaris escrivissin estudis importants, llibres o tesis doctorals sobre Andorra. Són treballs molt repetitius, tot sovint amb una part que compila els treballs anteriors (en general, la història, les institucions i els costums), amb o sense citacions. Molts estan marcats per posicions preestablertes, segons el cas pro franceses, pro espanyoles o pro-Mitra. Alguns treballs són directament obres encarregades.

Dos coprínceps, dues presències desiguals

Els coprínceps tenien una presència molt desigual, directa o mitjançant els seus representants¹². Al segle XIX es va arribar a produir fins i tot que el Copríncep Francès s'oblidés de designar el seu veguer. Passava el mateix amb les altres funcions judicials o administratives que depenien d'ell. A la inversa, la presència del Copríncep Episcopal fou constant, mitjançant els rectors de les parròquies, els registres religiosos, la religió d'Estat, la presa de possessió a Andorra i les visites pastorals.

Amb la designació de veguers més presents i la creació de la delegació permanent a Perpinyà, la presència del Copríncep Francès es va fer més evident, encara que durant temps paternalista. La publicació de la remarcable obra de Jean-Auguste Brutails, el 1904, entra dins aquesta estratègia. Cal tenir present que, malgrat uns drets iguals en teoria i el suport del govern espanyol, el poc pes polític real del Copríncep Episcopal fou sempre la millor protecció dels andorrans contra el pes considerable i les vel·leitats imperialistes dels governs i interessos francesos.

Fins a mitjan segle XX, els veguers no residien a Andorra però hi venien cada any a temporades. El veguer francès amb més continuïtat i dedicació a favor d'Andorra va ser el pradenc Charles Romeu, a partir de 1886 i durant uns quaranta anys. A ell es deu l'arribada del correu, la creació de les escoles i la realització de la primera carretera, de l'Ospitalet a Soldeu pel port d'Envalira. A partir dels anys cinquanta del segle passat els veguers francesos s'estan a Andorra. Eren diplomats de carrera que pertanyien a l'administració del Quai d'Orsay¹³, canviats cada dos a cinc anys, quan el veguer episcopal era una persona de la confiança del bisbe, amb una longevitat administrativa a Andorra molt llarga. Llurs competències concernien principalment la justícia i l'ordre públic, i, per extensió, el control dels estrangers, la immigració i les relacions dels súbdits andorrans amb l'estranger. La presència continuada a Andorra els donava un gran pes, car tenien també la funció de cònsols o d'ambaixadors de França i d'Espanya per als residents d'aquests estats.

Els serveis a París del Copríncep Francès, designats oficialment com a secretariat del Copríncep, eren al Palau de l'Élysée, on, dins la pràctica, un dels consellers del president de la República afegeix Andorra a les seves atribucions. Al Quai d'Orsay, a la part operacional, Andorra es trobava directament adscrita a la direcció per a l'Europa Meridional¹⁴.

Els delegats permanents representaven els coprínceps i exercien en nom seu totes les competències que no tenien els veguers. Principalment, era la tutela de les altres institucions andorranes, directament per la firma de les decisions del Consell o indirectament pel recurs en queixa. L'evolució política del Principat després de la Nova Reforma, la irrupció dels interessos econòmics exteriors diversos i els esdeveniments exteriors expliquen, d'aquest punt de vista, el seu paper de control polític que exerciran amb zel fins a l'últim moment. El delegat permanent del Copríncep Francès era el prefecte del Pirineu Oriental. El del Copríncep Episcopal podia ser una persona qualsevol de la seva confiança, però habitualment era el vicari del bisbat d'Urgell¹⁵, cosa que ofería l'avantatge de no separar el temporal de l'espiritual, i per tant un millor control de la societat.

Després de la guerra, amb el desenvolupament de l'economia comercial, el sistema de les llicències d'importació, filtrades a través dels serveis de la prefec-

tura del Pirineu Oriental, fan obligat el camí de Perpinyà i les bones relacions del món empresarial amb els serveis del delegat permanent.

Quan es tractava de decisions comunes, per exemple la sanció dels actes legislatius, la coordinació de postures sobre immigració, esdeveniments importants per a Andorra, mitjans de comunicació, recursos en queixa, etc., les trobades es feien a mig camí entre la Seu d'Urgell i Perpinyà, durant un àpat a Can Planes a Sallagosa. El negoci se'ls va acabar l'any 1993.

El Tribunal Superior de Perpinyà, és a dir la tercera instància de la justícia en matèria civil¹⁶, va ser l'altra peça del dispositiu que implicava la Catalunya Nord. Els dos tribunals superiors (el Tribunal Superior de la Mitra, a la Seu d'Urgell, creat al 1974, i el Tribunal Superior d'Andorra a Perpinyà, un segle abans) exercien separatament la justícia civil en última instància. Els jutges són designats per cadascun dels coprínceps, sense norma precisa ni requisit de competències particulars. Això va permetre als andorrans jugar amb la doble jurisprudència dels tribunals i amb els coneixements molt diversos dels jutges en relació amb el dret aplicable a Andorra, especialment els jutges francesos, que ignoraven el dret català, tot i exercir les seves funcions als tribunals de Perpinyà. Jean-Auguste Brutails ja ho havia observat quan el 1904 escrivia aquest eufemisme: *Cette dualité ne va pas sans inconvénients: elle provoque des conflits d'où le prestige de la justice sort quelque peu amoindri*¹⁷.

El resultat de tot això va ser una relació estreta amb Perpinyà, per a generacions i generacions d'andorrans, per bé o per mal. El vincle va cessar en pocs anys. L'adaptació ràpida de l'economia andorrana, amb l'aplicació a partir de l'any 1990 de l'acord amb la Comunitat Econòmica Europea; la supressió correlativa de les llicències d'importació i els canvis dins els circuits d'importació van fer minvar intercanvis i relacions. Només queda el pas problemàtic dels camions d'hidrocarburs andorrans que s'aprovisionen al Port de la Novèla. Les tradicionals i mal suportades relacions amb els serveis dels Coprínceps van desaparèixer a l'instant l'any 1993 amb l'aprovació de la Constitució. Només queden les relacions de veïnatge i cooperació amb els serveis territorials del govern francès per qüestions de comunicacions (neu a l'hivern), de protecció civil.

Fins i tot es pot suposar que Perpinyà i la Catalunya Nord, per reacció, es van fer *repulsius* per a molts andorrans, per als quals no devia ser massa agraït estar obligats a venir a *pidolar* favors d'una autoritat d'evidència estrangera, i han pagat el preu d'una factura que no era seva.

2.3. La participació de la universitat de Perpinyà a l'andorranització

Volguda pel Consell General, la política d'andorranització va implicar forta-

ment la universitat de Perpinyà en la part universitària i pedagògica, dels anys setanta fins a l'inici dels noranta. Van ser una sèrie de formacions i de treballs, tots a iniciativa i sota el control d'Andorra, amb una clara voluntat de mantenir o recuperar els elements de la seva identitat (llengua, història, coneixement i gestió del país) i de posar-los a l'abast de tothom, i especialment de l'ensenyament. Perpinyà va tenir la sort de poder participar en aquest moviment, mobilitzant els universitaris o els investigadors que sabien català i estaven d'acord amb aquests objectius; l'ànima i l'impuls d'aquesta feina va ser Lídia Armengol, ajudada per Antoni Morell, Martina Camiade i Roser Bastida.

L'andorranització s'inscriu en el context polític ja evocat, totalment condicionat pels coprínceps. Entre 1972 i 1978 s'hi oposen el Consell General i els serveis dels coprínceps¹⁸, amb un rerefons de demanda de canvis polítics i socials dins la població i la irrupció de joves generacions en la política¹⁹ i la comunicació²⁰. Al mateix moment trontollava el règim franquista i les principals iniciatives andorranes coincidirán amb la transició democràtica a Catalunya i a Espanya. Les situacions adquirides són discutides i sortiran les primeres peticions de reforma de les institucions, que trigaran vint anys a realitzar-se plenament.

Un dels temes fou l'andorranització de l'ensenyament. El primer programa serà aprovat al 1972, sota la forma d'un complement d'ensenyament de català i de coneixement d'Andorra a les escoles franceses i espanyoles, si ho acceptaven mestres i escoles. Comença modestament el 1973, amb una assessoria pedagògica creada per a la circumstància, i progressarà a poc a poc, malgrat moltes resistències. La creació, l'any 1976, d'un Institut d'Estudis Andorrans anava en la mateixa direcció, per mobilitzar energies, crear fons de dades, recerca sobre Andorra i produir documents pedagògics. Dos centres operacionals es creen per conveni amb les universitats de Perpinyà, l'any 1976, i de Barcelona, el 1977.

El Centre d'Estudis Andorrans de Perpinyà tindrà una acció destacable en la formació teòrica i pràctica del personal andorrà, les recerques i les publicacions, amb balanços de la flora, de la fauna, una primera bibliografia andorrana, la formació d'ensenyants, i estudis i cartografia dels boscos, dels riscos naturals (aiguat del 1982, inestabilitat dels vessants i més de la meitat de la cobertura d'Andorra en mapes de localització d'allaus), sense parlar d'estudis històrics i de les excavacions del jaciment prehistòric de la Margineda. També va donar suport al Centre de Barcelona per al seu inici. En els anys noranta els centres de Perpinyà i de Barcelona evolucionaran en estructures d'estudis a la demanda amb generalització de la *sous-traitance*. El centre de Perpinyà serà definitivament tancat el 1999 sense que se sàpiga on van anar a parar els seus rics i valuosos arxius de recerca ni que se'n fes un inventari. Ja feia uns quants anys que la recerca sobre Andorra havia

passat a altres estructures, tant a Andorra com a Barcelona, i, en el cas de Perpinyà, als Estudis Catalans.

3. Últimament les relacions han canviat, en naturalesa, en nombre i en qualitat

Des de fa uns deu anys les coses han evolucionat molt, amb un canvi en diferents àmbits. D'una manera general s'han reduït les relacions entre la Catalunya Nord i Andorra. En el futur pròxim pot ser perjudicial per als dos territoris.

Hi ha sempre els viatges dels nord-catalans a Andorra per fer compres o per al turisme d'estiu o d'hivern; el Pas de la Casa és sempre el supermercat dels cerdans. Aquests viatges són encara bastant sistemàtics des de les comarques pròximes, però ja no són tan intensos des de Perpinyà. Ho explica la limitació deguda a la distància i sobretot les comunicacions difícils, combinat amb els preus andorrans, menys atractius; però a favor del comerç andorrà, hi ha l'al·licient de la novetat dels productes i de la diversitat de l'oferta.

La realitat és que la distància —o el distanciament— ha crescut, tant pel caràcter relativament obsolet de la carretera general 116 entre Illa i la Guingueta, en relació amb la millora d'altres eixos, com per la divergència creixent que resulta de les respectives evolucions polítiques i econòmiques. Això es tradueix en generacions d'andorrans que no coneixen gens el camí de Prada o de Perpinyà, i menys nord-catalans que coneixen el camí d'Andorra. Amb la no-comunicació s'atenuen o desapareixen les xarxes de relacions, les connivències, les solidaritats en certs moments necessàries i les possibilitats d'accions comunes.

En aquesta òptica, el tancament del Centre d'Estudis Andorrans de Perpinyà es trobava inscrit, ineluctablement, dins les evolucions normals d'Andorra: canvis objectius de necessitats a Andorra mateix i canvis d'orientació de la política de recerca i universitària, aquests últims accentuats per les opcions i influències, on és difícil —i fins i tot inútil— destriar el que és l'orientació pública de les opcions i les afinitats personals. Per posar un exemple concret, les opcions i estratègies de Lídia Armengol i d'Antoni Morell no eren les de Jordi Guillaumet. Però la conseqüència del procés, i l'absència de pacte amb la universitat de Perpinyà perquè mantingui una estructura dedicada a Andorra accelera la ruptura amb la sola universitat francesa que tracta l'àrea catalana i fa més difícil un retorn dels lligams, que avui dia serien oportuns i fins i tot necessaris. En els últims anys hi ha menys estudiants andorrans a Perpinyà, en qualsevol disciplina. No sembla pas que resulti d'una evolució cap a Tolosa, que, segons les estadístiques andorranes d'estudiants, manté la seva quota però no s'aprofita de l'evolució, sinó cap a Barcelona.

Ara bé, el que no ha minvat i crea una obertura profitosa és la presència andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada, assegurada per la Societat An-

dorrana de Ciències. És una presència moderna d'Andorra, especialment pels temes triats, sempre actuals, els debats oberts i plurals. Tot plegat contribueix a donar una imatge positiva del Principat. Però no deixa de ser una relació amb els Països Catalans més que un contacte amb la Catalunya Nord.

4. Més evolucions i voluntarisme necessari

A tall de conclusió unes quantes reflexions sobre les evolucions actuals i algunes actuacions voluntaristes que em semblen necessàries.

Les relacions d'Andorra amb Tolosa són naturals i seran cada cop més freqüents —és clar molt menys importants que amb Barcelona però immediatament després en importància—, especialment en el món universitari i la sanitat. Pel que fa a l'ensenyament i a la recerca en el domini català, l'Estat francès juga la carta de Perpinyà, com també per a les relacions amb Catalunya. Com ho ha fet sempre, Andorra necessita jugar dues cartes i no quedar presonera d'una sola opció. Només dos exemples. S'ha donat el cas d'andorrans que pensaven estudiar català a Tolosa, ho van fer fragmentàriament, per acabar seguint des de Tolosa un ensenyament a distància a través de Perpinyà, i per cloure el diploma universitari francès a Perpinyà mateix l'últim any. O encara l'especialització a França de Perpinyà en temes transfronterers que no és aprofitat ara per ara pels andorrans.

El distanciament relatiu d'Andorra i Perpinyà s'acompanya d'una integració cada cop més exclusiva per a cada una d'elles en un sistema nord-sud més que est-oest, és a dir pirinenc. És una tendència permanent per a Perpinyà i que accentuarà la línia del TGV cap a Barcelona. Passa el mateix per a Andorra i s'accentuarà amb la millora de les carreteres —transformades progressivament en auto-vies— cap a Tolosa i cap a Barcelona. Andorra i Perpinyà s'allunyen, tant físicament com en les seves respectives estratègies de comunicacions i de pensament, i estaran cada vegada menys integrades en un sistema pirinenc.

A Perpinyà arriba el TGV. Serà cosa feta d'aquí a pocs anys, i ja es belluguen tots els actors i es dissenyen noves estratègies. Perpinyà sent una estació del TGV, el canvi de distàncies relatives (la distància-temps) i la més gran fluïdesa del trànsit repercuteixen sobretot la Catalunya Nord i les regions veïnes. Per exemple, Prada no és un racó del món, sinó una ciutat a mitja hora d'una estació del TGV, a menys d'una hora i mitja de Barcelona i a cinc de París.

En aquesta perspectiva pròxima, el mal estat de l'RN-116 arracona encara més la Cerdanya i, més enllà, el Principat d'Andorra. Per tant, crec que és vital recrear el lligam, millorant les comunicacions. No sé si n'hi ha consciència, a Perpinyà i a Andorra. Pel seu cantó, l'Estat francès ja ha triat i ho ha fet saber: en té prou amb la relació nord-sud costanera. En efecte, se sap que vol departamentalitzar

l'RN-116, és a dir que per a ell ja és un eix secundari, que no pensa millorar i que deixa per a les finances del departament del Pirineu Oriental. Aquest no hi farà inversions, ja que ha de suportar una immensa ajuda social i totes les inversions relatives a l'arribada del TGV, a l'estació nova i a les millores correlatives a la plana del Rosselló. És només perquè l'Estat no havia fet algunes millores puntuals –com a eix secundari s'entén– que ha refusat aquesta departamentalització. Això vol dir que, un cop fetes algunes millores, acceptarà el traspàs. Però, en conjunt, no hi haurà un canvi substancial i l'RN-116 quedarà com un eix menor, per tant un obstacle entre Andorra i Perpinyà.

Per a Andorra, les coses haurien de ser clares. La via ràpida més directa amb el TGV passa per Perpinyà; si no, s'ha d'anar a Lleida (per anar a on?). Per a Tolosa no serà possible en un termini mitjà, car la línia del TGV transversal Mediterrani-Atlàntic no és prioritària per al govern francès ni per a Europa. Pel seu propi interès, Andorra hauria de pressionar l'Estat francès i d'entendre's amb el Consell General del Pirineu Oriental i amb la regió del Llenguadoc-Rosselló per obtenir la millora de l'eix pirinenc que la relaciona amb el gran eix transcontinental mediterrani.

S'ha parlat molt a Andorra últimament del desequilibri de les seves relacions amb França i Espanya, en tots els àmbits, i dels problemes polítics que podia plantejar a curt i a mitjà termini. No seria bo per a Andorra que la seva relació privilegiada actual amb Espanya es transformi de fet en una relació més exclusiva, comparable amb la que lliga Mònaco a França. Aquest desequilibri trenca l'esquema estratègic tradicional andorrà del joc a tres, on les influències exteriors es compensen, situació que històricament va permetre a Andorra la seva emergència i, posteriorment, l'ha feta més lliure.

Nota de l'autor: els pobles occitans tenen la grafia occitana: Acs, Merenç, l'Ospitalet, etc.

Joan BECAT,

Geògraf, professor i director de l'Institut Francocatalà Transfronterer de la Universitat de Perpinyà, membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans

Notes

1 - A tall de comparació, observem que a la mateixa època ja es començaven a fer menys abundosos els relats de viatges a Àfrica o a Amèrica.

2 - És cert que fins a una època relativament recent era possible de fer reals descobertes a Andorra. Per exemple, entre 1978 i 1983, el grup de recerca de la universitat de Perpinyà de l'Institut d'Estudis Andorrans va realitzar un inventari botànic i un inventari de la fauna d'Andorra. Es va tenir la sorpresa i el plaer d'indicar la presència al Principat de prop de 150 espècies de plantes que mai no hi havien estat mencionades (Jean Bouchard), de quatre estacions noves de plantes endèmiques pirinenques (Ramon Gual i Lleó Serve), i d'unes quantes espècies animals que no s'havien indicat anteriorment o que es creien desaparegudes (Martí Boada).

3 - El nom les Valletes ve del fet que són dos petits circs glacials contigus. La frontera segons Andorra passa per la cresta secundària que separa els dos circs. La frontera segons França deixa al municipi de Porta el primer circ i la meitat del segon, del pic d'Envalira a l'Arièja, és a dir la major part de l'aigua. Aquesta zona és anotada com les Abelles als mapes andorrans, no sabem si per raons de pronunciació andorrana o si per menys coneixement d'aquest territori marginal per part dels informadors.

4 - Podem recordar que un ritual simbòlic de *locació* i d'acatament molt semblant es produïa, però en sentit invers -els andorrans desplaçant-se i demanant un ús que no se'ls podia negar- entre la parròquia d'Ordino i els municipis del Vic de Sòç per les altres pastures arieguenques que tocaven a Andorra.

5 - Per exemple, els toros joves de la vall de la Llosa es deixaven als andorrans a l'inici de les estives per acompanyar i servir la vacada. Quan al setembre la vacada andorrana era a l'alta vall del Madriu i a punt de baixar, eren tornats als cerdans pel port de Vall Civera. Però les pastures quedaven molt controlades. Si els ramats de la Llosa passaven a territori andorrà, el bestiar es podia capturar; se'l baixava ràpidament a Andorra la Vella o a Sant Julià, on se'l podia subhastar. Malgrat aquest rigor molt poc freqüent, que es produïa només en períodes d'enfrontaments per a l'afirmació dels drets pastorals -aleshores vitals- i de les propietats, es tractava d'una frontera molt permeable i en osmosi constant. Ho és encara avui dia.

6 - L'Aravó és l'altre nom del Riu del Queroll. El primer nom és més utilitzat pels habitants de la vall, el segon és el més difós pels mapes i les geografies.

7 - Bastida i Areny, Roser. *Cent anys d'ensenyament a Andorra*. Andorra la Vella, 1987, 128p., 22cm.

8 - Sobre aquest punt vegeu Becat, Joan, *Les Pyrénées méditerranéennes, mutations d'une économie montagnarde. Le cas de l'Andorre*; tesi d'estat, 7 volums, 1993, i especialment el volum 6: *Les incidences sur le cadre institutionnel*, 332p. (Arxius i Biblioteca d'Andorra).

9 - *La condition juridique des Vallées d'Andorre*, Bertrand Bélinguier, Paris, 1970, 344p., 23cm. Extracte del prefaci del professor Charles Rousseau, aleshores director de l'Institut des Hautes Études Internationales de Paris.

10 - id., p.224

11 - Es llegeix sobre aquest tema, a les pàgines 75-76: "Mais la fonction de coprince d'Andorre ne se borne pas à représenter un titre honorifique, mais bien de conférer le partage de l'autorité suprême sur un territoire où vivent 15.000 habitants. Dans cette survivance des droits régaliens on peut voir la marque de la continuité française en dépit des nombreux bouleversements qu'a connu l'histoire de notre pays.

Il n'est donc pas aisé de déterminer de façon précise les droits du président de la République lorsqu'il agit en tant que coprince d'Andorre; on ne peut guère y procéder que de façon négative. C'est bien ainsi d'ailleurs que le Conseil d'État a fait connaître son avis (suit le cas de la société Le Nickel).

Le Conseil d'État a admis que le président de la République n'agissait pas en qualité de l'exécutif en vertu d'une compétence fondée sur des textes exclusivement français, mais qu'il exerçait, sur la base d'un titre conventionnel préalable, des compétences d'ordre international telles que la représentation de l'État protecteur ou de la puissance mandataire."

12 - Sobre les institucions anteriors, veure J. Becat, *Les Pyrénées...*, volum 2: *La société et l'organisation traditionnelles de l'Andorre*, 530p., capítol 4: L'organització política.

13 - La pràctica vol que, durant les últimes dècades de llur presència a Andorra, el Coprinçep francès (doncs el "Quai d'Orsay", és a dir el Ministeri d'Affers exteriors francès) enviï com a *Veguer* francès o bé un jove diplomata que començava la seva carrera, que passava per Andorra per a aprendre la feina, o bé un funcionari francès prop de la jubilació, que obtenia aquesta modesta responsabilitat i el rang d'ambaixador després de llargs i lleials serveis en funcions subalternes o a les ambaixades de petits estats del tercer món. En qualsevol dels dos casos, poques vegades tenien un coneixement previ d'Andorra i de les seves institucions, cosa que donava un cert marge de manobra al *Veguer episcopal* i als altres serveis del Coprinçep francès, especialment al *Delegat Permanent*, és a dir al Prefecte del Pirineu Oriental, que beneficiava

de la competència i de l'experiència dels seus i de llur llarga pràctica d'intervenció al Principat.

14 - Una situació anecdòtica que vaig presenciar il·lustra tant la realitat de la gestió com les intencions reals. A l'inici dels anys vuitanta, quan es va crear la llicenciatura de català a la Universitat de Perpinyà, la primera formació completa de llengües regionals a França, el gabinet del ministeri d'educació es va creure necessari informar-ne tant Andorra com Espanya, però sense fer-ho de manera oficial per a evitar problemes eventuals. El projecte de llicenciatura, com els projectes de diplomes posteriors, tenia cartes de suport del president de la Generalitat i del Ministre d'Educació i Cultura del Govern d'Andorra, Antoni Ubach, i després Josep Dallerès; s'hi preveia (i sempre hi ha) unes assignatures sobre Andorra. Com a portador del projecte em va tocar demanar cites i veure tan l'ambaixador d'Espanya a París - Joan Raventós, que va encoratjar la iniciativa i amb qui la conversa va ser evidentment en català - com el Secretariat del Copríncep francès a l'Élysée i al Quai d'Orsay. No hi va haver cap pega, però se'm va precisar sense embuts: "Qu'il soit bien entendu entre nous qu'il s'agit de défendre les intérêts de la France en Andorre". Haig de confessar que em va ser de gran utilitat la estratègia coneguda amb l'expressió de "fer l'andorrà", car com a ciutadà francès, em vaig sentir ofès per aquesta actitud.

15 - Al 1978, i després dins uns documents pedagògics, Lídia Armengol indica (*Aproximació a la història d'Andorra*, Institut d'Estudis Andorrans, Centre de Perpinyà, Andorra la Vella, 1989, 97p, 24cm, p.22): "*Delegat Permanent Episcopal: el Vicari General d'Urgell. Delegat Permanent Francès: el Prefecte dels Pirineus Orientals*". Era el cas des de la creació d'aquest càrrec, doncs des de feia un segle. Només durant els deu últims anys el càrrec de *Delegat Permanent Episcopal* serà separat del càrrec de Vicari d'Urgell. De fet, aquí com per altres funcions, és la lliure voluntat del Copríncep-bisbe que crea la norma.

16 - Les tres instàncies depenien dels Coprínceps: el tribunal de Batlles, el Jutge d'Apel·lacions i el Tribunal Superior.

17 - J.-A. Brutails: *La coutume d'Andorre...*, p.240-

242 "Aux parties qui ne sont pas satisfaites de la décision du Juge, il reste la ressource de recourir au Co-seigneur. C'est la *tercera sala, l'última sala*. (...) La coutume qui permet d'appeler des sentences du Juge à l'un ou à l'autre des Co-seigneurs est établie de façon incontestable. Cette dualité ne va pas sans inconvénients: elle provoque des conflits d'où le prestige de la justice sort quelque peu amoindri. (...) Le Gouvernement français a successivement désigné, pour terminer ces procès, le Conseil souverain de Roussillon, la Cour de Toulouse, enfin le Tribunal supérieur d'Andorre, constitué par un décret du 13 juillet 1888 (Journal Officiel du 20 juillet 1888). Quant au co-seigneur d'Urgel, il renvoie les procès de cette nature à un prête, qui est pourvu, pour chaque litige, d'un mandat spécial."

18 - El detonant serà el control de la immigració, però es tractava en realitat de les excessives competències i tutela dels Serveis dels Coprínceps. Hi havia també reclamacions del Consell General a propòsit del règim de les societats, de l'ensenyament i de les concessions de ràdios.

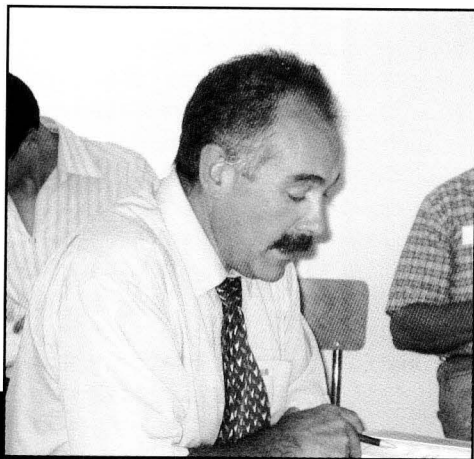
19 - Hi ha molts joves entre els Consellers novament elegits i, al 1976 es crea l'*Agrupament Democràtic d'Andorra*. Els partits polítics i els sindicats sent prohibits, els 33 fundadors, entre els quals gairebé tots els homes polítics de la transició andorrana i de les noves institucions, es presenten com un grup de reflexió que demana només (!) la llibertat d'expressió i de reunió, els drets de l'home, la participació ciutadana i una constitució democràtica amb separació de poders.

20 - Penso a la revista *Tribuna* que sortirà del 1973 al 1978, impulsada per un grup de joves andorrans molt relacionats als moviments estudiantils barcelonins, entre els quals apareixien gent com Jaume Bartumeu, Josep Vilanova o Marc Forné. És una revista *engagée*, que s'oposa als poders fàctics andorrans i als Coprínceps. Les manifestacions del seu festival de nova cançó del novembre del 1974 portaran el govern franquista a tancar la frontera i els Coprínceps a posar ordre donant per un decret del gener del 1975 als Veguers el total control dels residents estrangers, de la immigració i dels passaports, que conservaran fins al 1993.

“Les relations Andorre - Haute Ariège”

Jean-Pierre Sicre

Permettez moi, tout d'abord, de remercier la Société Andorrane des Sciences de m'avoir permis de présenter les relations avec les Communes de Canillo et d'Encamp par le pastoralisme et plus exactement par la location des pacages pour les bovins que l'on appelle "la Soulane".

La Soulane d'Andorre a une longue histoire, c'est une limite entre l'Andorre et la France sur la partie qui était mal définie et a créé des contentieux assez importants depuis des temps immémoriaux.

Historique

Jusqu'au «traité des Pyrénées» de 1659, les Comtes de Foix et leurs successeurs, les rois de France, seigneurs directs et fonciers du territoire du Consulat de Mérens avaient affermé les pâturages de la Soulane.

On retrouve sur des registres d'actes de Jean Tardieu, notaire comtal d'Ax, datée du 24 octobre 1646, une signification aux syndics et procureurs fondés des deux paroisses d'Encamp et de Canillo en Andorre, Jean Arény et Etienne Pélissier.

Quelques années auparavant, en 1631, la peste avait dépeuplé le village de Mérens et son hameau de Sainte-Suzanne. La tradition rapporte qu'un habitant, se croyant seul maître du haut pays, échangea la Soulane, avec les andorrans, contre un cheval blanc. Cette prétendue vente verbale n'eût évidemment aucune valeur juridique. Des contestations s'engagèrent ensuite entre les bergers français et andorrans; elles furent provoquées par le manque de délimitations nettes entre les deux territoires.

Louis XIV nomma ensuite des commissaires pour fixer de leur côté les limites

de la France et l'Espagne. Les envoyés du roi établirent cette délimitation sur la crête des montagnes, en sorte que la France posséda toutes les terres arrosées par les eaux, dont la source est au Nord. Par suite d'une confusion de noms entre les ruisseaux de Palméro et Palouméro, la délimitation dans le "lieu-dit" la Soulane, fut mal définie par les commissaires.

Cette affaire a ensuite été jugée par des tribunaux compétents; on retrouve les dates de 1729, 1735 et 1769 attribuant la possession de la Soulane aux andorrans. Ceci sera ensuite confirmé par la cour royale de Toulouse le 13 juin 1834.

Le 30 juin 1835, les andorrans acceptèrent de donner la Soulane pour un bail de 18 ans.

Cet affermage se renouvela alors chaque année et donna lieu à une cérémonie originale. Une délégation composée des maires et adjoints des communes de Mérens et l'Hospitalet, se rendaient à Méritxell où ils retrouvaient leurs homologues des deux paroisses, ainsi que le curé de Canillo et le syndic des Vallées d'Andorre. A l'issue de la réunion, un acte était solennellement signé. Un repas réunissait ensuite les deux délégations dans le presbytère, près de la chapelle (au lieu du culte marial en Andorre). Il était offert par les andorrans, les ariégeois fournissaient le pain et les cigares.

Les relations aujourd'hui

Depuis ces époques successives, la municipalité assure toujours la continuité de cette tradition qui est, pour nous et pour nos éleveurs de bovins, très importante.

L'excellence des herbages fait dire aux montagnards: "bal mès uno esquèlha-do d'èrbo de la Soulano, qu'un gourbelhat de la granyo" (Il vaut mieux une plaine clochette d'herbe de la Soulane, qu'une hottée de la grange).

A l'automne, nous prenons rendez-vous avec les maires des communes de Canillo et d'Encamp afin de régler le loyer annuel. Cette rencontre se termine par un dîner dans une des deux paroisses, réunissant élus et éleveurs. Cela nous permet aussi d'échanger sur divers sujets ou encore de raconter des anecdotes du passé. C'est ainsi qu'à travers ce lien de pastoralisme, des amitiés se lie ; on invite nos homologues en montagne ou pour des parties de chasse.

Si aujourd'hui, le Pas de la Case a une population de 3000 habitants, ce n'était pas le cas après-guerre. A ce moment là, les habitants de Canillo et d'Encamp venaient louer leurs services pour effectuer le fauchage à Mérens. Aujourd'hui, la situation s'est inversée, nous avons des habitants qui résident dans notre village, mais travaillent dans la principauté. Le niveau économique de notre commune est bien en dessous de ces deux grands villages.

Notre village n'a qu'une seule chose en commun avec les paroisses andorranes: l'histoire de la Soulane. Grâce à cela, nous arrivons à nous rencontrer en dehors du règlement de la location. Pour preuve, le maire de l'Hospitalet et moi-

même, avons rencontrés le maire d'Encamp le 12 août pour converser de sujets liant les deux parties. Par exemple, nous connaissons un problème de déneigement de la nationale 20 après Ax-les-Thermes. L'accès en Andorre par la France, est resté fermé 25 jours l'hiver dernier, ce qui provoque évidemment une grosse perte pour les commerçants. De même, nous avons également discuté du logement des personnes qui travaillent au Pas de la Case et qui souhaiteraient vivre à proximité dans des villages comme l'Hospitalet et Mérens.

Nous pensons très sincèrement que nous devons amplifier nos liens; cela peut nous aider à sauvegarder nos services (école, clae, agence postale, épicerie, café...) et garder notre village vivant, sans pour autant le transformer en village d'ortoir.

Cependant, sans l'aide de l'Etat français, nous ne pourrions pas aboutir à résoudre ce problème car cela nécessite une protection efficace de la nationale 20, mais aussi un déneigement conséquent. Nous allons donc nous employer, en collaboration avec Monsieur le maire d'Encamp et Monsieur le maire de Canillo, à intervenir auprès des différents décideurs pour les sensibiliser à ce problème.

Conclusion

Ces liens qui nous unissent aujourd'hui avec ses deux communes, grâce à la location de la Soulane, nous rappellent qu'il ne faut pas oublier le passé. Il y a peine, une quarantaine d'années, les hommes et les femmes de ces villages vivaient essentiellement de la terre, et ont souffert. Ils n'ont pas eu la chance de connaître le confort de vie que nous avons.

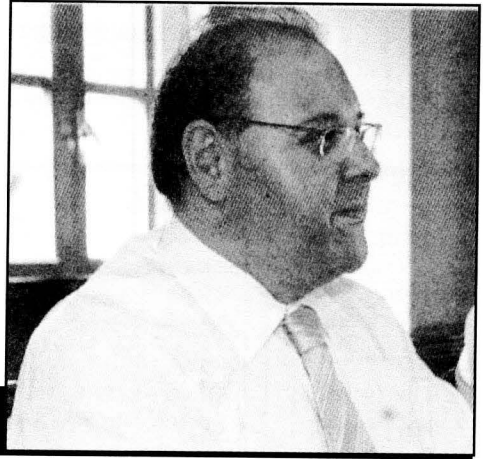
En rappelant cette histoire, je garde en mémoire la vie de nos parents et grands-parents côté français, mais aussi côté andorran.

Je crois qu'aujourd'hui, il est plus que jamais nécessaire de garder ce lien d'amitié, afin de rappeler aux générations futures combien il était difficile de vivre dans nos montagnes. Nous devons notre essor au tourisme; souhaitons qu'il perdure encore longtemps.

Je remercie tous les maires des communes d'Encamp et de Canillo que j'ai pu côtoyer depuis 1989, et qui nous ont permis de garder cette montagne de la Soulane.

Jean-Pierre SICRE
Maire de Mérens-les-Vals

La relació entre la Massana i els nostres veïns del nord

Josep Maria Camp i Areny

La relació entre la parròquia de la Massana i el sud de França es remunta en el temps.

El fet que les nostres fronteres siguin a tocar ha comportat que aquestes relacions hagin estat freqüents, però sempre diferents en el temps. La comunicació entre ambdues zones no ha estat mai fàcil, ja que el pas físic d'una zona a l'altra és el port de Baiau, situat al parc natural comunal del Coma Pedrosa, un pas difícil entre les muntanyes del nostre Pirineu i on l'accés ha de ser sempre a peu, però tot i les dificultats també s'ha utilitzat per passar d'un país a l'altre.

D'altra banda, les comunicacions s'han realitzat sempre per vies més fàcils i d'accés més lícit, com pot ser el pas pel Pas de la Casa o per la zona de Puigcerdà. Tanmateix, cal remarcar que la comunicació física entre les dues parts no ha estat fàcil, però sí fructífera en molts aspectes.

Un dels contactes que més recorden la nostra gent és el moviment migratori dels anys 30-40, en el qual bona part de la població de la nostra parròquia, veient la dificultat de subsistir al seu país, marxa cap a ciutats del sud de França, com Bésiers i Tolosa, entre d'altres. Encara ara parlant amb gent gran de la nostra parròquia ens expliquen les seves experiències a la fàbrica de talc, de la recollida de fruita o d'altres activitats en què la nostra gent va treballar. Com és natural, molts d'aquests andorrans varen integrar-se a aquests nous llocs de residència, i a la parròquia de la Massana és difícil que alguna família no tingui parents en aquestes zones del sud de França, on varen refer la seva vida i varen passar a fer part dels *andorrans de França*. En altres casos, després de treballar-hi durant un temps han preferit tornar al seu país, on amb la seva experiència i bagatge segueixen sent part de la nostra ciutadania.

Durant una de les èpoques més difícils a Europa, en temps de la Segona Guerra Mundial, les relacions amb França varen ser també intenses pels passos fronterers de les muntanyes, ja que era un pas de sortida de França per a tota la gent que volia fugir de l'opressió, i així doncs van ser molts els anglesos que, ajudats per la resistència francesa i els andorrans, van poder escapar de l'infern de la guerra. Tant és així que a la Massana, just davant de l'hostal Palanques, hi ha una placa que el govern britànic va oferir a la Massana en agraïment a l'ajut d'aquests andorrans als anglesos que van escapar del setge.

Pel que fa al contraban, també existeixen testimonis que poden relatar-nos històries reals del pas per la muntanya, amb vent, tempestes, neu i en unes condicions francament difícils i transportant des de França fins a Espanya, passant per casa nostra, diverses mercaderies, com pintes, perfums o altres articles que difícilment es podien trobar a Espanya.

A partir, però, dels anys 55-60 les relacions entre aquests dos països van canviar. La població francesa benestant va descobrir la riquesa natural de la Massana i va començar a arribar un turisme de qualitat, amant de la muntanya i de les passejades per la natura, que passava gran part de l'estiu en els nous hotels que varen construir-se en aquells anys: l'hotel Poblado, l'hotel Coma Pedrosa a Arinsal i l'hotel Naudi a la Massana. Era, doncs, dels primers moviments turístics que es rebien a la parròquia.

Aquestes famílies franceses, amb el fet de perllongar tant el seu estiu, passaven a fer part durant l'estiu de la població resident i s'integraven en les festes i en els diversos actes del poble, ja que repetien les seves estades any rere any, i d'aquesta manera molta de la població d'aquests petits pobles va aprendre la llengua francesa i el tracte amb el turisme.

Com ja sabem, el turisme ha canviat els seus hàbits i els seus moviments són diferents dels d'aquells anys en què la calma era la base d'uns dies de vacances i relax. Avui, el turisme francès que arriba a casa nostra pot gaudir de la nostra riquesa natural i de la calma dels nostres poblets, com aquells antics turistes que passaven tant temps entre nosaltres. Però ara l'oferta s'ha diversificat, poden trobar des de les pistes d'esquí més ben preparades i equipades fins a una oferta lúdica i comercial molt completa, gaudir de les riqueses culturals del romànic i dels museus de la Massana, passant per tot un seguit d'activitats que fan de la Massana una destinació turística molt completa.

Però seguint amb aquestes relacions entre el sud de França i casa nostra, també trobem el contacte amb els nostres joves, que, per qüestions de formació i educació, realitzen els estudis a ciutats com Montpeller o Tolosa, i amb les quals un cop finalitzats els estudis segueixen en contacte directe, o bé perquè hi tenen els companys perquè s'han deixat atreure per la diversitat cultural que ofereixen aquestes ciutats, o per altres motius que fan que aquests lligams entre les dues cultures siguin constants.

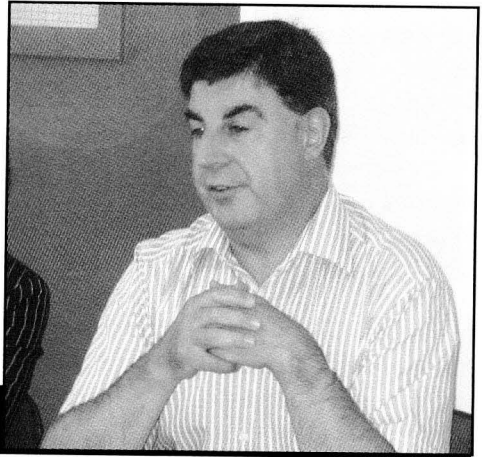
Pel que fa a l'administració comunal, són també molt importants els contactes que es mantenen amb aquesta comunitat. El fet de compartir algunes característiques importants com l'orografia i la cultura de muntanya comporta que en contractes en què és necessari l'ajut de tècnics en diferents àmbits siguin els de la zona francesa amb els que més es compta.

Cal recordar també que a la parròquia de la Massana la comunitat francesa és molt nombrosa i és part activa de la vida de la parròquia, ja que en un tant per cent elevat són persones amb professions liberals i molt interessades i involucrades en el desenvolupament social, cultural i turístic de la parròquia.

Josep Maria CAMP

Agent immobiliari i cònsol major de la Massana

Les relacions comercials entre França i Andorra, 35 anys després

Enric Casadevall i Medrano

Introducció

Voldria, abans d'iniciar aquesta conferència, precisar que no sóc especialista en aquesta matèria i que el que diré a continuació tan sols em compromet a mi; no és en cap cas l'opinió del comú de Canillo. Aquesta opinió meva és fruit de les vivències personals i del que he anat adquirint en la meva experiència política i laboral.

Per parlar del canvi de les relacions comercials entre França i Andorra i poder esbrinar el que ha passat, ens hem de situar primer als voltants dels anys 1960-1970 i veure com eren les relacions comercials d'aquell moment i quines eren, en definitiva, les relacions de tot tipus entre Andorra i els nostres veïns del nord.

Abans de començar a comparar quina era la situació comercial d'aquells anys i quina és l'actual, m'agradaria fer alguns comentaris sobre quina era, al meu entendre, la relació que teníem els andorrans i els francesos en els diferents àmbits de la vida quotidiana.

La presència francesa en els anys 1960-1980

Un breu repàs a quina era la situació en els diferents apartats de la vida social andorrana i la influència que, directament o indirectament, França exercia, ens ajudarà a entendre de quin punt partim i poder valorar millor la situació actual.

En el vessant educatiu, és necessari saber que el percentatge d'infants que cursaven estudis en l'ensenyament francès era molt superior a l'actual (recordem que en aquells anys no existia l'Escola andorrana), i per tant el nombre d'infants

que es traslladaven a França per finalitzar els estudis o cursar estudis universitaris era, també, proporcionalment molt més elevat que avui en dia. Per primera vegada, a Canillo, el proper curs 2005-2006 l'Escola andorrana tindrà més alumnes que l'Escola francesa: 120 a 104.

Des del punt de vista turístic, Andorra vivia molt influenciada per l'estil de vida de França, i especialment durant els dos mesos d'estiu, en els quals els nostres veïns passaven les seves vacances, durant tot el mes de juliol, o bé tot el mes d'agost, en els hotels i càmpings, de les diferents parròquies andorranes.

Andorra vivia els mesos d'estiu en francès: La música, la diversió, els hàbits, la manera de vestir, entre d'altres, eren copiats de França, i les diferents activitats turístiques que s'organitzaven estaven pensades per a aquest públic, si bé molt sovint no eren activitats típiques andorranes (espectacles de flamenc, curses de braus, combats de *catch*, la *Caravana* de Sud Radio, etc.). Fins i tot els menús dels restaurants estaven escrits únicament en francès.

A totes les parròquies s'organitzaven activitats i representacions destinades a aquest col·lectiu (sardanes i ballets a les places públiques, campionats de petanca, excursions en tot terrenys per tot el territori andorrà i, durant les festes majors, també s'organitzaven activitats especialment destinades a aquest col·lectiu).

Comercialment, molts productes provenien normalment de França i en aquells anys d'estancament del mercat espanyol, Andorra ofería als turistes que venien del sud tots aquells productes que difícilment podien trobar al seu país (eren els anys del niló i el Duralux).

Aquesta influència va fer que la majoria d'andorrans i residents entenguessin i parlessin el francès, i que fruit d'aquelles bones relacions es formessin moltes parelles entre turistes francesos i residents andorranos.

Eren anys en què el Principat vivia pràcticament del turisme d'estiu, sobretot al juliol i l'agost, si bé durant el mes de setembre s'esperaven els turistes de més poder adquisitiu.

Durant aquells anys la temporada d'hivern era molt fluixa i no va ser fins més tard que es va anar consolidant fins a arribar a ser avui la temporada per excel·lència.

Perquè ha canviat?

La resposta no és gens fàcil, ja que segurament els motius són variats i de diferent intensitat. En podem intuir, entre d'altres, els següents:

- El poder adquisitiu dels francesos. Aquest és segurament un factor que té importància. Els nostres veïns del nord ja no fan un mes de vacances seguides i en molts casos ja no es desplacen a l'estranger. La fortalesa de la pesseta davant el franc francès durant els anys anteriors a l'entrada de l'euro també hi va tenir importància.

- Els hàbits en les vacances. La modificació de les vacances escolars i la diversificació per zones ha fet que els turistes reparteixin les seves vacances de manera diferent i en períodes més curts.

- El diferencial de preus ha baixat. Poc a poc, amb l'entrada d'Espanya al mercat comú, el diferencial de preus dels productes s'ha anat reduint i en molts productes la diferència de preu és ja molt minsa. Si bé cal reconèixer que els preus de restauració i l'hoteleria són molt interessants i comparablement molt més baixos que a França.

- L'oferta turística no és la mateixa. Si bé sembla que últimament es torna a cuidar el sector turístic d'estiu, amb activitats diverses, durant molts anys hem descuidat aquest col·lectiu i, per tant, no ha trobat productes que fessin més atractiva la seva estada. Encara avui la quantitat d'obres públiques i privades fan que Andorra no sigui un destí turístic privilegiat, per la poca tranquil·litat que oferim.

-La competència dels llocs de platja allunyats. Les ofertes que es troben en el mercat turístic sobre llocs de platja en païshgjhjos allunyats fan, encara, més difícil poder atreure aquest tipus de client, quan, a més a més, s'hi afegeixen alguns dels altres apartats esmentats.

És cert que últimament Andorra està recuperant clientela francesa, tant durant els mesos d'estiu com durant la temporada d'hivern, però cal que les campanyes de promoció turística no descuidin aquest mercat, tan proper i que tant ens va donar en altres temps.

Un factor interessant que també cal analitzar és el nombre de residents francesos al Principat, per veure que mentre que els altres col·lectius continuen creixent, el col·lectiu francès ha quedat estancat i té tendència a reduir-se. (Vegeu el quadre al final de la presentació).

L'any 1980, els residents francesos eren 2.474, és a dir un 7% de la població resident a Andorra; a final de l'any 2004 els francesos residents al Principat eren 5.095 i representaven el 6,6% de la població. Comparativament, la població portuguesa, que tenia menys de 500 persones l'any 1980, ha passat a més de 8.500 l'any 2004 i representant més de l'11% de la població resident.

Relacions comercials

Per analitzar i comparar les relacions comercials entre Andorra i França, hem confeccionat una sèrie de quadres per tal de poder comparar els imports de principis dels anys 80 amb els de finals del 2004.

Aquesta comparació l'hem fet en productes significativament d'origen francès (almenys durant els anys 1970-1990) i comparant les xifres amb el que Andorra

comprava al mercat espanyol. Concretament hem comparat:

- Les importacions de carburant.
- Les importacions de productes d'alimentació.
- Les importacions d'alcohol.
- Les importacions de vehicles.
- Les importacions de perfums.
- Les importacions de tèxtil.
- Les importacions totals.

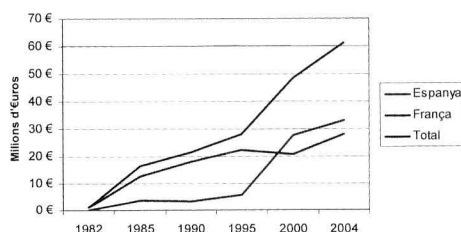
Analitzant aquest quadre podem veure que mentre que l'any 1982 les importacions de carburant provenien en un 94% de França i tan sols el 6% d'Espanya, a final de l'any 2004, el 54% ja provenen d'Espanya i el que importem de França ja tan sols representa el 46%. Com es pot comprovar en el quadre, la tendència canvia de forma significativa a partir de l'any 2000.

Si analitzem el gràfic es veu perfectament que mentre que les importacions totals creixen de forma permanent, el diferencial entre França i Espanya es va perdent fins a quedar situada, de forma clara, Espanya al davant de França.

Pel que fa als productes d'alimentació, la diferencia inicial no és tan important, ja que l'any 1982 Andorra ja comprava a Espanya un 39% dels productes d'alimentació i per a França era d'un 61%. Però cal veure que l'any 2004 les importacions provinents de França tan sols representen el 24%, mentre que Espanya ha guanyat quota fins a arribar al 76% de les importacions de productes d'alimentació.

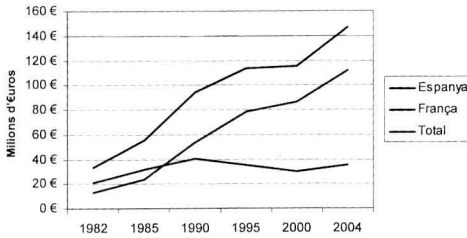
Importacions de carburant en euros

Pais d'origen	Milions d'euros		
	Espanya	França	Total
1982	0,08	1,12	1,19
1985	3,93	12,71	16,64
1990	3,39	17,98	21,37
1995	5,86	22,13	28,00
2000	27,72	20,93	48,65
2004	32,95	28,19	61,14

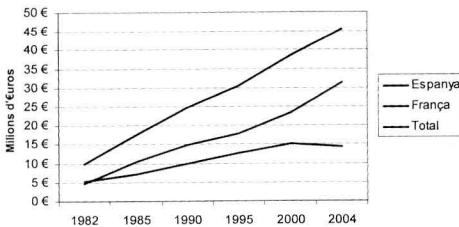
Importacions de productes d'alimentació en euros

Pais d'origen	Milions d'euros		
	Espanya	França	Total
1982	13,08	20,75	33,84
1985	24,15	31,27	55,42
1990	53,73	40,35	94,08
1995	77,87	35,59	113,46
2000	85,88	29,58	115,46
2004	111,82	35,29	147,11

Importacions d'alcohol en euros

Pais d'origen	Millions d'euros		
	Espanya	França	Total
1982	4,56	5,26	9,82
1985	10,35	7,26	17,61
1990	14,70	9,99	24,69
1995	17,72	12,71	30,43
2000	23,36	15,10	38,45
2004	31,23	14,29	45,53

Importacions de vehicles en euros

Pais d'origen	Millions d'euros		
	Espanya	França	Total
1982	2,63	9,14	11,77
1985	5,46	13,51	18,98
1990	9,48	15,02	24,50
1995	17,22	17,59	34,82
2000	27,87	22,00	49,87
2004	41,63	33,05	74,68

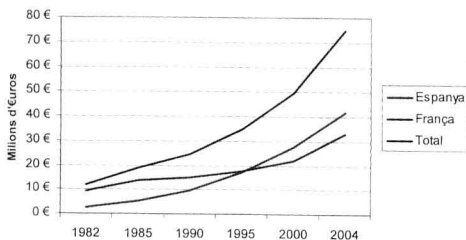
Mentre que les importacions en productes d'alimentació creixen en 22 anys d'un 335%, les que provenen de França puguen un 70% i les d'Espanya, un 75%.

En el gràfic es pot veure molt bé que mentre que les importacions totals creixen de manera continuada, les que provenen de França baixen o queden estancades.

Aquest sector l'any 1982 estava força igualat: el 53% provenien de França i el 47% d'Espanya; 22 anys després, el 68% ja prové d'Espanya i tan sols el 32% l'importem de França. En aquest cas, el creixement total en 22 anys és d'un 365%, i mentre que Espanya creix en el mateix temps un 585%, França només ho fa un 172%.

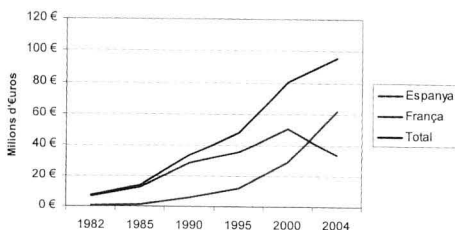
En el gràfic podem veure com mentre que la línia de les importacions totals marca una tendència creixent, la de França és més plana i acaba amb tendència a la baixa. La línia de les importacions des d'Espanya puja de manera continuada.

En aquest apartat la balança era força més favorable a França, que l'any 1982 tenia el 77% de les importacions de vehicles (francesos o bé d'importació), quan les importacions d'Espanya tan sols eren d'un 23%. Doncs bé, 22 anys després, Espanya ha recuperat quota fins a arribar al 56% mentre que França ha perdut mercat i s'ha quedat en un 44%.

Imports de perfums en euros

Pais d'origen Anys	Milions d'euros		
	Espanya	França	Total
1982	0,79	6,28	7,07
1985	1,50	12,22	13,73
1990	5,85	28,09	33,94
1995	11,96	35,93	47,89
2000	29,31	50,95	80,26
2004	62,19	33,74	95,93

Imports de tèxtil en euros

Pais d'origen Anys	Milions d'euros		
	Espanya	França	Total
1982	1,76	14,29	16,05
1985	4,61	27,02	31,63
1990	12,91	44,67	57,58
1995	20,12	34,30	54,42
2000	45,55	45,75	91,30
2004	62,63	45,98	108,61

Cal dir que si bé aquest mercat ha crescut durant aquests anys d'un 534%, França tan sols ha fet el 261% mentre que Espanya creix el 1.483%.

Es pot veure que si bé els dos mercats creixen, les importacions que provenen d'Espanya han superat les de França i mantenen una línia més creixent.

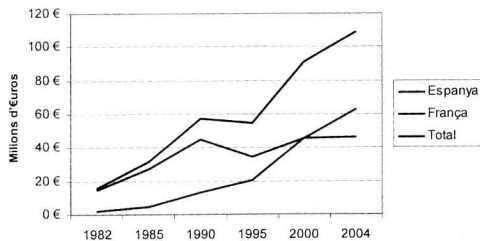
Aquest és un producte en el qual França ocupava un lloc privilegiat; com es pot comprovar, l'any 1982 dominava les importacions andorranes, amb un 89%, mentre que Espanya s'havia de conformar amb un 11%. A partir de l'any 1990 s'inicia una recuperació per part del mercat espanyol i finalment l'any 2004 se situa davant de França, amb un 65% del mercat (França, el 35%). El creixement de les importacions espanyoles en aquest apartat és 18 vegades més alt que el de les importacions franceses.

Aquí l'evidència de les línies és molt clara. Podem comprovar que mentre que les importacions provinents d'Espanya creixen més que el total, les de França cauen en picat a partir de l'any 2000.

Igual que en l'apartat anterior, la balança l'any 1982 era favorable a les importacions franceses, que representaven el 89% dels 16 milions d'euros. L'any 2004 tan sols representen el 42%, i en canvi les que vénen d'Es-

panya han pujat fins al 58%, que suposa un creixement en 22 anys d'un 3.458%, mentre que per a França representa un creixement d'un 222%.

En el gràfic es pot veure com mentre que les importacions de França queden estancades, les que vénen d'Espanya continuen creixent.

Aquest és, segurament, el gràfic més interessant, ja que resumeix el total de les importacions andorranes. Cal dir que les importacions des de França i Espanya representaven l'any 1982 el 90% del total i que aquestes mateixes importacions l'any 2004 representen aproximadament el 83% del total.

Del quadre es desprèn que mentre que l'any 1982 les importacions totals que venien de França representaven el 64%, les d'Espanya tan sols representaven un 36% del total (els 164 milions d'euros que s'indiquen en el quadre eren el 90% de les importacions andorranes).

Importacions totals en euros

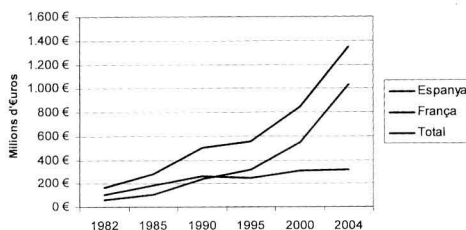
Pais d'origen	Milions d'euros		
	Espanya	França	Total
1982	59,00	105,39	164,39
1985	103,79	181,75	285,54
1990	234,48	264,52	499,00
1995	312,16	245,83	557,99
2000	541,32	303,67	844,99
2004	1.030,74	315,07	1.345,81

22 anys més tard la balança s'ha decantat a favor d'Espanya, que ha superat el percentatge de què gaudia França 22 anys abans, fins a arribar al 77% de les importacions totals, mentre que França ha perdut mercat fins a quedar-se en el 23%.

El total de totes les importacions andorranes, que ha passat en 22 anys dels 181 milions d'euros a més de 1.570 milions d'euros, representa un creixement del 718% en aquests 22 anys. Espanya ha crescut un 1.647% mentre que França ho ha fet tan sols un 199%.

Aquí es pot comprovar que la tendència comença a canviar a partir de l'any 1990 i que es dispara a partir de l'any 1995.

En aquest cas el gràfic mostra cla-

rament que mentre que les importacions que provenen d'Espanya segueixen la tendència de les importacions totals, les importacions des de França han quedat estancades i el seu creixement en 22 anys no manté ni l'índex d'inflació.

Explicacions sobre la pèrdua de les importacions franceses

Aquí, també, els motius són diversos i al final la suma de tots ells ha fet que progressivament les importacions andorranes que provenien de França hagin anat perdent pes en favor d'altres països, i principalment a favor d'Espanya.

L'entrada d'Espanya al Mercat Comú Europeu va ésser el primer factor, ja que França va perdre el privilegi de què gaudia i que consistia que tots els productes procedents de fora de la Comunitat Econòmica Europea havien de passar per França per entrar lliurement a Andorra. En aquesta operació França es quedava un petit percentatge.

A principi dels anys 1990, a poc a poc els exportadors francesos de vehicles, perfums, *prêt-a-porter*, alimentació, begudes alcohòliques, etc., van anar concedint la representació dels seus productes per a Andorra a majoristes i distribuïdors espanyols, cosa que representava que els productes francesos els compràvem a través d'Espanya i, per tant, quedaven comptabilitzats amb la resta de les importacions espanyoles.

Com a conseqüència d'això els comerciants i majoristes andorrans s'han desplaçat cada cop menys a les cases mare de productes francesos així com a fires i exposicions nacionals i regionals franceses, ja que són els representants espanyols els que normalment ara els visiten i a través dels quals efectuen les seves compres. De mica en mica la relació entre França i Andorra s'ha anat perdent.

En altres productes, com en els carburants, els problemes que els importadors andorrans troben per travessar la zona del sud de França quan venen de Port-la-Nouvelle han fet que a poc a poc es dirigeixin a la zona de Tarragona, si bé en aquest apartat el problema de la marca o de la representació també té importància.

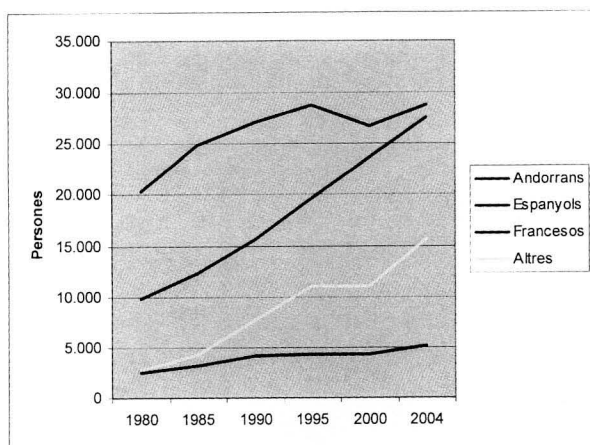
Problemes com els d'aquest hivern, en la carretera fins al túnel d'Envalira, fan que molts *tour-operadors* anglesos es plantegin dirigir els seus vols fins a l'aeroport de Girona o Barcelona. Tres d'aquestes empreses ja han decidit viatjar fins a Girona la temporada pròxima.

Ja hem dit abans que els residents andorrans utilitzen més l'Escola andorrana, però cada vegada més els joves que cursen estudis dins de l'ensenyament francès decideixen fer els estudis universitaris a Espanya (Barcelona, Madrid, Bilbao, etc.) en lloc de continuar-los a França.

A tot això, cal afegir-hi l'estat de les carreteres; si bé últimament s'han fet esforços per part de França, cal reconèixer que del costat espanyol estan força

Residents al Principat d'Andorra

Anys	1980	1985	1990	1995	2000	2004
Nacionalitats						
Andorrans	9.792	12.296	15.616	19.653	23.697	27.465
Espanyols	20.378	24.930	27.066	28.778	26.750	28.728
Francesos	2.474	3.120	4.130	4.299	4.283	5.095
Altres	2.816	4.250	7.695	11.129	11.114	15.587
Total	35.460	44.596	54.507	63.859	65.844	76.875

millor i que normalment és molt més fàcil anar a Barcelona que a Tolosa (i ja no parlem durant els mesos d'hivern).

Estem convençuts que molts francesos coneixen poc l'oferta turística d'Andorra i que ens veuen com un *gran supermercat* en el qual els preus ja no són tan interessants com abans. En aquest apartat ens toca a nosaltres fer les campanyes necessàries per presentar al mercat francès tota la nostra oferta turística i canviar aquesta imatge d'un país al qual tan sols es pot venir a comprar.

Segurament en aquest allunyament, tant social com comercial, entre Andorra i França, tots som parcialment responsables; els andorrans els primers, però molt sovint el sentiment de molts de nosaltres es concreta en aquella expressió de la cançó de Michel Sardou... *la France m'a laissé tomber*.

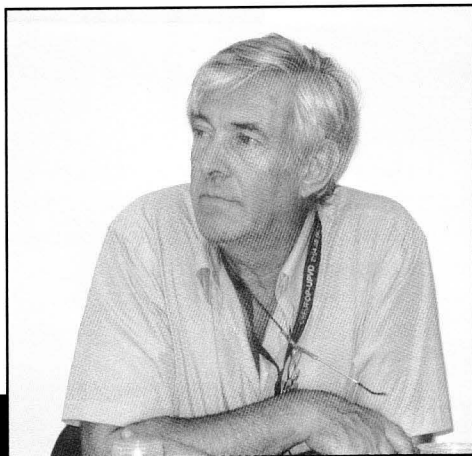
Moltes gràcies per la vostra atenció.

Enric CASADEVALL

*Exdirector bancari, exministre d'Economia
i cònsol major de Canillo*

Proposition pour une politique de coopération culturelle et touristique

Joan-Francesc Denis

Dans le cadre de cette 37ème Université Catalane d'Eté, j'aurai vivement souhaité m'adresser à vous en catalan.

N'en ayant pas encore retrouvé l'usage que j'en avais dans mon enfance, j'utiliserai donc le français.

Je pense, par ailleurs, que je ne suis pas un spécialiste de l'Andorre, en conséquence, j'exprimerai ici un point de vue qui gagnera à être complété, voire corrigé par des historiens, des économistes, des sociologues, compétent.

Ce point de vue se fonde d'abord sur le constant d'une identité culturelle partagée. De plus, l'histoire a fait en sorte que les chemins de l'Andorre et de Prades se sont croisés à maintes reprises pour donner naissance à des partenariats générateurs de liens personnels.

En effet, comment imaginer que Charles Romeu ai pu être, pendant quatre décennies, Viguier d'Andorre sans que, par son intermédiaire, ne se tissent des liens et ne se nouent des relations entre la principauté et notre chef-lieu d'arrondissement.

Comment pourrait-il se faire que les conventions pas lesquelles l'éducation nationale se trouvait en charge de l'enseignement primaire et secondaire, n'aient pas engendré nombre et divers prolongements?

Car, combien d'enseignants, originaires de Prades se sont vu confier la responsabilité d'écoles andorranes?

Combien d'andorrans ont fréquenté le lycée de Prades avant, bien souvent, de poursuivre des études supérieures à Montpellier ou à Toulouse? Combien d'ami-

tiés se sont nouées? Combien de foyers andorrans, pradéens se sont constitués?

A travers ces réseaux relationnels, densifiés, année après année, on imagine l'importance des échanges dont il faut bien dire qu'ils étaient majoritairement personnels et culturels.

L'UCE est venue, voici 37 ans, ouvrir un nouvel espace d'échanges, au développement et à l'approfondissement desquels, se consacre la société andorrane de sciences. Dans ce contexte, comment ne pas faire allusion à l'important travail cartographique animé et réalisé par Jean Becat.

Personnellement, ce qui me paraît essentiel, porte, à la lumière des enseignements de notre passé partagé, sur ce que nous pourrions faire aujourd'hui et sur quels domaines nous sommes en situation de contribuer ensemble à l'édification de demain. En cette matière, il convient d'être réaliste. D'abord l'Andorre est un Etat-Nation et Prades, un modeste chef-lieu d'arrondissement. Notons au passage qu'il est le seul Etat à avoir le catalan comme unique langue officielle.

Par ailleurs, l'Andorre est souvent perçue comme un territoire siège d'une intense activité économique essentiellement commerciale. À ce titre, elle jouit d'une attractivité étendue. Dans cet espace, je ne vois pas quelle relation spécifique pourrait s'établir entre l'Andorre et la ville de Prades, ne serait-ce qu'en raison de la différence entre les dispositions législatives et réglementaires qui les concernent. Enfin, un effort gigantesque a été engagé par l'Andorre en vue de valoriser ses atouts touristiques pluri saisonniers.

Ici, en revanche, apparaît un secteur d'activités, celui du tourisme, qui pourrait donner lieu à des échanges avec Prades. Si chacun sait l'importance de la politique et des équipements touristiques andorrans, nul n'ignore notre volonté de valoriser davantage les potentialités qui sont les nôtres, tant sur le plan touristique que culturel. Si j'évoque simultanément ces deux aspects, c'est bien que, pour des raisons historiques, ils sont à plus d'un titre intimement mêlés.

En effet, peu ou prou, la culture catalane que nous partageons, imprègne ces deux domaines.

Sur le plan de patrimoine naturel, le «Canigó» chanté par Jacint Verdaguer, n'est-il pas un symbole fort, qu'ensemble et avec la Generalitat, nous pourrions valoriser sous la houlette du Syndicat Mixte dont le siège est à Prades et que préside la Président du Conseil Général des Pyrénées-Orientales.

Le patrimoine architectural, quant à lui, plonge ses racines dans une époque largement antérieure au traité des Pyrénées et nous offre une palette de sites d'une grande diversité dont certains abritent par exemple, des trésors de l'Art baroque. Les Abbayes de Saint Michel de Cuxà et Saint Martin du Canigo, la merveilleuse place forte de Villefranche de Conflent, les églises et prieurés romans,

sont autant de bijoux dans notre proche environnement, construits à une époque ou personne ne s'interrogeait sur la langue catalane tant son usage occupait, comme en Andorre aujourd'hui, tous les compartiments de la vie.

Enfin, des hommes qui comptent pour nous, autant que pour vous, ont marqué le destin de notre ville. Je pense à Pompeu Fabra et à Pablo Casals. C'est bien celui-ci qui est à l'origine des principaux événements culturels qui, depuis plus d'un demi siècle, contribuent au rayonnement de notre ville. N'a-t-il pas accéléré la restauration de l'abbaye de Saint Michel de Cuxà, siège des Journées Romanes et où se déroulent le plus grand nombre de concerts du Festival? N'est-il pas le créateur des Ciné-rencontres avec René Clair? De plus, les événements et les personnalités évoquées à l'instant, comptent pour beaucoup dans le choix de Prades, pour l'organisation de l'UCE? Enfin, notons qu'à la fois Pompeu Fabra et Pablo Casals ont, chacun, fait établir, en Andorre, leur testament.

Sur la base de ce constat, on pourrait, sans tarder, organiser des rencontres dans le but de définir ce que pourrait être concrètement le contenu d'un partenariat dont le point de départ se situerait dans les domaines cultures et touristiques. Ici, autour des Maires, Adjoints, notamment chargés des échanges et des jumelages ainsi que du tourisme et de la culture pourraient se retrouver quelques personnes qui, avec les personnalités andorranes désignées, élaboreraient des propositions.

Les pistes ne manquent pas. Depuis une convention pour les échanges d'informations touristiques, dans le cadre d'un programme de coopération de nos Offices de Tourisme respectifs, jusqu'à la recherche de partenaires andorrans prêts à s'investir dans l'hôtellerie et la restauration, en passant par des partenariats:

- pour la création de la Fondation Pablo Casals et la réalisation du Musée qui lui serait attaché.*
- pour l'acquisition de la Maison Pompeu Fabra et son aménagement en centre de documentation.*

À première analyse, on pourrait avoir le sentiment que les pistes esquissées à l'instant, bénéficieraient à Prades plus qu'à l'Andorre. A court terme, cela pourrait être exact, mais, dans le cadre des concepts de développement durable et, dans notre contexte de mondialisation galopante, elles ont en capacité de contribuer à valoriser des liens profonds et à leur donner une réalité humaine à travers des échanges qui, sur ces bases, pourront ensuite se diversifier. La ville de Prades serait heureuse sur ce registre et d'autres éventuellement, de renforcer les liens qui l'unissent à l'Andorre. Alors, pourquoi ne pas se retrouver, à cet effet, au cours de l'automne prochain, afin d'échanger nos approches sur ce sujet et mettre au

point un programme d'échanges. En 2006, la 38ème Université catalane d'Eté serait pour nous l'occasion de faire le point sur nos travaux et esquisser les thèmes et les projets sur lesquels nous pourrions nous mobiliser.

Que vive et se renforce l'amitié pradeo-andorrane...

Joan Francesc DENIS

Marie de Prada de Conflent

Les relacions comercials i econòmiques d'Andorra amb França

Francesc Pallàs i Viladomat

En primer lloc faré una exposició sobre l'evolució recent dels fluxos comercials entre França i Andorra.

L'estructura de l'economia andorrana presenta una base productiva molt reduïda i, bàsicament, orientada al mercat intern, fet que limita notablement l'esforç exportador de les empreses i provoca una forta dependència externa pel que fa als subministraments de béns.

En els darrers anys, la nostra economia ha viscut un procés gradual d'obertura a l'exterior, que queda reflectit en el volum dels seus fluxos comercials. La variació de les importacions entre el 1991 i el 2004 ha estat d'un 5,3% anual acumulatiu, mentre que l'evolució de les exportacions en aquest mateix període ha estat més favorable, amb un creixement anual acumulatiu del 12,7%.

Aquest fort augment de les exportacions, superior al de les importacions, ha propiciat una lleugera recuperació de la taxa de cobertura (proporció d'importacions cobertes per exportacions) del 2,89% el 1991 al 6,96% el 2004. Tanmateix, les vendes a l'estranger continuen representant una part molt petita de la demanda externa de l'economia andorrana i són força més inestables que les compres, amb uns volums molt inferiors al d'aquestes.

A grans trets, cal destacar que la distribució geogràfica de les importacions s'ha mantingut bastant estable en el curs dels darrers anys. Al llarg de l'any 2004, el continent europeu ha concentrat el 88,9% dels intercanvis globals de l'economia andorrana amb la resta del món –percentatge molt similar al del 1991 (87,5%).

Els principals proveïdors han estat Espanya i França, que han aportat en con-

junt un 73,8% de les importacions totals, gairebé el mateix percentatge de l'any 1991, situació que reflecteix la gran dependència de l'economia andorrana respecte dels dos països veïns.

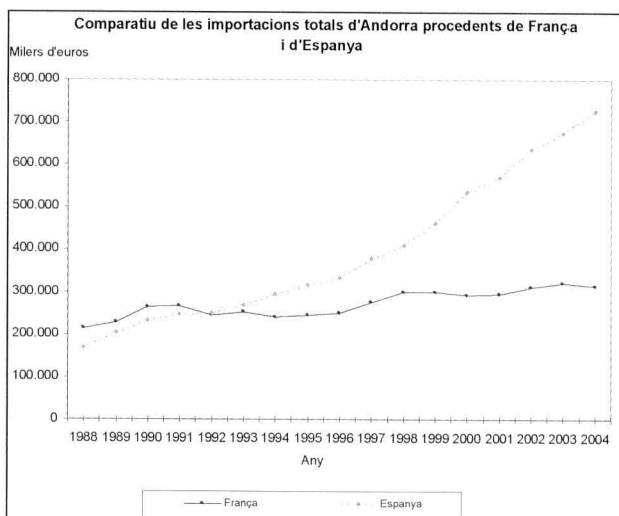
Quant a les importacions de la resta de països europeus en destaquen quatre amb una participació significativa i relativament estable; són Alemanya (5,3% del total l'any 2004), Itàlia (3,3%), el Regne Unit (1,7%) i Suïssa (1,3%).

Pel que fa a les compres a països no europeus destaquen les dels Estats Units, que han passat del 3,9% de l'any 1991 a l'1,1% del 2004; les de la Xina, que s'han recuperat bastant i han passat a representar l'any 2004 el 2,2% —enfrent del 0,4% de l'any 1991— i, especialment, les del Japó, que, tot i disminuir la seva participació relativa un punt i mig, continua sent la més rellevant d'entre els països no europeus (el 4,7% el 2004).

Les exportacions d'Andorra es dirigeixen gairebé en la seva totalitat a la UE (97,3% l'any 2004). Els principals clients són els dos països veïns, França i Espanya, la participació conjunta dels quals en les exportacions d'Andorra se situa en el 75,5%, seguits a distància per Alemanya, Portugal i Bèlgica.

Si analitzem els estrets vincles comercials que manté Andorra amb els dos països fronterers, observem que l'estructura de les importacions i les exportacions amb aquests països ha sofert una alteració força significativa.

Pel que fa a les exportacions, la importància de França com a client d'Andorra ha cedit bastant —d'un 49,2% el 1991 a un 23,8% l'any 2004—, mentre que la participació d'Espanya ha passat del 42,2% l'any 1991 al 51,7% del total l'any 2004.

Si ens centrem en les importacions, econòmicament força més significatives que les exportacions, observem que, des de principi de la dècada dels noranta, el pes dels intercanvis comercials amb França ha disminuït de manera considerable, mentre que s'ha anat incrementant el nostre grau de dependència comercial amb Espanya.

Així, l'any 1991, provenien de França el 37% del total de les nostres compres a l'exterior, mentre que les mercaderies importades d'Espanya representaven, aquell any, un percentatge lleugerament inferior (el 34,4% del total). A final de la dècada dels vuitanta França gaudia encara d'una major hegemonia, amb el 38% del total davant del 30,1% d'Espanya (xifres relatives a l'any 1988).

Des del 1992, any en què per primer cop les importacions espanyoles superen les originàries de França, les compres procedents d'Espanya han anat experimentant una trajectòria alcista ininterrompuda que ha contribuït a reforçar el paper d'aquest país com a principal proveïdor d'Andorra. En canvi, les compres a França han seguit una línia de creixement força més modesta i han anat baixant la seva participació any rere any, tot i que sempre s'ha mantingut amb diferència com el segon país proveïdor.

Enguany, més de la meitat de les compres a l'exterior (el 51,5%) provenen d'Espanya i menys d'una quarta part (el 22,3%) són importacions de França.

L'anàlisi detallada per productes dels fluxos comercials d'Andorra amb els països veïns permet constatar la pèrdua de pes relatiu de França en l'aprovisionament de la majoria dels béns de més pes sobre el total de les importacions andorranes.

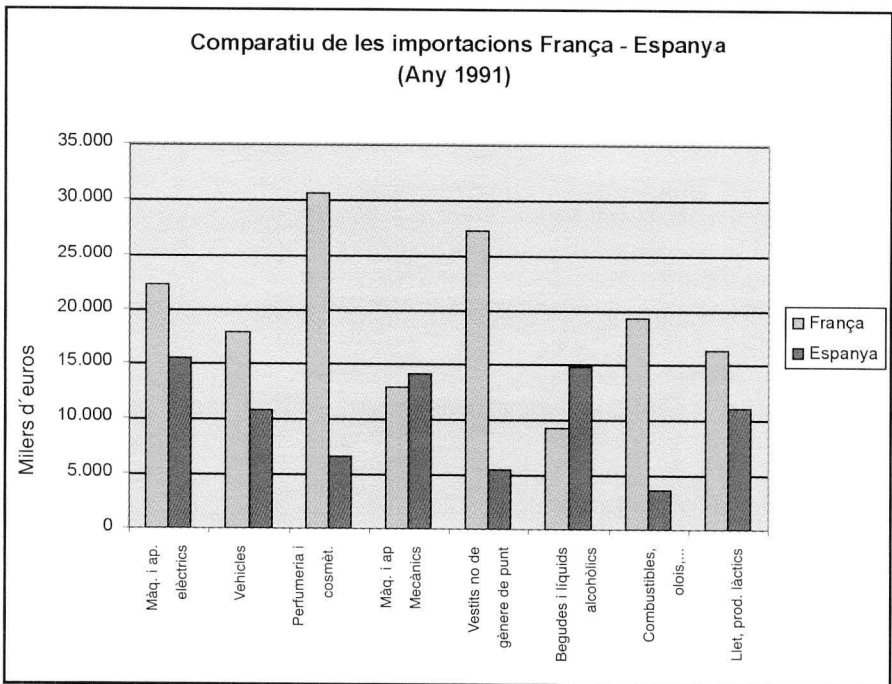
Així, per exemple, les compres de maquinària i material elèctric -el capítol més important del total de productes importats- han passat de ser subministrats principalment per França (l'any 1991 el 26% d'aquests productes provenien de França i el 18% d'Espanya) a ser comprats, l'any 2004, majoritàriament a Espanya, amb una representació d'aquest país del 41% sobre l'aprovisionament total d'aquests béns, enfront del 17% de França.

Els productes de perfumeria i cosmètica procedents de França també han disminuït la seva participació al llarg del període 1991-2004: Si l'any 1991 les importacions de França tenien un pes relatiu del 81% sobre el total d'aquests béns i les Espanya només el 17%, l'any 2004 Espanya pren el relleu de principal proveïdor d'aquests productes amb una representació sobre el total del 64%, davant el 35% de França.

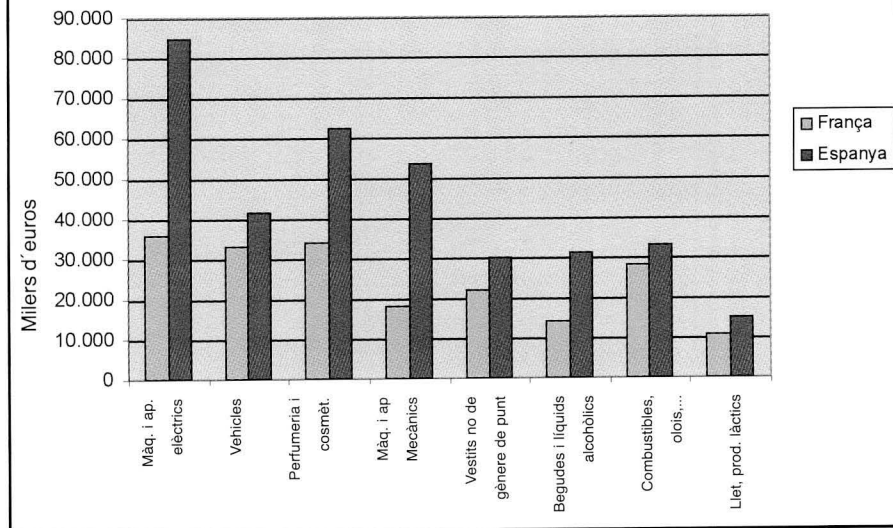
Aquest canvi en l'estructura del comerç exterior es manifesta, amb major o menor intensitat, en l'evolució de molts altres productes rellevants de les importacions d'Andorra, com ara els vehicles automòbils, el vestit i els combustibles minerals i olis, entre d'altres.

També cal destacar l'evolució d'altres partides procedents de França, que tot i no presentar variacions significatives en l'estructura geogràfica dels intercanvis comercials, han sofert una reculada important en el seu pes. Aquest és el cas, per exemple, dels capítols de màquines i aparells mecànics i de begudes i líquids alcohòlics. En ambdós casos, Espanya no només s'ha mantingut com el principal proveïdor d'aquests productes al llarg de tot el període 1991-2004, sinó que a més ha anat reforçant la seva posició de subministrador d'aquests béns; tot al contrari de França, que ha sofert una disminució força notable en el seu pes relatiu com a proveïdor d'aquests productes.

La globalització de l'economia i els consegüents canvis en les polítiques de distribució i de preus de les grans marques subministradores ha supeditat que Andorra quedi emmarcada en la distribució territorial de les àrees comercials de les empreses. Aquest fet, juntament amb un afany creixent d'internacionalització de les empreses espanyoles i una certa millora de la competitivitat, podria explicar, en part, aquest canvi de tendència. Així per exemple, els automòbils Renault es distribueixen a Andorra a través de la filial espanyola.

Comparatiu de les importacions França-Espanya (Any 2004)

En segon lloc, per la importància de les infraestructures per al desenvolupament econòmic de tota regió, vull detenir-me de forma especial en la situació actual i futura de les infraestructures viàries, ferroviàries i aèries de les regions franceses veïnes, ja que són fonamentals si volem que les relacions econòmiques i comercials amb França avancin i s'incrementin en els propers anys.

Les infraestructures viàries de les regions franceses de l'Arieja i els Pirineus Orientals pel que fa al vessant pirinenc, és a dir, els trams corresponents a l'RN 20 i a l'RN 22, que uneix Andorra amb l'Arieja –sobretot a partir d'Ax-les-Termes– i l'N-116, que ens porta cap a Perpinyà, pateixen, des de fa anys, un dèficit d'inversions en infraestructures físiques. A més, en el tram francès de l'RN 22, a la zona de l'Hospitalet, manquen, també, inversions per a la protecció d'allaus i la neteja de la calçada. Fruit del fet que aquest darrer hivern la carretera ha estat tancada vint dies, la Cambra ha demanat reiteradament i amb urgència al Govern que intensifiqui les negociacions amb l'Estat francès perquè efectui les inversions necessàries a l'RN 20 i es millori l'acord de cooperació per a la neteja de la calçada, tenint en compte el cost econòmic que aquest tancament ha comportat per a

diversos sectors empresarials. En aquest sentit, l'aeroport de Tolosa, amb una afluència de 63.915 passatgers procedents de la Gran Bretanya que es van desplaçar a esquiar al nostre país la temporada 2004-2005, perdrà la temporada 2005-2006 el 45% del trànsit anglès, que es desviarà cap a l'aeroport de Girona. Això ha estat el resultat del fet que aquest hivern es van desviar 3.500 persones cap als aeroports catalans, a més del greu incident dels 200 turistes britànics que van quedar un dia atrapats en els autobusos, el febrer passat.

Vull remarcar també, pel que fa a les infraestructures viàries, que les inversions efectuades per Espanya a les vies d'accés a Andorra han estat molt superiors a les efectuades per França. Les darreres obres a la C-14 i els estudis previs que ja s'estan duent a terme per desdoblant la carretera fins a Andorra així ho posen de manifest. Això provoca que des d'alguns sectors del món econòmic i empresarial andorrà es percebi un sentiment difús que França està perdent capacitat de lideratge i pes específic en relació amb el nostre veí del sud.

Un bon mapa de comunicacions és cabdal per facilitar i agilitar un millor accés als mercats comercials i als intercanvis econòmics entre ambdós estats i perquè l'economia de la regió faci front als seus reptes de futur. Per aquest motiu, la possible ubicació del nou aeroport de Tolosa a Mazères com a aeroport Tolosa-Arieja-Pirineus és un projecte que des de la Cambra estem seguint amb molt d'interès, per l'avantatge que suposaria per al Principat gaudir d'un aeroport internacional a uns 110 quilòmetres des del Pas de la Casa. Òbviament, aeroport i millora de les infraestructures viàries d'accés al Principat han d'avançar conjuntament.

No ens podem aturar aquí i oblidar la importància de la xarxa ferroviària com a avantatge competitiu per a qualsevol regió dins el marc d'Europa. Per això, la Cambra considera molt important seguir tots els projectes d'infraestructures ferroviàries a la regió veïna. Tant de projectes de primer nivell com ara la connexió del TGV amb el futur aeroport de Tolosa, com altres de menor envergadura com ara la millora de l'estació de l'Hospitalet, en la qual la participació de capital públic andorrà en els treballs de condicionament és un primer pas per avançar i promoure conjuntament una línia ferroviària de cabdal importància, tant per al nostre país com per al departament veí de l'Arieja.

En tercer lloc, un altre element que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar els intercanvis econòmics entre França i Andorra és el desequilibri que hi ha també entre els fluxos d'inversió francesa a Andorra i els d'inversió andorrana a França *versus* les inversions espanyoles a Andorra i viceversa.

Tot i que no gaudim de dades oficials, en disposem d'algunes en referència als fluxos entre Espanya i Andorra, en l'estudi elaborat per la Cambra sobre els *Fluxos d'inversió directa entre Andorra i Espanya 1987 -2001* i en l'estudi sobre *La*

balança de fets i pagaments del Principat d'Andorra, publicat pel ministeri d'Afers Exteriors el febrer del 2005, en què es presenten algunes dades referents a França, tot i que s'hi estudien principalment les relacions amb Espanya i la seva àrea d'influència més propera de la Seu d'Urgell, ja que el major volum de transaccions econòmiques per serveis professionals, turístics, immobiliaris, etc. justifica, en certa manera, que es comenci per aquest país. La línia endegada per aquests estudis és molt interessant i mereix ser aprofundida.

L'estudi sobre la balança de fets i pagaments posa de manifest algunes dades d'interès com ara la referent a les residències secundàries de la població nacional d'Andorra a l'estranger. En aquest sentit, l'estudi indica que, segons l'enquesta de pressupost familiar feta pel Servei d'Estudis l'any 2002, un 35% de la població posseeix almenys un habitatge secundari i per a la pràctica totalitat d'aquests propietaris, l'habitatge secundari es troba a l'estranger. Un 63,4% de les residències secundàries es troben a Espanya, un 8,2% a França i un 18,1% a Portugal. L'estudi posa també de manifest el desequilibri que hi ha amb Espanya en referència a altres canals d'exportació de riquesa d'Andorra, com ara la despesa per estudiant universitari/any i la redistribució de riquesa que s'opera a través dels treballadors fronterers, la renda dels quals es difereix a la regió de consum. Respecte als estudiants universitaris, el curs 2003-2004, 721 estudiants andorrans van cursar estudis a Espanya i 212 a França, i pel que fa als treballadors fronterers –amb dades del 2003– 2.038 d'aquestes autoritzacions són espanyoles i 100 són franceses. Finalment, quant a l'electricitat, la factura global de compres de FEDA i mútues a l'exterior, desglossades per país d'origen, és igual, per l'any 2002, a 12.950.396 euros d'energia elèctrica adquirits a Espanya (Endesa), davant els 4.898.595 comprats a França (EDF i RTE).

Finalment, vull fer també un esment sobre les dades de turisme francès a Andorra i destacar que si bé la relació entre espanyols i francesos que visiten el nostre país s'ha mantingut estable en aquests darrers anys, amb una lleugera progressió per part d'ambdues nacionalitats, amb un 56,20% de visitants espanyols i un 40,80% de francesos segons dades del 2004, la proporció de turistes –es considera *turista* qualsevol visitant que pernocta almenys una nit al país–, ha evolucionat diferentment els darrers cinc anys. Així, mentre que l'any 1999, el 67,57% de les pernoctacions al país corresponien a espanyols i el 26,47% a francesos, l'any 2004 la proporció d'espanyols que van pernoctar va pujar al 72,06% i la dels francesos va baixar al 22,86%, de manera que la proporció i el desequilibri s'està agreujant també aquests darrers anys.

Conclusió

Aquesta és la radiografia de les relacions comercials i econòmiques entre Andorra i França de què disposem.

Andorra és un mercat turístic de primer nivell. Ha tingut aquest darrer any 2004 11.668.460 visitants. I és també un país destacat per la localització d'activitats comercials i empresarials de serveis cada cop més important. Des d'un vessant de màrqueting, el pes específic de l'economia andorrana i la nostra projecció són factors que hem de donar a conèixer a les institucions públiques i a les empreses franceses. Hem de saber-los explicar i demostrar que hi ha mercat i sinergies redistributives que hauríem de potenciar en benefici mutu. A Espanya, i en particular a Catalunya, això ho han entès molt bé, i tota la regió propera s'està beneficiant d'aquestes sinergies.

Per avançar en una economia globalitzada, considerem que cal l'esforç decidit de tots, administracions i empresaris, d'ambdós costats de la frontera, per treballar amb la complicitat i l'esforç necessaris per recuperar i enfortir unes relacions econòmiques i comercials que històricament han estat molt més fortes.

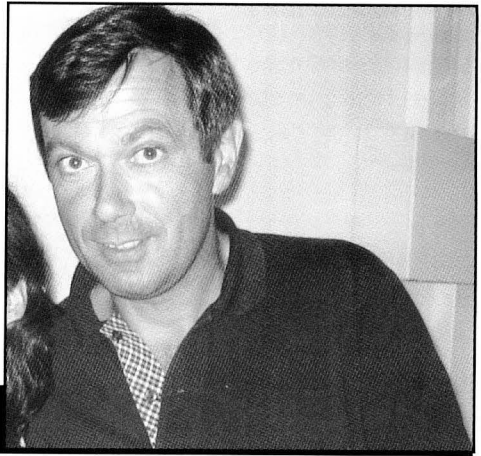
La Cambra de Comerç d'Andorra, la Cambra de l'Arieja i el Comitè regional dels consellers de comerç exterior de França van signar l'any 1998 un acord de cooperació per treballar conjuntament i complementàriament en el desenvolupament d'accions transfrontereres i d'intercanvis entre empreses, que s'ha materialitzat en l'organització conjunta de diversos actes al Principat i d'accions econòmiques d'interès mutu. Així mateix hem organitzat amb institucions econòmiques franceses diverses missions d'empresaris que es desplacen al Principat per copsar el mercat andorrà i establir contactes amb el nostre teixit productiu. Tot i això, som conscients que no podem actuar des de la distància del poder polític i cal un impuls de més alt nivell. Els governs, les administracions i les institucions representatives del món econòmic hem de treballar conjuntament per fomentar una més gran cooperació entre les empreses d'ambdós països, sent ambiciosos i impulsant protocols bilaterals que precisin i concretin els objectius i els mitjans de cooperació.

Francesc PALLÀS

Comerciant i president de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra

La “Stòria del Sant Grasal”, versió catalana i franciscana de la “Queste del Saint Graal”

Miquel Adroher

La *Queste del Saint Graal* constitueix una obra cabdal de la literatura francesa i universal. Aquesta *novel·la cristiana* del primer quart del segle XIII (c. 1225) narra les aventures heroiques dels cavallers de la Taula Rodona partits a la recerca del Sant Greal, del qual només Galaad, el fill de Lancelot, el més pur dels cavallers de la cort del rei Artur, gaudirà de la revelació mística. Les novel·les de cavalleria i sobretot els relats artúrics tingueren un gran èxit a Europa i particularment a Catalunya, on foren llegides, traduïdes i adaptades, abans de constituir una potent font d'inspiració per a les produccions literàries originals. Aquest fenomen, afegit a la tradició de veneració pel Sant Greal, molt arrelada a Catalunya i Aragó, explica en part l'existència d'una traducció catalana de la *Queste del Saint Graal*, la *Stòria del Sant Grasal*¹. Aquest text, que s'ha conservat sencer (fet remarcable, perquè ens queden només uns quants fragments de les versions catalanes del *Tristany* en prosa o del *Lancelot*) es troba actualment a la Biblioteca Ambrosiana de Milà, dins el manuscrit I,79^{sup}. El colofó porta per data d'acabament 1380 i especifica el cognom de l'amanuense: G. Rexach. Certes característiques lingüístiques n'indiquen el seu origen mallorquí.

Fins ara, aquesta obra no ha tingut dins el món de la literatura catalana la reconeixença que es mereix i la crítica literària no se n'ha fet ressò, o molt poc, potser perquè sempre s'ha considerat com una traducció gairebé literal del model francès. No obstant això, un acarament acurat entre la *Stòria del Sant Grasal* i la *novel·la* en llengua d'*oïl* revela una obra original que constitueix més una subtil adaptació que una senzilla traducció. Aquesta comparació no es pot portar a terme amb

qualsevol versió de la *Queste del Saint Graal*; un únic manuscrit, el manuscrit fr. 343 de la Bibliothèque Nationale de Paris (usualment designat per la lletra B), conté el text que, sens cap dubte, el traductor català tenia a sota els ulls. Si posem al costat el text del ms. BnF, fr. 343, i el de la *Stòria del Sant Grasal*, la filiació entre els dos es fa palesa²:

NB : Les paraules o els passatges en negreta assenyalen les addicions comunes als manuscrits català i al BnF, fr. 343. En itàlic són assenyalades les que pertanyen únicament al ms. català.

Incipit del manuscrit fr. 343 de la Bibliothèque Nationale de Paris	Incipit de la <i>Stòria del Sant Grasal</i>
<p>Or dit li contes que la voille de la Pentecost, quant li compaignon furent tuit venu a Chaameloth e orent oi le servise, e len voloit metre les tables a oure de none, lors entra en la sale une mult belle damoiselle tot a cheval e fu venue si grant aleure que comme len pooit bien veoir tot apertemant car sez chevauz estoit toz tresuez emembrez e mout travaillez e descent davant le roi si le salue cortoisement, e li rois respon que Deus le beneie. Sire por Deu fet la damoiselle dites moi se Lancelot est ceens. Oil voir fet li rois ceenz est il, se le li mostre. Et cele va maintenant cele part. Se li dit : Lancelot, ce vos di de part le roi Pelles, que vos vengniez avec moi en celle forest.</p> <p>Quant Lancelot ot oies ces paroles se li demande a cui ele est. Je sui fet elle a celui dont je vos ai parlé. Et quel besogne avez vos de moi fet il. Ce saurois vos fet elle. Partons de par Deus fet ce ge ire mult volentiers, por amor del preudome de par cui vos vos aveoz. Lors dit a un suen escuier que il li meist sa selle sos sun cheval et que il li aportast ses armes, et cil ci fist tost maintenant.</p> <p>Et quant li rois Artus e li Barons qi el pales estoient veoient ce, si lor en poisse mult et bien en firent semblant que mult le preoient de remenoir, et il respont a touz cominalmente que il ne remaindroit en nulle menier. Et lors le leissent aler, et le comandent tuit a damedi creator qi le gart en tos le us ou il va.</p>	<p><i>E en aqal temps diu lo comta, que, cant fo la Pasque de Pantagosta, los compayons de la Taula Radona hi foran vanguts a Gamelot hi agran hoït lo sarvisi de Jhesu Xrist e com volgran matra las taules per mangar, la donchs antrà en la sale j bela donselà a caval, qui era</i></p> <p>tot suat e fort trabelat e descavalcà e vench denant lo Rey e mantinent lo saludà cortasement e al Rey li raspon que Déus la banascha. « Senyor per Déu vos prech que-m digats si Lancelot as sains ». Al rey raspon <i>cortasement</i> que hoc : « vel-vos la » e mostrà-li. Ela mentinent anà aycela part e dix : « Lancelot, yo-us dic de part lo Rey Pelas que vós vingats tost am mi an cela forest. »</p> <p>Cant Lancelot hoï astes paraulas si demandà qui as ela. « Yo són, dix ela, d'aysel de qui jo-us e aportat lo misatga. — E a què mevats vos master? » dix Lancelot. — Bé-u sebrats dix la donselà. — Partescam-nos hic de part de Déu dix Lancelot ». Ladonchs cridà un dels ascudés seus e dix-[li] que mata al seu caval lo fra e la sela e que li aport ses armes. É-l ho fu tentost .</p> <p>e con lo Rey Artús e tots los seus barons qui an lo pelau astaven, veeran qua se'n enaven sí-ls pesà molt e feran-o be semblant qua molt lo pragaren de romanir, hi el raspos a tots cominalment qua no romandria ja en naguna manera. La donchs lo lexan anar, e-l comenaren a nostre Senyor que-l guart en tots lochs on el hira.</p>

<p>Lors li dit la roine, he Lancelot volei nos vos leisser en si haute feste com es li jor de Pentecoste qi sera demain. Dame dit la demoiselle a la roine bien sachiez que vos le ravroiz demain au diner ceenz. Or i voist donc, fet la roine, puis qil revendra demain au diner car se ge ne cuidoiz qil revenist a cele eure il ni iroit hui par ma volente.</p> <p>Atant montent entre lui et la damoiselle.</p>	<p>“Donches, dix la ragina, Lanselot, volats-nos laxar a ten honrade festa con as lo yorn de Pantegosta qui demà serà?” Dix la donsela a le ragine :”Sapiats qua vós l’aurets a dinar saïns”. “La donch[s] via ; dix la ragina, qua pus qua el vandrà demà al dinar ab nós qua yo no-m cuydave que el vingues demà aytal ora sino no-ý anara huy per ma volantat”.</p> <p>E abtant muntaren a caval el e la donzela [...]</p>
--	--

Una edició crítica de la *Stòria del Sant Grasal* ha d’incloure necessàriament un acarament entre el manuscrit català i aquest manuscrit d’origen llobard, magníficament il·luminat³.

Com hem dit més amunt, la *Stòria del Sant Grasal* és una adaptació de la *Queste del Saint Graal*. Hem de saber que aquest últim llibre del qual Jean Frappier diu que «es canvia a vegades en un tractat de vida devota»⁴, ha estat redactat sota la influència del pensament cistercenc. L’estudiós Albert Pauphilet parla de «color cistercenc»⁵. El senyal més evident de la pertinença de l’autor francès anònim a l’àmbit del Cister és el color blanc, que assenyala per metonímia un monge o una abadia d’aquest orde: «uns preudons a une *blanche robe*»⁶; «une *blanche abeie*»⁷, etc. Però, a cada ocurrència d’una expressió d’aquest tipus, o bé l’adjectiu *blanc* ha estat esborrat («*blanche*» / «*belle*») o reemplaçat per un altre, o bé el substantiu que qualifica, canviat («*robe*» / «*barbe*»); fins i tot el sintagma nominal «blans moines» desapareix:

- «uns preudons a une *blanche robe*»⁸ → «*.j. prom vel ab le barbe blancha*»⁹
- «une *blanche abeie*»¹⁰ → «*.j. bela abadia*»¹¹
- «une religion *de blans moines*»¹² → «*.j. raligio*»¹³
- «une *abaie [...]* **de blans moine**»¹⁴ → «*.j. capela*»¹⁵

La supressió quasi sistemàtica de la indicació del color que distingeix l’orde cistercenc és l’índici més clar de la voluntat, per part de l’adaptador català, de posar la *Stòria del Sant Grasal* sota la tutela d’un altre corrent religiós. Una lectura acurada del text català, per posar en relleu les llacunes, els afegitons, les variants significants respecte de l’original francès, permet determinar que l’autor de la *Stòria* pertanyia a la família espiritual dels franciscans. És inútil recordar aquí el pes

considerable de l'orde de Sant Francesc al si de la societat catalana durant el segle XIV¹⁶. Dins el món de la literatura, la *Stòria del sant Grasal* n'és un testimoni privilegiat, en anunciar la intervenció dels franciscans i la presència de Sant Francesc dins dues obres mestres de la literatura catalana medieval: *Curial e Güelfa* i *Tirant lo Blanc* de Joanot Martorell.

Importa molt recalcar que G. Rexach no és un copista. El personatge que ha deixat el seu cognom al peu de l'última pàgina del manuscrit de l'Ambrosiana de Milà n'és l'autor en el ple sentit de la paraula. Es tracta d'un manuscrit autògraf¹⁷: a la unitat de grafia correspon una unitat d'esperit. Un esperit clarament influenciat per una concepció franciscana de la religió. Un ventall d'elements permet identificar el predomini d'aquesta espiritualitat dins la *Stòria*.

1) El lèxic

Algunes paraules o expressions que gaudeixen del favor dels deixebles de Sant Francesc o d'ell mateix tornen amb una freqüència més gran que dins l'original francès:

- L'expressió «per amor de Déu»¹⁸, emprada dotze vegades, que Sant Francesc utilitzava molt quan pronunciava un discurs¹⁹.
- Les paraules «bondat»; «bé»; l'expressió «bens a fer»; «misericòrdia»; «case» i «mayso».
- El terme «frare», pel qual els franciscans es designaven ells mateixos.

Per fi, el substantiu «goig». L'alegria, ho sabem, constitueix una característica de l'espiritualitat franciscana²⁰.

2) La concepció d'un Déu misericordiós

Dins la *Primera Regla dels Framenors* (1221), Sant Francesc evoca un Déu únicament i essencialment bo: «solus verus Deus, qui est *plenum bonum*, qui *solus est bonus*, pius, *mitis*, *suavis* et *dulcis*, qui solus est sanctus, justus, verus, sanctus et rectus, qui solus est *benignus*, innocens, mundus»²¹. Aquesta concepció franciscana d'un Déu ple de bondat i de misericòrdia es fa palesa dins la *Stòria del Sant Grasal*. Això explica que mentre que dins la *Queste* el rei Mordrain és castigat perquè s'havia apropiat massa al Sant Grial,

*avoit perdue la veue et le poir dou cors par la volenté Nostre Seignor*²²,
dins la *Stòria*, al contrari:

*ach cobrade la viste, e asò fo per volentat de nostre Senyor*²³

Aquesta creença en un Déu essencialment bo explica també perquè, dins el mateix episodi, l'adaptador hagi omès traduir la frase:

*Nostres Sires ot de lui prise si grant vengeance*²⁴.

La imatge que l'autor de la *Stòria* es fa dels inferns confirma la seva visió optimista de l'acció divina. La *Queste* tira despietadament dins el foc infernal els bons («li buen») que han tingut la desgràcia de néixer abans de la vinguda de Crist:

tuit aloient en enfer ausi li buen com li mal, *et estoient tuit paroil en merite*²⁵,

però la *Stòria* rectifica l'afirmació «et estoient tuit paroil en merite» i afegeix una important precisió:

tots n'enaven en infern, axí los bons con los mals, *mas no pertant que als bons no anavent en lo pus pregont loch d'infern, axí con los mals fayen, ans enaven en loch hon no avien mal, sinó asuredat*²⁶

Dit d'una altra manera, segons la *Stòria*, els pagans bons i justos pateixen la pena de dany, o privació de la visió de Déu, dins un lloc que el seu autor identifica clarament com el «Porgatori», d'on poden sortir si un sant personatge (Jesús, Sant Francesc o, en el cas present, Galaad) baixa a buscar-los²⁷.

3) La visió mil·lenarista de la història i l'afirmació de la pobresa del Crist

Umberto Eco, amb la seva novel·la *El nom de la rosa*, ha familiaritzat el gran públic amb les figures de Miquel de Cesena o Ubertin de Casale, monjos franciscans de la tendència dels espirituals, que, al segle XIV, anunciaven la fi pròxima del món i predicaven la necessitat per a l'Església d'adaptar-se a aquests esdeveniments, tornant a la vida cristiana dels primers temps. A Catalunya, sota la influència de les teories de l'abat Joachim de Flore, al llarg del segle XIV, profetes com Arnau de Vilanova, Pere-Joan Olieu, Joan de Roquetaillade o Francesc Eiximenis vaticinaven la imminència de la fi dels temps i la vinguda propera d'un anticrist²⁸. Aquest personatge demoníac és present dins la *Stòria del sant Grasal* sota la forma del rei de Sarras²⁹ que s'anomena Escorant dins la *Queste* i que l'adaptador ha batejat com a Ascornut, nom particularment suggeridor perquè, en català antic, «as cornut» significa *té banyes*, com el diable³⁰.

Segons les mateixes prediccions, un emperador de la cristiandat sencera s'aixecarà contra l'anticrist, probablement l'«ome del segle de tots los crastians» esmentat per la *Stòria*:

lo Rey Lampar, *l'ome del segle de tots los crastians*³¹

Per fi, les turbulències s'apaivagaran durant un període de mil anys: el mil·lenari. Precisament, rellevem una al·lusió discreta però transparent al mil·lenari dins la substitució de «.m. anys» a «un an»³² dins l'episodi del castell de la Leprosa³³.

L'addició d'una remarca mordaç sobre la pobresa del Crist encaixa perfectament amb aquest context històric, on es desencadenava el conflicte entre el Papa i els franciscans espirituals sobre el tema dels béns posseïts pel fill de Déu:

el no hach sinó mal e trebal e pobrese e fratura de tots bens, car pobre era el sens fale!³⁴.

És evident que Rexach se situava dins el camp dels que pensaven que l'Església havia de desfer-se dels béns temporals per «seguir nu el Crist nu», segons la paraula de Sant Francesc.

4) El «càntic de l'home salvat»

Però, la prova irrefutable de la «signatura franciscana» resideix dins un pasatge de la *Stòria*, on l'autor ha afegit un tros del *Càntic de l'home salvat* compost per Sant Francesc mateix i inclòs dins la *Primera Regla* de l'orde:

«Senyor, hoc yo, molt bé vag que vós taniu mon Salvador an semblanse de pa, *car de so no dich yo gens que axò no sia veray Déus e veray hom, axí com el fo nat de la Verga gloriosa, an tal manera com el fo mort sus an la crau per los pacadòs a salvar e a rambre*»³⁵

Primera Regla dels framenors (1221) chap. 23, 3	<i>Stòria del Sant Grasal</i> f°82,r°b
ipsum verum Deum et verum hominem	axí con el fo nat
ex gloriosa semper Virgine beatissima sancta Maria nasci fecisti	veray Déus e veray hom, de la Verga gloriosa,
et per crucem et sanguinem et mortem ipsius nos captivos redimi voluisti	an tal manera con el fo mort sus an la crau per los pacados a salvar e a rambre

5) Un llenguatge a l'abast de tothom: «praycar lo pobol»

Segons Sant Francesc mateix, «L'edificació del poble»³⁶ és la missió prioritària dels menorets. Les raons per les quals G. Rexach ha emprès una adaptació de la *Queste del Saint Graal* són senzilles: es tractava, com ho diu la *Stòria*, de «praycar lo pòbol e anseyar lo Sant Avengeli e al batisma»³⁷ a través del relat plaent d'aventures cavalleresques. És necessari posar als ulls del lector «bons aximplis»³⁸, o fins i tot *contraexemples* com ara el del jove cavaller Mélyant, que, segons la versió de la *Stòria*, posada dins la boca d'un ermità, ha estat enganyat pel dimoni perquè no s'havia confessat:

Con vós dagués esar caveler, *vós no anàs a comfació* de vostres pacats, per so que fosats muntat an l'orda de cavalaria e danegat de totas acalas cosas que vós conaguesats per pacats mortals. *Axí no antras vós an la Queste del Sant*

*Grasal aytal com vós davats eser. E cant lo diabla vi asò sí·s pansà que·l vós asegàs, axí tost com él vi son punt él sí u fau e dire-us quà·n fo*³⁹.

Dins el text francès, en canvi, s'havia confessat, i malgrat això ha estat víctima del Maligne:

Quant vos deustes estre chevaliers, *vos alastes a confesse*, si que vos montastes en l'ordre de chevalerie nez et espurgiez de toutes ordures et de toz pechiez dont vos vos sentiez entechiez; et *einsi entrastes vos en la Queste dou Saint Graal* tiex come vos deviez estre. Mes quant li deables vit ce, si en fu molt dolenz et pensa que il vos corroit sus, si tost come il verroit son point. E il si fist, si vos dirai quant ce fu⁴⁰.

Sembla que l'adaptador català hagi volgut insistir particularment sobre l'eficàcia de la confessió que el text francès posa en dubte, i per tant sobre la seva necessitat.

La forma té de servir el fons. Dins la versió catalana, el vocabulari escollit és més senzill, i les figures del llenguatge, particularment les metàfores, han estat tretes al benefici d'una expressió directa de la idea. Tanmateix l'adaptador català utilitza procediments retòrics eficaços que no figuren dins la versió original. Veiem com, per exemple, paraules d'un religiós han estat modelades per oferir una doble simetria i antitètica entre el «foch durable» de l'infern i «la yoya» del paradís, d'una banda, i «lo gran diable ab los seus àngels» i el «Pare» de l'altra:

«Alez d'ici, maleoite gent, ou feu pardurable!» et dira as bons la douce parole: «Venez avant, li beneoit oir mon pere, li beneoit fil, entrez en la joie qui ja mes ne faudra!»⁴¹

«Partits d'aysí an male hora, vets al *foch durable*, que aparelat as *lo gran diable ab los seus àngels*». E als altras dirà la dolsa paraula: «Vanits avant banayts *del meu pare* e antrats al recna que [yo-us] promís al comansament del món e rabets la *yoya que no aurà fi*.»⁴²

Queste del Saint Graal

Infern	Paradís
feu pardurable	la joie qui ja mes ne faudra
∅	mon pere

Stòria del Sant Grasal

Infern	Paradís
foch durable	la yoya que no aurà fi
lo gran diable ab los seus àngels	del meu pare

Massa temps oblidada, o més ben dit menyspreada, la *Stòria del Sant Grasal* ens ofereix una lectura singular de la *Queste del Saint Graal*, impregnada d'espiritualitat franciscana, i revela alhora un escriptor que utilitza hàbilment les potencialitats de convenciment de la retòrica, tot i buscar una expressió més sòbria que la del seu model francès. Fons i forma s'ajunten en un perfecte equilibri entre el misatge de despullament franciscà que sintetitza de manera colpidora la fórmula «e pobra era e sens fale», i l'elecció d'una expressió senzilla, clara i entenedora adaptada al públic culturalment més humil. En aquest sentit, la versió catalana de la *Queste del Saint Graal* és una obra molt valuosa que es mereix assolir un complet reconeixement per part dels estaments culturals, a Catalunya i a tot arreu, a fi d'ocupar el lloc que li pertany dins la literatura catalana i, més generalment, dins la història de la literatura medieval. El colofó de la novel·la catalana anuncia: «Así fanax la *Stòria del Sant Grasal*»; ens agradaria poder dir que, dins l'àmbit dels estudis literaris, la *Stòria del Sant Grasal* comença per fi la seva carrera.

Miquel ADROHER

Doctor en literatura medieval i professor a la Universitat de Perpinyà

1. Alguns erudits utilitzen la denominació «*Questa del Sant Grasal*», expressió que torna amb freqüència dins el text català. Hem preferit seguir el suggeriment de l'epíleg: «Así fanax la **Stòria del Sant Grasal**».

2. El text de l'edició Pauphilet establert a partir dels manuscrits KRZ, que, fins ara, havia servit de referència als crítics, és molt diferent de la lliçó del ms. BnF, fr. 343 que presenta afegitons propis reflectits pel manuscrit català. Heu's ací aquest text: «A la veille de la Pentecoste, quant li compaignon de la Table Reonde furent venu a kamaalot et il orent oï le servise et len vouloit metre les tables a hore de none, lors entra en la sale a cheval une molt bele damoisele; et fu venue si grant oirre que bien le pooit len veoir, car ses chevaux en fu encore toz tressuez. Et elle descent et vient devant le roi; si le salue, et il dit que Diex la beneie. «Sire, fet ele, por Dieu, dites moi seancelot est ceenz.» — Oïl voir, fet li rois, veez le la.» Si li montre. Et elle va maintenant la ou il est et li dit: «lancelot, je vos di de par le roi Pellés que vos avec moi venez jus-qu'en celle forest.» Et il li demande a qui ele

est. — «Je sui, fait ele, a celui dont je vos parol.» — «Et quel besoign, fet il, avez vos de moi?» — «Ce verroiz vos bien», fet ele. — «De par Dieu, fet il, et je irai volontiers».

Lors dist a un escuier qu'il mete la sele en son cheval et li aport ses armes. Et cil si fet tout maintenant. Et quant li rois et li autre qui ou palés estoient voient ce, si lor en poise molt. Et neporquant, quant il voient qu'il ne remaindroit, il l'en lessent aller. Et la reine li dit: «Que est ce, lance-lot, nos lairez vos a cest jor qui s'est hauz?» — «Dame, fet la damoisele, sachiez que vos le rav-roiz demain ceenz ainz hore de disner.» — «Or i voist donc, fet ele; car se il demain ne deust revenir, il n'i alast hui par ma volenté.» Et il monte et la damoisele aussi. (A. Pauphilet, éd., *La Queste del Saint Graal*, Paris, Champion, 2a éd., 1949, reedició 1984, p. 1).

3. El llibre de Michel Pastoureau i Marie-Thérèse Gousset, *Lancelot du Lac et la Quête du Graal*, Arcueil, Ed. Anthèse, 2002, reproduïx les miniatures del còdex BnF, fr. 343, i conté dos estudis molt interessants dels autors.

4. J. Frappier, *Autour du Graal*, Genève, Droz, 1977, pp. 89 et 90.
5. A. Pauphilet, *Études sur la Queste del Saint Graal attribuée à Gautier Map*, Paris, Champion, 1921, p. 75.
6. Pauph., p. 7, 19-20; ms. BnF, fr. 343 (B) f^o2, v^ob. Un prohóm amb un vestit blanc.
7. Pauph., p. 261, 23-24. Una abadia blanca.
8. Pauph., p. 7, 19-20; ms. BnF, fr. 343 (B) f^o2, v^ob.
9. *Stòria del Sant Grasal*, f° 4, r^oa.
10. Pauph., p. 261, 23-24.
11. *Stòria del Sant Grasal*, f° 122, v^ob.
12. Pauph., p. 272, 4-6.
13. *Stòria del Sant Grasal*, f° 127, r^ob.
14. Pauph., p. 182, 24-25.
15. *Stòria del Sant Grasal*, f° 97, v^ob.
16. Cf. Jill R. Webster, *Els Franciscans catalans a l'Edat Mitjana*, Lleida, Pagès Editors, 2000.
17. La traducció d'un mateix passatge de la *Queste* accidentalment efectuada dues vegades, ens permet de fer aquesta afirmació. Rexach, que havia començat la seva traducció dins la columna a, al verso del foli 20, ha deixat momentàniament la feina. Quan ha tornat a posar-s'hi, ha saltat dues pàgines i ha continuat la traducció al dors del foli 21 que estava blanc. Quan s'ha adonat de la seva error, l'ha esborrat fent ratlles. Aquest error presenta el notable interès d'oferir del text francès dues traduccions diferents. Així, per exemple, el sintagma «En asta **significansa** a **moltes** cosas» (f^o20, v^oa), esdevé al verso del foli següent: «En asta **manera** avia cosas» (f^o21, v^oa). Prova que no ens trobem en presència d'una simple còpia.
18. *Stòria*, f^o88, r^ob; f^o35, r^oa; f^o45, r^ob; f^o56, r^ob; f^o69, r^oa; f^o75, v^ob; f^o109, v^ob; f^o113, v^oa; f^o114, r^ob; f^o114, v^oa; f^o118, r^oa; f^o128, v^ob.
19. Cf. Tomas de Celano, *Vita I*, 17; *Vita II*, 86, 88, 89, 93, 151, 196; sant Bonaventura, *Legenda major*, 9 5; *Legenda minor* 1 2; *Legenda antiqva de Perusa*, 41, 52, 54, 61, 73, 90, 96; *Tres Socii*, 3, 10, 24, 31, 39, 43; *Speculum Perfectionis*, 34, 35; *Anònim de Perusa*, 22a, 27c.
20. Dans son ouvrage *Saint François d'Assise et l'esprit franciscain* (Éditions du Seuil, coll. points Sagesses, 2001, p. 67-68), Ivan Gobry, consacre un développement à l'«Esprit de joie» auquel nous renvoyons. Les écrits de saint François et les récits de ses biographes témoignent de la place privilégiée que le Poverello accordait à ce sentiment. Cf. *Louanges de Dieu et bénédiction à frère Léon*, 4, p. 152: «tu es joie, tu es notre espérance et notre joie»; *Vita Secunda*, chap. 88, 125: «qu'ils se montrent joyeux dans le Seigneur, gais, aimables et gracieux, comme il convient»; *Fioretti*, chap. 8: «Comment, cheminant avec Frère Léon, saint François lui expose ces choses qui sont la joie parfaite.» Celano, dans sa *Vita Secunda*, souligne que lui-même «avait grand soin d'éviter la tristesse, la pire des maladies» (*Vita Secunda*, chap. 88, 125).
21. François d'Assise, *Ecrits*, Les Editions Franciscaines, Paris, 2003, p. 176.
22. Pauph., p. 262, 27-28. Havia perdut la vista i el poder del cos per la voluntat de Nostre Senyor.
23. *Stòria*, f^o123, r^oa.
24. B, f° 25, r^oa, et Pauph., 85, 18-19.
25. B, f^o45, v^oa. Tots anaven en infern, bons i malvats, i el llur mèrit era igual.
26. *Stòria*, f^o90, v^ob.
27. Cf. Pauph., 264, 23-25: «par la bone vie de vos poez vos retrere les ames de la peine terrienne et metre en la joie de paradis.», et *Stòria*, f^o124, r^oa: «per la bone vida que vós avets tanguede podats vos trer les ènimas de **Porgatori** e matra a la yoya de Paradis.»
28. Cf. particularment C. Carozzi, *Visiones apocalípticas en la Edad Media*, 1996, Siglo XXI de España Editores, S. A., 2000, i del RP José Pou y Martí, O.F.M., *Visionarios, Beguinos y Fraticellos catalanes (XIIIe-XVe siècles)*, Alicante, 1996.
29. Sarras és la ciutat on Galaad té les revelacions finals del Sant Graal, a la fi de la novel·la que empresona Galaad
30. Cf. Pauph., 276, 16: «Quant li rois de la cité, que len apelloit **Escorant**»; *Stòria*, f^o129, r^oa: «e

cant lo Rey de la siutat que hom apelave **Ascornut**».

31. *Stòria*, f^o99, v^ob. Cf. B, f° 51, r^ob: «l'ome del siecle de toz les crestiens **ou il aust adonqs greingne foi et grigneur creance, et ou nostres sires voit greingneur part**». Fent desdesaparèixer la proposició relativa determinativa («ou il aust [...] greingneur part») part») l'adaptador català ha canviat el sentit de la frase, i ha donat al sintagma nominal «**l'ome del segle de tots los crastians**» una dimensió que no tenia dins el text francès.

32. B, f° 60, r^ob: «qu'il ne cuidoient pas **c'an un anz** pout estre uns si forte chasteaus com cil estoit desconfiz par tempeste. **Car mult leur soenbloit estre fors a l'aparance qu'il en veoient par defors**»; Pauph., 243, 16-19: «Car il ne cuidassent mie **qu'en un an** poïst estre eins li chastiax destruiz par tel tempeste, **come cil lor sembloit par ce qu'il en veoient par defors**».

33. *Stòria*, f^o115, r^ob E si vaeran lo yorn enterbolir e les nues caregar de pluga. E si-s giraren enés. [^]J. capela qui as al mig del camí e antraren dedins e lexan lus cavals de fore. E veran que-l temps s'erà anfosquit fortment e si comensà a ploure e a tronar e a lempar per mig del castel axí espasement com a pluga. E lo yorn durà sela semblance axí gran e marevaloze que le maytat del mur andarocà d'on éls foren molt asbaleyts. Car éls no-s cuydaren pas que an **.m. anys** fos fet axí com aqal qastel era endarocat per tampesta, car molt los semblé fort cose.

34. *Stòria*, f^o90, v^ob.

35. *Stòria*, f^o82, r^ob. Cf. B, f° 40, r^ob: «Sire, fet il, oïl mult bien qe voi que vos tenez ma redemption et mon saveor en semblance de pain; **et en tel sen-**

blance nel veisse je pas, mes mi eauz, sunt si terrien qu'il ne poent veoir les esperiteuz chouses si nel me leissent autremant veoir. Ainz m'en tolent la veraie soenblance. Car de ce ne dot ge mie que ce ne soit **veraises char et vrais hoens et en terrien deitez**». Es veu que la lliçó de la *Stòria* i la del manuscrit francès diferen molt.

36. Sant Francesc, *Segona Règla dels Fraternors*, 9,3: «Adverteixo i exhorto aquests frares: dins les seves predicacions, que les seves paraules siguin pesades i castigades per la utilitat i l'edificació del poble.»

37. *Stòria*, f^o40, v^ob.

B, f° 23, r^oa: «praichier au poeple, et annuncier et ensaingner la sainte evangele e le bauti[s]me». **Pauph., 78, 17-18: «preechier le monde** et enseigner la Sainte Evangile».

L'expressió «**prêcher au peuple**», reprise textualment par le manuscrit BN fr. 343 et la *Stòria*, se rencontre au chapitre IX de la *Deuxième Règle des Frères mineurs* («Les prédicateurs»), où le mot «peuple» désigne la communauté des chrétiens. On se reportera à l'étude que Jacques Le Goff (*Saint François d'Assise*, Gallimard, p. 114) consacre au vocabulaire des catégories sociales dans les écrits franciscains, vocabulaire largement dépendant de l'Évangile (cf. en particulier la distinction *populus* / *turba*, présente dans Matth. IV, 23-25).

38. *Stòria*, f^o38, v^ob.

39. *Stòria*, f^o24, r^ob.

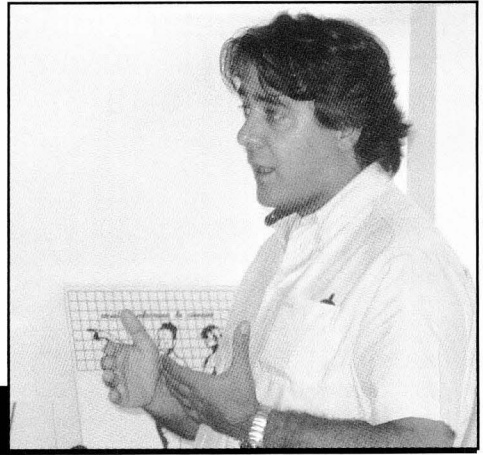
40. B, f^o14, v^oa, et Pauph., 44, 32-33 – 45, 1-5.

41. Pauph., 139, 6-9.

42. *Stòria*, f^o68, v^ob.

Els obrers especialitzats i el mercat laboral andorrà dels segles XVII-XIX

Olivier Codina i Vialette

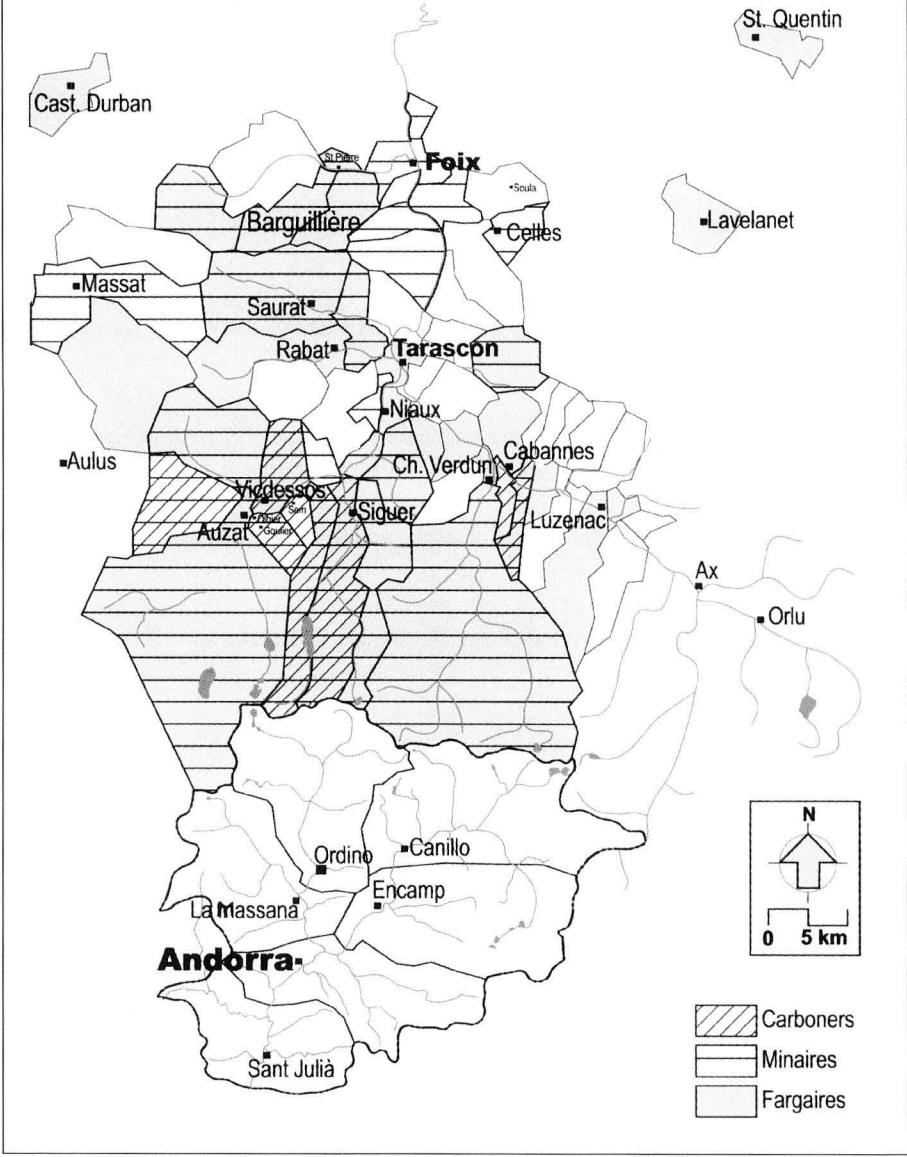
Tradicionalment la imatge econòmica de la vall d'Andorra, i de retruc, la dels moviments migratoris relacionats amb el Principat abans del 1800, es relaciona amb un corrent d'emigració que portava els fills de la terra cap als països veïns. De manera estacional o definitiva, part de la població havia de cercar uns nous mitjans de supervivència que no els proporcionava el mercat intern andorrà. Aquesta afirmació, inqüestionable a partir del cicle depreciatiu que s'inicia en la segona meitat del segle XIX, no reflecteix la realitat moderna. L'estructura demogràfica i, sobretot, l'activitat econòmica que caracteritzava els segles XVII i XVIII mostra una imatge diferent.

A l'Andorra del vuit-cents, la principal activitat que requeria la contractació de personal especialitzat era la siderúrgia. En el marc d'aquest article no tractarem en detall les evolucions tecnològiques que afectaren aquest sector de producció¹. El que ens interessa principalment és la identificació dels obrers que s'hi trobaven involucrats alhora que es provarà de valorar l'impacte que tenia aquesta activitat en l'àmbit immigratori.

Qui diu farga, diu fargaires. A Andorra, tret del cas de la farga d'Andorra, en la qual, durant el segle XVIII, alguns indicis poden fer pensar que part de la brigada provenia de Catalunya², en totes les altres fàbriques els obrers eren originaris de l'Arieja. Fins a la darrera dècada del segle XVIII, la brigada es componia d'un foguer, d'un maller, de dos escolans i de dos picameners. A banda d'aquests obrers especialitzats, s'hi afegia un administrador, o factor, que servia de lligam entre la farga i els propietaris. Una de les innovacions que afectaren el treball de les far-

Origen dels treballadors de l'Arieja contractats per les fargues d'Ordino (1619-1976)

Mirepoix

gues fou la inclusió d'un segon martell hidràulic -el martinet- en el procés de producció. Aquest canvi responia a una nova racionalització del treball de les fargues i fou acompanyat d'una ampliació de la brigada de fargaires. A partir d'aquest moment, a banda de l'equip habitual, es contractaven sistemàticament dos vailets, que havien d'ajudar els escolans, que s'encarregaven de la reducció del ferro en el baix forn. Aquesta modificació intervingué en totes les fargues andorranes. Per tant, la quantitat de contractes per fàbrica havia passat de set a nou.

A fi d'establir la xifra global de contractes cal comptabilitzar les fàbriques que treballaven. A l'inici del segle XVII, tres establiments ho feien a Ordino. Per tant, per fer funcionar les fargues de Puntal, del Serrat i del Vilaró s'havien de contractar 21 operaris³. La fundació d'una nova farga a Canillo, l'any 1643⁴, no tingué cap incidència sobre aquesta xifra, ja que fou aixecada una vegada tancada la farga del Vilaró. La forta crisi de mitjan segle XVII es traduí per la desaparició dels tres establiments i no fou fins als darrers anys del set-cents que no s'inaugura una nova etapa de producció a les Valls. Llavors fou inaugurada una farga al Serrat⁵. Cal esperar l'obertura de les fargues d'Envalira (1716) i de Ransol (1732) perquè s'assoleixin, de nou, uns nivells d'activitat semblants als que s'havien registrat a inici del segle XVII⁶. L'any 1753, amb la creació successiva de les fàbriques d'Andorra (1732), d'Encamp (1742), d'Ordino (1753) i de la farga de Moles⁷, la vall d'Andorra va conèixer el seu màxim històric amb set fargues que treballaven conjuntament. Llavors, per cada temporada, es necessitaven 49 fargaires, que provenien essencialment de l'alta Arieja.

A banda d'aquests treballadors especialitzats, les fargues donaven feina a tres cossos més d'obers, els carboners, els minaires i els traginers. A l'inici dels anys vuitanta del segle XVIII, amb prop de 575 tones de ferro per any, s'assolia el màxim secular de la producció. Tenint en compte el que coneixem de la producció de les fargues en aquell moment, per obtenir aquesta quantitat de ferro les fargues havien gastat aproximadament unes 2.150 tones de carbó i unes 1.930 tones de mineral recuit.

Pel que fa al carbó, això representava globalment la producció d'un *100 cabanades* petites⁸, que ocupaven uns 300 carboners⁹. Igual com passava amb els fargaires, els contractes lliurats per la documentació permeten establir que bona part d'aquests obrers provenien de l'Arieja. Sobre un total de 687 carboners dels quals coneixem el lloc de procedència, 17 venien de Catalunya, 50 d'Andorra i 590 del comtat de Foix¹⁰. Al segle XVIII, els carboners del comtat provenien essencialment de tres sectors: el proper Vicdessos, la vall de Saurat i la zona de la Barguillière. S'hi afegien un quantitat reduïda de treballadors originaris del Salat i de la regió de Foix. Progressivament, a partir del darrer quart del segle, la proporció

del Sabarthès anà perdent importància i s'imposaren els carboners de la Barguillière. Aquesta tendència es confirma al segle següent: la Barguillière havia passat a ser majoritària. La importància d'aquest moviment migratori cap al sud és corroborada pel conservador *des eaux et forêts*, E. F. Dralet. L'any 1813 escrivia que cada any 500 carboners dels sectors (*cantons*) de Tarascó i de Foix marxaven de l'Arieja per anar a treballar al Pirineu andorrà i català¹¹.

Per a la producció de mineral, el coneixement dels nivells de producció de les fargues difícilment pot permetre avaluar la quantitat de minaires contractats, ja que la feina variava segons el context geològic. A més a més, les fargues no contractaven directament els minaires, es limitaven a llogar uns mestres minaires que s'havien de fer càrrec de la contractació dels obrers que calien per dur a terme les obres previstes per a la campanya d'explotació. A partir d'inici del segle XVIII, moment en el qual el treball d'extracció a la coma de Ransol ja no permetia una explotació superficial, fou creada una xarxa subterrània. Aquesta evolució implicava la necessitat de contractar obrers especialitzats, coneixedors de l'ofici. Llavors, el sector miner de Rancié al Videssos fou el principal proveïdor de mà d'obra per a Andorra.

En els anys seixanta i setanta del segle XVIII, hi havia set companyies mineres implantades a la collada dels Meners que fornien la matèria primera per a les cinc fargues ubicades vora dels Valira d'Orient i del Nord (Serrat, Ordino, Encamp, Ransol i Envalira)¹². Una brigada de minaires es componia de quatre o cinc membres i era dirigida per un mestre minaire; per tant, les mines de la coma de Ransol contractaven com a mínim una quarantena de minaires. Per a les companyies que treballaven per a les fargues d'Ordino (1), d'Encamp (2) i del Serrat (2) es documenten fins a tres brigades que obraven alhora. Consegüentment, cap a l'any 1780, quan hi hagué el màxim nivell d'extracció del segle XVIII, hi havia *grosso modo* una seixantena de minaires instal·lats a la collada.

En resum, entre fargaires, carboners i minaires el Principat d'Andorra, en el moment de màxima producció del segle XVIII, rebia uns 400 obrers francesos que es dedicaven de la filera siderúrgica. S'hi hauria d'afegir els traginers que obraven en el transport de les matèries primeres i del ferro. Per exemple, l'any 1784, les 516 tones de mineral produïdes per la família Areny foren transportades per 50 traginers que havien necessitat 1.380 viatges entre la collada i la farga¹³. 27 traginers provenien de l'Arieja, 22 eren originaris de la parròquia d'Ordino i 1 era de Canillo. La quantitat de viatges realitzats per traginer variava d'1 a 65. En relació amb el sou diari d'un obrer agrícola, els transportistes havien guanyat en una campanya l'equivalent d'1,6 a 493 jornals. Cal remarcar que els 17 traginers que havien treballat més temps s'havien encarregat del tragí dels dos terços del mineral i que

cap no era originari de les Valls. Amb alguna variació, aquest tipus de repartició es documenta al llarg de tot el segle XVIII. El transport de la matèria primera per a les fargues andorranes atreia uns traginers professionals que es desplaçaven per a una temporada completa, mentre que, per a la major part dels andorrans, la dedicació era més reduïda. Tret del transport del ferro cap als mercats catalans, que constituïa un cas particular, el tragí de la matèria primera era una manera de complementar l'economia de la casa. Aquesta situació canvià de manera significativa a final del segle XVIII, amb la sistematització del dret de fadiga. Mitjançant aquestes clàusules que s'inclouïen en tots els actes de venda de bosc, els treballadors andorrans prengueren el control d'aquesta activitat i els traginers de l'Arieja es tornaren minoritaris en les llistes de contractacions.

La importància del moviment migratori estacional registrat fou un dels punts de controvèrsia entre el Principat i el regne de França, l'any 1764. El representant del rei a l'Arieja, el marquès de Gudanes, es queixava de la manca de mà d'obra. Les fargues de l'Arieja “patien amb excés de l'absència dels obrers [...] que els emisaris d'Andorra havien sostret de les mines de Vicdessos”¹⁴. Aquesta queixa no afectava només els miners, ja que, l'any següent, l'advocat que tractava del cas a París aconsellava Guillem Areny “d'escriure una carta de cortesia al Sr. de Gudanes demanant-li el nom de tots els seus carboners per no llogar-ne cap dels seus”. D'altra banda, hi afegia que “pels carboners que surten de la província, la Vall ha de tenir preferència, abans de qualsevol altre província del regne (de França), ja que havia de gaudir de les mateixes llibertats que els habitants de Foix...”¹⁵. La renovació dels privilegis atorgada per l'arrest del Consell del Rei del 1767¹⁶ clou aquest episodi, que, de fet, pel que fa als obrers de la siderúrgia, ja havia trobat una solució amistosa.

Pel que fa a l'evolució de la producció de ferro andorrana, la fi del segle, amb la Revolució Francesa i les guerres, marcarà un davallada considerable. Ara bé, el redreçament s'inaugura el 1800 i, malgrat una reducció de la quantitat de fargues en activitat¹⁷, a partir del 1815 el volum de producció anyal superava el que havia estat al segle anterior. Aquesta doble tendència –tancament de fargues i increment de la quantitat de ferro produït– podria sembla il·lògica. S'explica per la millora del procediment de reducció. *Grosso modo*, en un segle el rendiment del baix forn s'havia duplicat. Per cada reducció el baix forn consumia una quantitat superior de matèria primera; consegüentment, cada cuita donava més ferro. Els màxims històrics foren registrats cap a l'any 1830, amb unes 800 tones de ferro. Per produir-les s'havien consumit unes 3.500 tones de mineral i unes 3.650 de carbó. És a dir, que la producció de les mines s'havia incrementat gairebé d'un 80% i la de les carboneres, d'un 70%. Per a aquestes darreres, l'ampliació de la demanda

implicava la necessitat de contractar una quantitat més gran d'obrers, ja que s'havien multiplicat la quantitat de *cabanades* concedides. Per al mineral, aquest creixement s'havia acompanyat d'una nova estructuració de la producció. L'any 1775, dues companyies, una que treballava per a la casa Areny i l'altre per a la casa Rossell¹⁸, s'havien unit en una sola. Les companyies de les fargues d'Envalira i de Ransol havien desaparegut. Només quedaven tres fargues que explotaven la collada. Per respondre a la demanda, dues solucions s'havien combinat: l'increment de la quantitat d'obrers –cada companyia tenia el dret de mantenir dues bocanes obertes– i l'ampliació de la durada de la campanya d'extracció.

Pel que fa a l'origen dels obrers, tret de la modificació de la composició del grup dels traginers de matèria primera, per als minaires, els carboners i els fargaires l'Arieja seguia constituint el principal proveïdor de mà d'obra per a les fargues. A més, cal tenir present que, malgrat diverses crisis puntuals, la producció de les fargues es mantingué a uns nivells superiors als que s'havien assolit al segle anterior fins a la fi de la dècada dels seixanta del segle XIX. Igual com passava al segle XVIII, gràcies a la siderúrgia el saldo migratori de les Valls era positiu i, segons el moment, aquests treballadors representaven l'equivalent del 10-15% de la població andorrana. Ara bé, tret d'alguns casos, la immensa majoria d'aquests obrers eren temporers i no s'establien a les Valls.

En aquesta relació entre la vall d'Andorra i els veïns del nord la siderúrgia no era l'única activitat que atreïa els obrers. La transformació del ferro en les ferries, el comerç o, més puntualment, la producció tèxtil també havien contribuït en el moviment. Entre d'altres, a inici del segle XVII, el ferrer Miquel Babi de Lercoul s'havia instal·lat a Ordino¹⁹. Al segle XVIII, un ferrer de Querol ho havia fet a Sant Julià²⁰. Aquest moviment no eren una novetat, ja que el 15 de maig del 1412, el comú d'Encamp havia llogat l'Hostal de la Farga a Johan de Rieutort, habitant d'Angles²¹, o al segle XIV es mencionava un *faure* que obrava a Andorra²². Pel que fa al tèxtil, en el text de creació de la confraria de paraires i teixidors d'Escaldes es mencionen dos obrers –Llaurens Sinsat i Guillem Gautier–, el nom dels quals pot fer pensar que procedien del proper Llenguadoc. En el comerç també apareixen regularment negociants o botiguers que provenien de França. Al segle XVII, Louis Lavernia mantenia una botiga a Sant Julià que havia rebut de les mans del seu pare²³. Més tard, al segle XIX, el coronel Ulrich especificava que hi havia vuit o nou botigues dirigides per uns francesos i uns espanyols implantades en aquest poble²⁴ i també se'n documenten a les Escaldes. El comerç de trànsit –contraban a partir de la instauració dels serveis de duana– involucrava una quantitat indefinida de persones que provenien d'ambdues bandes dels Pirineus. Traficants i traginers procedents de França, Gasconya o de l'Arieja, sense cap altra precisió, eren es-

mentats en els comptes de les companyies comercials del segle XVII²⁵. Als segles XVIII i XIX, les reiterades queixes generades pels problemes duaners sempre mencionaven el paper dels estrangers²⁶. No cal multiplicar els exemples, ja que les fonts que permetrien avaluar l'amplitud del moviment no es coneixen.

Per acabar de completar aquesta breu visió panoràmica, cal observar el que passava amb el primer mercat. Aquesta vegada tampoc no disposem de dades globals i només podem fonamentar-nos en els comptes de les companyies ramaderes de les cases Areny i Rossell. A mitjan segle XVII, una quarta part dels pastors contractats per la casa Areny eren estrangers²⁷. La proporció d'immigrants registrada a l'inici del segle XVIII era similar, però entre aquestes dues dates l'origen dels obrers s'havia modificat. En un primer temps, els treballadors originaris de Catalunya eren majoritaris, mentre que la segona vegada els pastors que provenien del Llenguadoc superaven la quantitat de catalans contractats²⁸. Per a una companyia ramadera de la mida de la que controlava Guillem Areny Torres, aquest resultat no és estrany²⁹: cal recordar que a Catalunya, la ramaderia era la segona activitat per importància exercida pels francesos implantats a Catalunya³⁰. A Andorra, aquests treballadors no es desplaçaven únicament per a una temporada; alguns s'hi instal·laven per a diversos anys i, de vegades, podien venir en família (generalment es documenten *fatries*). Esmentem, per exemple, el cas de Joan Mauri d'Orus (Arieja), que havia treballat per a la casa Areny a partir de l'any 1697 i n'havia plegat el 1700. Llavors, havia deixat el lloc als seus dos germans, Cebrià i Bernat, que serviren la companyia durant vuit anys pel primer i vint-i-cinc el segon³¹. La fase de treball per a una casa podia no ser l'única. Entre altres, Pere Mochart de l'Hospitalet havia començat treballant a Ordino el 1698 i el 1721 moria a Andorra, a casa del seu nou patró, Pere Mateu Moles, que l'havia contractat en finalitzar-se el seu contracte ordinenc³².

La perennitat de l'establiment a les Valls apareix indirectament en els tipus de pagaments que rebien els obrers. Fou el cas, per exemple, d'en Bernat *Roergue*, que venia de la regió francesa del Rouergue. S'havia llogat per primera vegada l'any 1702, i deu anys després se l'hi avançaven els diners necessaris per comprar un prat a Ordino. El retorn del préstec fou conclòs l'any 1717. Si aquest pastor havia invertit en la terra és probable que no pretengués abandonar les Valls a curt termini.

En resum, pel que fa a la ramaderia, si s'estableix el balanç per a la totalitat del segle XVII, els treballadors francesos totalitzaren el 7,2% de les contractacions sobre un total de més de 3.000 pactes documentats. A partir de la segona meitat del segle XVIII, la reducció de l'estructura de les companyies ramaderes minva el paper dels estrangers, ja que les colles eren més petites i no requerien llogar una

quantitat tan important de mà d'obra. Per a una casa que controlava alguns centenars de caps era més econòmic fer treballar els fills. Ara bé, a banda d'aquest assalariat també es documenten estrangers que s'implicaven en la revenda de bestiar francès a Catalunya, però, generalment, no s'establien a Andorra i els desplaçaments eren condicionats per les dates de celebració de les fires.

En conclusió, aquesta ràpida repassada dels diversos sectors econòmics mostra una realitat que s'allunya força de la imatge *tradicional* vinculada a les Valls. Fins ben entrat el segle XIX, el mercat andorrà no era revulsiu. Tot a la inversa, ja sigui de manera estacional o de manera més perenne, el mercat de la Vall atraïa, i necessitava, mà d'obra estrangera. Hem vist el que concernia els treballadors originaris del nord, però s'hi hauria d'afegir els que venien del sud. A més, els exemples utilitzats es relacionen tots amb una immigració econòmica i, freqüentment, especialitzada; caldria afegir-hi el rol que tenien les Valls com a refugi. Aquest factor es documenta en els diversos conflictes dels segles moderns i tingué un repercussió gens menyspreable al XIX, quan esclataren els conflictes carlistes. Tot i que, generalment, es tractava d'una situació transitòria, aquest aspecte no s'ha d'oblidar a l'hora de valorar la presència d'estrangers a les Valls. Via de pas, lligam entre els mercats de Llenguadoc i Catalunya, i refugi, el Principat participava en tot tipus d'intercanvis. L'evolució de la reglamentació de l'estrangeria i l'aplicació d'unes normes més estrictes a l'hora de controlar-ne la instal·lació que tingué lloc a partir de la fi del segle XVII no té gaire sentit si no existia cap pressió vinculada amb aquest tipus de demandes.

Olivier CODINA

Doctor en Història, tècnic de l'Àrea de Recerca Històrica del Govern d'Andorra

Notes

1. Per a aquest tema vegeu, CODINA, 2003, 468-514 i CODINA, 2005, 300-313. Un paral·lel a l'Arieja el trobem en CANTELAUBE, 2005.
2. Fundada pels germans Raguer de Campdevànol la farga ubicada en la part alta de la vall del Madriu fou administrada per aquesta família gairebé fins a la fi del segle. Els Raguer s'havien associat amb una altra família originària del Ripollès, els Planes, amb la qual feien treballar la farga de la Llosa (ANA/ACAP, doc. 1616). Totes dues s'havien instal·lat a l'Alt Urgell. Ara bé, si l'administració de les fargues depenia clarament d'aquests mestres de farga, no és possible conèixer la composició de la brigada de fargaires. Tampoc no és possible establir de manera clara si, com passava amb la major part dels altres establiments siderúrgics de la vall, es limitaven a gestionar les fàbriques o si participaven en la producció del ferro (AHN/ACA, doc. 97, 101, 115, 118).
3. De fet, puntualment s'hauria d'afegir un obrer especialitzat en la transformació del ferro brut, *l'estiraire*, que es documenta puntualment a les fargues de Puntal i del Serrat (ANA/ACAP, Llibres 1 i 32).
4. AHN/ACC, llibre II, any 1643. No considerem l'efímera farga de Bixessari, que fou un fracàs per manca de mineral (ANA/ACSJ, llibre 3).
5. La documentació actualment disponible no permet establir si s'havia aixecat en un lloc diferent de la primera farga del Serrat o si s'havia edificat de nova planta (ANA/ACAP, llibres 6 i 26).
6. AHN/ACC, llibre 8, anys 1716 i 1724.
7. Aquesta farga ja treballava l'any 1759, però no hem pogut establir la data de l'inici de la producció. Malgrat tot, el tipus d'infraestructura productiva que posseïa permet relacionar-la amb la mateixa fase productiva que les fargues d'Ordino i d'Encamp; per tant semblaria que la seva creació no es remunta gaire enllà d'aquesta data.
8. Espai on es muntaven les carboneres que provenien d'un mateix sector de tala. En les més petites es produïen unes 250 cargues de carbó, les més grans en donaven 750.
9. Generalment una cabanada de 250 cargues (20 tones) era treballada per tres carboners, ara bé, com que la quantitat de cabanades és il·lustrativa de la quantitat de contractes establerts però no lliura obligatòriament el volum de mà d'obra, ja que un carboner podia prendre diversos contractes al llarg de la mateixa campanya. Conseqüentment, la xifra obtinguda només té un valor d'orientació i, probablement s'hauria de revisar a la baixa.
10. Xifra obtinguda mitjançant el registre onomàstic obtingut a partir de la documentació (AHN/ACAP i ACR, llibres de comptabilitat de les fargues del Serrat, d'Ordino i de la Massana).
11. DRALET, 1813, v. 2, 189.
12. Recordem que per a les fargues del Madriu i de Moles, després d'una temptativa poc fructuosa en el sector de Claror i de la Maiana, el mineral provenia de la mina del Pimorent, que pertanyia a la família Sanz de Barcelona i era treballat pels membres de la comunitat de Querol. (CODINA, 2005 i BALLENT, 2005).
13. ANA/ACR, llibre de mineral de la companyia mixta Areny-Rossell lliurat pel compte de Guillem Areny, 1784, s. n.
14. [...] *souffrent à l'excès de l'absence des ouvriers, dont je vous ai envoyé la liste, et que les émissaires d'Andorre ont arraché des mines de Vicdessos...* (Marquès de Gudanes a Guillem Areny Gallart, Gudanes 13/08/1764, ANA/ACAP doc. 12740).
15. [...] *A l'égard des charbonniers, écrivez une lettre de politesse à M. de Gudanes et priez le de vous donner une liste de tous ses charbonniers afin de n'en prendre aucun des siens et à l'égard de ceux qui sortent de la province, la vallée doit en avoir la préférence avant aucune autre province du royaume parce que la vallée doit jouir des mêmes libertés que les habitants de Foix...* (Lafont a Guillem Areny Gallart, París 9/04/1765, ANA/APCR, doc. 12750)
16. AHN/ASC, doc. 187.
17. En relació amb el segle XVIII, les fargues de Ransol i d'Envalira havien tancat. La farga d'Andorra ho fa vers a la fi del primer terç del segle XIX, en contrapartida fou fundada la farga d'Os

(1815). A mitjan segle la farga del Serrat fou substituïda per la farga de la Massana (1842-1845). La xifra d'establiments passà de set a sis, per estabilitzar-se a cinc a partir del 1836 (Encamp, Ordino, Farga de Moles, Madriu / Os i Serrat / la Massana).

18. ANA/ACR, acte establert pels experts enviats per l'alcalde de Vicdessos a demanda de Guillem Areny i Pere Joan Fiter, doc. s. n, 23/06/1775.

19. ANA/ACAP, llibre 1.

20. ANA/ACSJ, llibre 3

21. De fet, tal com ho demostren les clàusules de la taba o la designació de l'ofici d'en Johan (*faure*), sota la denominació de farga el que llogava el comú era una ferreria (ANA/TC-N, 9 26-26v).

22. AHN/APCM, doc. 101

23. Antoni Lavernhe, mercader d'Auvergne, negociant a Sant Julià estava implantat com a mínim

des del 1655 (POITRINEAU, 1985, 89-90).

24. ULRICH, B. ULRICH, *Apuntes sobre los valles...*, op. cit., p. 379-388.

25. ANA/ACAP, llibres 5, 6, 28 i 29.

26. Per exemple, ANA/ASC, doc. 1766 i AEU, ACA, doc. 19.

27. ANA/ACAP, llibres 2, 3 i 27.

28. Només s'han comptat els treballadors que passaven part de l'any a Andorra, els catalans que només treballaven en les terres d'hivernatge no s'han tingut en compte.

29. El ramat es dividia en diversos ramats que sumaven de 2 a 4 000 caps segons els anys (ANA/ACAP, llibres 1 a 6 i 27 a 29).

30. NADAL i GIRALT, 2000, 196-200.

31. Bernat havia deixat la companyia l'any 1708, mentre que el Cebrià ho va fer l'any 1725 (ANA/APCA, llibres 28 i 29).

32. *Ibid.*

Bibliografia

- BALENT, A. (2005), «La mine de fer de Puymaurens (Cerdagne): conflits de propriété et d'usage (XVIIe – XXe siècle)», *Les ressources naturelles des Pyrénées du Moyen Âge à l'époque moderne*, Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan, pàg. 423-451.
- CODINA O. (2003), *De fer et de laine. Economie et société des vallées andorranes de 1575 à 1875*, thèse de doctorat, Universitat de Perpinyà, 3 volums.
- CODINA O. (2005), *De fer et de laine. Les vallées andorranes du XVIe au XIXe siècle*, ed. Presses Universitaires de Perpignan.
- CANTELAUBE J. (2005), *La forge à la catalane dans les Pyrénées ariégeoises. Une industrie de montagne (XVII-XIXe siècle)*, col. Histoire & Techniques, ed. CNRS, Université du Mirail, 2005, 814 p.
- POITRINEAU (1985), *Les espagnols de l'Auvergne et du Limousin du XVIIe au XIXe siècle*, Aurillac, Malroux-Mazel.
- DRALET E. F. (1813), *Description des Pyrénées considérées spécialement sous le rapport de la géologie, de l'économie politique, rurale et forestière, de l'industrie et du commerce*, ed. Artus Bertrand, Paris, 1813, 2 volums.
- ULRICH B. (1949), *Apuntes sobre los valles neutrales de Andorra (1848)*, copia del 1852, transcrita dins J. M. VIDAL I GUITART, *Instituciones políticas y sociales de Andorra*, Ed. Consejo superior de investigaciones científicas, Instituto Francisco de Vitoria, Madrid.
- NADAL J., GIRALT E. (2000), *Immigració i redreç demogràfic. Els francesos a la Catalunya dels segles XVI-XVII*, ed. Eumo, Vic.

Els turistes francesos: visió des del Sindicat d'Iniciativa

Roser Jordana i Mallo

Introducció

Voldria agrair primerament a la Societat Andorrana de Ciències la invitació a participar en la 18a Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu aquí a Prada. El tema escollit d'enguany em toca de prop, ja que tinc la sort de ser de les poques persones en actiu que han viscut l'evolució dels turistes francesos des de la creació del Sindicat d'Iniciativa fins als nostres dies i també com ha influït en el fenomen socioeconòmic del nostre país.

Si pensem que la necessitat crea l'òrgan podem aplicar aquest axioma a l'origen del Sindicat d'Iniciativa de les Valls d'Andorra (més tard és transformà en Sindicat d'Iniciativa Oficina de Turisme). Els pocs visitants que tenia el país en els anys 20 necessitaven alguna cosa per poder-se orientar i informar, a fi d'aprofitar la seva visita.

Ens remuntem doncs a l'any 1925 quan Raymond Bertin, ciutadà francès resident a Andorra, convençut del futur turístic del país juntament amb un grup d'andorrans van fundar el nostre Sindicat d'Iniciativa. És en aquest moment al nostre entendre que comença la influència gal·la en el món del turisme. El senyor Bertin, modestament i amb molts pocs recursos, edità el 1927 el primer prospecte en la nostra història, en què cantava les bel·leses d'Andorra en català i en francès. Remarquem un fet important: que en aquest prospecte no hi hagués traducció en cap altra llengua volia dir que els andorrans d'aquell moment i el senyor Bertin confiaven quasi només que visitessin el país els veïns del nord. La distribució que se'n féu ho demostrà, tot i que les comunicacions del moment no eren fàcils. El port d'Envalira romania tancat des de les primeres neus fins a la primavera.

La penúria econòmica posa fi a l'activitat del Sindicat d'Iniciativa i fins a l'any 1950 no es torna a reorganitzar tal com encara existeix avui, amb socis i col·laboradors, si bé

la nostra existència es manté gràcies al ministeri de Turisme, del qual fem part i actuem com a oficina nacional de turisme.

Material turístic

L'any 1952, quan Andorra tenia vuit mil habitants, el Sindicat d'Iniciativa edità la primera llista d'hotels en francès i català; com a curiositat, direm que una pensió completa al millor hotel del moment, que portava com per casualitat un nom francès, l'hotel Pyrénées, valia 130 pessetes o l'equivalent de 780 francs antics, i una habitació, 40 pessetes o 240 francs. De la mateixa manera s'edità la llista de càmtings i de *locacions*, terme emprat del francès per indicar apartaments i

habitacions per llogar que no fossin en un hotel. Recordem que tot els prospectes que es feien els editava el Sindicat d'Iniciativa en una proporció considerable en llengua francesa, seguida del castellà i català (n'he portat uns quants exemplars vells per a aquells que els vulguin consultar). També ens trobàvem que els llibres sobre Andorra sortien quasi només en traducció francesa.

Andorra obre la seva primera porta al món exterior l'any 1965, i vaig tenir l'honor i el privilegi d'assistir-hi. En efecte, el dia 8 de juny del 1965 s'inaugura la Casa d'Andorra a París, al 111 Rue Saint Honoré, a l'edifici conegut com La Fontaine de la Croix du Trahoir, amb presència del Copríncep Francès, el general Charles de Gaulle, president de la República Francesa. Una vegada més veiem que per facilitar la tasca *in situ* de tenir els francesos ben informats necessitàvem una plataforma a la capital. Per altra part, França era, com ara, el país número u mundial d'acollida de turistes, gràcies a París. Per poder satisfer la demanda de visitants a la Casa d'Andorra es crearen uns prospectes específics.

Fer part de la Fédération Régionale des Syndicats d'Initiative, Offices de Tourisme du Languedoc-Roussillon et Principauté d'Andorre (FROTSI) és significatiu, per la demanda que tenim dels nostres socis de la federació de mantenir material il·lustrat en llengua francesa. Més tard, el Sindicat d'Iniciativa també formarà part de la Federación Española de Centros de Iniciativa y Turismo (FECIT). Des d'aquí voldria retre homenatge a la FROTSI i molt especialment al que fou president d'aquesta federació durant molts anys, Monsieur Guy Serin, traspasat recentment, que tan bé va acollir la presència del nostre Sindicat d'Iniciativa al llarg de tants anys, encoratjant les nostres inquietuds i trobant solucions als problemes comuns

amb els altres Sindicats d'Iniciativa de la federació. Durant aquells anys en totes les nostres estadístiques, els francesos eren per gran majoria el número u en visitants.

Andorra com a destí dels francesos. Per què?

L'aspecte comercial era una de les raons importants. El canvi de francs a pessetes els era molt favorable. A Andorra es parlava el francès tant en el comerç com en el carrer, cosa que els feia sentir com a casa seva. A vegades havíem d'aclarir, per això, que no érem una colònia ni un departament més. Els francesos marcaven l'inici de la temporada a partir del 14 de juliol, llur festa nacional. Hi passaven les seves vacances, que eren d'una estada mínima de quinze dies, ja fos en un càmping de la trentena que tenia el país o bé en una *location* (pis moblat) o en un dels pocs hotels existents.

Les belleses naturals d'Andorra, de les quals valoraven la riquesa i la conservació, el clima benigne, el folklore, ja fossin els balls típics de les diferents parròquies o el *flamenco* que es ballava a les sales de festes... Qui no recorda les *soirées* de la Rotonda? La possibilitat de pescar als nostres rius, les excursions organitzades en grans *jeeps* descoberts. I per què no, mencionar el *Pastís* tan econòmic que podien degustar a casa nostra, a més del que podien passar per la frontera juntament amb tabac, alabastre i altres productes, sobretot els d'origen espanyol que no podien trobar a França, sempre respectant les quantitats establertes per la duana. La paella i les truites dels nostres rius els feien apreciar la gastronomia del país. Tota aquesta oferta cultural i lúdica feia les delícies dels nostres veïns del nord.

A l'hivern molts dels establiments abans mencionats tancaven. Solament alguns del Pas de la Casa, primera estació d'esquí, quedaven oberts per acollir-hi els francesos de la regió tolosenca, que foren els primers a descobrir el nostre esport blanc.

La crisi del petroli a l'inici dels anys 1970

Aquest fet que d'entrada no ens hauria hagut d'afectar va crear molt malestar a tot Europa. Sabem que el turisme és molt vulnerable, i fets a vegades poc rellevants afecten seriosament aquesta indústria. El malestar a l'Orient Mitjà va crear pànic en el sector petroler i va fer pujar els preus dels carburants d'una manera molt important. Molts països van demanar als seus ciutadans que economitzessin gasolina. Alguns van anar més lluny en les prohibicions en demanar alternança en els dies de conducció, com fou el cas d'Holanda. A França es va recomanar que no se sortís del país a fi d'estalviar gasolina. Els francesos, que són molt respectuosos, feren cas de les advertències que se'ls feien. En els anys 1972 i 1973 Andorra va començar a notar la davallada significativa del nombre de turistes francesos. A partir de llavors ja no venien en nombre important. Per sort, els catalans i espanyols van omplir el buit que

van deixar i van prendre el primer lloc en les estadístiques d'ocupació. Naturalment que, sobretot, holandesos i belgues, continuaven venint a les nostres valls. Molt més tard, els britànics i portuguesos van descobrir les nostres estacions d'esquí i es va crear d'aquesta manera un canvi en la fesomia del país que va fer de l'hivern el motor econòmic.

L'Organització Mundial del Turisme (OMT) adverteix que la indústria turística anirà *in crescendo* en proporcions importants fins a l'any 2020, sempre que el món estigui en pau.

Evolució en la manera de fer vacances

Qui en té la culpa? L'economia, l'automoció, Internet, la guerra de preus, l'augment de segones residències, les bones carreteres, etc...? Si pensem que el 58,9% de la gent prefereix el mar, ens veiem en un fenomen de competència ferotge. Tant Internet com el baix cost de les línies aèries provoquen estades curtes i més freqüents, volem sortir menys dies però més sovint. Les vacances les distribuïm en diferents vegades, les noves tecnologies ens permeten fer reserves a última hora. Enguany el 63% dels francesos se'n va de vacances, segons un sondeig de l'institut Ipsos-Europe Assistance, una xifra que cal tenir en compte quan la mitjana europea és del 61%. La preferència, segons la mateixa font, és gaudir d'aire lliure. El sol i el mar segueixen dominant sobre el camp i la muntanya.

Conclusió

Els francesos tornen a Andorra. Des d'aquests últims anys el nombre ha augmentat considerablement. Amb aquesta afirmació podria acabar, però vull expressar abans la nostra satisfacció per aquest fet. Sense ells Andorra se sentia òrfena. Ara es torna a sentir la llengua francesa i l'estadística que portem a terme diàriament en les nostres oficines s'equilibra amb els nostres veïns del sud. Segons dades facilitades per l'Agència de Mobilitat andorrana durant aquest mes de juliol han entrat un 25% més de vehicles des de França. La Casa d'Andorra a París, amb el seu treball eficaç i constant, hi ha ajudat perquè així sigui. Les campanyes promogudes pel ministeri de Turisme del Govern han ajudat també a fer-ho realitat. L'ensenyament francès, la creació de l'Aliança Andorrano-Francesa, els serveis culturals de l'ambaixada, el ministeri de Cultura i els departaments culturals de tots els comuns, així com tota la població andorrana tenen l'obligació moral de vetllar perquè els nostres veïns del nord es tornin a trobar a casa seva.

Roser JORDANA

Directora del Sindicat d'Iniciativa/Oficina de Turisme d'Andorra la Vella

Aproximant-se a la literatura andorrana des de Perpinyà

Miquela Valls

A la Diana, l'Ester, la Sílvia, en Josep i els altres...

El “qui” i “l'on” de la recerca

Quan vaig començar a parlar de *literatura andorrana* no era gens evident que ho pogués fer ni potser un andorrà. Menys ho havia de ser doncs per a una *veïna del nord* que en desconeixia el primer berrall i ben poc sabia d'Andorra. Això passava tot just encetats els anys vuitanta. Cal recordar que la primera novel·la de l'Antoni Morell, famosíssima d'ençà, *Set lletanies de mort*, és del 1981; la primera del Morell, és a dir, la primera d'Andorra?

És ben bé la innocència de la ignorància que me va fer acceptar, el 1982-1983, en el marc del jove departament de català de la Universitat de Perpinyà, d'impartir unes setze hores de literatura andorrana. Com que simultàniament em tocaven setze hores més de literatura catalana a seques, me vaig trobar, en absència de vasos comunicants –els quals al cap d'un quart de segle no és pas segur que comuniquin força més–, d'una banda, la necessitat de comprimir a l'extrem tota una producció continuada i de l'altra, l'afany de trobar matèria com a suport per a una classe.

Com a material propi disposava de dos minsos opuscles de poesia, comprats pocs anys abans quan jo mateixa em començava de constituir una cultura i una biblioteca catalanes: *33 poemes* (1974) i *Despertar* (1976) de Josep Enric Dallerès. Poc pensava llavors que el *barbut* de la primera pàgina, amb la seua poesia ara intimista ara vindicativa, m'obria un camp verge, un bosc d'obaga on, soleta, m'hauria d'obrir corriols.

Soleta no ben bé, car existia llavors a la universitat de Perpinyà l'Institut d'Estudis Andorrans, proveït de biblioteca però sense cap guia que classifiqués la literatura andorrana. Què hi vaig trobar? Primer, *Set lletanies de mort* i algun llibre més, una mica de premsa per fullejar, en particular *Andorra 7*, i la sola publicació amb aires d'història literària: *Una història d'Andorra*, de Josep Maria Guilera¹, a banda de dos assajos bibliogràfics generals². Un cop tirat el primer fil, moltes més coses prendrien sentit per mi. Moltes més coses també anirien apareixent, precipitant-se quasi, els anys llavors a venir. Però bàsicament aqueixes tres o quatre troballes primeres determinaren els eixos de la meua reflexió, l'estructuració de la meua classe, l'enriquiment progressiu de la meua cultura literària andorrana.

En tot cas, el que ràpidament m'aparegué és que les dues plaquetes del Dallerès no eren pas, com podia haver estat el cas en qualsevol domini literari –fins i tot el nord-català, que és un dir!–, dues anodines llibretes de desfogament juvenil (cosa que també són) sinó monuments fundacionals d'una literatura inexistent: les Homilies d'Organyà de la literatura andorrana. No és mofa, car l'acudit obre pas a una reflexió metodològica, per no dir existencial. Evidentment que les *Homilies d'Organyà* són mares de la literatura andorrana (i potser amb escriu pel veïnatge); evidentment que els trobadors, Lull, Ausiàs March, Verdaguer, Monzó, Mira i Montcada, per fer-ho curt, també són autors que els andorrans –així com la gent de Perpinyà, Alacant o Menorca– poden considerar (i han de considerar) seus. Però quan s'imparteix un curs, per exemple, de *literatura rossellonesa* és per parlar d'autors de la Catalunya Nord i no d'autors comuns a tota l'àrea cultural catalana, per més que s'hagin de mostrar els vincles entre el local i el general i per més que la notorietat del local pugui de cop assolir el general.

I és amb aquesta absència de *local* –si més no de *local* localitzat, identificat, repertoriat– que me vaig trobar ara fa un poc més de vint anys. D'aquí el meu estranyament.

Absència del “què”

Un cop passat l'esglai inicial, calia tirar endavant, sense ometre d'assenyalar per això la no-existència literària d'Andorra, de fer-ne el punt de partida sinó la pedra de toc de l'estudi a venir, de posar aquesta no-existència com a tema i problema. Tema i problema encara per resoldre per mi al dia d'avui; tema i problema que he anat posposant fins a perdre la necessitat de resoldre'l.

Potser perquè les profunditats genètiques no fan per a mi, i en la mesura que m'apareixia i anava pareixent material, ja era un gra suficient per moldre, és a dir llegir, entendre, estructurar, valorar.

Potser perquè és un fals problema: hi ha una continuïtat i per tant una història

literària que no he sabut veure. Deixi que ho esbrinin andorrans. Car sempre he tingut clar que la meua feina cívica d'investigadora en literatura me tocava fer-la a la Catalunya Nord i que a Andorra, si bé ho havia acceptat per encàrrec, era per als joves estudiants andorrans, per fer-los a mans un vestit embastat i que ells l'acabessin.

A. Un desig de literatura

A. 1. De la incitació als inicis d'edició

L'aproximació a la premsa andorrana, si més no als ecos de l'Andorra cultural dels anys setanta, me va fer aparèixer prou clarament un desig de literatura. Entre la ressenya d'actes que es volien d'alta volada, entre molt luxe de nou ric s'hi entreveia una mancança i els afanys d'una elit per corregir-la. Ben sovint expressat, aquest desig de literatura se traduïa per homenatges a escriptors veïns no ben bé andorrans com Miquel Martí i Pol, una campanya de suport al premi Nobel a Salvador Espriu³, al cap i a la fi per una translació a la literatura del saber fer comercial andorrà: si som capaços de vendre de tot –que no fabriquem–, per què no podríem vendre literatura, deia si fa no fa en Morell?

Es practicà un sistema veí de les *residències d'artistes*, per atreure al Principat escriptors famosos que hi vinguessin a fer estada o bé prolongar-los les vacances que ja hi feien, a canvi d'una obra, millor si fos andorrana de tema. L'èxit d'aquest mode operatiu fou la col·lecció de poesia *Nívia*, de l'editorial Serra Airoso, que s'encetà el 1981 amb el recull epònim de l'Anton Carrera, cantant, poeta i rapsode, que residí a Andorra els anys setanta i començament dels vuitanta, on adoptà i donà suport a l'empresa literària. Els nítids *Haikús d'Arinsal*, d'Agustí Bartra, (1981) i el recull de peu planer *Andorra, postals i altres poemes*, de Miquel Martí i Pol, (1984) enfortirien la contribució forana.

Iniciatives més recents com la Trobada d'escriptors del Pirineu, el juliol del 2000, i la publicació que en resulta continuen la mateixa veta de captació.

A. 2. Des de les institucions

El desig de literatura també resultava palès en un parell d'edicions institucionals, com *Poemes per Andorra*, volum de gruix, editat pel comú d'Andorra la Vella el 1981, o amb vocació cívica nacional, encara que fossin d'iniciativa privada, com les *Llegendes d'Andorra*, aplegades per Ricard Fiter el 1966⁴.

Cadascuna d'aqueixes obres m'obrí línies de reflexió que em dugueren a modificar el concepte previ de literatura, a més de fornir-me material, cosa que ja era prou d'agrair per si sola.

Poemes per Andorra

Aquesta compilació de poemes desiguals de tema andorrà, escrits per andorrans i no andorrans, sense cap més seny ordenador que l'alfabètic, mostrava a l'evidència l'absència de criteris literaris a les Valls o potser una altra manera de *fer l'andorrà*. Aquest no dir res per anar tirant literatura endins, el vaig trobar entenedidor de tan anacrònic. Devia prendre llavors la decisió de triar, de fer veure la necessitat de la tria i de l'exposició dels criteris selectius: gosar una veu crítica i ensenyar-ne la via. No, no tota llenya –ni llengua, per parodiar Jordi Pere Cerdà⁵– no podia fer foc!

La coexistència indiscriminada d'autors de procedències territorials diverses palesava la necessitat de considerar, ni que fos provisionalment, com a literatura andorrana tots els escrits mínimament literaris que fossin escrits a Andorra per andorrans o que tinguessin Andorra com a tema. En particular perquè hi emergien dues o tres figures de primera fila, Esteve Albert, Sícoris (Rossend Marsol i Clua) i Rafael Tamarit, *residents arrelats* que es miraven Andorra coralment.

Descobriria simultàniament obres seves autoeditades, de valor desigual però totes afanyades a defensar i il·lustrar el país d'acollida, com ara, per limitar-nos a aquest apartat de poesia, *Posobres d'Engordany* (1957), de l'Esteve Albert; *Cel i muntanya, poemes d'Andorra i per Andorra*, de Sícoris, i *L'amor trobadís, poemes d'Andorra* de Rafael Tamarit.

El criteri unificador del tema andorrà evidenciat pel recull, el podia haver considerat en un primer temps com una facilitat per donar embalum, però em conduiria, en el camp de la narrativa, a haver de retre compte tant de l'acceptació social de l'obra d'Isabelle Sandy, com del rebuig de la novel·la d'Assumpta Margenat. Isabelle Sandy, amb tres novel·les d'ambientació andorrana de 1923 a 1949 –la primera, *Andorra ou les hommes d'airain* (1923) és la més famosa⁶– escrites en francès, però des del punt de vista prou empàtic d'una parisenca oriünda d'Arieja i que desenvolupa els seus ressorts melodramàtics sobre un fons de muntanya feréstega i una societat patriarcal, va ser de seguit afillada pels andorrans. En canvi, *Escapa't d'Andorra* d'Assumpta Margenat⁷, que pren a repèl el lema turísticoinstitucional *Escapa't a Andorra* en una denúncia de l'explotació de la mà d'obra estrangera i altres negocis poc lluents, va ser generalment mal rebuda a Andorra. Se la solia trobar *dolenta*, i es deixava penjat si el criteri era moral o estètic... Dit d'una obra que sostenia l'atenció lectora d'un cap a l'altre, la valoració no deixava d'intrigar.

La feina de dur a terme una recepció literària a Andorra encara estava per fer. Calia que els joves andorrans aprenguessin a confiar en els propis criteris i a contrastar-los amb els de llur societat, contraposant-s'hi si calgués.

Llegendes d'Andorra

Aquest aplec de literatura *oral* m'encarava a la importància d'un corpus llegendari encara ben viu, en condicions de conservació excepcionals, malgrat que el plantejament de donar-ne la versió escrita més bona, o de la mà més autoritzada (Jacint Verdaguer per a la llegenda de l'estany d'Engolasters, per exemple) no fos el més adequat per estudiar-lo com ja ho requerien als anys seixanta les aproximacions científiques al gènere. Vam provar de suplir la mancança amb un esbós de comparació entre diferents versions de la més famosa, i representativa de les llegendes d'Andorra: *La dama blanca d'Auvinyà*, a tall d'exemple perquè els estudiants ensumessin quina mena de feina –urgent– havien de fer.

Prou clarament també es veia, com ara amb les històries de marededéus inventades de Canòlic i Meritxell, els rastres de Carlemany i les petjades d'ossos i moros, la vinculació d'aquest corpus amb la literatura oral del Pirineu i alhora la seua originalitat, penyora d'independència, com ho confirmarien els reculls de Manuel Anglada⁸.

La finalitat cívica del recull, expressada a la introducció, també obria pistes a la reflexió: es tractava per al compilador de fixar per la via escrita un patrimoni oral que l'acabament de la transmissió directa estroncava. Més que un patrimoni, una concepció de la vida individual i col·lectiva que durant segles havia conformat l'ànima andorrana i ara es fonia com el rosari de l'aurora. Adreçat al jovent, el llibre volia ajudar-lo a superar el pas a l'edat adulta (*La creu de les set branques*), fer-li integrar els valors de la seua societat (*La serra de l'esmeligat*), lliurar-li apamat, explicat, legitimat el seu territori (*La serra de l'honor, El castell de Sant Vicenç*).

En l'àmbit epistemològic, les *Llegendes d'Andorra* m'imposaven d'integrar la literatura oral i popular dins l'estudi general de la literatura andorrana. Sobretot no trigaria pas a adornar-me del pas obligat pel llegendari dels relats de viatgers del segle XIX i dels manuals monogràfics d'ensenyament del país, començant pels *breviaris* dels anys seixanta *Andorra el meu país i Els andorrans*⁹. L'interès dels andorrans per llur patrimoni rondallístic continuava sent molt viu: escrits posteriors ho revelen i alguns més que valuosos, com *La font de l'encantada*, de Maria Montanyà (1993), el romanç poètic *Ulls d'aigua*, de Josep Enric Dallerès (1987)¹⁰, sense descuidar la recurrència repel·lent dels contes de la vora del foc en la narrativa de l'Antoni Morell: transmissió traumàtica, sadisme de l'adult, por incoercible de l'infant, que són la cara rarament mostrada del meravellós.

No era pas difícil a partir d'aquí –i amb l'exemple del tractament de la Decadència en el marc de la literatura catalana– eixamplar el concepte (o almenys el curs) de literatura a dos tractats polítics, manuscrits i confidencials, contraposats a l'obra dels filòsofs francesos de la qual eren contemporanis: el *Manual Digest*, d'An-

toni Fiter i Rossell (1746), i el *Politar*, d'Antoni Puig (1763) o més exactament als pocs extractes que s'havien arribat a publicar, en particular un tast de màximes i comentaris a *Les Valls d'Andorra* de Bonaventura Riberaigua Argelich (1946)¹¹. Amb l'edició del *Politar* el 1983¹² i del *Manual digest* el 1987¹³ ja esdevenia possible de recalcar el que revelaven la lletra i l'esperit d'aqueixos escrits sobre el fet de ser andorrà.

A. 3. Foment de les lletres

El desig de literatura encara es manifesta en algunes organitzacions de foment de les lletres, al primer terme de les quals hi ha el Cercle de les Arts i de les Lletres, creat el 1968.

Els seus Jocs florals, juvenils tot primer, i l'edició dels poemes guardonats que se'n desprèn, si bé no són pas reservats a la gent del país (cosa que crea emulació, encara que pugui generar alguna inhibició) estimulen poetes com Josefina Obiols i Caterina Guerrero i Ubach, que s'avessaran més endavant al conreu del vers¹⁴, i molts cantors de la grandalla nacional, els quals faran d'imprescindible coixí per als poetes futurs.

La Nit literària de l'octubre compleix una funció semblant, magnificada. Entre les obres premiades a la primeria, quan l'acte feia ben bé de motor: *Cassigalls* de Sergi Mas¹⁵, que obtingué el 1980 el premi de narrativa. Incursió reeixida en les lletres d'aquest resident impulsor i recuperador de cultura a Andorra, ben conegut pel seus dibuixos, l'obra desgrana uns relats que ensenyen l'arrel etnogràfica de la tradició tot mantenint engrescat el lector.

El Centre de la Cultura Catalana, de creació més recent (anys noranta), assumeix en part la mateixa funció que l'entitat veterana: encoratjament a l'escriptura mitjançant els reculls col·lectius *Escriptors d'avui*, *escriptors d'aquí* publicats per Sant Jordi, on domina la narrativa. Les plomes confirmades (Dallerès, Morell, Peruga, Sícoris...) hi voregen escrits de personalitats culturals del país (Pere Canturri, Ferran i Monserrat Palau Martí, Rosalia Pantebre, mossèn Ramon...)

La instauració del premi Carlemany, a l'alba del 2000, encarat al conjunt dels Països Catalans, per on itinera any rere any de capital en capital, significa la presa en compte institucional del fet literari a un nivell de lideratge de la literatura catalana. Per a un país que no tenia literatura una vintena d'anys abans, és prou significatiu d'abast, prou positiu per la diversitat dels guardonats. Per limitar-se als llorejats andorrans, és evident que no significa pas la mateixa cosa donar, per fi, un premi a en Morell el 1999¹⁶ i el 2002 a l'Albert Salvadó¹⁷, però tots dos escriuen, i molt, tots dos són els ambaixadors a les terres catalanes, d'una literatura andorranca diversificada, desacomplexada.

A. 4. Editorials pròpies

Tot saludant l'estudi minuciós, exhaustiu i aclaridor dut a terme per en Pere Miquel Fonolleda¹⁸, sobre l'edició a Andorra, ens limitarem a recalcar a tall d'exemple el paper incitatiu d'un parell d'editorials pròpies d'Andorra, espigolant en el conjunt de llur treball el que ens ha semblat més propici a l'espelliment literari, més significatiu d'un interès pel món de les lletres.

L'editorial Maià ha tingut un impacte determinant en la creació poètica de J. E. Dallerès. Pel sol fet de proporcionar-li la publicació, va fer (o millor dit, va fer que el lector se n'assabentés) d'aquell jove amb bones intencions cíviques i ferments romàntics l'home assumit dels reculls *Amic* (1987), *De tu a tu* (1990), *Illalba* (1995). Malauradament poques editorials es poden mantenir a Andorra, i quan s'és massa digne i sensible, fa de mal mendicar publicació a fora. La proximitat editora és sempre incitativa per a la creació. A la mateixa editorial hem d'agrair el seu convit a estructurar i aprofundir el que no era sinó una classe impartida, per fer-ne el primer –i ben imperfecte– assaig sobre literatura andorrana¹⁹.

Les edicions literàries dutes pel grup promotor del Diari d'Andorra en són una altra prova. Amb l'allargament, en pocs anys, de llur catàleg sembla que ofereixin a qui és d'Andorra, hi escriu i vol ser llegit, la comoditat de fer-se editar. Així és com la col·lecció *Originals* posa al mercat llibrets de tota mena (o per a tots els gustos), fascicles oblidables i alguna plaqueta preciosa²⁰. Ni més ni menys que en qualsevol editorial.

B. Una història d'Andorra

La lectura de la suma de Josep Maria Guilera, publicada el 1960 i reeditada el 1993, suscita la reflexió pel seu contingut i pel fet de la seua reedició, ambdues extrapolables enllà del seu àmbit estricte.

B. 1. La matèria del llibre

Repasant-los per ordre cronològic i reagrupant-los per categories (*Els excursionistes*, *Els viatgers anglesos*, etc.) o centres d'interessos (*Els descobridors*, *La qüestió d'Andorra*, etc.), aquest muntanyista de Barcelona ressegueix la descoberta progressiva d'Andorra per estrangers. Se'n desprèn la imatge del *país del Pirineu* que lliuren al món i això invita a reflexionar sobre l'acceptació d'aquesta(es) imatge(s) pel andorrans mateixos, sobre el condicionament que aquesta imatge exterior imposaria als mateixos andorrans²¹. Totes direccions aprofundides a bastament per l'Imma Tor Faus, primera estudiosa andorrana de literatura²².

B. 1. 1. Un enfocament profitós

En tot cas, en un primer nivell, l'enfocament de Guilera, que posa al centre el tema –el país– més aviat que la procedència dels escriptors i llur llengua d'escriptura, l'hem fet nostre i extensiu més enllà del període, el segle XIX, cenyit per *Una història d'Andorra*. Ho vam fer per comoditat, s'ha de confessar, per tenir més matèria, però també per convicció: entorn de la imatge que reflecteixen d'Andorra se posiciona la cultura andorrana que han informat. Dos o tres exemples bastaran per explicitar-ho.

El ja citat *Andorra ou les hommes d'airain* ha esdevingut patrimoni d'Andorra i la seua adaptació cinematogràfica als anys cinquanta encara més, com a document d'un estat dels llocs. L'obra és conegudíssima i la seua autora té carrer a Escaldes. Que sigui bastant fidel, salvades les contingències del melodrama, a la realitat que pretén descriure no és pas de primera importància per al nostre propòsit. En canvi, sí que ho és el fet d'oferir als andorrans el mirall tenyit de nostàlgia d'una Andorra de fa temps.

El famosíssim *Entre el torb i la Gestapo* (1978)²³, també passat al cinema, en sèrie dramàtica de televisió, ha ajudat els andorrans a repensar llur història recent. L'autor, Francesc Viadiu, conegué les Valls en temps de la Segona Guerra Mundial; explica la tradició hospitalària del país i el simultani aprofitament dels passatges. Si la popularitat del seu relat i del mitjà televisiu han entelat algun espill, la comunitat hi ha aclarit un tram fosc de la seua memòria. La prescripció i la mampara del *temps de guerra* ho han facilitat.

Però segons quina imatge de l'ara i de l'aquí fa de mal veure. Llavors hom trenca el mirall per no haver d'emmirallar-s'hi. El que Andorra no ha volgut saber de *l'Escapa't d'Andorra* no és pas ni el mal ús de la llengua, ni l'esguerrament de les tècniques narratives, sinó evidentment la posada en evidència (i doncs en acusació) del disfuncionament actual del país. Per valorar aquest rebuig d'un llibre com a refús d'una realitat poc o molt culpable, només cal comparar-ho amb l'acollida benevolent que reben al Principat els llibres de mossèn Ballarín, on la crítica no passa del tòpic moralitzador i tothom doncs hi pot assentir²⁴.

B.1.2. Visions catalanes

Entre els escriptors citats per Guilera i uns quants més pescats en les bibliografies ja esmentades (veg. nota 2), l'IEA o les llibreries andorranes, per conformitat amb la docència, vaig privilegiar els de llengua catalana. Potser perquè com més s'avançava en el temps, menys es feia necessari, per anar confeint una història de la literatura andorrana, de recórrer a autors no catalanoparlants, cosa que hagués fet l'empresa inabastable. Més segurament perquè la imatge d'Andor-

ra reflectida semblava més exacta venint de gent catalana, o que se'n podia acceptar millor el punt de vista crític.

Però és quan la personalitat de l'autor emergeix de les ratlles de l'escrit que l'obra se fa més llegidora, més digna per això mateix de pautar la història literària.

La primera, per ordre cronològic en complir amb les dues exigències, és *Relació sobre la Vall d'Andorra* de fra Tomàs Junoy, provicari d'Anyós (1838)²⁵, per la fiabilitat de la documentació, l'atansament a la població andorrana, l'atenció a la tradició oral, ben meritòria de part d'un eclesiàstic il·lustrat.

En contrast total, el romanticisme místic de la *Història i novena de Nostra Senyora de Meritxell* (1874)²⁶ de Lluís Ignasi i Fiter, val per a la devoció a la Verge de Meritxell, encara no patrona nacional, sota la forma d'un himne abrandat a les muntanyes on aparegué i on se la venera.

Cartes andorranes de Cosme Vidal i Rossich, àlies Josep Aladern (1892)²⁷, i *De l'Empordanet a Andorra* de Josep Pla (1959)²⁸ ofereixen a mig segle de distància les mateixes qualitats d'observació subjectiva, de mirada riallera entre humor i sàtira, sense estalviar-se per això la dosi d'*autoderisió* suficient per ponderar la càrrega.

B. 2. La reedició patrimonial

La reedició d'*Una història d'Andorra* el 1983 és paradigmàtica de tot un moviment de recuperació d'escrits sentits com a patrimoni d'Andorra. La totalitat de les obres precedentment citades i d'altres de ben significatives com *Le Val d'Andorre* de Gaston Vuillier²⁹, *La vella Andorra vista per mossèn Cinto*, d'Esteve Albert³⁰, homenatge a l'egregi poeta excursionista i al país acollidor, han estat reeditades els anys vuitanta.

Les més interessants de les no escrites en català, traduïdes a la nostra llengua, com ara *Le Val d'Andorre / La Vall d'Andorra, Andorra ou les homes d'airain*, esdevinguda *Andorra o els homes d'aram*³¹, s'han tornat a posar a l'abast d'un públic i d'un país que han informat.

Les múltiples edicions de *Set lletanies de mort*³², *Boris I, rei d'Andorra*³³, la reedició d'*Entre el torb i la Gestapo*³⁴ responen a la mateixa necessitat d'assimilar la pròpia història, però com a *best-sellers* andorrans que són, evidencien, més que les repeses de les obres precedentment al·ludides, el vessant comercial de l'acte literari. Tanmateix, més que un condicionament del públic, ens ha semblat que aqueixes reedicions, circumscrites si fa no fa al marc del lector andorrà, demostren l'interès d'una gent per retrobar els seus fonaments nacionals.

Ho podria corroborar el fet que, exceptuant unes poques reposicions fetes des de Tolosa, Tremp o Barcelona, la majoria són autoproduccions andorranes. Sols

un enfocament interior podia fer veure la necessitat de tornar a imprimir, al costat d'obres forasteres de cert prestigi, els primers balbuceigs literaris, de minsa vàlua absoluta encara que d'agradable lectura, però cabdals per a l'emergència d'una Andorra de les lletres, com és el cas d'*Un andorrà lluny del poble* de Ricard Fiter³⁵.

C. Des de “Set lletanies...”

C. 1. Antoni Morell

Vaig llegir durant l'estiu del 1982, sense cap prejudici, però tampoc sense referents, el que roman com la gran obra andorrana, *Set lletanies de mort*. Si l'autor no hagués estat ciutadà d'una vall perduda, se l'hauria celebrat com un nou geni literari català, però malgrat un pròleg de Salvador Espriu, un colofó de Miquel Martí i Pol, malgrat una mitja pàgina a l'*Avui*³⁶, l'obra no va pas tenir entre el seu lector potencial en llengua catalana el ressò merescut.

Això va fer que entre els andorrans tampoc se la celebrés com calia i que la gent que coneixia el Morell de l'andorranització no arribés a fer encabir l'home amb l'autor. Des de la Catalunya Nord, en total desconeixement de contingències, la cosa era més fàcil.

D'ençà l'obra ha integrat el paradís dels clàssics, la posella dels llibres de lectura escolar obligada (almenys a Andorra i la Catalunya Nord), que és un senyal inequívoc de la vàlua i la millor manera de fer-li integrar un patrimoni col·lectiu.

No es tracta pas aquí d'estudiar l'obra de l'Antoni Morell; molts ja s'hi han dedicat. Pel que em concerneix, m'ha estat fàcil de convèncer estudiants, procedents de les Valls, d'heure-se-les amb la producció d'un autèntic autor, del qual es podia sotmetre a estudi, per exemple, la darrera obra tot just publicada (*La neu adversa*) o alguns trams de la considerable contribució regular, sota forma de cròniques d'opinió, a la premsa del país.

C. 2. La literatura de premsa

Car la normalització literària del país també passa per una premsa pròpia i el gros de col·laboracions que van fornint els columnistes, mereixedors de ser tractats com a autors d'una obra: és el cas, sense exclusiva, d'un Àlvar Valls o un Albert Villaró. Encara més quan s'invita els col·laboradors i periodistes a confegir una obra col·lectiva de circumstància, com ara el plec de *Contes de Nadal* del Diari d'Andorra, que sempre és un plaer de llegir.

C. 3. “Borís I..., Als límits³⁷, La neu...”

Amb un autor de la vàlua de Morell i un mínim de formació a l'escorcoll literari,

no costa gaire de destacar: la centralitat del *petit país* en tota l'obra, el projecte de societat on es rescata de la tradició el que és capaç de donar sentit al present i dignitat a l'avenir, on cal adaptar-se per no perdre l'ànima i no perdre de l'ànima per ben adaptar-se, vaivé interactiu passat-present-futur que simbolitzen les tres veus narradores de *La neu adversa*. Les tècniques narratives: trossejament del relat, monòlegs interiors, catalepsis i prolepsis, estirament del temps, capgirament de la cronologia, canvis de focalització..., deixen el lector avesat panteixant però feliç. Ara bé, eren massa procediments elaboradíssims per a un lector poc preparat, com ho era l'andorrà dels primers anys vuitanta, a la lectura d'un "*llibre-text*", és a dir una novel·la on el plaer de seguir una aventura ha d'anar acompanyat del plaer de copsar com és engiponada.

Al cap d'uns 25 anys, la recepció de Morell al seu país hauria d'haver canviat, com ha canviat sensiblement entre la crítica catalana³⁸.

D. "I..."

Parodiant els ressalts dels finals de les primeres novel·les d'Antoni Morell, on, un cop closa la narració, sorgeix un epíleg i el rebot de l'epíleg, es farà referència ara, ja fora dels límits temporals de la classe impartida, a noves aportacions de la literatura andorrana.

D. 1. Joan Peruga

Aquest historiador i novel·lista, amb primer *Últim estiu a Ordino* (premi Fiter i Rossell el 1997) i després *Una república singular*³⁹, ha tingut a Andorra una acollida més generalment positiva que Morell. És que l'home no sacseja el lector per fer-lo responsable d'un avenir col·lectiu, sinó que li proposa, dins la millor tradició de la novel·la realista i psicològica, resseguir destins exemplars entre història i novel·la. Té una aptitud certa a crear ambients, a dibuixar personatges, atesos per una reflexió de caràcter historicocívica ben eficaç.

He d'agrair a l'ambaixada d'Andorra a París haver-me obligat, el 2001, per a *Visages de l'Andorre*⁴⁰ a posar de nou sobre el teler el tema de la literatura andorrana, amb el qual pensava no tornar a lligar, ja que no em necessitava més, i per tant d'haver hagut de llegir amb certa atenció les novetats literàries del principat: després del, ja clàssic amb tant sols una novel·la pareguda, Joan Peruga, el prolífic Salvadó.

D. 2. Albert Salvadó

No se li acudiria a ningú que hagués de presentar la literatura francesa contemporània d'incloure-hi Cécil Saint-Laurent o Christian Jacq, autors d'èxit per

cert i que han desvetllat força apetits lectors, però tinguts per poc *literaris*. Però en l'Andorra de les lletres, un cas com el de Salvadó, l'autor andorrà del qual més ha parlat la premsa catalana general, no es podia passar per alt. Per a la *Revue des Deux mondes*, el 2001, m'era necessari de fer-hi esment. Per al nou curs de literatura andorrana del meu darrer any de docència, el 2003-2004, no podia fer com si no existís (ni privar uns estudiants no tots literaris d'alguna grata lectura) i encara menys el podia silenciar per a aquesta nova sol·licitud de l'UCE d'enguany.

No venia d'una esmena al concepte de literatura que m'havien lliurat els meus mestres: després d'haver integrat la literatura oral del llegendari andorrà, la literatura estrangera de temàtica andorrana, la paraliteratura de les monografies i costumaris, bé podia admetre la literatura de consum d'en Salvadó. Aquesta almenys en perfecta sintonia amb l'Andorra d'avui.

Admetre, és a dir estudiar amb les eines de la recerca literària: examen d'estructures narratives, de construcció de personatges, de progressió de l'acció, de tries fraseològiques i lèxiques, etc. El resultat no és pas la condemna definitiva per a la qual podia haver apostat tot primer.

A *priori* tenia un prejudici favorable envers les novel·les policiaques, *El rapte, el mort i el Marsellès, L'ull del diable*⁴¹, les que posen en escena el jove i un xic innocent aprenent de policia andorrà Àlex Samsó, perquè és un gènere de divertiment on els autors que hi excel·leixen arriben a captar tot un univers, a transmetre tota una ideologia i que la catarsi seria saludable al país. Però andorranes, les novel·les policiaques de Salvadó no en són prou encara, o ho són de manera massa annexa, massa al marge del relat per reflectir el país i fer-hi reflexionar.

De les novel·les històriques, a la vista dels títols, no n'esperava res més que la vulgarització de la història catalana, cosa que s'agraeix per als qui no l'han mamada a escola. M'he trobat, sobretot en la trilogia sobre Jaume I⁴² amb una obra llegidora. El primer volum, en particular, convé d'allò més al jovent escolaritzat en català, perquè, amb els seus capítols regulars, és idoni per llescar la lectura sense esmicolar-la, perquè els personatges són modèlics, perquè els procediments literaris són prou vistosos per ser identificats del lector joveçà.

Al cap i a la fi, fetes com pel·lícules de televisió (qui sap si no fetes per esdevenir pel·lícules de televisió?), les novel·les històriques de Salvadó permeten de convertir en capacitats lectores actives unes habilitats apreses passivament davant la pantalla petita: al nivell sociocultural un guany a no menystenir.

L'estudi de les lletres andorranes m'ha ofert la possibilitat, rara, d'assistir a la desclosa d'una literatura, de descobrir un país a partir dels seus escrits (que no és

pas la via més dolenta), de qüestionar la meua aproximació del camp d'estudi, d'adaptar-ne les eines, de forjar-ne d'altres.

Ara ja no és tan estrany de parlar de literatura andorrana. Els grans de la crítica catalana s'han atrevit amb aquesta *terra incògnita*. No valia que de l'existència d'una literatura a Andorra, hom se n'adonés abans a Perpinyà. De la Ciutat Comtal li havia d'arribar, i ja li comença a venir, a la literatura andorrana una notorietat prometedora.

Una servidora ha sembrat perquè continuïn entrecavant, amb esperança de collita, els seus deixebles andorrans. És això que han fet, i l'han deixat satisfeta.

Miquela VALLS

Institut Català de Recerques en Ciències Socials
Universitat de Perpinyà

Notes

1. Guilera, Josep Maria, *Una història d'Andorra*, editorial Aedos, Barcelona, 1960. Reedicció: Garsineu, Tremp, 1983.

2. Armengol Lídia, Batlle Mònica, Gual Ramon, *Materials per una bibliografia andorrana*, Institut d'Estudis Andorrans, Perpinyà, 1978.

Anatole Christian, Lassalle Patrick, Roumèges Jacques, *L'Andorre avant la route*, Université de Toulouse Le Mirail, Tolosa, 1978.

3. Veg. Antoni Morell, *Salvador Espriu i Andorra*, Publicacions Banca Reig, Sant Julià, 1986.

4. A Edicions andorranes.

5. Jordi Pere Cerdà, *Tota llengua fa foc*, Mesatges, Institut d'Estudis Occitans, 1955.

6. *Nuits andorranes* (La petite illustration, París, 1938) i *La nouvelle Andorra* (Plon, París, 1949) aprofitaran la veta sense assolir el mateix èxit.

7. Assumpta Margenat, *Escapa't d'Andorra*, La Magrana, col·lecció La Negra, Barcelona, 1989.

8. *Històries i relats pirinencs*, editorial Andorra, Andorra, 1989.

9. Antoni Aristot i Gomà, *Andorra el meu país*, MÍCG, Andorra, 1963.

Albert i Jacqueline Puigoriol, *Els andorrans*, Barcelona, 1966.

10. Editorial Maià, Andorra.

11. Editat per Bosch, casa editorial, Barcelona.

12. Transcripció, introducció i notes de Lídia Armengol, Manuel Mas, Antoni Morell. Editat per la Conselleria d'Educació i Cultura, Andorra.

13. Sota la direcció de Lídia Armengol. Editat pel Molt Illustre Consell General.

14. Josefina Obiols, *Poemes*, Grafinter, Andorra, 1987.

Caterina Guerrero i Ubach, *Flors boscanes* (1996).

15. Edició: Filfon, Andorra, 1981.

16. Per, *La neu adversa*, Proa/Columna, Barcelona, 1999.

17. Per *Els ulls d'Anníbal*, Columna/Proa, Barcelona, 2002.

18. Vam tenir l'ocasió d'escoltar els seu exposat excel·lentment documentat, al maig del 2005, a l'Institut Franco-Català Transfronterer de la Universitat de Perpinyà.

19. Miquela Valls, *Andorra cap a la literatura*,

Maià, col·lecció Sabent, Andorra, 1992.

20. Particularment *Com mesos de juny* de Teresa Colom i Pich (1991).

21. La necessitat de l'emmirallament per reconèixer-se perdura: veg. el muntatge teatral *Camí d'Andorra* d'Ester Nadal i Pep Miràs representat a les Valls el març del 1999.

22. Veg. "Voyageurs français en Andorre" dins *Visages de l'Andorre, Revue des Deux Mondes*, fora sèrie 2001, París, pp.72-78.

23. Reedició, Dalmau, Barcelona, 2000.

24. *Ai, Francesc, si aneu a les Valls d'Andorra*, Club de butxaca, Barcelona, 1985.

25. Tolosa, 1838. Reedició: Promoció literàries, col·lecció Andorra històrica i literària, n°1, Andorra, 1983.

26. Barcelona. Reedició facsímil, Desliver, Andorra, 1986.

27. Barcelona. Reedició: Promoció literàries, col·lecció Andorra històrica i literària, n° 2, Andorra, 1983.

28. Editorial Selecta, Barcelona. Reedició Destino, col·lecció El dofí, Barcelona, 1989.

29. Original publicat dins *Le Tour du monde*, Librairie Hachette, París, 1888. Reedició Editions Milan, Tolosa, 1985, amb traducció de Michel Camprubí.

30. Original a l'editorial Barcino, col·lecció Tramuntana, Barcelona, 1959. Reedició: Promoció literàries, col·lecció Andorra històrica i literària, n° 3, Andorra, 1983.

31. Traducció d'Isabelle Sandy per Pere Can-

turri, Promoció literàries, col·lecció Andorra històrica i literària, Andorra, 1988.

32. Primeres edicions, Laia, Barcelona, 1981 i 1983. Edicions de La Magrana, Barcelona, 1996

Set lletanies de mort... i una altra, Trames editorial, La Seu d'Urgell, 1990.

33. Primeres edicions, Les ales esteses, 17, La Magrana, Barcelona, 1984 i 1985.

34. Dalmau, Barcelona, 2000.

35. Original Edicions andorranes, Andorra, 1967. Reedició: Promoció literàries, Col·lecció Andorra històrica i literària, n°7, 1984.

36. De la mà del sempre atent a la novetat valuosa Joan Triadú. La reedició de 1989, seria saludada per un article d'Isidor Cònsul (1-10-1989).

37. *Als límits de l'alba*, Grafinter, Col·lecció Novel·la i Antoni Morell, Andorra, 1987.

38. Sobretot a partir del seu nomenament com a "Escriptor del mes" per la Institució de les Lletres Catalanes, el novembre del 1996.

39. Editats per Columna, Barcelona, respectivament el 1998 i el 2004.

40. "L'Andorre vers la littérature?", *Revue des Deux Mondes*, fora sèrie 2001, París, pp.63-69.

41. Ambdós editats per Planeta, Barcelona, respectivament el 2000 i el 2001.

42. *Jaume I el Conqueridor*, Columna, Barcelona: *El punyal del sarraí* i *La reina hongaresa* 2000, *Parleu o mateu-me*, 2001.

El complex dels confins. El nord en els mitjans de comunicació andorrans

Univers Bertrana

Dins els límits de la brevetat prescrita, proposem una reflexió oberta sobre el desequilibri sud-nord en la cobertura que es fa des dels mitjans andorrans de comunicació de massa d'allò que s'esdevé a les nostres contrades veïnes, un desequilibri simultani, de fet, a les influències desiguals que els models comunicatius dels estats veïns exerceixen damunt nostre. Simptomàtic, al nostre entendre, d'una orientació de caràcter més general, que no podrem discutir ara, en la trajectòria recent del Principat d'Andorra com a únic Estat sobirà, de llengua catalana a més, a la serralada pirinenca.

Partim de la intuïció que una anàlisi de contingut, seguint el mètode que ens ensenya la sociologia, demostraria que l'Estat francès en general, i el territoris més pròxims d'Occitània i la Catalunya del Nord en particular, són realitats poc visibles, tret d'algunes excepcions, en uns mitjans de comunicació, escrits o audiovisuals, més aviat girats d'esquena al nord. A manca d'haver trobat un substantiu prou definidor, una locució de collita pròpia, *complex dels confins*, esperem que no gaire desencertada, ens serveix per designar la tendència inconscient de molts professionals del país a enfocar el seu treball a partir de la premissa abstracta que ens situem en uns confins —en aquest cas els límits septentrionals d'Espanya, o de Catalunya—, a partir dels quals finalitza l'horitzó de qualsevol treball periodístic. Sense perdre de vista l'important pes específic dels col·lectius de ciutadania espanyola, primers destinataris de la comunicació a Andorra, realitat i necessitat clamen, en canvi, que Andorra s'ubica al centre d'una configuració geopolítica diversa, amb identitats sovint superposades, totes elles properes, si més no culturalment i històrica.

Les ratlles contínues i els colors llisos als mapes polítics estatals interpreten malauradament l'espai, i amb ell la geografia humana, des d'una visió reductora que oculta aquesta realitat complexa. Per això, sembla útil aclarir a què ens referim quan parlem d'aquest *nord* veí que ens suggereix l'enunciat de la diada. En el cas present, atorguem una importància especial a uns territoris i uns grups humans que han mantingut relacions estretes, a través dels segles, amb Andorra, i que fins i tot, com les comarques urgellenques, han contribuït a conformar-ne la fesomia actual. Tenim al nord estricte l'antic país de Foix, al qual associem Tarascon i Vic de Sòç, i les valls d'Acs, àrees totes elles originàriament de parla occitana llenguadociana. El 1790, l'Assemblea Constituent francesa va unir-les per l'oest al Coserans, de dialecte gascó, com la Vall d'Aran, en crear el departament de l'Arieja tal com el coneixem avui. A l'est andorrà, d'altra banda, els antics –i els primers– comtats catalans del nord, modernament la Catalunya Nord, territori que correspon aproximadament al departament dels Pirineus Orientals. En aquest conjunt de cinc comarques, sota administració francesa des del Tractat dels Pirineus (1659), cal fer un esment especial, per la seva proximitat, a l'Alta Cerdanya: 64 nuclis de població que durant un segle i mig van continuar compartint amb Andorra la pertinença al bisbat d'Urgell, fins a ser-ne desmembrades el 1803¹. Tot plegat, un entorn que gaudeix actualment d'una atenció periodística escassa, amb el que això comporta de deficiència informativa.

Ara fa exactament quinze anys, quan, en el règim preconstitucional, encara no existien al nostre país els mitjans audiovisuals públics, Eugeni Giralt denunciava en aquest mateix lloc la ràdio tal com s'havia fet fins aleshores, com “un element nefast de desnacionalització d'Andorra”². Es referia a la Ràdio Andorra del passat aleshores recent –potser cal dir *Radio Andorre*– i a *Sud Radio*, dues poderoses *stations périphériques* que durant un temps havien situat el nostre país al sud de França, amb una programació, deia Giralt, “d'absoluta alienació”, controlada des de l'estranger, en la qual la nostra cultura no tenia gaire cabuda més enllà d'una presència testimonial i folklòrica. Aleshores ja s'havia teoritzat arreu sobre la importància dels mitjans de comunicació de massa en els processos de socialització, i sens dubte caldria referir-se avui també al paper instrumental que desenvolupen en les polítiques de *nation building*, necessàries, per cert, tot i que gairebé absents en el cas andorrà, com també algú apuntava³. Fins i tot, podríem recórrer a la filosofia del llenguatge per vincular, com ho fa l'hermenèutica, la parla amb l'acció. En tots els casos, cal donar per entès que, tant sigui en mitjans escrits com audiovisuals, el tractament de les notícies o el disseny dels continguts no són mai culturalment –o nacionalment– neutres.

La dependència en relació amb l'exterior ha estat, però, una constant en la

història del periodisme andorrà, que s'inicia amb el segle XX i les primeres publicacions editades majoritàriament per emigrats a Barcelona⁴. Arran de vicissituds posteriors a la Guerra Civil Espanyola i a la Segona Guerra Mundial, s'arriba fins als anys setanta en una situació de domini francès, evident pel que fa a les ràdios, igualment amb una notable influència de les corresponsalies dels diaris *Midi Libre*, *La Dépêche du Midi* o *L'Indépendant Catalan*. La tendència no es va començar a corregir fins al 1986, amb les emissions de Ràdio Valira⁵, continuant el 1991 amb la nova Ràdio Andorra (RNA), de titularitat estatal, i el 1996 amb la programació ja regular d'Andorra Televisió (ATV), fins a invertir-se totalment a comptar de l'any 2000 amb l'atorgament governamental de llicències a diverses empreses radiofòniques, majoritàriament associades a grups espanyols i catalans –del sud–. Pel que fa a la premsa escrita, la normalització s'inicia amb el diari *Poble Andorrà* (1974-1977), en català, fins a consolidar-se amb els dos diaris actuals, *Diari d'Andorra* i *El Periòdic d'Andorra*, també sota l'influx de grups de comunicació del sud, als quals cal afegir l'aparició més recent del gratuït *BonDia*⁶.

Progressivament, hem passat, doncs, a una situació gairebé contrària a la que existia fa només uns decennis: d'uns mitjans de comunicació principalment orientats cap a França a un paisatge mediàtic propi, sí, però fortament condicionat des de l'Estat espanyol, cosa que ha rematat, de fet, una altra mutació cultural en la societat, ara menys permeable a allò provinent del nord. Així, sense negar-li resultats benèfics com a eina d'integració o de formació d'una opinió pública lliure i informada, el procés de *nacionalització* de l'espai comunicatiu andorrà resta inacabat, i presenta efectes no desitjats.

Tornant al tema del desequilibri, com a exemples, pel que fa a la forma, ens podem fixar en les nombroses ocasions en què es fa una excepció a l'ús obligatori del català, en favor, sembla, de la fluïdesa de la comunicació oral. Un observador exterior podria arribar a la conclusió que l'anomenat *quart poder* ha proclamat de fet una segona llengua oficial a Andorra. Pensem en el cas de les entrevistes a personalitats foranes, no catalanoparlants. Aquí el predomini del castellà com a *lingua franca* d'àmbit públic trenca amb la teòrica tradició andorrana d'equidistància lingüística i infringeix fins i tot l'ordenament jurídic. El complex dels confins col·loca, doncs, una llengua estrangera, i no cap altra, al capdamunt d'una jerarquia de valor amb efectes discriminatoris. Si parlem de la música cantada, a més, és clar que l'espanyol, a banda de l'anglès, s'ha convertit en l'idioma estàndard a les *playlists* de la majoria d'emissores, probablement més enllà del que demana el mateix mercat o del que preconitzarien, en condicions d'equitat, unes quotes que reflectissin l'estructura multicultural de la població.

Ja abordant el fons, sense entrar a analitzar el tractament intern de les notí-

cies, només de la selecció temàtica que fan els *media* induïm amb facilitat altres aspectes reveladors. Les noves seccions que els diaris han incorporat, amb encert, per seguir l'actualitat de la resta del Pirineu, tan útils per a aquell qui desitja contextualitzar en un àmbit més extens l'actualitat pròpiament andorrana, es limiten a les notícies que es generen al vessant sud, bàsicament els Pallars, l'Alt Urgell i la Cerdanya. De fet, en l'àmbit informatiu, durant l'any 2005 només l'episodi dels autocars de turistes atrapats per un temporal de neu a la carretera de l'Ospitalet, el projecte de perllongació de les pistes de Pas de la Casa cap a la serra de Campcardós i les trifulgues de l'ajuntament de Sallagosa per impedir el pas de camions cisterna andorrans han ocupat espais destacats a les pàgines de *nacional*, en funció de la seva vinculació òbvia amb el Principat i, tot s'ha de dir, l'esforç lloable d'alguns periodistes. Pel que fa als programes de televisió, en deu anys d'ençà de la creació d'ATV hi hem vist, efectivament, reportatges de producció pròpia fets a l'exterior, d'una qualitat excel·lent pels recursos de què es disposa, però sobre temes tan dispersos com el transport frigorífic des de Mercabarna, els raiers de la Noguera Pallaresa, els cellers del Penedès o les fires de turisme arreu d'Europa. Res encara, en canvi, que ens mostri com continua, nord enllà, la *ruta del ferro*, si hi ha petjada andorrana al castell de Foix, per on circula el Tren Groc, com és el romànic al Conflent, o quines pistes d'esquí, de l'altiplà de Bonascre fins al Pimorent, atrauen la inversió andorrana.

Arribats a aquest punt, ens podem preguntar si el complex dels confins es manifesta de manera anàloga a l'altra banda de la frontera, ço és, si allà existeix la tendència a ignorar un fogar d'informació dinàmic com és Andorra, que percebrien potser com massa llunyà. És cert que el centralisme jacobí ha provocat, com en tants àmbits, que els mitjans de comunicació regionals estiguin emmirallats en París i s'hagi alimentat un cert menyspreu per allò més local. A més, l'Estat francès sembla que s'ha acomodat fins ara a mantenir un cert aïllament geogràfic en relació amb el sud pirinenc, limitant, per exemple, la inversió en la millora de les carreteres secundàries del nostre entorn. Amb això, el fet és que *L'Indépendant Catalan*, amb seu a Perpinyà, manté una corresponsalia molt activa a Andorra; que la redacció foixenca de *La Dépêche du Midi* informa també, encara que amb menys periodicitat, sobre els esdeveniments més destacats del nostre país, o que el canal de televisió *France 3*, amb emissions en francès, occità i català, difon de tant en tant algun reportatge nou, gravat a casa nostra, en què mostra sempre els Pirineus no pas com un obstacle sinó com un punt de trobada on es comparteixen experiències comunes.

Certament, la radiació de l'activitat econòmica i política andorrana, comparada amb la d'un nord més deprimat i amb poca capacitat d'autogovern, fa que les per-

cepcions recíproques no siguin comparables, com potser tampoc el cabal objectiu de fets noticiables. Però saber que als nostres veïns no els som totalment indiferents permet, almenys, albirar possibilitats d'apropament, o millor encara, d'intercanvi professional.

Com a impediment, alguns poden aduir que existeix una barrera lingüística, al nostre parer sobredimensionada, en tot cas salvable per poc que es trobin interlocutors disposats a entendre's, parlant o no en la mateixa llengua. Les causes són unes altres. Principalment el desconeixement, que s'origina en la carència de formació adaptada al nostre entorn de bona part del personal periodístic en actiu, format des de la maternal fora del Principat, a l'Estat espanyol. Hi ha també un motiu econòmic: en les seves estratègies d'optimització de la rendibilitat, les empreses de comunicació andorranes han optat per supeditar-se als fluxos d'informació menys costosos: poden ser els continguts que provenen del mateix grup empresarial al sud, o bé les notícies que serveixen les agències amb seu a Madrid. I a banda d'això, naturalment, hi ha un context sociològic, de transformació cultural, al qual ens hem anat referint de passada.

Tot plegat, però, no ha de ser una fatalitat. Certes iniciatives podrien ajudar a resituar l'enfocament dels mitjans de comunicació de massa del país en una posició més pluralista, si creiem que han d'executar, com ja exigeix a RTVA la Llei de la radiodifusió i televisió pública, una "missió cultural, educativa i social" pròpia d'Andorra⁷. Vet aquí algunes idees, en una relació no gens exhaustiva:

- Associar experts de diversos camps del coneixement en ciències humanes i socials en un treball de reflexió conjunta amb els periodistes, a partir del qual s'estableixin les bases teòriques d'un model comunicatiu propi. La noció de proximitat podria ser, precisament, un dels temes d'aquest diàleg pluridisciplinari.

- Crear formacions d'introducció a la geografia, la història i les institucions dels nostres veïns, ja sigui en el marc de programes de formació continuada a les empreses o bé a través de postgraus universitaris. Això aportaria als redactors algunes claus addicionals a l'hora d'interpretar l'actualitat des d'una perspectiva andorrana.

- Establir vectors de relació professional transfronterera a partir dels quals puguin sorgir projectes conjunts. En el cas de la premsa, pot tractar-se, per exemple, d'un suplement transpirinenc. Falta trobar el marc adequat perquè s'iniciïn els contactes, potser a través d'alguna entitat del Pirineu.

- Pel que fa a la televisió pública, donar suport al *projecte Euroregió* de creació d'un múltiplex de televisió digital terrestre (TDT) pel qual s'emetrien recíprocament en el conjunt de l'anomenada *Euroregió Pirineus-Mediterrània* tots els canals públics d'aquesta àrea geogràfica. Es tracta d'un projecte en fase inicial, però el

passat 9 de juny el Govern de Catalunya, en presentar al Parlament el seu pla d'implantació de la TDT, ja l'incloïa en el calendari de l'any 2006.

Algunes institucions poden constituir eines fonamentals per al canvi. En primer lloc, la Universitat d'Andorra, associant-se o no amb la iniciativa privada. Però també el Consell Andorrà de l'Audiovisual, que si gaudís de competències no només de caràcter consultiu, podria exercir des de l'autoritat i la independència una autèntica missió reguladora. Hi afegim el desig de veure constituir-se a la fi una associació andorrana de periodistes, esperant que, ultrapassat l'estadi del corporativisme autocomplaent i acrític, pogués promoure un periodisme conscient de les especificitats pròpies. Finalment, dipositem també alguna esperança en la trajectòria futura de l'Agència Catalana de Notícies (ACN), que a banda de tenir implantació a Andorra, Puigcerdà i Perpinyà, manifesta la voluntat de cobrir informativament, sense complexos, tots els altres vèrtexs de l'espai pirinenc mediterrani. Diuen que podria crear aviat una delegació a Foix. Tant de bo així sigui.

Univers BERTRANA

Llicenciat en ciència política. Editor i presentador d'Informatius a RTVA

Notes

1. MARQUÈS, B. "El Bisbat d'Urgell, aglutinador dels territoris pirinencs, i la seva relació amb altres territoris francesos". A: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES (ed.). *Andorra i els seus veïns del sud*. Andorra: Societat Andorrana de Ciències, 2004. Pàg. 43-51. [Recull de la 16a Diada Andorrana, celebrada el 2003].
2. GIRALT, E. "Mitjans de comunicació i identitat nacional". A: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES (ed.). *La identitat nacional*. Andorra: Societat Andorrana de Ciències, 1996. Pàg. 121-131. [Recull de la 3a Diada Andorrana, celebrada el 1990].
3. MARINA, J.R. "Política cultural nacional". A: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES (ed.). *La identitat...*, 103-107.
4. SORRIBES, R.M. "Evolució de la premsa a Andorra". A: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES (ed.). *Els mitjans de comunicació: realitat i objectius*. Andorra: Societat Andorrana de Ciències, 2002. Pàg. 21-27. [Recull de les Setenes Jornades de la SAC, celebrades el 2001].
5. OSORIO, G. "Breu història de la radiodifusió andorrana". A: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES (ed.). *Els mitjans de comunicació...*, 17-20.
6. Un mes després d'haver presentat aquesta ponència, sortia al carrer un altre diari gratuït: *Més Andorra*. La seva línia editorial és interessant i esperançadora pel que fa al tema que ens ocupa.
7. Llei de la radiodifusió i televisió pública i de creació de la societat pública Ràdio i Televisió d'Andorra, SA, de 13-4-2000. *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*, núm. 24, any 12. Andorra la Vella: 17 de maig de 2000. Pàg. 996.

La nova estació d'esquí Porte des Neiges

Salvador Fernandez

*Mesdames, Mesdemoiselles, Messieurs,
Chers amis,*

*Les raisons de ma présence ici, parmi vous cet après-midi sont diverses:
Répondre à l'amicale invitation des organisateurs, Société Andorrane de Sciences.*

Le thème, bien sur «Andorra i els seus veïns del nord».

Et bien entendu la possibilité de pouvoir présenter et préciser le projet «Porte des Neiges», dont on a entendu et pu lire ici ou là tout et son contraire.

Jordi Pujol avait déclaré dans une interview à un journaliste intitulée «il faut rééquilibrer la montagne Européenne [...] et il ajoutait qu'il était temps d'en finir avec le principe des Pyrénées pauvres et des Alpes riches».

Le site de Porte des Neiges peut participer à ce renouveau en associant l'Andorre et la France.

Toutes nos montagnes ne bénéficient pas des mêmes données.

Il est des sites naturellement voués à la protection, d'autres sont à l'évidence destinés à l'aménagement et au développement. Le site du Pas de la Case est de ceux-là. Il ne s'agit pas pour nous de massacrer un lieu de nos montagnes.

Nous les aimons autant que quiconque et peut être plus. Car nous nous n'oublions pas que pour maintenir le patrimoine de nos montagnes il faut permettre à ceux qui la peuplent et la cultivent et qui y en vivent de pouvoir s'y maintenir.

Le loi dite Montagne de 85 reflète cette double préoccupation de Développement et de Protection.

Mais Porte des Neiges c'est quoi exactement de quoi s'agit-il?

Je vais donc essayer de présenter le projet.

HISTORIQUE

1975 (24 Août) Promesse de vente de 52 Ha et Promesse de bail pour 1000 Ha.

1980 Révision du POS (2NA de 65 Ha – ZAC).

1986 Révision du POS.

1990 Acte de vente de 52 Ha en zone 2 NA – Confirmation de la promesse de bail.

1993 1er Dossier UTN refusé <Trop ambitieux>.

1996 (2 Juillet) signature de la Convention Préalable avec la Commune.

1997 Début des procédures devant la Juridiction administrative:

T. A Montpellier

C. A Marseille

C. E Paris

2004 (18 Juillet) Jugement du Conseil d'Etat.

Au préalable en 2003 (Janvier) Accord entre les Associés et par la suite constitution de 2 Sociétés: SAS Résidences P. D. N & SAS Domaine P. D. N.

Juillet 2005 – PC pour la RM de l'Estany (le long de l'Ariège).

PROJET

Bâtir une station de montagne sur la rive droite de l'Ariège face au Pas de la Case.

Objectif

Mettre fin à l'isolement de Porte Puymorens et permettre la liaison avec le Pas de la Case.

Réaliser le plus grand domaine skiable des Pyrénées. Le site étant le seul à pouvoir permettre, d'après le SEATM, un tel ensemble dans les Pyrénées.

Moyens

Deux Sociétés ont été créées par 3 associés:

1- La SAS Domaine Porte des Neiges avec:

- Pas Grau International (J. Viladomat) Andorre

- SA Porte des Neiges (France)

- Sacresa (Catalogne)

pour le domaine skiable.

2- & SAS Résidence Porte des Neiges avec:

- Sacresa

- SA PDN

- Peu Neu (J. Viladomat) Andorre

pour l'urbanisation.

Le fait d'avoir la présence des 3 mêmes associés dans les 2 sociétés est un gage de cohérence pour le projet global.

LE DOMAINE SKIABLE

Le site

Le projet concerne 2 sites naturels:

La haute vallée de l'Ariège dont le Pas de la Case occupe la rive gauche.

La rive gauche de la Vallée du Baladrar, la rive droite étant le territoire de Porté Puymorens.

Les limites

Au nord, une ligne de crête qui relie le Pic Nègre d'Envalira (2.825 m) à l'ouest de la Crête et à l'est le Pic de Font Negre (2.877 m).

A l'est, la vallée du Baladrar avec sur le côté Porté Puymorens le pic de la Mine desservi par une remontée mécanique.

Au sud, la RN 22 boucle le territoire depuis le Baladrar jusqu'au Pont sur l'Ariège à l'ancien poste frontière.

A l'ouest, la vallée de l'Ariège – frontière franco-andorrane.

L'enneigement exceptionnel en quantité et en durée novembre à mai.

La revue «Pyrénées», de mars-avril 1999 dans un numéro spécial pour ses 10 ans d'existence a présenté un article sur un double page couleur, qui rapporte les propos du SEATM concernant l'avenir des stations des Pyrénées 3 visions du futur sont présentées. La plus dure du fait des menaces dues au réchauffement planétaire précise «Je ne vois plus qu'une seule station de ski l'ensemble Pas de la Case [...]».

Les objectifs

Où en est-on à l'heure actuelle?

Coté andorran, les liaisons et les accords entre les stations ont permis la réalisation du Grand Valira sous la houlette de Joan Viladomat.

Coté français, les équipements ont commencé avec la mise en place de la 1er RM le long de l'Ariège jusqu'à l'Estany de Font Negre.

Les équipements

Trois remontées mécaniques sont prévues.

Le long de l'Ariège, la RM 6 pl, débrayable de 1.200 m de long desservira les pistes situées face au Pas de la Case.

La RM de Font Negre desservira les pistes du massif coté vallée de l'Ariège et permettra le basculement sur le Vallon du Baladrar.

La 3ème RM part du bas du Baladrar et rejoint elle aussi le Pic de Font de Negre (2.711 m).

Tous les équipements annexes nécessaires sont prévus:

Canons à neige.

Barrières de protection.

Matériel entretien des pistes.

Ecole de ski...

L'investissement

Les prévisions font état d'un montant de 16 million d'euros H. T.

Le calendrier

Les travaux de la 1er RM ont commencé en Juillet. Tout ce qui touche au terrain : Terrassements- béton... est en voie de finition.

Le montage des superstructures devrait se terminer en Septembre. Si rien ni personne ne s'y oppose.

L'URBANISATION

Elle est localisée dans la zone 2NA du POS de la commune de Porta.

Dés les années 70 une étude inachevée de SDAU pour la Vallée de Carol prévoyait sur cet emplacement une «zone à développement urbanisé dense».

La vocation «Développement» du site ne date pas d'aujourd'hui.

Les constructions autorisées par l'UTN représentent 80.000 m² de SHON autorisés à la suite de la présentation du dossier de création très complet accepté pour le comité du Massif à 14 voix pour sur 15 votants.

Le démarrage des travaux a été retardé du fait des procédures engagées devant la juridiction administrative. Sans cela la Project aujourd'hui serait terminé et ses retombées directes et indirectes seraient devenues des réalités pour tous.

Le programme

L'urbanisation se situe entre 2.050 et 2.250 m d'altitude sur la rive droite de l'Ariège face au Pas de la Case et à environ 250 m de celui-ci.

Les 80.000 m² de SHON se décomposent comme suit:

Logements 40.000 m² dont 28.000 en appartements et 8.000 en individuels et duplex avec 800 places de parkings pour environ 2.900 lits.

Hôtellerie 28.000 m² dont 9.000 en appartements hôtels et 1.900 en hôtels 3 et 4* avec 440 places de parkings pour 1.700 lits.

Commerces et services 7.000 m² avec 480 places de parkings.

Equipements 5.000 m².

Visiteurs: 580 places de parkings.

Typologies

Une grande variété de dispositifs et de surfaces allant de 2 à 6 lits et plus, avec des surfaces de 28 à 86 m².

L'ensemble est réalisé par étagement sur le terrain au moyen de terrasses formant escalier.

Deux grandes groupes de constructions le plus au Nord réservée annontiellement à l'Hôtellerie et aux services et commerces.

Les bâtiments les plus haut comportent 5 niveaux els se situent sur le groupe Hôtellerie, les plus bas R+2 sont disposés au Sud. Ce dispositif améliore l'intégration de l'ensemble dans le paysage du cirque de l'Ariège.

Les matériaux

Et les dispositifs constructifs sont traditionnels: pierre naturelle en parements, menuiseries bois...

L'aménagement

Outre les mesures destinées à préserver l'environnement tous les équipements sont prévus: alimentations EDF, desserte PTT, eau potable, assainissement, voirie et EP, plantations...

L'investissement

Il est estimé à près de 200 M d'euros H. T.

Le calendrier

Les travaux devraient pouvoir démarrer en mai-juin 2006. Mais au préalable sont nécessaires la ZAC –dossier en cours et terminé en Septembre. La révision du POS démarrée pour aboutir.

Fin 2005.

Les permis de construire déposés le plus tôt possible pour avoir les autorisations au plus tard en avril 2006.

Merci pour la chaleur de votre accueil et pour l'intérêt que vous avez bien voulu manifester pour ce projet.

Merci aussi pour votre compréhension car j'ai disposé de trop peu de temps pour élaborer c'est dossier complet et imagé.

Merci enfin pour votre sens naturel de l'accueil bien dans la tradition catalane qui est toujours réservé aux invités.

Enfin je voudrai profiter de cette occasion pour remercier publiquement tous ceux sans qui le projet n'aurait pu exister:

L'Etat (qui nous a toujours soutenus)

Politiques (Nationaux de Droite comme de Gauche)

Administrations (certaines)

Bureaux d'études (tous)

Et la presse (plus rarement impartiale)

Et surtout les organisateurs de l'UCE qui ont voulu m'inviter.

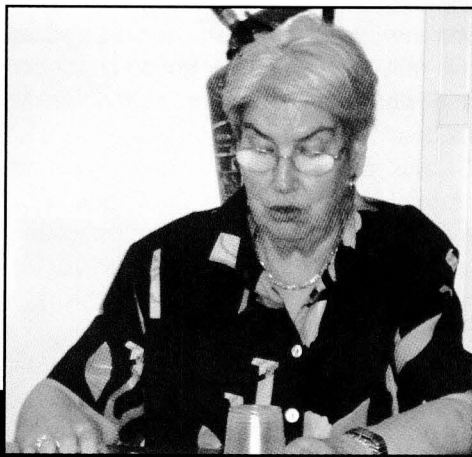
Enfin et surtout, car elle pouvait tout réduire a néant, la Justice Française qui a su faire la différence entre les élucubrations de quelques algris et le bien fondé du projet.

Salvador FERNANDEZ

Arquitecte i promotor del projecte

"Porte des Neiges"

Les relacions entre Andorra i França

Alicia Marcet

Encaixades al cor de la serra pirinenca, les valls d'Andorra tenen una forta individualitat geogràfica, i aquesta s'ha trobat reforçada, en el decurs dels segles, per la història dels homes.

Al nord i a l'est, les Valls confronten amb França, mentre que al sud i a l'oest, toquen a Catalunya. Però durant segles, fins al XVII, abans de l'annexió dels comtats catalans del nord, el 1659, encara tocaven més a Catalunya. Els cims més alts les emmarquen a l'oest, al nord i a l'est, formant una mena de conca, al fons de la qual se reuneixen les aigües dels nombrosos torrents i s'organitza la xarxa hidrogràfica, amb un vessament globalment dirigit vers el sud. Aquestes valls són els primers eixos de circulació i les relacions són doncs molt més fàcils amb Catalunya que no pas amb França: només uns quants ports situats a gran altitud permeten al nord el pas vers l'Estat francès, com és el port d'Envalira, i encara antigament es veia sovint impracticable durant els llargs mesos d'hivern. Una sola vall està orientada vers el nord-oest, és la de l'Arieja. Aleshores és perfectíssimament lògic que les relacions entre els habitants de les Valls, des dels temps més remots, hagin sigut més nombroses amb les poblacions meridionals que no pas amb les del nord. És també en provinença del sud que se feren les invasions, romana i sarraïna, com se féu la cristianització.

Poca cosa sabem dels primers segles de la història andorrana. Les informacions no esdevenen nombroses i fefaents fins al segle VIII.

La invasió sarraïna de la Península Ibèrica toca Catalunya el 714, i, prosseguint cap al nord, la Gal·lia Narbonense, el 717-718, després el sud de la Gal·lia Aquitània, el 725. Travessades, les valls andorranes es veuen sotmeses però no ocupades. Un replegament sarraí s'inicia després de la batalla de Poitiers, el 732, i pels

volts del 760, una mena de frontera s'estableix entre el món cristià i el món musulmà a la ratlla del Pirineu. La Reconquesta cristiana se precisa sota els carolingis, tot i que hi hagi encara algunes contraofensives sarraïnes, fins a principi del segle IX. La dominació franca se fa més present amb l'establiment de comtats allà on serà Catalunya i l'organització d'un conjunt militar i administratiu, per cert prou vague, la Marca Hispànica. Cal remarcar que la pretesa *Carta Poble* "atorgada" per Carlemany als andorrans el 805 és probablement un fals del segle XII. D'ençà del segle VI, l'església d'Urgell ha evangelitzat les Valls i molt naturalment els andorrans reconeixen l'autoritat espiritual del bisbe (cf. l'acta de consagració de la Seu, d'1 de novembre 839), mentre que se sotmeten al poder temporal del comte d'Urgell.

Aleshores, les terres de la part oriental del Pirineu se trobaven sota la dominació nominal dels sobirans de la *Francia occidentalis*: és així que Carles el Calb, el 25 de gener del 843, concedeix al comte Sunifred uns béns situats al Rosselló, a Cerdanya, a Conflent i, en el *pagus* d'Urgell, les valls d'Andorra. Però el poder carolingi comença a disgregar-se, els comtes ho aprofiten per afirmar el principi de l'hereditat del càrrec i una autonomia cada vegada més gran envers els monarques. També s'afirma l'autoritat episcopal dins la mesura mateixa, on la inestabilitat guanya terreny pertot arreu. El 27 de gener de 1133, el comte Ermengol VI, per tal d'assegurar la seva salvació, cedeix al bisbe d'Urgell totes les seves possessions i tots els seus drets sobre les valls d'Andorra. D'aquell moment, les valls, vinculades d'ençà del segle IX a la part septentrional de Catalunya, se'n troben separades.

Ara bé, si els bisbes poden administrar un territori, els és gairebé impossible de defensar-lo militarment contra eventuals atacs dels seus veïns. Per tant, els bisbes apel·laran als senyors de la casa de Caboet per assegurar, com a vassalls, la defensa de les seves terres andorranes. El 1170, en no tenir fills mascles, el senyor Arnau de Caboet institueix com a hereva, sota la tutela del bisbe, la seva filla Arnava. D'ençà del segle X, una altra família senyorial se troba en plena ascensió social: és la de Castellbò. El 1185, Arnava de Caboet contreu matrimoni amb Arnau de Castellbò, i el comte d'Urgell, Ermengol VIII, reconeix, sense el vistiplau del bisbe, la infeudació de les Valls a la família de Castellbò. Un greu conflicte esclata aleshores i no s'acabarà fins al 1190, amb l'arbitratge del comte rei Alfons II. Al mateix moment, a la França meridional, s'està incrementant el catarisme, condemnat per heretgia per l'Església. Tanmateix, Arnau de Castellbò i la seva filla i hereva Ermessenda s'hi han convertit. Arnau de Castellbò la promet a Roger Bernat, fill i hereu del comte de Foix, malgrat l'oposició del bisbe. El casament se celebra al 1208: la història d'Andorra acaba d'ajuntar-se amb la de la casa de Foix. El 1213, la mort del comte rei Pere I el Catòlic, arran de la desastrosa batalla de Muret, indueix un gran nombre de senyors occitans, vassalls seus, a retre home-

natge al rei de França, entre els quals, el comte de Foix. Per testament, Ermesenda de Castellbò lloga tots els seus béns al seu espòs, Roger Bernat II, comte de Foix d'ençà del 1223. Vassall dels comtes reis i del rei de França per les seves diverses possessions, el comte de Foix, com a hereu dels Castellbò, deu també homenatge al bisbe de la Seu, per les valls d'Andorra. Però les relacions amb la Mitra són molt tenses, sobretot a causa de la persistència del catarisme. El 1265, el comte de Foix Roger Bernat III es casa amb Margarida de Bearn i esdevé un dels personatges més poderosos de la França meridional. Les seves relacions amb el rei de França són sovint conflictives i presta els seus juraments de fidelitat al bisbe d'Urgell amb cada vegada més mala gana: fins i tot, les seves tropes assetgen la Seu, el 1277.

El 8 de setembre de 1278 se signa el primer pareatge, entre el bisbe d'Urgell i el comte de Foix: estableix un sistema de cosenyoriu sobre les valls d'Andorra que havia de perdurar fins al segle XX. D'aquell moment, el comte se compromet a reconèixer-se com a vassall del bisbe i a retre-li homenatge, però esdevé consenyor de les Valls. Els andorrans tindran obligació de pagar cada any la qüestia, alternativament a un i a l'altre dels consenyors; cadascun d'ells estarà representat per un veguer i un batlle encarregat de retre la justícia en nom seu. Els andorrans es veuen sotmesos a un cert nombre de drets feudals, en particular uns gravàmens sobre la circulació de mercaderies. El 6 de desembre de 1288, un segon pareatge confirma les disposicions del primer i les completa.

L'11 de febrer de 1419, els consenyors reconeixen als andorrans el dret de reunir-se en consell, el Consell de la Terra, i d'elegir uns síndics com a portaveus prop dels senyors. D'aquell moment, cada vegada més, els andorrans jugaran a posar un consenyor contra l'altre per tal de treure el millor profit de la seva peculiar situació política. El Consell haurà sobretot d'estatuir sobre les qüestions de circulació de les mercaderies provinents o amb destinació a les regions meridionals, val a dir de Catalunya, i les qüestions de les pastures, en particular entre les altes valls i el país d'Arièja. Cal dir que a partir del segle XV, el comerç amb Catalunya s'intensifica mentre que s'obren innumbrables contestacions a propòsit de l'usatge dels empius sobre els prats de la Solana entre els habitants d'Encamp i els de Mérens i l'Ospitalet, al comtat de Foix, o bé a propòsit de la vall de Querol, al comtat de Cerdanya.

Gastó IV de Foix, fill de Joan I i de Joana d'Albret (1436-1472), té de primer unes relacions bastant tenses amb els andorrans, abans de concedir-los un cert nombre de privilegis econòmics, com ara l'organització d'una fira anual a Andorra la Vella. En morir sense fills, Gastó IV deixa el comtat de Foix al seu nebot, Francesc, hereu de Navarra, la germana del qual, Caterina de Foix i de Navarra, contreu matrimoni

amb Joan d'Albret: els vincles entre les cases d'Albret i de Foix són cada vegada més estrets. Poc després, Navarra es veu partida entre Ferran el Catòlic i la casa d'Albret. El 1548, l'hereva de la Navarra francesa, Joana d'Albret, se casa amb Antoni de Borbó. El seu fill, Enric II de Foix i III de Navarra (1572-1589), esdevindrà rei de França, el 1589, amb el nom d'Enric IV (1589-1610). Això plantejarà problemes. El consenyor laic, rei de França, és molt i molt més poderós que no pas el consenyor eclesiàstic, bisbe d'Urgell; a més, abans d'accedir al tron de França, Enric IV era calvinista i, al seu voltant, els hugonots eren força nombrosos. Enric IV va seguir amb molta cura els afers d'Andorra: va confirmar tots els privilegis i exempcions atorgats per els seus antecessors, va prohibir la instal·lació d'inquisidors espanyols a les Valls, etc. En trobar-se geogràficament allunyat de la seva cosenyoria, Enric IV, en acord amb els andorrans, encarrega al governador del comtat de Foix d'exercir, en nom seu, la seva jurisdicció sobre les Valls. Al llarg dels segles XVII i XVIII, les relacions polítiques entre el consenyor francès i els andorrans són bones, els privilegis són regularment confirmats i els andorrans juguen contínuament amb molta destresa amb un consenyor contra l'altre, el rei de França contra la Mitra. Tanmateix, mentre que les relacions comercials s'intensifiquen amb Catalunya, resten escasses amb França. Després de l'annexió dels comtats de Rosselló i de Cerdanya, el 1659, de vegades el governador de la nova província demana a Andorra de fornir ferratges i avituallament per a les tropes franceses aquarterades a Cerdanya.

Aquest equilibri es veu trencat al moment de la Revolució Francesa: en un primer temps, el bisbe té por que les tropes franceses entrin a les Valls; però sobretot, allà on, el 1792, les autoritats de l'Arieja havien decretat que el pagament de la qüestia s'hauria de fer a mans del recaptador de l'enregistrament de Foix, el 1793, els convencionals del mateix Foix es neguen a cobrar-la, en considerar que se tracta d'una supervivència del règim feudal que França ha abolit. Ben lluny de considerar això com un *alliberament*, els andorrans temen perdre la seva neutralitat i el seu estatut privilegiat en trobar-se sotmesos a la sola autoritat del senyor episcopal. L'any següent, els andorrans deneguen el dret de pas per les Valls a unes tropes franceses que feien camí cap a la Seu.

Caldrà esperar fins al 1806 per tornar a l'*statu quo ante*. Després d'unes negociacions que tenen lloc a Foix, el mes de març, i que acaben amb la publicació d'un decret imperial pel qual Napoleó I se proclama consenyor en les formes tradicionals i decideix que se veurà representat localment pel prefecte de l'Arieja (27 de març de 1806).

Durant la primera meitat del segle XIX, les guerres carlines torben poc més o menys la quietud política andorrana, mentre que França segueix els esdeveniments amb molta atenció i està alerta per la permanència de la neutralitat de les Valls.

Andorra viurà una greu crisi política en el decurs de la segona meitat del segle. La causa n'és el projecte de creació d'un casino a la Solana: la Mitra, com el prefecte de l'Arieja, s'hi oposen. L'opinió andorrana se divideix entre partidaris de la tradició i partidaris de la novetat, entre conservadors i reformistes. Són els reformistes els que guanyen: el Consell de la Terra esdevé el Consell General i obté uns poders més amplis (22 d'abril de 1866). La Nova Reforma es veurà ratificada per Napoleó III, dos anys més tard. Tot seguit, els francesos es veuen a atorgar unes concessions per a l'explotació de les aigües termals, l'edificació d'un teatre, de cases de jocs, l'endegament de carreteres i camins. Hi haurà, en particular, l'obertura vers l'Arieja i els Pirineus Orientals (camí de Soldeu al Pas de la Casa, obert el 1889 i constantment desenvolupat fins al 1933), tot i que les relacions restin més nombroses vers el sud, la Seu i Catalunya. La Mitra hi manté la seva oposició fins a les acaballes del segle XIX.

El 1882 és creat el càrrec de delegat permanent, confiat al sotsprefecte de Prada i el 1884, al prefecte dels Pirineus Orientals. D'aquell moment, els andorrans no podran circular per França sense un passaport amb el visat del delegat permanent: és aleshores el moment en què molts cabalers deixen la casa andorrana per cercar feina a França, sobretot a la regió de Bésiers. El 1888 és creat a Perpinyà el Tribunal Superior d'Andorra. A les acaballes del segle XIX, doncs, s'inicia veritablement el desenclavament de les Valls. El 1900 s'obren les escoles franceses a Andorra la Vella i a Sant Julià. Les escoles públiques són finançades pel Copríncep Francès, malgrat la resistència del Copríncep Episcopal. El 1911, se signa una concessió per a l'explotació de l'hulla blanca en profit d'un empresari francès, i, més endavant, de la societat Le Nickel, fins al 1929, quan fou creada la societat anònima andorrana FHASA.

Arran de l'establiment del sufragi universal masculí, se produeixen uns desordres, la primavera del 1933. Un destacament de gendarmes francesos és enviat a les Valls per tal de restablir l'ordre: hi restarà fins a la tardor. Tres anys més tard, amb motiu de la Guerra Civil Espanyola, els gendarmes francesos tornen a Andorra i hi restaran fins al 1940, malgrat l'oposició del Consell General, que ho considera una violació de la independència andorrana. El 1939 i el 1940, esclaten uns incidents entre gendarmes francesos i forces espanyoles. Durant la Segona Guerra Mundial, les Valls serveixen de camí d'evasió per als resistents francesos desitjosos d'arribar al Regne Unit o al nord d'Àfrica.

Els canvis s'acceleren després del 1950: la població creix, per augment natural però també per una integració més fàcil dels estrangers. La voluntat d'emancipació envers els coprínceps s'affirma en ocasió de la celebració del setè centenari dels Pareatges, el 1978. El 14 de març del 1993 aquesta voluntat porta a la pro-

mulgació de la Constitució, que fa d'Andorra un Estat sense discussió, al capdavant del qual se troben de manera conjunta i indivisible els dos coprínceps i que hi està representat en el marc de les instàncies internacionals, amb un Consell i un Govern elegits. Naturalment, les delegacions permanents han desaparegut.

Alicia MARCET

"Maître de Conférences" jubilada d'història moderna a la universitat de Perpinyà

10 anys de l'ambaixada d'Andorra a França

Imma Tor i Faus

El 4 de maig de 1995, la meva predecessora en el càrrec, Meritxell Mateu, presentava les cartes credencials al president de la República Francesa, François Mitterrand, i es convertia en la primera representant oficial de l'Estat andorrà a França. Amb la Constitució del 1993, la relació històrica i institucional d'Andorra amb França adquiria una nova dimensió, la dimensió diplomàtica que permetia l'establiment d'un diàleg d'Estat a Estat. El Govern andorrà, per parlar amb el veí del nord, ja no havia de passar pel Copríncep, sinó que podia tractar directament amb el Govern francès. L'ambaixada a París es convertia en el relleu necessari d'aquest diàleg.

Uns començaments heroics

Que no hi hagués ambaixada fins al 1995 no vol dir que no hi hagués presència andorrana a París. L'any 1965, el copríncep de Gaulle inaugurava la Casa d'Andorra en un pintoresc edifici cedit per l'ajuntament parisenc, a l'angle dels carrers Saint-Honoré i de l'Arbre Sec, al cor del París històric. S'hi succeïren diverses persones que van fer d'ambaixadores oficioses d'Andorra i a les quals no vull deixar de retre homenatge, començant pel Jacint Rossell, més conegut com el *Pomme de Terre*¹ i passant per la Roser Jordana, el William Danjon i el Roger Rossell. El darrer ocupant de la Casa d'Andorra va ser l'Enric Riba, que va inaugurar l'oficina de turisme actual a la cèntrica Avenue de l'Opéra el 1986. A principi del 1995, l'Enric va veure com es creava una frontera al si de l'oficina: una línia divisòria imaginària va separar la part dedicada al turisme, que romanía francesa, del despatx de l'ambaixadora, que esdevenia extraterritorial i gaudia dels lògics privilegis i immunitats.

Els començaments van ser heroics: poc espai, poc personal, una separació de rols poc clara. L'aprenentatge de la diplomàcia oficial no es podia fer en quatre dies. Han passat deu anys i encara tenim molt per aprendre, però s'ha recorregut força camí, tant en sentit propi com metafòric: en sentit propi, el camí que va des de l'Opéra passant pel pis llogat de final del 1997 a final del 2003 al barri de Saint-Augustin, fins a la Place d'Andorre. Aquesta denominació va ser acordada pel ple de l'ajuntament de París el passat mes de maig per designar l'espai situat enfront de la porta d'entrada dels nous locals al *16ème arrondissement* adquirits pel Govern d'Andorra que el copríncep Chirac va inaugurar el 20 de juliol de 2004. Però naturalment, és el camí metafòric que ens interessa. Quin balanç podem fer de la relació amb França quan han transcorregut deu anys de presència oficial en aquest país?

Cooperació bilateral: el difícil equilibri

Primer de tot, crec que hem anat fent entendre a l'administració francesa que el diàleg amb Andorra ha de ser un diàleg d'Estat a Estat. Això va ser difícil amb alguns dels primers interlocutors francesos que havien conegut de prop l'Andorra d'abans de la Constitució i continuaven emprant el llenguatge condescendent i paternalista d'una altra època. Quan es va presentar a les autoritats franceses el projecte de túnel d'Envalira, ningú s'ho va prendre seriosament. Van caldre molts esforços per posar en marxa els mecanismes necessaris per a la construcció i posada en funcionament d'aquesta estructura, entre els quals, el tractat que va permetre l'intercanvi d'una hectàrea i mitja de terreny. Diuen els especialistes que els tractats d'intercanvi de terreny són dels més difícils de negociar. Ho vàrem aconseguir en un temps rècord, i l'estiu de l'any 2000 el text va entrar en vigor. Paral·lelament, vàrem negociar el text que permet l'existència de les noves instal·lacions duaneres, que responen al nom bàrbar de *despatxos de controls nacionals juxtaposats*, unes instal·lacions provisionals de moment, en les quals els duaners andorrans i francesos treballen conjuntament. En aquest àmbit, vàrem negociar el mateix tipus de conveni que França té amb països com Suïssa, cosa que demostra també el tractament d'igual a igual que se'ns dona.

Un altre àmbit de negociació des de la Constitució és el de la seguretat social. El conveni que va entrar en vigor el 2002 preveu la complementarietat entre els dos sistemes de seguretat social, cosa que comporta el reconeixement implícit de la CASS com un sistema sòlid i eficaç.

Només he desenvolupat alguns exemples de reconeixement d'Andorra com un Estat major d'edat. N'hi hauria molts altres. Crec que hem d'estar orgullosos d'aquest reconeixement, però al mateix temps, conscients que comporta un escull:

que s'oblidi les especificitats del nostre país, moltes de les quals es deriven precisament de la tradicional relació amb els estats veïns que ens van acordar les exempcions i privilegis sense els quals no hauríem pogut sobreviure.

Aquest escull, el trobem per exemple quan volem parlar de fiscalitat amb el ministeri de Finances francès. De moment, als nostres interlocutors de Bercy² els costa reexaminar l'impost del 33% que grava els serveis prestats des d'Andorra en no existir cap conveni de doble imposició entre els dos països. No hem perdut, però, l'esperança de convèncer-los i de trobar conjuntament alguna solució imaginativa. L'oblit de l'especificitat andorrana va retardar també la negociació d'un tractat cabdal per a Andorra, el Conveni relatiu a l'entrada, la circulació, el sojorn i l'establiment dels nacionals, més conegut com a tractat trilateral, ja que es va negociar a tres bandes, amb Espanya. Va ser difícil aconseguir que els nostres veïns, tant del nord com del sud, entenguessin que la reciprocitat absoluta en matèria de circulació de persones hauria suposat la fi de la identitat andorrana. Va costar, però ho van entendre i en la presentació del text al moment de la seva ratificació davant l'Assemblea Nacional francesa, l'orador va parlar de "reciprocitat ponderada". El difícil equilibri de la relació entre els estats andorrà i francès se situa en aquesta *ponderació*. Un dels *leitmotiv* de la negociació va ser no perdre el tractament preferencial que donava als andorrans a França el famós DIA (*document d'identité française pour andorran*), títol paradoxal: com un andorrà podia tenir una identitat francesa? Finalment, l'article 10 del conveni reconeix que l'andorrà que resideix a França pot continuar gaudint de "les disposicions més favorables vigents en la data de la signatura del Conveni", és a dir, del tractament privilegiat que se li donava abans de la Constitució, en particular en matèria d'accés a diverses professions.

Un altre dels àmbits en què s'ha assolit aquest difícil equilibri entre respecte de la identitat i comprensió de l'especificitat és el de l'educació. Voldria recordar que el primer conveni en l'àmbit de l'ensenyament va ser negociat abans de la Constitució i va entrar en vigor el març del 1993, al mateix temps que el text constitucional, per a una durada de deu anys. Era un excel·lent text, que donava continuïtat al sistema d'ensenyament francès com a element essencial del servei públic andorrà, alhora que reconeixia a l'ensenyament del català i les institucions andorranes un rol essencial en la formació dels joves d'Andorra. El nou conveni, negociat durant el 2002 i el 2003 i ratificat el passat mes de juny, confirma aquest reconeixement i amplia la cooperació als àmbits de la formació professional, la formació continuada del personal educatiu i l'ensenyament superior. El preàmbul del conveni parla de "reforçar en el marc del desenvolupament del multilingüisme l'estudi de la llengua i de la cultura d'Andorra, fonament de la identitat andorrana". Molts tenien por que, havent transcorregut deu anys d'existència d'Andorra com a Estat sobirà,

França volgués fer entrar els seus centres en la xarxa de l'ensenyament francès a l'estranger, gratuïta només per als francesos que resideixen al país i molt costosa per als altres. Per sort, no va ser així. Per sort, o potser perquè França és conscient que els centres d'ensenyament són el pilar de la presència i de la influència franceses a Andorra: “*L'enseignement français est le principal instrument de coopération culturelle entre la France et l'Andorre*”³ va dir el diputat Henri Sicre en la seva presentació del text a l'Assemblea Nacional el passat 29 de juny.

La imatge d'Andorra a França

Si el reconeixement d'Andorra com a Estat és un fet després de deu anys de diplomàcia, l'acceptació de l'especificitat roman com una batalla permanent. Una altra batalla permanent és la que l'ambaixada lliura contra els, *a priori*, prejudicis dels francesos sobre Andorra. El francès del carrer encara es pensa que hi ha una *Andorra francesa* –probablement el Pas de la Casa– i una *Andorra espanyola* –la resta del país, on no han posat mai els peus–. Per a aquest francès, els andorrans es dediquen a tots tipus de tràfic il·lícit i viuen a expenses dels països veïns. Malgrat els nostres esforços per donar a conèixer una altra Andorra, mitjançant publicacions, pàgina web, respostes quotidianes a les demandes d'informació de particulars i empreses sobre Andorra, promoció d'artistes del país a París, on hem acollit el millor d'Andorra –l'ONCA, el Cor dels Petits Cantors, la JONCA, diversos solistes de prestigi, joves artistes plàstics plens de talent, artistes confirmats com Sergi Mas, el proper mes de setembre, o la malaguanyada Carme Mas, el proper mes d'abril a la UNESCO...–, per a molts francesos continuem sent *els contrabandistes* d'antany. I és que la premsa francesa, almenys la nacional, ens ignora, excepte quan es tracta de fets negatius: quan es parla de nosaltres, som els dolents de la pel·lícula, els que ens oposem a la reintroducció de l'ós bru al Pirineu o els que amaguem els diners evadits per Philippe Jeantot, organitzador de la famosa cursa de velers Vendée Globe, per donar dos exemples de l'actualitat més recent.

Potser un dels reptes ara és dotar-nos dels mitjans d'una veritable política de comunicació, que vagi més enllà de l'excel·lent promoció turística que duu a terme el Govern. L'ambaixada, amb els seus mitjans actuals –tres diplomàtics per cobrir tots els temes bilaterals a més dels que es deriven de la UNESCO, l'Organisation Internationale de la Francophonie i altres organismes menors amb seu a París–, no ho pot assumir sola.

Perspectives: “l'étranger proche”⁴ i la Francophonie

Ara que hem afirmat la nostra personalitat internacional en la relació d'Estat a Estat, cal estrènyer la relació amb l'entorn immediat: l'Arieja i els Pirineus Orien-

tals encara ens veuen com uns rivals perillosos, quan podrien treure un gran benefici de l'atractiu d'Andorra. Per estrènyer aquesta relació, una de les prioritats del nou Govern és la millora dels accessos amb França: les carreteres i el vell somni de fer arribar el tren fins a Andorra. La cooperació econòmica és certament una altra de les claus d'aquest apropament, i el projecte de macroestació d'esquí de Porte des Neiges, que unirà Porta amb el Pas de la Casa em sembla personalment una experiència interessant i potser, una solució pragmàtica al conflicte fronterer secular de les Abelletes, solució que passa per una gestió comuna dels recursos, d'una banda, i de la frontera, de l'altra. Un altre projecte que de moment sembla faraònic, però que potser d'aquí a uns anys es podrà realitzar, és el giny telefèric que podria unir Viedessos amb Arcalís, amb la qual cosa s'ampliaria el domini esquiable i l'oferta turística transfronterera.

Una altra dimensió de la relació amb França ens la pot donar la nostra recent adhesió a l'Organisation Internationale de la Francophonie, si sabem aprofitar aquesta oportunitat. Més enllà de la cooperació amb França, hi ha el diàleg enriquidor amb l'immens espai francòfon, en el qual podem afirmar conjuntament la nostra identitat i la nostra resistència al procés de globalització.

Imma Tor

*Professora agrégée de lletres modernes
i ambaixadora d'Andorra a França*

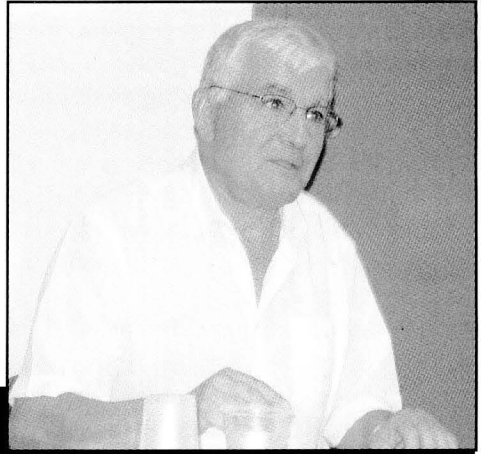
Notes

1. El sobrenom fa referència al negoci de patates que el Sr. Rossell regentava al mercat central de París (Les Halles) proper a la Casa d'Andorra.
2. Nom amb el qual se coneix el ministeri de Finances francès, en referència al lloc on s'ubica.
3. "L'ensenyament francès és el principal instrument de cooperació cultural entre França i Andorra".
4. L'estranger proper.

La parròquia d'Encamp i la seva relació amb els veïns francesos

Miquel Alís i Font

Encamp és la parròquia que acull més residents francesos, 1.747 d'un total de 5.095 que viuen a les Valls, cosa que representa un 34,29%.

Si bé la colònia francesa és important al nucli d'Encamp, la majoria ha escollit el Pas de la Casa per instal·lar-se. Això demostra que els francesos es troben bé a la nostra parròquia i nosaltres estem satisfets d'aquesta situació, ja que han contribuït en gran part a fer d'aquest nucli una gran estació d'esquí i un centre comercial de primera línia.

L'estació d'esquí encampadana, la primera del país, va néixer al Pas de la Casa, i l'èxit que ha tingut, i té, el devem en gran part als veïns francesos, essencialment als d'Aquitània, Migdia-Pirineus, Llenguadoc-Rosselló i PACA. Avui en dia, altres esquiadors d'arreu del món, i sobretot de l'Estat espanyol, s'hi han afegit i tots junts fan de GrandValira l'estació capdavantera dels Pirineus.

Pel que fa al Pas de la Casa com a centre comercial, he de dir que la clientela francesa representa la quasi totalitat dels nostres visitants.

Dit això, s'entén per què les relacions de la parròquia d'Encamp amb els veïns francesos sempre han estat molt bones. Segurament el Pas de la Casa hi ha ajudat molt, per la seva situació de primera població entrant per França, però també perquè és l'únic poble situat al vessant francès. Tant és així que molts turistes que ens visiten confonen el Pas de la Casa amb Andorra, totalment a l'inrevés del que pensen alguns andorrans, que el Pas de la Casa ja no és Andorra!

D'aquesta evolució que ha fet créixer la parròquia i sobretot el Pas de la Casa ens agradaria que se n'aprofitessin els departaments veïns dels Pirineus Orientals i de l'Arieja. Sembla que no és així, ja que el segon és el més pobre de França. En efecte, milers de turistes que ens visiten cada any passen per les seves carre-

teres. Em consta també que alguns empleats del Pas de la Casa són treballadors fronterers i resideixen als poblets francesos veïns, cosa que ajuda a fer disminuir l'atur en aquesta zona. He de dir que aquests treballadors fronterers resolen, en part, el problema de la mà d'obra al Pas de la Casa. Això no obstant, la influència positiva d'Andorra en els nostres veïns francesos està molt lluny de les proporcions que ha agafat al vessant sud del país, on ha contribuït al magnífic desenvolupament de la Seu d'Urgell i de la zona que l'envolta.

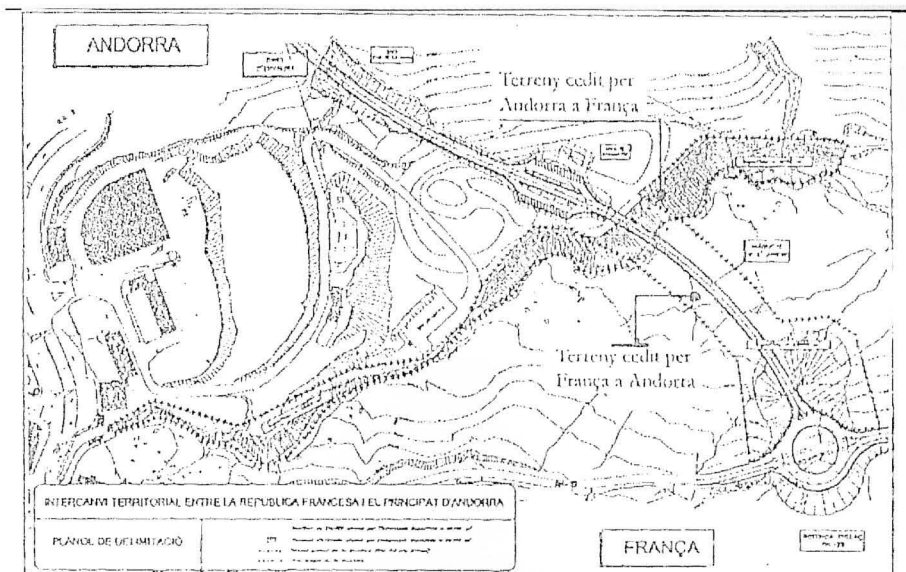
Aquest desenvolupament exponencial que ha conegut el Pas de la Casa ha estat profitós per a la parròquia d'Encamp i per al país en general, però no ha estat sense ocasionar alguns perjudicis a l'Estat veí. La urbanització encampadana abocava des del seu inici les aigües negres al riu Arièja, amb la qual cosa contaminava aquest riu i també el Querol, a través del canal túnel que els uneix. Això va provocar a partir dels anys 70 tot un seguit de queixes, amb tota la raó, dels nostres veïns.

Arran d'aquestes queixes Andorra va construir la primera depuradora al Pas de la Casa, segurament ben dimensionada per als 3.000 residents, però que resulta insuficient quan s'hi afegeixen els milers de turistes de l'hivern, de l'estiu i també de tots els caps de setmana de l'any. Hem de millorar el funcionament d'aquesta depuradora per no embrutar més les aigües d'aquests dos rius.

La xarxa de carreteres andorranes segur que no és l'adequada per al trànsit que suporta el nostre país, tot i que la part més pròxima al Pas de la Casa, és a dir, la carretera del port d'Envalira, es pot considerar una via de comunicació correcta. El trànsit en direcció a França ha millorat encara més amb la construcció del túnel d'Envalira.

En canvi, la carretera que ens uneix amb els dos departaments veïns ha quedat obsoleta. Aquest hivern, el Pas de la Casa, i Andorra en general, ha patit el tancament de l'accés a França uns 25 dies. Això representa una pèrdua econòmica molt important per als comerciants i hotelers, per als majoristes, per a les estacions d'esquí i per al país en general. Hem de reconèixer que aquest hivern ha estat excepcionalment fred i ventós. Entenem que els responsables francesos no vulguin exposar la vida dels automobilistes quan hi ha perill, però avui en dia hi ha mitjans que permeten protegir els usuaris de les carreteres, com poden ser els ponts per sobre dels quals passen les allaus. Després d'una reunió que varen mantenir els llavors ministres Naudi i Gayssot a París, a principi de l'octubre del 2000, un rotatiu del Principat titulava en un article: *França millorarà les carreteres que comuniquen amb Andorra*. Últimament uns quants ministres i directors s'han reunit a Andorra amb els prefectes dels departaments veïns i des del Govern andorrà se'ns diu que les converses són positives. Esperem que així sigui i que la

situació de l'hivern passat no es torni a repetir, ja que aquests talls de carretera no afavoreixen ni Andorra ni França; i pel que fa a aquest segon país, penso en els treballadors fronterers i en l'aeroport de Blagnac, pel qual transiten molts turistes que tenen com a destinació Andorra.

Plànol de situació dels terrenys afectats per la permuta i el canvi de frontera.

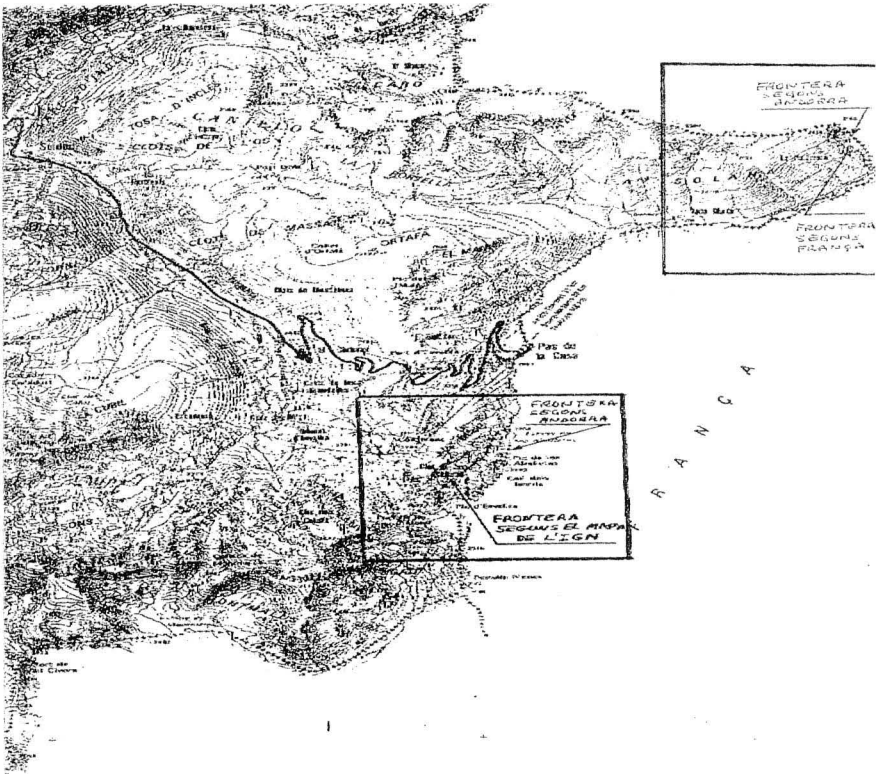
Ara fa uns cinc anys Andorra i França varen signar un tractat de permuta de terrenys que va permetre enllaçar el túnel d'Envalira amb l'RN-22. Aquest tractat de permuta va aixecar molta polèmica entre el Govern i el comú d'Encamp, propietari del terreny permutat. Aquest darrer acusava el Govern de precipitació i considerava que l'acord podia ser inconstitucional. Per part andorrana aquesta polèmica es va acabar quan el Govern va demanar expressament al comú el terreny per a la permuta, cosa que s'hauria d'haver fet abans de signar l'acord.

Aquesta permuta va ocasionar també discòrdia entre l'Estat francès i la Mairie de Porta. El màxim mandatari d'aquesta vila va amenaçar de dimitir.

La signatura d'aquest tractat de permuta a principi de setembre del 2000 i la construcció del viaducte que desemboca a l'RN-22 per sota de la duana francesa del Pas de la Casa van fomentar l'inici de converses per concretar la posada en marxa d'una plataforma duanera comuna a l'interior del territori francès "amb un espai suficient perquè s'acabin les cues actuals de sortida al país", segons les paraules del llavors cap de Govern, Sr. Forné.

L'ambaixador francès, Sr. Henri Leclercq, també va manifestar que es construiria una duana "moderna i funcional" que facilitaria el trànsit en totes dues direccions. Jo vull creure que els llavors cap de Govern i ambaixador francès no pensaven en la duana que s'ha construït provisionalment al Baladrà, ja que és responsable de cues quilomètriques tots els dies de trànsit una mica important en sentit Andorra-França. Tot i entendre que els duaners francesos han de fer la seva feina, desitgem que els dos governs acordin com més aviat millor la construcció d'una duana comuna "moderna i funcional".

Les cues quilomètriques, en el sentit França-Andorra, produïdes per uns repartidors de publicitat d'establiments andorrans situats al Pas de la Casa, perjudiquen molt aquest nucli. Aquests repartidors en un principi distribuïen els fullets en territori andorrà. El comú d'Encamp, en veure que provocaven cues, els en va fer fora i llavors se'n van anar a territori francès. Per part andorrana hem intentat convèncer els propietaris d'establiments andorrans que aquesta actuació és nefas-

ta per al nostre país. Alguns ho han entès i no distribueixen més publicitat, d'altres continuen entossudits i en contra de l'interès general. Esperem que les autoritats franceses els ho prohibeixin tal com farien si aquests repartidors dificultessin la circulació a l'entrada d'una ciutat francesa.

El tractat de permuta també va promoure l'inici de noves negociacions per arribar a un acord sobre la delimitació de la frontera, que està pendent des de fa anys entre tots dos països i entre el comú d'Encamp i la Commune de Porta. L'article 5 del tractat diu: "Les parts es comprometen, a més, a iniciar, en el termini més breu possible, negociacions amb vista a concloure un acord relatiu a la delimitació de la seva frontera." A aquest efecte es va constituir una comissió francoandorrana per a la delimitació de la frontera amb una delegació de cada país. El comú d'Encamp hi està representat per un tècnic en qualitat d'observador. Aquesta comissió francoandorrana s'ha reunit tres vegades; l'última va tenir lloc a París els dies 29 i 30 de gener del 2002. Sembla que les reunions es van aturar a causa de l'inici del procés electoral francès. La corporació encampadana afirma, de forma intransigent, que la frontera a la zona de les Abelles és la marcada en els mapes andorrans. El comú secunda la seva posició en la utilització que s'ha fet sempre d'aquesta zona per part andorrana, però també i sobretot referint-nos a la *Concòrdia de límits de Jaume II i Andorra* que es troba a l'Arxiu Notarial de Puigcerdà i que diu: "[...] i tots els esmentats de cada part, havent tractat, convingueren amb Concòrdia que el terme de Cerdanya i els empius s'estenen fins a la roca dita Castell Ayner i així com la serra divideix fins al mig de l'estany dit de la Casa i així com les aigües baixen fins al pont dit Pont Cerdà [...]". De serra que divideix fins al mig de l'estany només n'hi ha una, que és per on passa la frontera marcada en els mapes andorrans.

Examinats els mapes francesos i andorrans, es constata un altre punt de discrepància a la Solana, a la zona de la Palomera. La línia andorrana segueix la carena situada a l'est de la riba esquerra del riu de la Palomera; la línia francesa segueix el curs de la Palomera fins a la confluència amb el riu Arièja.

L'estudi que ha fet fer el comú d'Encamp sobre la Solana avalaria la tesi francesa. Tot i això, pel que fa a la Solana, en ser terreny indivís de Canillo i d'Encamp, s'ha de tenir en compte la versió de Canillo i els documents que pugui aportar. Les relacions excel·lents que mantenen els dos comuns andorrans amb les dues Communes d'Ospitalet i Mérens-les-Vals de ben segur que ajudaran a resoldre aquest litigi.

Quant a la nova estació d'esquí de Porte des Neiges, el Sr. Salvador Fernández ha explicat aquest projecte situat al costat francès del Pas de la Casa.

Com a comú, poca cosa tenim a dir-hi, ja que és un projecte que se situa a

França i no podem, ni volem, immiscir-nos en els afers de la Commune de Porta. Com a soci de Saetde (societat majoritària en el nou projecte d'estació d'esquí, però curiosament absent en el projecte d'urbanització, reservat als especuladors privats) ja hem dit que ens oposem a tota inversió a l'estranger. Ens hi oposem per tres motius: el primer és que l'estació encampadana necessita fer molta inversió a Andorra per mantenir-la a un bon nivell i desenvolupar-la vers els Cortals d'Encamp; el segon és que la major part de les accions comunals de Saetde (el 25%) la corporació les té en contrapartida d'aportació de terreny, i al costat francès el comú no n'hi aporta cap, de terreny; el tercer ens ve motivat per una màxima que molts inversors segueixen i que diu: *quan una cosa funciona no es canvia*.

Bé, per concloure el punt anterior i també la meva exposició he de dir que estem immersos en un món on el que compta per a molts és guanyar força diners i com més ràpidament millor. En aquest món i a partir d'ara els municipis de Porta i d'Encamp haurem de ser molt vigilants al fet que els interessos d'aquest inversors i/o especuladors privats no contaminin les nostres relacions de bon veïnatge i que desitgem que siguin les millors.

Miquel ALÍS

Mestre jubilat i cònsol major d'Encamp

Cloenda

18a Diada Andorrana

Àngels Mach i Buch

Quan, en l'assemblea de socis de la SAC es va escollir tractar de la relació d'Andorra amb els veïns, es va fer pensant que hi ha hagut èpoques en què la relació amb els del nord en diversos àmbits ha estat més freqüent i fluïda que ara mateix, i potser calia rellançar-nos a conèixer-nos millor per poder establir noves bases de col·laboració per encarar el futur plegats.

Andorra és un motor de la zona pirinenca i com més i millor es relacioni amb els territoris del seu entorn, més oportunitats hi haurà que ambdues parts en surtin beneficiades amb nous projectes.

Fa dos anys que en la 16a Diada dedicada a la relació amb els veïns del sud vam poder adonar-nos que calia un fòrum de retrobament, almenys pel que fa a les entitats dedicades a temes culturals i de coneixement, que ha transcendit posteriorment en unes Trobades Culturals Pirinenques anyals itinerants, i desitjaríem que enguany també s'obriren noves portes de col·laboració en nous horitzons.

La relació més bàsica i evident de la SAC amb els veïns del nord és la presència continuada a Prada de Conflent en el marc de les activitats de la Universitat Catalana d'Estiu des de l'any 1988, amb la Diada Andorrana com a jornada especialitzada, i la participació en la Fundació UCE mitjançant un dels patrons en l'organització global.

I aquest any la Diada Andorrana ha arribat a la majoria d'edat, 18 anys, amb la totalitat de les Diades publicades. I és important remarcar que aquesta col·lecció de llibres ha esdevingut una eina de treball no tan sols per estudiosos de temes del país, sinó també per a les escoles i els lectorats de català de l'exterior. Per dotzena vegada Andbanc ens fa confiança per a l'edició dels textos presentats avui i això ens fa agrair molt sincerament la seva sensibilitat envers als temes de refle-

xió sobre el país que es tracten a Prada i potencia la rellevància de la iniciativa que va conduir-nos a participar i donar-nos a conèixer en aquesta universitat.

Les cintes enregistrades al llarg de la jornada i que contenen les ponències i els debats seran dipositades a l'Arxiu Històric Nacional, per poder ser consultades per part de qui hi estigui interessat i també per garantir-ne la conservació.

El nostre agraïment al ministeri d'Afers Exteriors, Cultura i Cooperació perquè el seu ajut a través del departament de Cultura ens permet dur a terme la logística de l'organització de la Diada. El seu ministre titular ha participat molt directament presentant ponències en diverses diades i en coneix l'abast.

Volem agrair també al ministeri d'Habitatge, Joventut, Ensenyament Superior i Recerca el suport directe a la UCE i la seva aportació econòmica de la qual es beneficien quatre estudiants d'Andorra i dues estudiants del lectorat de català del Govern d'Andorra a la Universitat Carolina de Praga (República Txeca), per al 90% de l'import de les seves inscripcions als cursos. Les seves impressions i comentaris a l'entorn de la UCE sortiran publicats als butlletins *EI SAC*.

Gràcies als ponents pel seu esforç a preparar la ponència, lliurar-la per escrit la majoria, i de forma especial per haver estat aquí a Prada donant-la a conèixer. Fent, a més, l'esforç suplementari de ser concisos i breus, adaptant-se al temps previst.

També cal remerciar als companys dels mitjans de comunicació que traslladen ràpidament a Andorra la crònica dels esdeveniments viscuts a Prada, perquè els qui no han pogut assistir-hi se'n puguin assabentar fidelment i amb celeritat.

Finalment us volem agrair l'atenció i l'interès a tots els que heu estat seguint aquesta 18a Diada Andorrana al llarg de tota el dia, i convidar-vos a la propera edició de l'any vinent, 2006, en la XXXVIII edició de la UCE, en què comptem poder presentar un tema d'interès i d'actualitat.

Àngels MACH
Presidenta de la SAC

Lista de participants a la 18a Diada Andorrana a la XXXVII Universitat Catalana d'Estiu

Nom i cognoms	Professió	Lloc de residència
Joseph Abumackaye	Professor	Font-romeu
Miquel Adroher i Pagés	Professor Illa /	Andorra
Miquel Alís i Font	Cònsol major d'Encamp	Encamp
Maria Belinson	Estudiant Univ. Carolina	Praga (Rep. Txeca)
Pavlina Baslová	Estudiant Univ. Carolina	Praga (Rep. Txeca)
Josep Manuel Barea i Gimeno	Farmacèutic	Burjassot
Odile Borrat	Professora	Perpinyà
Joan Becat	Professor d'univ., director de l'Inst. Franco-català Transfronterer	Perpinyà
Univers Bertrana	Periodista	Escaldes-Engordany
Salvador Brasó Campderrós	Constructor	Escaldes-Engordany
Jacques Carcy	president de l'Alliance Andorrano-Française	Andorra
Enric Casadevall i Medrano	Cònsol major de Canillo	Meritxell
Olivier Codina i Vialette	Historiador	Andorra
Arnau Colominas i Navarro	Gerent del Centre de la Cultura Catalana	La Cortinada
Eva Culleré i Sorribes	Professora	Andorra la Vella
Jean-François Denis	Battle	Prada
Najja Denis-Elhjiri	Comerciant	Prada
Sauveur Fernández	Arquitecte i urbanista	Perpinyà
Diana Figueras i Nieto	Docent	Escaldes-Engordany
Noëlle Font i Jiménez	Professora	Montpeller
Maite Font	Maman	Cabestany
Francesc Garcia Principal	adjunt jubilat	Escaldes-Engordany
Xavier González	<i>Contrôleur</i>	Perpinyà
Ferran Goya Rodríguez de Castro	Enginyer	La Massana
Esther Joan	Periodista, <i>El Periòdic d'Andorra</i>	La Seu d'Urgell
Roser Jordana i Mallol	Directora Sindicat d'Iniciativa	Andorra la Vella
Eric Jover i Comas	Químic	Escaldes-Engordany
Tony Lara	Fotoperiodista <i>El Periòdic</i>	Andorra
J. Llanes	<i>Retraité</i>	Prada
Jaume Lladó i Font	Realitzador	Perpinyà
Josep Maria López i Llavi	Periodista	Encamp / Barcelona
Àngels Mach i Buch	Farmacèutica	Canillo
Lydia Magallon i Font	Directora Comunicació Andbanc	Escaldes-Engordany
Pere Manzanares	Periodista	Ràdio Arrels Perpinyà
Alícia Marcet	Historiadora	Perpinyà
Albert Martínez i Pons	Arquitecte	Sabadell
Climent Miró i Tuset	Administratiu	Andorra la Vella
Myriam Momédère		Le Boulou
Mario Montané	Estudiant	Barcelona

Nom i cognoms	Professió	Lloc de residència
Anna Pifarré	Periodista, Andorra Televisió	Encamp
Josep David Pol i Pedrós	Administració de justícia	Andorra la Vella
Julià Pol i Pedrós	Estudiant	Andorra la Vella
Antoni Pol i Solé	Arquitecte	Canillo
Jean-Pierre Pons	Professor	Andorra la Vella
Anne-Marie Pons	Cabé Français Andorra	Andorra la Vella
Xavier Pujol	Fotògraf, <i>Diari d'Andorra</i>	Encamp
Alain Rippol	Conseller Comerç exterior	Andorra
Lilianne Rippol	Secretària particular Ambaixador de França a Andorra	Andorra la Vella
Enric Riba i Valls	Director O. T. Andorra a París	París
Xavier Rodríguez	Operador d'imatge	Andorra la Vella
Jaume Sabater i Rovira	Banca	Andorra la Vella
Xavi Sánchez	Periodista, <i>Diari d'Andorra</i>	Andorra
Pere Senmartí i Rodríguez	Consultor informàtic	Andorra la Vella
Petra Sequensová	Estudiant Univ. Carolina	Praga (Rep. Txeca)
Jean-Pierre Sicre	Tècnic EDF	Mérens-les-Vals (Ariège)
Toni Solanelles i Mollar	Periodista, <i>Diari d'Andorra</i>	Santa Coloma
Àngel Soldevila i Pellejà		Falset (Priorat)
Antoni Terra i Barbena		Mataró
Elisa Touron	Estudiant	Perpinyà
Eric Touron	Professor	Perpinyà
Joan Touron		Vinça
Sònia Touron Margail		Vinça
Imma Tor i Faus	Ambaixadora d'Andorra	París
Miquela Valls	Professora jubilada	Perpinyà
Joan-Lluís Valls	Professor jubilat	Perpinyà

Recull fotogràfic

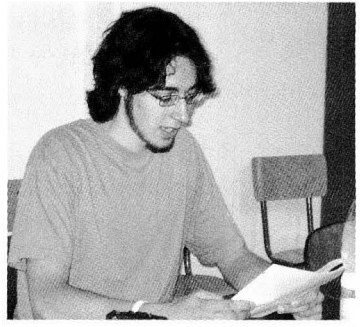

Programa

XXXVII
Universitat
Catalana d'Estiu.
Prada de Conflent

Dissabte 20
d'agost del 2005,
al Lycée
Renouvier
(Ctra. de Catllà)

Organitzat
per la
Societat
Andorrana de
Ciències

18a Diada Andorrana a la UCE Catalana d'Estiu

Andorra i els seus veïns del nord

PROGRAMA MATÍ (de les 9:30 a les 13:00 hores)

Presentació

Quin és l'esdevenidor per a les ONET (Oficines Nacionals Estrangeres de Turisme)
Enric RIBA i VALLS, director de l'Oficina de Turisme d'Andorra a París

Presència de l'ensenyament francès a Andorra
Francesc GARCIA, ensenyant i principal jubilat del Lycée Comte de Foix

Opcions d'avenir comercial pour l'Andorre
Alain RIPPOL, assessor en comerç comunitari UE i membre associat al Comitè Regional CCE de Migjorn Primera

El rugbi com a element de relació d'Andorra

Salvador BRASÓ i CAMPODERRÓS, empresari, president de la penya USAP "Els Andosins" i expresident del CCC

L'Alliance à la croisée des cultures, ou le Français langue étrangère.
Jacques CARCY, enginyer i president de l'Alliance Andorrano-Francesa

Les visites de les escoles a Andbanc: una manera pràctica d'estar a prop de la societat andorrana i d'obrir-nos a l'exterior
Lydia MAGALLON i FONT, ensenyant, antiga cònsol major i directora del departament de Comunicació d'Andbanc

Salutació del rector

Les relacions entre Catalunya Nord i Andorra: ensenyament, política, geografia i economia

Joan BECAT, geògraf, professor i director de l'Institut Franco-Català Transfrontierer

Le lien de la commune de Mérens-les-Vals (Ariège) avec les communes de Canillo et d'Encamp par le pastoralisme (Soulane d'Andorre)

Jean Pierre SICRE, maire de Mérens-les-Vals

La parròquia de la Massana i el sud de França

Josep Maria CAMP i ARENY, agent immobiliari i cònsol major de la Massana

30 anys de relacions econòmiques francoandorranes

Enric CASADEVALL i MEDRANO, exdirector bancari, antic ministre d'Economia i cònsol major de Canillo

Proposition pour une politique d'échange culturelle et touristique

Joan Francesc DENIS, maire de Prada de Conflent

Debat

PROGRAMA TARDA (de les 15:00 a les 18:30 hores)

Les relacions comercials d'Andorra amb França

Francesc PALLAS i VILADOMAT, comerciant i president de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra

Temptatives de connexions audiovisuals nord/sud.

Esteve VALLS, locutor de ràdio France Bleu Roussillon

La Stória del Sant Graal, versió catalana de la Queste del Saint Graal

Miquel ADROHER i PAGES, doctor en literatura medieval

Obrers especialitzats: migracions transpirenques durant els segles XVII al XIX

Olivier CODINA i VIALETTE, doctor en història

Els turistes francesos: visió des del Sindicat d'Iniciativa

Roser JORDANA i MALLOL, directora del Sindicat d'Iniciativa/Oficina de Turisme d'Andorra la Vella

Quins camins han anat seguint les lletres andorranes?

Miquela VALLS, IFCU Universitat de Perpinyà

El complex dels confins. El nord als mitjans de comunicació

Univers BERTRANA, llicenciat en ciències polítiques i dret públic i editor dels serveis informàtics de RTVA

La nova estació d'esquí Porte des Neiges

Salvador FERNANDES, arquitecte i promotor del projecte Porte des Neiges

Les relacions històriques d'Andorra amb França

Alicia MARCET, Maitre de Conférences jublada d'història moderna a la Universitat de Perpinyà

La parròquia d'Ordino i la vall d'Auzat

Enric DOLSA i FONT, empresari i cònsol major d'Ordino

10 anys de l'Ambaixada d'Andorra a França

Imma TOR i FAUS, professora agregada de lletres modernes i ambaixadora d'Andorra a França

La parròquia d'Encamp i la seva relació amb els veïns francesos

Miquel AUSA i FONT, mestre jubilat i cònsol major d'Encamp

Debat

Cloenda

Amb el suport de:

Govern d'Andorra
Ministeri d'Afers Exteriors,
Cultura i Cooperació

Tribuna

Ferran Goya

Un despropòsit

Quan vaig llegir el recull de ponències de la catorzena diada andorrana a Prada, va cridar-me l'atenció la proposta del senyor Josep Pintat i Solans d'elaborar una *balança de fets i pagaments* envers els estats veïns.

Encarar, sota un angle heterodox, els intercanvis econòmics entre països em va fer recordar la paradoxa de Pigou.

En virtut de la paradoxa de Pigou –deixeble d'Alfred Marshall i contemporani de Keynes– el PIB d'un país disminueix si un home controu matrimoni amb la seva minyona. La raó és que la minyona convertida en esposa farà les mateixes tasques a la llar però sense cobrar per realitzar-les, de tal manera que encara que la quantitat de treball sigui la mateixa, a partir de la boda els actes de cuinar, planxar, netejar... deixen de computar-se com a veritables activitats econòmiques i l'import del producte interior brut es rebaixa en una xifra igual a la de l'antic salari de la criada.

Pigou morí el 1959 i els sistemes oficials de comptabilitat nacional continuen oblidant *els fets* econòmics que no impliquen un intercanvi monetari. De la mateixa manera, els mètodes homologats d'elaboració de les balances de pagaments continuen ignorant els fets que no tenen una contrapartida monetària.

Amb aquests antecedents es comprèn que la publicació de l'estudi –editat pel ministeri d'Afers Exteriors– *La balança de fets i pagaments del Principat d'Andorra* en suscités una forta expectació.

Vaig intuir –atesa la qualitat de l'editor– que l'estudi deixaria de costat alguns dels *fets* i transaccions *non sanctas*, però freqüents en zones frontereres, especialment quan d'un costat i l'altre de la divisòria existeixen règims fiscals radicalment diferents. Escrupolosament, els autors, amb un zel dignes d'encomi, han evitat que cap de les parades proscrietes (contraban, frau,

evasió, blanqueig...) no apareguin en les 160 pàgines del text.

El que sí que esperava era trobar-me, almenys, una balança dels pagaments i fets *confessionals* entre els residents a Andorra i els de la resta del món. Però he comprovat amb desil·lusió que no hi ha cap balança; el director del treball ens informa a la pàgina 23 que "l'anàlisi presenta un enfocament premeditadament unidireccional, destinat a avaluar els efectes indults sobre l'economia espanyola (...)" i considera que valorar els fluxos en sentit contrari complementaria la

informació aportada". I tant que la complementaria! Així doncs, contràriament a allò que indica el títol, no tenim balança, solament fluxos *unidireccionals*, i pel que fa l'exterior es redueix al regne d'Espanya.

A la part redactada pel senyor Antoni Calvo trobem abundosos càlculs aritmètics amb uns resultats exagerats fins a la hipèrbole. Si, com demostra l'estudi, fos cert que espanyols i francesos se'ns emportem el 70% del nostre PIB, que ens quedaria als andorrans després del *saqueig* de portuguesos, britànics, russos,

filipins, sud-americans, etcètera?

On és l'error? En comet diversos: d'una banda, estableix uns hipòtesis agosarades que no pren la cura de verificar, com ara en el cas de l'estimació de la renda derivada dels materials de construcció. Però és en el moment d'assignar un valor al *fer* del consum (gratuit) dels béns públics d'Andorra pels visitants estrangers quan les xifres perden tot sentit de la realitat. Per al 2001, en el qual les despeses pressupostades d'inversió total de l'administració central van ser de 129 milions d'euros; el professor Calvo valora el consum de béns públics per part dels 11 milions de visitants entre 243 i 580 milions d'euros, de 22 a 53 euros per turista i dia; una xifra inversemblant que justificaria –si fos certa– la implantació urgent a Andorra d'una *taxe de sejour* de 40 euros diaris per turista. I dir que a les illes Balears van refusar una ecotaxa de poc més d'un euro?

Però, a part dels errors de càlcul subjacents a les absurdes xifres obtingudes, hi ha un evident error de concepte: l'estudi barreja naps amb cols; posa al denominador el PIB, calculat amb mètodes ortodoxos, amb exclusió dels fets que no impliquen pagaments, mentre que infla el numerador amb els fluxos de fets.

Davant el seguit de tesis i conclusions desmesurades dels autors de l'estudi, potser seria bo de recordar l'expressió llatina *Quod nimum probat, nihil probat*: quan es vol demostrar massa, no es demostra res.

L'excap de Govern reclamava una cinya "contrastada" que permeti trobar solucions negociades amb "esperit de justícia i respecte"; i als andorrans ens demanava reflexió "a fi de promoure criteris d'interès nacional envers aquest problema".

En lloc d'aquesta reflexió, el ministre d'Exteriors presenta (premeditadament?) un estudi parcial, unidireccional, esbiui-

txat, acabat a corre-cuita, amb errors de càlcul, de concepte, de transcripció, de periodificació i amb incongruències en dades estadístiques bàsiques. O sigui, quelcom de molt diferent a allò que es diu a la contraportada: "Una obra científica que analitza el conjunt de relacions econòmiques d'Andorra amb els estats veïns."

Podem dir, pel contrari, que estem davant d'un treball ideològic d'apuntament i justificació d'una posició política que ha tancat –durant un decenni– els

"Patim un model de creixement insostenible, també en relació amb els veïns"

ulls i les oïdes davant els múltiples i successius signes i fets de dependència i fragilitat de la nostra economia: crisi del tabac, qualificació de paradís fiscal, IRPF als residents espanyols, contencions amb la UE per l'impost sobre les rendes del capital, *impasse* en la reobertura de l'aeroport, crisi dels abocadors de terra, tancament dels accessos amb França per les nevades, etcètera...

Patim a Andorra un model de creixement insostenible internament, però també insostenible en relació amb els veïns. Un model que exhibeix una lacernant manca d'equitat en la redistribució interna i exterior de la riquesa creada. Ara, alguns pretenen –amb quatre sofismes i una pila d'operacions aritmètiques– fer creure que aquest model no solament beneficia tots els andorrans, sinó que repartirà riquesa i benestar arreu del món.

I això sí que és un autèntic despropòsit!

XVIII DIADA ANDORRANA

Els cònsols de les parròquies altes analitzaran a Prada les relacions amb França

M. F.
Escaldes-Engordany

Especialistes d'Andorra i de Catalunya se citaran el 20 d'agost vinent a Prada de Conflent per participar en la divuitena edició de la diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu, que enguany somet a anàlisi les relacions del Principat amb França.

Les ponències, organitzades des de la Societat Andorrana de Ciències, busquen analitzar el tema "en totes les dimensions", tal com va explicar ahir la presidenta de l'entitat, Àngels Mach, en la presentació del programa -que inclourà la presència d'ex-

perts en economia, història, educació, relacions institucionals, turisme i esport "per introduir-hi un vessant més lúdic"-. A la majoria d'edat de la diada hi assistiran també els cònsols majors de les quatre parròquies altes per exposar l'experiència del tracte comunal amb França.

La jornada s'emmarca en la trenta-setena edició de la Universitat Catalana d'Estiu i el ministre d'Afers Exteriors, Juli Minoves, va recordar en l'acte d'ahir a Andubanc el "suport" del Govern a la iniciativa. En aquest sentit, l'executiu fa una aportació econòmica a l'UCE que possibilita la subvenció del 90% de la matrícula als andorrans inte-

Jaume Sabater, Juli Minoves i Àngels Mach conversen abans de la presentació del llibre.

ONA ALAY

ressats a prendre part en els cursos, que tindran lloc entre el 16 i el 26 d'agost.

L'acte va coincidir amb la presentació del llibre que recull

les 24 ponències de l'edició de l'any passat, centrada en el creixement del país. En opinió de March, la publicació és una "radiografia completa de la realitat

andorrana analitzada des d'òptiques molt diferents" i una eina de treball "molt útil" per a aquells que vulguin acostar-se a una qüestió d'actualitat al país.

AFERS EXTERIORS

La SAC posa a debat l'estat de les relacions amb els "veïns del nord"

Prada acull la divuitena edició de la diada andorrana a l'UCE

Toni Solanelles
Andorra la Vella

Una vintena de ponents, majoritàriament dels àmbits de la política, la cultura i el món econòmic-empresarial, analitzaran avui al Liceu Renouvier de Prada de Conflent l'estat de les relacions entre el Principat i els veïns del nord. Amb aquesta jornada, la divuitena que organitza la Societat Andorrana de Ciències (SAC), es tancarà el cicle iniciat fa dos anys, segons la presidenta de l'entitat organitzadora, Àngels Mach, quan es van debatre com funcionaven els lligams amb comarques catalanes com ara l'Alt Urgell, la Cerdanya o els Pallars. La diada andorrana a la Universitat Catala-

Quatre cònsols i dos "maires" analitzen els vincles entre una banda i l'altra de la frontera

na d'Estiu està previst que comenci a les 9.30 hores del matí. La cloenda tindrà lloc pels volts de les set de la tarda.

Mach ja va avançar ahir que "més que conclusions" el que deixarà de manifest la jornada és que les relacions amb el sud de França "han anat disminuint". La presidenta de la SAC va manifestar que seria bo que a partir de les ponències que es pronunciaran avui i, sobretot, a

partir del debat que generaran quedi clar que Andorra està interessada a "rellançar" els vincles. I que els veïns del nord també haurien de veure clar que aquest fet els pot interessar. Per March, Espanya ha mostrat "més interès" que no pas França. Un fet que, d'altra banda, considera que forma part d'una tendència global. "Tothom mira cap al nord. Per a qualsevol país, mirar cap al sud és difícil, perquè sembla que queda més allunyat. Però val la pena que les relacions es puguin tornar a incrementar."

Quatre cònsols i dos maires, entre d'altres, seran ponents de les jornades. Al matí, els liberals Josep M. Camp i Enric Casadevall exposaran, respectivament,

Una imatge de la jornada de l'any passat.

FERNANDO GALINDO

les ponències *La parròquia de la Massana i el sud de França i Trenta anys de relacions econòmiques francoandorranes*. A la tarda, serà el torn d'Enric Dolsa, que parlarà de *La parròquia d'Ordino i la val d'Ausat*, i Miquel Alís, que farà referència a les relacions que Encamp manté amb els veïns francesos. Entre

d'altres, també intervindran l'ambaixadora del Principat a París, Imma Tor, i el director de l'oficina andorrana de turisme a la capital francesa, Enric Ribá. El president de la Cambra de Comerç, Francesc Pallàs, i el promotor del projecte de Porte des Nieves, Salvador Fernández, també hi prendran part.

Diari d'Andorra

Any XIV • Número 4.862

DIUMENGE, 21 D'AGOST DEL 2005

Preu: 1,80 euros

Les ponències de la Universitat d'Estiu evidencien la pèrdua de pes econòmic del veí del nord

Andorra ja importa d'Espanya tres vegades més que de França

Es reclama una cooperació més gran amb les regions gal·les

Les importacions des d'Espanya ja arriben als 1.030 milions d'euros, i les de França són de 315. Aquesta és una dada que posa de manifest la pèrdua de pes del veí del nord en l'economia d'An-

dorra, com ahir es va exposar a la diada andorrana de la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent. Els participants van coincidir a demanar més cooperació amb les regions franceses. **PÀG. 314**

La jornada d'ahir a Prada de Conflent.

XAVIER PUJOL

Diari d'Andorra, 21/08/2005

DIADA ANDORRANA A PRADA

L'economia com a pilar bàsic del desenvolupament de qualsevol país i la necessitat de bones infraestructures per garantir-ne la prosperitat són dos dels temes que es van tractar ahir a la Universitat d'Estiu, que va analitzar les relacions d'Andorra amb França.

Les importacions d'Espanya creixen en vint anys vuit cops més que les franceses

I Pallàs demana a les administracions que fomentin una cooperació empresarial més gran amb el veí del nord

F. J. Sánchez / T. Solanelles
Prada de Conflent

Les importacions han passat en 22 anys dels 181 milions d'euros a més de 1.570, fet que representa un creixement del 718%. El 1982 les importacions procedents de França eren d'uns 105 milions d'euros i les d'Espanya de 59 milions. El 2004 d'Espanya s'importava per valor de 1.030 milions i de França per 315. Aquestes són algunes de les dades que es recullen en la ponència *Relacions comercials entre França i Andorra*, 35 anys després que el cònsol major de Canillo, Enric Casadevall, va presentar ahir en la jornada andorrana de la Universitat d'Estiu a Prada de Conflent, que enguany s'ha centrat en les relacions d'Andorra i els veïns del nord. La dada, però, més significativa de l'estudi que analitza el canvi de tendència experimentat és que en les dues darreres dècades els productes espanyols que entren a Andorra han crescut un 1.647% davant del 199% dels francesos. És a dir, vuit cops més.

Casadevall va exposar que la pèrdua d'importacions franceses és deu a motius diversos, com ara l'entrada d'Espanya al mercat comú europeu o la cessió per part dels exportadors francesos de la representació dels seus productes a majoristes espanyols. Però també es va referir a d'altres entrabancs, com ara la manca d'infraestructures que hi ha del costat francès, fet que facilita molt més l'accés a Andorra des d'Espanya, sobretot als mesos d'hivern. Casadevall també va exemplificar la caiguda lliure de les importacions franceses cap a Andorra en dir que "van veure que compràvem l'energia elèctrica un 30% més cara que a Espanya i després d'una visita ens van mantenir el preu". En la ponència del cònsol major de Canillo es comparaven les importacions que Andorra ha realitzat en les darreres dues dècades dels seus dos veïns fronterers en articles com ara carburants, aliments, alcohol, vehicles, perfums o tèxtils. En totes, la balança afavoreix clarament Espanya. Com a dada significativa, destaca que en un producte com ara el perfum -en el qual França ocupava un lloc privilegiat- el creixement de les importacions espanyoles és 18 vegades més alt que el de les franceses.

La ponència presentada pel president de la Cambra de Co-

El cònsol major de Canillo, Enric Casadevall, va ser un dels ponents ahir a Prada de Conflent.

XAVIER PUJOL

Les frases

"Compràvem l'energia elèctrica un 30% més cara que a Espanya i després d'una visita ens van mantenir el preu"

Enric Casadevall
Cònsol major de Canillo

"És vital per a Andorra millorar l'N-116 i mirar cap a Perpinyà. A Montpeller tant li fa Andorra com la Catalunya Nord"

Joan Becat
Director de l'Institut Francocatalà

"Les infraestructures són fonamentals si volem millorar els anys vinents les relacions comercials amb França"

Francesc Pallàs
President de la Cambra

"Amb la llei de societats, els interessats a invertir hauran de presentar totes les garanties necessàries per eliminar els fraus"

Alain Ripoll
Assessor en comerç comunitari

Al juliol, l'entrada de vehicles de França ha pujat un 25%

Tot i l'evident pèrdua de pes per part de França en l'economia andorrana, la presidència del Sindicat d'Iniciativa d'Andorra la Vella, Roser Jordana, va aportar en la seva ponència la dada positiva que suposa que durant el juliol el nombre de vehicles de matrícula francesa que ha entrat a Andorra ha augmentat un 25 per cent. Jordana, que va presentar el treball *Els turistes francesos: visió des del Sindicat d'Iniciativa*, va atribuir l'increment a la tasca que es realitza des de la Casa d'Andorra a París i a les campanyes promogudes pel Govern. Reforçat-se a l'ensenyament del francès, Jordana va indicar que "l'Aliança Andorrano-Francesa, el ministeri de Cultura i els departaments culturals de tots els comuns amb la col·laboració de la població andorrana tenen l'obligació moral de vetllar perquè els nostres veïns del nord es tornin a trobar com a casa seva". Malgrat tot, un sondeig indica que la majoria del 63 per cent dels francesos que marxen de vacances enguany es decanten més pel sol i el mar que no pas pel camp i la muntanya.

mer, Francesc Pallàs, també va incidir en el vessant econòmic i va recordar un acord signat el 1998 amb la Cambra de l'Arieja i el Comitè de comerç exterior de França. "No podem actuar des de la distància i cal un impuls de més alt nivell", va manifestar Pallàs, que va fer una crida a les administracions per fomen-

tar una cooperació més gran entre les empreses dels dos països. Pallàs va proposar l'impuls de protocols bilaterals per precisar i concretar objectius i mitjans de cooperació. El president de la Cambra també va deixar clar que sense infraestructures es molt complicat el desenvolupament econòmic de qualsevol regió i va

desitjar una millora de les infraestructures viàries, ferroviàries i aèries de les regions franceses veïnes. "Són fonamentals si volem que les relacions econòmiques i comercials amb França s'incrementin els anys vinents", va indicar Pallàs. En aquest sentit, el director de l'Institut Francocatalà, Joan Becat, va instar

Andorra a mirar cap a Perpinyà com a possible solució al desmantellament, ja que la localitat francesa tindrà properament una estació del tren d'alta velocitat. "És vital per a Andorra millorar l'N-116 i mirar cap a Perpinyà. A Montpeller tant li fa Andorra com la Catalunya Nord", va dir Becat.

DIADA ANDORRANA A PRADA

Tots els camins duen a París (o a Madrid)

■ L'ambaixadora Tor considera que era necessari "el diàleg d'Estat a Estat" que els veïns immediats lamenten

XAVIER PUJOL

El projecte de Porte des Neiges "escalfa" el debat final

El debat final de la intensa diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu va ser *calent*. El projecte de Porte des Neiges, que hauria de crear un gran domini esquiable que enllaçaria el Pas de la Casa amb el sector francès de Porta i Pimoret alhora que consolidaria un projecte urbanístic al seu redós, va *escalfar* la intervenció del consell major d'Encamp, el socialdemòcrata Miquel Alís, que va ser el darrer ponent de la jornada. Alís, prèviament havia tingut l'oportunitat d'escoltar l'exposició de l'arquitecte i promotor del projecte, Salvador Fernández, que va defensar la necessitat de tirar endavant la iniciativa "si des de França, on en són especialistes, no ens posen més entrebans". Les obres per fer possible l'ampliació cap a França del domini esquiable del Pas ja van iniciar-se el mes passat, i Fernández va explicar que, d'entrada, s'haurien d'acabar el mes que ve. Tot el projecte immobiliari

(apartaments, aparcaments, equipaments hotelers) que paral·lelament s'ha d'explorar s'hauria de començar la primavera vinent. Fernández i Alís es van intercanviar diversos retrets durant el debat. L'arquitecte, durant la seva exposició, va tenir un *record* per als qui no havien fet costat a la iniciativa. I va assegurar que "l'enveja és el fet de ser una estació d'esquí internacional. I això no és possible sense la participació d'Andorra". El consell (que a la foto mira Fernández amb el periodista Univers Bertrana, també ponent, al mig) va afirmar que "el projecte no el compartim. No és una estació d'esquí, és una urbanització". Miquel Alís va assegurar que "ens hi oposem per tres motius". I, en resum, va enumerar que cal invertir al Principat, que el comú és accionista de Saetde en tant que aportador d'un terreny (i a França no en té cap) i que "el que funciona, no cal canviar-ho".

Les frases

"El reconeixement d'Andorra com a Estat és un fet. L'acceptació de certes especificitats és una batalla permanent"

Imma Tor
Ambaixadora a París

"Molts cops, el fet d'explicar un projecte a Barcelona i després fer-ho a Madrid ens va comportar dificultats"

Enric Casadevall
Cònsol i exministre

"Certs serveis, abans es cercaven a prop. Ara es va directament a Tolosa o a Barcelona, no pas a Perpinyà"

Joan Becat
Dtor. de l'Institut Francocatalà

"L'enveja és el fet de ser una estació d'esquí en l'àmbit internacional. I això no és possible sense la participació d'Andorra"

Salvador Fernández
Promotor Porte des Neiges

"El projecte (Porte des Neiges) no el compartim. No és una estació d'esquí, és una urbanització"

Miquel Alís
Cònsol major d'Encamp

T. Solanelles / F. J. Sánchez
Friede de Conflent

Andorra ha deixat de banda els veïns més propers. Almenys aquest és el parer dels esmentats veïns. Un oblit, però, que el Govern del Principat, representat ahir a Prada per l'ambaixadora a París, Imma Tor, assegura que no obvia. Com fa dos anys, diversos representants polítics de les comarques catalanes limítrofes amb territori andorrà (la Societat Andorrana de Ciències va posar llavors a debat l'estat de les relacions amb el sud), alcaldes de diverses poblacions del

cantó francès i experts de la mateixa zona i, també, alguns dels assistents a la jornada com a públic van criticar que Andorra, d'engués de la Constitució, hagi fet servir el rang d'Estat per anar directament a París o a Madrid, segons el cas, sense parlar amb indrets més propers. Tor va afirmar que "el diàleg d'Estat a Estat" era necessari per consolidar el nou estatus del Principat. I que un cop assolida aquesta circumstància "cal estretnyer la relació amb l'entorn immediat".

El *maire* de Prada, Joan Francesc Denis, va lamentar que el pes del seu municipi no pugui

combatre amb el rang andorrà. "Hem de ser realistes, Andorra és un Estat-nació i Prada un modest racó de món", encara que al seu entendre el català hauria de ser el vehicle per a una relació més gran. També el gegraf i director de l'Institut Francocatalà Transfronterer, Joan Becat, va recordar que després de dècades en què el Principat havia mitat als veïns del nord més immediats per serveis que en certes èpoques no podia oferir (docència, hospitals), "ara es va directament a Tolosa o a Barcelona, no pas a Perpinyà". Des del públic, hi va haver qui va criticar

que mentre el Partit Popular (PP) va governar Espanya, l'executiu de Marc Forné acudís directament a Madrid en moltes ocasions sense ni tan sols passar per Barcelona.

L'actual cònsol de Canillo, Enric Casadevall, parlant com a exministre, va recordar que "molts cops el fet d'anar a explicar un projecte abans a Catalunya i després fer-ho a Madrid ens va comportar moltes dificultats" i va admetre que "curiosament amb els governs socialistes ens ha anat millor". Casadevall va coincidir amb Tor que les converses interestatals eren fo-

namentals. L'ambaixadora a la capital francesa va afirmar que després de deu anys de presència a París "els hem fet entendre que molts amb Andorra ha de ser un diàleg d'Estat a Estat". Segons Imma Tor, "el reconeixement estatal del Principat és un fet", però "l'acceptació de certes especificitats andorranes i roman com una batalla permanent". L'ambaixadora va afirmar que "encara hi ha prejudicis", i que queda feina per fer. Tor va assegurar que un cop reconeguda la realitat estatal, el Principat es planteja nous reptes amb els territoris més propers.

DIADA ANDORRANA A PRADA

La SAC assegura que les jornades han assolit "un estatus de fòrum de debat"

l'entitat va tancar dissabte el cicle per analitzar les relacions amb els territoris veïns

F. J. Sánchez / T. Solanellas
Prada de Conflent

Que "el tipus de relació és molt diferent" si es tracta dels veïns del nord o del sud ha quedat clar en el transcurs de les dues diades (la del 2003 i la de dissabte) que han servit per integrar un cicle d'èxit per avançar els lligams que hi ha, tant amb les comarques catalanes més properes com amb els departaments francesos que queden a tocar de la frontera. També és clar, segons la presidenta de la Societat Andorrana de Ciències (SAC), Angels Mach, que la diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada, "gaudirà de molt bona salut perquè ha aconseguit assolir un cert estatus de fòrum de debat, de jornada de reflexió". Si fos per l'etat humana, la diada hauria arribat enguany a la majoria de la de dissabte va ser la divuitena edició.

Mach considera, un cop acabades les diades sobre les relacions amb els veïns del nord i el sud, que *només faltaria poder organitzar "alguna cosa conjunta"* amb entitats de les dues bandes de la frontera perquè "l'èxit fos encara més absolut". Solbe la relació concreta amb els territoris francesos més propers, la presidenta de la SAC considera que "hi ha molts punts que ens uneixen", tot i que els lligams s'hagin "dilatats". Angels Mach va ressaltar, per exemple, la presidència de l'alcalde de Merens, Jean Pierre Sirey, a la jornada de dissabte. El polític francès va assistir a la diada des del principi fins al final, va participar en els debats a banda d'exposar la seva ponència i va apuntar tot allò que li va semblar destacable. També hi va prendre part el mateix

Vista general dels assistents ponents a la diada de dissabte passat, a Prada.

XAVIER PUIG

Les frases

"La diada gaudeix de molt bona salut perquè ha aconseguit un cert estatus de fòrum de debat, de jornada de reflexió"

Angels Mach, presidenta de la Societat Andorrana de Ciències

"La SAC va arribar a Prada per donar a conèixer aspectes d'Andorra que es desconeixen. Mostrar el país ja val la pena"

re de Prada, Joan Francesc Dacnis, o el geògraf i director de l'Institut francocatalà transfronterer, Joan Dícar.

La presidenta de la SAC, que va assegurar que encara no és clar quin serà el tema de l'edició vinent de la diada, entre altres

coses perquè han de ser els socis qui ho han de decidir en el transcurs de l'assemblea general, va assegurar que les jornades a Prada compleixen perfectament allò que inicialment es va fixar la SAC, que era "donar a conèixer aspectes d'Andorra que es desconeixen. Fer descobrir alguna cosa més que estereotips. Donar a conèixer el país ja val la pena". Angels Mach també va explicar que quant a assistència, "ens mantenim dins de la normalitat". I va recordar que els ponents també "són el públic, també escolten, també aprenen. Tots aprenem de la resta".

Un exdirector troba necessari desdoblir el col·legi del Lycee francès

"El desdoblament del col·legi és una necessitat imperiosa". Aquesta frase és un dels arguments exposats per l'emanyant i director jubilat del Liceu Comie de Foix Francesc Garcia a Prada, que considera bàsic perquè el sistema francès implantat a Andorra continui mantenint un alt nivell de qualitat. Per Garcia, que va fer durant la diada andorrana una afora de en què va respassar amb dades i també amb "opinions personals" el passat 1 percent de l'emanyament francès, l'ampliació prevista no resol els problemes si no es separa el col·legi del Lycee propiament dit.

"L'ampliació engendrada dels edificis no resol els problemes de cohabitació, de fricció: hi haurà més males però els moviments d'alumnes es multiplicaran. Com es vigilaran els desplaçaments interns? La massa d'alumnes serà la mateixa, l'organització, la governabilitat no serà un problema irresoluble però la convivència estarà pertorbada per la multitud", va afirmar entre altres coses Garcia en una emotiva explicació, en què també va fer un clam per aconseguir que hi hagi més docents fortament arrelats al país com a element per millorar la qualitat d'un sistema que assegura que no perilla. "Al meu entendre, perduraran sempre que els governs implacables ho desitgin", va afirmar.

SUMARI

NACIONAL

La SAC afirma que la diada de Prada ha assolit l'estatus de "fòrum de debat" 9

OPINIÓ

Editorial

Relacions amb els veïns del nord

La divuitena edició de la jornada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent, ha estat dedicada enguany a les relacions entre el Principat i els veïns del nord. Una de les ponències presentades va posar en relleu el que ja se sap des de fa uns anys: la continuada pèrdua de pes econòmic de França a Andorra. La novetat que es va conèixer és que en els últims vint anys les importacions procedents d'Espanya han crescut vuit vegades més que les franceses. Una altra de les conclusions va ser que el reconeixement d'Andorra com a Estat sobirà, el 1993, ha suposat un empiorament de les bones relacions que sempre hi havia hagut i que en certa manera continuen amb les regions franceses. Aquesta qüestió és la mateixa que la que van expressar els veïns del sud el 2003, quan es van analitzar els lligams amb les comarques catalanes frontereres. És cert que Andorra ha hagut de destinar una bona part dels esforços diplomàtics, una vegada aprovada la primera Constitució, a l'entrada en igualtat de condicions de amb els països

en organismes internacionals, com ara les Nacions Unides, en què avui dia tenim la mateixa capacitat de vot que les grans potències. Una vegada superada aquesta fase d'incorporació en organitzacions supranacionals, en què sens dubt s'ha d'estar present, és poiser l'hora de treballar per incrementar les relacions amb els veïns més propers, tant del nord com del sud, perquè finalment sigui possible una veritable cooperació interperinencia. En aquest sentit, les ponències de Prada han de servir per fer reflexionar els polítics, una vegada consolidada la condició d'Estat, sobre quin és el paper que Andorra s'ha de plantejar en l'àmbit internacional. Una possibilitat que es pot tenir en compte és que el Principat, com a país dels Pirineus, lideri la promoció del massís, evidentment amb l'ajuda d'Espanya a França, que també hi han d'estar interessats. A més, més enllà de l'àmbit econòmic, que té una dinàmica pròpia, seria bo que en la mesura que pugui mantingui l'equilibri que històricament hi ha hagut amb els dos grans veïns.

Tribuna

Ferran Goya

Secrets de la terra misteriosa

"A l'hora que el sol se pon, bevent al riu de la font, he assaborit els secrets de la terra misteriosa." (Joan Maragall)

L'altre dia, a Prada de Conflent, el cònsol major de Canillo em reconvia un secret fins ara ben guardat: a les vaques d'Encamp no els agrada pasturar al Pla de les Pedres, mentre que les de Canillo hi van naturalment, per instint, sense necessitat que ningú els porti.

Vaig pensar, per un moment, que m'estava prenent el pel, que volia ensarronar-me. Amb els meus coneixements -acadèmics- sobre el bestiar bòvi, no podia entendre com dues filles provinents del mateix pare -o de l'esperma congelat del mateix toro saís- poguessin tenir un comportament tan diferent per la sola raó de la parroquia de residència del seu amor.

De tornada a casa, meditant sobre la confiança de l'Enric, no vaig trigar gaire a posar en qüestió la suficiència dogmàtica que ens inbuïxem a les universitats, la sobrevaloració que fem dels fragmentaris coneixements tècnics que ens infonen a les escoles d'enginyers i les faltes cretoses que ens fan menys prear tot el que ignorem, especialment la saviesa popular. Vaig recordar la coneguda inclinació que tenen les persones i certs animals a anar preferentment a un indret, en català diem *tirada*, encara que a mi m'agrada més el mot castellà *parroquia*.

Les associacions d'idees buïllen el meu cap; ara eren unes estrofes de *La vaca cega*, de Joan Maragall: "Seu company, pel cingles, per les comes, / pel silenci dels prats i en la ribera, / fan dringar l'esquellot, mentres pasturen / l'herba fresca a

l'atzar... Ella cauria, / Topa de morro en l'esmolada pica / i recula afortunada... Però torna, / i el miradell -encanten els ocells i els esquirlots obeïxen uns misterioses veus interiors. Vaig pensar, si totes aquestes coses passen a Obaba i, a més a més, la vaca cega de Maragall és capaç de recordar els camins inoblidables, què és el que no fan les clarividents i espavilades vaques de Canillo, el poble de la neva infància!

Encara que el pensament racional em feia desconfortar de les paraules de l'Enric i em temptava a persistir en la idea

llangardaixos tenen uns estranys comportaments, les serps -amb la miradell- encanten els ocells i els esquirlots obeïxen uns misterioses veus interiors.

Vaig pensar, si totes aquestes coses passen a Obaba i, a més a més, la vaca cega de Maragall és capaç de recordar els camins inoblidables, què és el que no fan les clarividents i espavilades vaques de Canillo, el poble de la neva infància!

Encara que el pensament racional em feia desconfortar de les paraules de l'Enric i em temptava a persistir en la idea

de l'atzar -i certíssim- que les vaques mengen herba a l'atzar, vaig haver de reconèixer que hi ha innumerable evidències populars i poètiques que fan molt plausible la qüerència de les vaques de Canillo per l'herba del Pla de les Pedres, així com la in-diferència gastronòmica, molt pròpia del *gourmet* paladar del bestiar encampadà, als sabors, olors, colors i textures de les gramínies i lleguminoses de la ribera del riu de Cubí.

A la llum del veredicte de les vaques -clarament contrari a la sentència del Tribunal Superior del novembre del 2000 sobre el litigi de Concedida- no se'n va fer estrany que les autoïtes i les forces vives de Canillo organitzessin una expedició per revisar les velles, i avui malauradament superflues, creus de terme i d'emprims de Concedida.

Vaig recordar l'afortunat llatí: *rex iudicata pro veritate habetur*, que vol dir -més o menys- que la cosa jutjada s'ha de considerar com si fos veritat. Com si fos veritat... encara que estrictament no ho sigui, ja que és impossible dir una la veritat (la dels homes i la de les vaques) en una sentència.

Per aquestes i altres raons, costa molt adaptar la nostra visió ideal de la justícia a la planera realitat de la Justícia dels tribunals, en aquest cas concret, quan hem de pronunciar-nos sobre la intransmissió de les bèsties dels perdudes (d'un ple!) a les extravagàncies dels jutges.

Ahurs, quan els homes tenim temor a Déu, les sentències judicials, tot i llur legitimació divina, eren més cauteloses que les del Tribunal Superior. Arnau d'Abella, *bazillier en ambóia dret* i jutge ordinari de les valls d'Andorra, advertia, en una sentència del 1430, sobre la seva

deixició d'aquesta manera: "*Uti de vultu Dei nostrum prodat iudicium et occulti mentis nostre cernere seu videre valent equitatem*", frase que podem traduir per: "De manera que la mirada de Déu estigui guiant-nos i que ens obri la nostra ment [i] ens permeti actuar amb equitat".

Dos segles més tard, el 1672, el tribunal de *vitura* dicta sentència sobre l'explosió de Paderns, motiu de discòrdia entre les parroquies de la Massana i d'Andorra "... i considerari lo que se avia de considerar, i tenir

"Costa molt adaptar la nostra visió ideal de la justícia a la realitat de la justícia dels tribunals"

a Déu nostre servor descani nostrer velle pronuntiar sententiam ..."

Amh aquests antecedents de sentències il·luminades per la gràcia de Déu, no seria gens estrany que a la primera parroquia andorrana es consolidés un gran moviment -uniari, per descomptat- per recuperar l'esperit de l'avisor, escoltar la veu inapel·lable de les vaques i desoir les injustes sentències dels moderns tribunals de cassació.

Llústima que el director de cinema Montxo Armendáriz s'hagi aplegat i, sense haver assaborit els secrets de la nostra terra misteriosa, hagi triat paisatges d'Uztarroz, al Roncal navarrès, per ubicar la seva *Obaba* cinematogràfica!

Editorial

Veïns del nord

La trobada de les Cambres de Comerç del Migdia-Pirineus i d'Andorra d'aquests dos dies és un nou pas en la direcció desitjada de reforç de la presència i els intercanvis, també econòmics, amb l'Estat veí del nord. Al llarg dels anys, factors tan decisius com ara els canvis demogràfics o les xarxes comercials internacionals havien reduït progressivament i constantment la presència francesa en aquestes valls, en molts aspectes. Darrerament han coincidit indicis de represa d'aquests contactes i presència, en àmbits tan diversos com ara el turisme, amb la recuperació de visitants precedents de més enllà del Pas de la Casa, i la cultura, amb la proliferació d'activitats promocionades des de l'ambaixada i l'Aliança, sense oblidar la tria d'aquestes relacions bilaterals, i del seu futur, com a tema monogràfic de la diada d'Andorra a la Universitat d'Estiu de Prada de Conflent. Les dificultats persisteixen, però també la preocupació i la voluntat de pal·liar el gran desequilibri entre els dos grans veïns. Les comunicacions són una de les claus principals i un dels temes

de conversa de les cambres com a organismes que canalitzen la iniciativa privada a banda i banda del Baladrà, però no l'únic que cal millorar. La proximitat del pol amb Tolosa com a epicentre de l'Airbus i dels projectes per a l'espai exterior hauria de ser una font de possibilitats per a la participació andorrana com a via per a la desitjada diversificació econòmica. El projecte de nova línia elèctrica de 220.000 volts, que aviat connectarà amb més garanties de futur EDF amb FEDA, i les oportunitats que es poden obrir a través del programa comunitari *Interreg* són també territoris que cal explotar, més que explorar. Nantmateix, el que sembla més significatiu des del punt de vista de la immediatesa, tot i que el volum sigui menor, és la presentació dels productes agroalimentaris de la regió veïna del nord als comerciants nacionals. Més enllà dels lligams històrics i culturals, cal mantenir obertes i fer créixer les relacions econòmiques amb els veïns del nord, compatibles amb les consolidades amb el sud, i que poden -haurien de ser- l'alternativa natural.

ACTIVITATS CIENTÍFIQUES

La SAC parlarà dels 'veïns del nord' a la Universitat de Prada

o L'entitat ja ha dissenyat el calendari d'actes que organitzarà el 2005

o Les cèl·lules mare i la justícia són alguns dels temes que es tractaran

EL PERIÒDIC ANDORRÀ LA VELLA

La Societat Andorrana de Ciències (SAC) ha concretat les activitats que durà a terme al llarg d'aquest any. Entre els actes programats figura la divuitena Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu (UCE), que tractarà d'Andorra i els seus veïns del nord. L'activitat més pròxima en el

calendari serà la del 21è Cicle de Conferències, que arrencarà amb una ponència sobre les cèl·lules mare a càrrec del catedràtic de Fisiologia Bernat Soria.

El mes d'agost, tal com ja és habitual, tindrà lloc la divuitena Diada Andorrana a l'UCE i tres mesos després la SAC celebrarà les onzenes Jornades de Tardor, que tractaran

sobre la justícia. Al llarg de l'any també hi haurà actes commemoratius, com ara el dels 50 anys del pessebre vivent d'Engordany i el cinquante aniversari del Curs Internacional Superior d'Extensió Cultural. També hi haurà actes relacionats amb els 100 anys de la mort de l'escriptor Jules Verne. La SAC també prendrà part en les segones Jornades Culturals Pirinenques, que tindran lloc a l'octubre a Esterri d'Àneu.

Totes aquestes decisions es van prendre divendres passat en l'assemblea ordinària de la SAC, que va servir també per confirmar els nous socis de l'entitat (ja arriben a 272). A més, els assistents també van discutir la recerca de nous fonts de finançament per dur a terme els actes previstos i editar les publicacions de l'associació. ■

El Periòdic, 28/01/2005

La tribuna

ECONOMIA PIRINENCA I ELECCIONS A ANDORRA

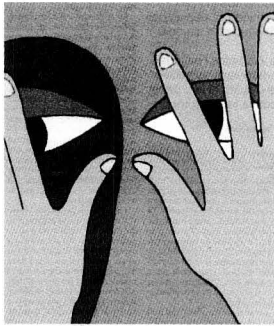
Crec que avui cal centrar els esforços a veure com la interrelació entre Andorra i l'Alt Pirineu pot ser més operativa per fer-la útil

MANUELL GALLART*

es eleccions andorranes, com gairebé passa en tots els períodes electorals, obliguen a fer un repàs de tota la temàtica que fa que una societat, en aquest cas l'andorrana, vagi endavant, conculcidi una nivell de vida i que es faci possible la sostenibilitat, és a dir, que aquest nivell de vida fonamentin els de les generacions futures. Tot aquest funcionament s'actua no només Andorra sinó que pot tenir repercussions molt importants a la seva àrea d'influència, és a dir, l'Alt Pirineu i molt especialment a l'Alt Urgell.

Crec que avui pot ser una períoda de temps centrarse només en afirmacions retòriques de la importància total que té la prosperitat d'Andorra per a la prosperitat de l'Alt Urgell — fins i tot per a la Cerdanya, o també entretint-se a ponderar les aportacions que des de l'Alt Urgell s'han fet o es fan perquè Andorra pugui ser el país que hi arriba a ser. Crec que avui cal centrar els esforços a veure com la interrelació andorranocalpirinenca, ja acceptada i assumida per tothom, pot ser més operativa per fer sostenible la part més positiva del desenvolupament andorrà i potenciar l'economia de les comarques veïnes.

ESLÒGIC, FINS A CERT PUNT, que a la campanya electoral el polític del PIA, del PS, del CDA i el meu amic i company dels Veïns es preocupi d'altres temes més directament lligats a les preocupacions immediates del cos electoral més que no de com fer més eficaçes les línies de relació amb l'Alt Urgell en particular i amb l'Alt Pirineu en general. Cal dir que darrerament s'han fet patents una sèrie de fets preocupants que mostren que comença a ser força prioritària una línia fluida de relació entre el Govern i el consell general d'Andorra i les forces polítiques

i les institucions locals de l'Alt Urgell i de l'Alt Pirineu. A més, ha cap-doble que si en temes com el de les runes hi haguessin hagut un intercanvi d'opinions entre representants d'institucions andorranes i alturgel·lesques, a part a la més de les negociacions necessàries amb Madrid i Barcelona, potser s'haguessin evitat un procés desorientat que ha acabat sent perjudicial per a gairebé

Adem Smith diu que el millior que

li pot passar al mercat és que fincoincin sol. Per contra, des de les millores aportacions del marxisme i del keynesianisme, es va deixar ben clar que la intervenció política en l'economia és indispensable i avui també per a aquesta part tan petita, del món que delimita l'Estat andorrà i les comarques de l'Alt Pirineu, àrea que, si més no, té l'indubtable mèrit de ser la nostra residència fiscal.

JA ANEM CAP A, les eleccions generals andorranes en permetrà el meu amable lector que s'obscureixi, tot i prevenir el fracàs, que els partits andorranos que es presenten a les eleccions vulguin incloure algunes raïdres sobre la problemàtica Andorra-Alt Pirineu. Encara tinc molt present aquelles manifestacions d'un polític encampat a la Universitat Catalana d'Estiu del 2001, a Prada, dient que el sud d'Andorra era un territori que anava de la Farga de Moles a la Ciutat del Cap. ■

*Economista.

El Periòdic, 17/03/2005

ORIGINAL DE JOAN PERE MASSAMÀ

del 16 al 26 d'agost del 2005 Prada (Conflent)

Convalidació per crèdits de lliure elecció a la xarxa d'universitats de l'Institut Joan Lluís Vives.

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

Xarxa d'universitats Institut Joan Lluís Vives Coordinada per 8 universitats d'estiu

Informació

93 317 24 58 (Barcelona)
04 68 66 24 87 (Perpinya)
96 351 17 27 (València)
971 17 30 14 (Palma)
82 97 29 (Andorra)
correu@ucestiu.com

www.ucestiu.com

PER ESPANYA

PER LA REPÚBLICA

PER CATALUNYA

"Societats en trànsit: memòria i futur"

Prada (Conflent)
del 16 al 26 d'agost

Cursos

El llegat d'Einstein al cap d'un segle: l'impacte de la relativitat de la ciència, les humanitats i les arts | L'aigua i els reptes del futur | Epidèmies del segle XXI: nous i antics problemes de salut | Els altres treballs d'Einstein del 1905 | Arquitectura i paisatge rural dels Països Catalans | Societat del coneixement i país | Demo-cràcia digital i participació ciutadana: el vot electrònic | La fal·làcia dels drets col·lectius | El finançament autonòmic i els Països Catalans: redistribució o espòli? | Catalunya i l'economia del coneixement | La responsabilitat social de les empreses | El turisme de sol i platja: perspectives de futur | La realitat invisible als mitjans de comunicació | Del pensament clàssic a la modernitat filosòfica | La construcció del record en temps de la desmemòria | El naixement de Catalunya: dels orígens a la formació dels Països Catalans | Una nova societat: la Mallorca catalana | Ètnia, Estat i globalització a l'Àfrica negra: passat, present i futur | Catalunya: conflictes societat-poder (s. XV-XIX) | València en trànsit de l'edat mitjana al renaixement | Autoestima i identitat nacional | Llengua i literatura popular | Interferència i genuïtat en el català d'avui | Enric Casasses, poeta | Miquel Baucà, obra i pensament | L'obra de Pere Capellà | La poesia èpica de Frederic Mistral | L'erotisme literari de Vicent Andrés Estellés | Patrimoni musical i memòria | L'art, una re-acció transformadora | Cinema: recuperar i conservar la història per a imaginar i construir les imatges del futur | El cinema a Mallorca | El circ, 3.000 anys d'emoció

Jornades

"L'autofinançament cooperatiu" (Fundació Roca i Galès) | "La construcció d'una Catalunya social" (Plataforma Els Altres Andalusos) | "Andorra i els seus veïns del nord" (Societat Andorrana de Ciències) | "El presseguer als Països Catalans" (Institut Catalana d'Estudis Agraris) | "Els canvis a la comunitat gitana els darrers trenta anys" (Secretariat General Gitano) | "Els diàlegs pendents de les Esglésies catalanes" (Associació Cristianisme al Segle XXI) | "SOS Catalunya Monumental" (Associació SOS Monuments)

Tallers

▶ Ràdio ▶ Vídeo ▶ Literatura i gastronomia | Introducció al món dels formatges ▶ Fotografia de la natura ▶ Dansa ▶ Cançons populars ▶ Muntanyisme ▶ Multiplicant el plaer d'escoltar música ▶ Tècniques antigues de fotografia (s. XIX) ▶ Gravat ▶ Nines de porcellana ▶ Arts plàstiques ▶ Llegendes urbanes ▶ El jove Francesc Pujols

Espectacles

▶ Pep Sala ▶ Quimi Portet ▶ Quico Pi de la Serra ▶ Capella Bydgosciensis ▶ Nova Euterpe ▶ Reik ▶ La Vella Dixieland ▶ L'Agram

MONOGRÀFIC ESTUDIAR DURANT L'ÈPOCA ESTIVAL

CURSOS D'ESTIU

L'OFERTA
Les universitats presenten una àmplia llista de seminaris, jornades i tallers

L'ASSISTÈNCIA
L'interès de les propostes fomenta la participació d'un gran nombre de persones

L'UCE, un espai obert a tothom

Més de 800 alumnes participaran a Prada en les activitats proposades per la Universitat Catalana d'Estiu

M. JULIO MANA
Ara Monogràfic

La Universitat Catalana d'Estiu (UCE) és la universitat d'estiu més antiga -la primera edició data del 1969- i, per tant, amb més experiència. Encara que el nivell dels cursos és el mateix que el de les altres universitats -el 50% del professorat és titular en aquestes institucions-, l'UCE es distingeix pel seu enfocament: "Procurem tenir sempre com a límit d'estudi els territoris de llengua catalana, en el context europeu i mundial", destaca Joan Maluquer, gerent de l'UCE. Un altre element diferenciador és "la combinació de l'element lúdic i de debat". "Com que estudiants i professors conviuen durant 10 dies en un mateix espai, és lògic que al llarg del dia hi hagi moments per a tallers, debats, concerts, cine, a més dels seminaris i els cursos que es fan al matí", diu Maluquer.

Els cursos de la Universitat Catalana d'Estiu "es dirigeixen a tota mena de públic, sense discriminació per raons d'edat", si bé "el principal destinatari és l'estudiant universitari", declara el gerent de l'UCE. No obstant, també hi assisteix un públic que va dels 15 als 17 anys -en el marc del que s'anomena la Universitat Jove- i adults de la franja d'edat a partir dels 30 anys fins a la jubilació. "Tothom hi té el seu espai", afirma Maluquer. Es pot recordar "alguna" que "no exigim cap títol per assistir a Prada".

LIÇONS MAGISTRALS

Entre l'àmplia diversificada oferta formativa que proposa l'UCE, habitualment els cursos més sol·licitats són, segons el gerent de la institució, els de "llengua, literatura i història", encara que l'any passat van tenir molta acceptació els relacionats amb "el medi ambient, la tecnologia i la filosofia".

Pel que fa a la metodologia de treball, "els cursos i els seminaris de l'UCE són més aviat lliçons magistrals; els

Participants en l'última edició dels cursos de la Universitat Catalana d'Estiu, durant un dinars.

tallers i els debats són bàsicament participatius", comenta Maluquer. Pel que fa als horaris, els cursos i els seminaris es fan de les 9.00 del matí a les 12.00 del migdia, les conferències i hominages, de les 12.00 a les 13.00 hores; el dinar va de les 13.00 a les 15.00 hores; els tallers es realitzen de les 15.00 a les 17.00 hores; els debats i les taules rodones es desenvolupen de les 17.00 a les 19.00 hores; el sopar ocupa de les 19.00 a les 21.00 hores; de les 21.00 a les 23.00 hores hi ha actuacions musicals i concerts; de les 23.00 a les

LA INSTITUCIÓ APOSTA PEL RIGOR ACADÈMIC COMBINAT AMB EL DEBAT

LA UNIVERSITAT NO EXIGEIX CAP TITULACIÓ PER SEGUIR ELS CURSOS

00.30 hores amb el torn del cine, i el bar està obert de la 1.00 fins a les 3.00 hores de la matinada.

Amb una experiència de 37 anys, l'UCE aposta pel rigor acadèmic, combinat amb el debat. Actualment, al voltant de 800 alumnes assisteixen als cursos d'estiu de la universitat, segons Maluquer. "Interès dels cursos i l'ocasió única de conèixer durant 10 dies amb alumnes i professors procedents de tots els territoris de parla catalana" són dues de les principals raons per assistir a Prada. ☉

el programa

TEMES MOLT DIVERSOS

Continguts innovadors

DES DEL PUNT de vista dels continguts de la programació, l'UCE presenta moltes novetats. El lema de la 37a edició dels cursos d'estiu és *Societats en trànsit: memòria i futur*. Joan Maluquer destaca els dos seminaris dedicats al llegat i les aportacions d'Einstein amb motiu del centenari de la formulació de la teoria de la relativitat. Una altra novetat és l'àrea d'Antropologia, amb el seminari *La construcció del record en temps de la desmemòria*, i l'àrea de Psicologia, amb el tema *Aufostisma i identitat nacional*.

L'UCE també ha programat aquest any l'àrea de Ciències de la Salut, amb un seminari molt interessant sobre les epidèmies del segle XXI. Per una altra banda, l'àrea de Ciències de la Natura, coordinada per Mari Boda (UAB), tractarà sobre *L'aigua i els reptes de futur*. L'àrea d'Economia discutirà sobre el finançament autonòmic i l'àrea de Comunicació parlarà de la realitat invisible en els mitjans de comunicació. L'àrea d'Història s'ocuparà dels conflictes societat-poder del segle XV al XIX. L'àrea de Llengua i Literatura se centrarà en els aspectes dialèctics i la literatura popular.

Altres novetats seran les jornades sobre els diàlegs pendents de les esglésies catalanes i les sessions organitzades per SOS Monuments, que denunciaran els atemptats produïts contra el patrimoni monumental.

Diada a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent

Pàgina

França perd molt pes comercial a Andorra a favor d'Espanya

Les carreteres i els accessos fan perdre el turisme anglès

Un aspecte general dels assistents andorrans a la diada, ahir a Prada.

EDUARDO COMELL

Porte des Neiges es presenta com l'opció per millorar la vall

El Periòdic, 21/08/2005

El dia en 3 minuts

DIUMENGE, 21 D'AGOST DEL 2005

Tema del dia

»» 3

○ **Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu.** Els últims 22 anys França ha perdut un important pes econòmic a Andorra ja que les importacions d'Espanya han crescut vuit vegades més que les de França.

ELS TEMES
Els línders òptims
del creixement va ser
el tema de la Diada
Andorrana del 2004.

EL RECTOR
El rector de l'UCE
és Joandomènec
Ros, que va rellevar
Miquel Porter.

18a DIADA ANDORRANA A LA 37a EDICIÓ DE LA UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU A PRADA DE CONFLENT

Les importacions d'Espanya creixen vuit vegades més que les de França

○ Les relacions comercials amb els veïns del nord es refreden en 22 anys

○ El 51,5% de les compres a l'exterior són espanyoles i el 22,3% són franceses

ESTHER JOVER
PRADA DE CONFLENT

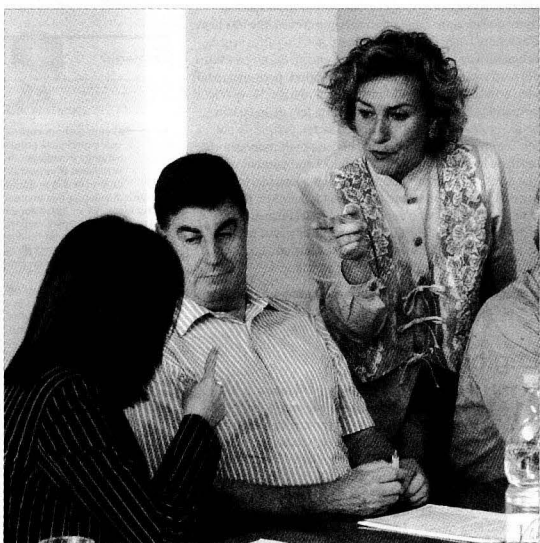
Per divuitè any consecutiu, la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent dedica una jornada a analitzar un tema sobre Andorra i en aquesta edició ha decidit aprofundir la relació amb «els seus veïns del nord», és a dir, amb França. Durant la jornada, una vintena de ponents van aportar la seva visió de les relacions socials, culturals, històriques i comercials. La dada més reveladora, però, la van aportar el cònsol major de Canillo, Enric Casadevall, i la ponència del president de la Cambra de Comerç, Francesc Pallàs, que van concretar que les importacions de França han perdut pes els darrers 22 anys. Les importacions d'Espanya han crescut vuit vegades més (1.647%) que les de França (199%).

Casadevall, que va ser ministre d'Economia, va detallar que l'any 1982 les importacions totals de França representaven el 64% del total, mentre que les d'Espanya tan sols el 36%. Amb els anys els papers es van intercanviar i l'any 2004 les importacions d'Espanya significaven el 77% de les importacions totals, mentre que França ha perdut mercat fins a quedar-se en el 23%. La mateixa tendència s'exemplifica en els percentatges d'importacions per sectors: per exemple, fa 22 anys França exportava el 94% dels carburants i Espanya el 6%, mentre que l'any passat Espanya va exportar el 54% i França el 46%. Un altre exemple és el dels aliments ja que l'any 1982 Espanya n'exportava el 39% i França el 61%; l'any 2004, Espanya va exportar el 76% i França el 24%.

CAUSES DEL DECLIVÍ Tot i el deteriorament de les relacions comercials, França continua sent el segon país que més exporta a Andorra, encara que molt per darrere d'Espanya. Casadevall va aclarir que la tendència a començar a canviar l'any 1990 i es va disparar l'any 1995. La primera explicació és que com Espanya va entrar l'any 1986 al Mercat Comunitari Europeu França va perdre un privilegi: tots els productes que procedien de fora de la Comunitat Econòmica Europea havien de passar per França per entrar lliurement a Andorra i

França guanyava un percentatge de l'operació. Casadevall hi va afegir que a partir dels anys 90 «els exportadors francesos van cedir la representació dels seus productes a Andorra a majoristes i distribuïdors espanyols i, per tant, les mercaderies franceses es compraven a través d'Espanya i es comptabilitzaven com a importacions espanyoles. Els comerciants i els majoristes andorrans negocien directament amb els representants espanyols que els visiten per vendre'ls els productes. El cònsol canllenc va opinar que la relació d'Andorra i França s'ha anat perdent.

MÉS DADIES El president de la Cambra de Comerç, Francesc Pallàs, que va enviar la seva intervenció per escrit, va aportar més dades a l'informe de Casadevall. El 1992 va ser l'any en què per primer cop les importacions espanyoles van superar les franceses i des d'aleshores «les compres procedents d'Espanya han experimentat una trajectòria alcista ininterrompuda». En canvi, França ha anat perdent participació any rere any i el 2005 «més de la meitat de les compres a l'exterior (el 51,5%) provenen d'Espanya i menys d'una quarta part (el 22,3%) són importacions de França».

► Enric Casadevall conversa a Prada amb Imma Tori i Lydia Magallon.

ESTHER JOVER

infraestructures

L'AEROPORT DE TOLOSA PERD EL 45% DELS TURISTES ANGLESES

○ La importància de les infraestructures per al desenvolupament econòmic de la regió i per millorar les relacions comercials i socials amb França van aparèixer al discurs de diversos ponents.

○ Les carreteres que comuniquen amb les regions franceses de l'Ariège i els Pirineus Orientals (la RN-20 i la RN-22) i la N-116, que porta a Perpinyà, pateixen des de fa anys un déficit d'inversions en infraestructures físiques, mentre que la xarxa viària que comunica amb Espanya sí que comunica

○ L'hivern passat la RN-22 va estar tancada 20 dies a causa de les nevades. La ponència del president de la Cambra de Comerç, Francesc Pallàs, explicava que l'aeroport de Tolosa, que rep anualment una mitjana de 64.000 passatgers de la Gran Bretanya que vénen a esquiçar al Principat, perdrà la propera temporada el 45% del trànsit anglès, que es desplaçarà fins a l'aeroport de Girona. El cònsol de Canillo, Enric Casadevall, va explicar que tres operadors turístics anglesos ja han decidit viatjar per Girona.

El primer telecadira de Porte des Neiges, a punt al setembre

E. J.
PRADA DE CONFLENT

«L'estació de Porte des Neiges és l'única oportunitat de futur per a la vall de Carol», va sentenciar ahir l'arquitecte i promotor de l'estació de Porte, Salvador Fernández. El ponent va subratllar que «no es tracta de massassar les muntanyes», sinó que els habitants hi visquin de manera digna i moderna. Fernández va avançar que el telecadira que construirà el Pas de la Casa amb Porta estarà a punt el mes que ve. La inversió destinada als equipaments és de 16 milions d'euros.

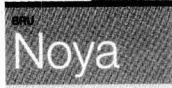
El promotor va explicar que l'any 1975 el municipi de Porta es va com-

prometre amb la societat Porte des Neiges a cedir 52 hectàrees urbanitzables i 1.000 hectàrees per a domini esquiable. No obstant això, el projecte no es va signar fins a l'any 2003. El projecte d'urbanització de 200 milions d'euros, començarà el maig de l'any que ve.

D'altra banda, el cònsol major d'Encamp, Miquel Allis, va admetre ahir en el seu torn de paraula que com a soci de Siedte (societat majoritària a la nova estació d'esquí però absent al projecte d'urbanització) s'oposa al projecte perquè no està d'acord a invertir a l'estranger i a recordar que l'estació Pas de la Casa-Grau Roig funciona molt bé.

TEMPESTA

D'ESTIU

PRADA
TROBA EL
SEU GRAAL

Hi ha altres coses a banda de la gespa del Camp Nou i de la *La tortura*, de

Shakira i Alejandro Sanz. No són tan populars i requereixen esforç, sacrifici i dedicació. Una d'aquestes coses és l'elaboració d'una tesi doctoral com la que va presentar ahir en el marc de la Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada el doctor **Miquel Adroher** sobre el sant graal. És un treball seriós en un tema que a partir de la pel·lícula dels Monty Python *Los caballeros de la mesa cuadrada y sus locos seguidores* va començar a ser objecte de tota mena d'interpretacions, algunes de les quals ben estrafal·lies com, per exemple, la d'*El codi Da Vinci* o el llargmetratge *A la recerca del graal*, de **David Grau**, que és també l'autor d'altres treballs sobre la catalanitat de **Cristòfol Colom** o de **Miguel de Cervantes**.

Una part important del treball d'**Adroher** ha estat feta des d'Andorra, on ha exercit els últims anys com a professor del Liceu Comte de Foix. Precisament, **Richard Wagner** va situar, a l'inici de l'òpera *Parsifal*, el castell santuari del graal al Pirineu. I Andorra hi entra de ple, sobretot perquè ja hi ha el pic de Noè, al fons del Juclar, a la vall d'Incles, on, segons la llegenda, el patriarca va estacar l'arca. A Fontargent hi hauria les argolles utilitzades per **Carlemany** per lligar el cavall, en la versió de **Montserrat Palau** i **Gaston Combarrous**, els trofeus del general romà **Pompeu** o de l'emperador **Gaius**, tal com van escriure altres autors, com ara **Beuter**, sense oblidar la teoria d'**Armet i Ricart**, que atribueix la col·locació de l'argolla de ferro a **Lluís el Piadós**.

El graal admet també tot tipus d'interpretacions. La de **Wagner** va servir d'argument a **Pep Coll** per a la novel·la *Per les valls on es pon el sol* i l'acció de tres capítols se situa a la Seu d'Urgell. Andorra la Vella i Sant Julià de Lòria, és un llibre que llegirà aviat **Adroher**, que a l'octubre s'incorpora a la seva nova plaça a la Universitat de Perpinyà. Allà, amb vistes al Canigó, espera trobar el seu graal. I no en forma de relíquia sinó amb la publicació de la tesi. ■

Editorials

Els amics del nord

A Prada de Conflent, a la Universitat Catalana d'Estiu s'ha celebrat la Diada Andorrana, una tradició arrelada. Hem parlat molt d'aquesta manifestació i, per tant, ens remetem al que es pot comprovar a la nostra hemeroteca. Avui toca, per tant, mostrar els nostres pensaments en veu alta, per si a algú li interessin i sense cap desig de voler donar lliçons de cap tipus, que en aquest tema som dels que creuen que tots hem d'aprendre i hem d'estudiar moltes coses. Una altra vegada, la temàtica de la jornada ha estat un encert. Els nostres veïns del nord són molt coneguts de tots nosaltres, però encara no hem aconseguit que siguin uns amics autèntics. No es tracta de mantenir bones relacions –que és un fet– ni, ni de bon tros, de voler ser els uns més que els altres, perquè no pot ser. Tenim arrels comunes i una història molt homogènia a cavall de les muntanyes. Però ens falta l'apropament real, que no es pot fer en manifestacions d'una jornada, tot i que són uns passos positius per a un resultat definitiu. El nostre i el seu futur passa per consolidar la idea del Pirineu com a territori de tothom i en què tothom també pugui reflectir la seva personalitat i influència. Per això hauríem d'aplicar la teoria dels vasos comunicants sense fer trampes.

Els nostres veïns del nord són molt coneguts de tots nosaltres, però encara no arribem a ser amics del tot

● **Evolució dels visitants.**
Jordana constata una recuperació del turisme francès.

El Periòdic, 22/08/2005

L'EVOLUCIÓ DELS VISITANTS

Jordana constata un augment del turisme francès

○ Assenyalava que les estadístiques mostren una equiparació amb els turistes espanyols

○ Remarca la influència de les campanyes de promoció

EL PERIÒDIC
E. ESCALERES ESPORDANY

La directora del Sindicat d'Iniciativa, Roser Jordana, constata que darrerament s'ha registrat una recuperació del turisme francès. «Els últims anys el nombre [de turistes francesos] ha augmentat considerablement», va assenyalar Jordana a la Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent.

La responsable del Sindicat d'Iniciativa va remarcar que les estadístiques d'aquest ens mostren que hi ha cada vegada més equilibri entre la xifra de visitants francesos i la de visitants espanyols.

Jordana va considerar clau per a aquesta recuperació el treball que duu a terme l'Oficina de Turisme d'Andorra a París i les campanyes de promoció que ha endegat el Ministeri de Turisme els darrers anys. En la ponència també va encoratjar l'Aliança Andorranofrancesa, els serveis culturals de l'Ambaixada, el Ministeri de Cultura i els departaments culturals dels comuns, a més de l'ensenyament francès, a fer tot el que puguin per fer agradable l'estada dels francesos.

Al llarg de l'exposició que va presentar a Prada de Conflent, la directora del Sindicat d'Iniciativa va recordar l'inici d'aquest organisme i va assenyalar que en aquella època

►► Un moment de la Diada Andorrana, a Prada.

EDUARD COMELLAS

el turisme era majoritàriament francès. De fet, va recordar que els fulletons que es van editar llavors, l'any 1927, estaven redactats en francès i català, cosa que demostra el pes que tenia el turisme gal.

Una altra ponència que també va parlar del turisme va ser la d'Enric Riba, director de l'Oficina de Turisme d'Andorra a París. Riba va exposar les tendències actuals del turisme, davant de les quals es troben les

oficines nacionals estrangeres de turisme (ONET). I va remarcar que han augmentat les destinacions turístiques davant de les quals les ONET han d'organitzar-se i que el sector privat cada vegada compta més. ■

FRANÇA

Editorials

La dolça França

Arrel de les nostres relacions amb França ha estat comentada moltes vegades. Però no és aquest el tema principal estudiat a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada, amb motiu de la Diada Andorrana. Allà es van posar damunt de la taula les relacions actuals amb els nostres veïns del nord. I, segons les ponències - importants les unes i anecdòtiques les altres - ha quedat clar que les infraestructures lesionen els interessos econòmics de França i Andorra, a la vegada que afavoreixen un desenvolupir que deteriora aquesta important zona del Pirineu. Possiblement fruit d'aquesta conjuntura, les importacions franceses es distancien molt de les espanyoles - a la balança comercial espanyola el fenomen és el mateix - i és probable que això comporti la nul·la presència dels vins del nord en la banca del nostre país. El turisme és un punt que ens apropa encara que - es va comprovar a la mateixa jornada - les possibles competències refreden el que hauria de ser una política comuna. Aquests tres grans blocs requeriran estudis i sessions de treball. La diplomàcia - la nostra - hauria d'anar ara més enllà dels acords que es puguin prendre un dia calorós d'estiu. L'ambaixador de França segur que hi coopera.

[La Diada Andorrana de Prada demostra que el desenvolupir amb França perjudica totes les parts]

ENTREVISTA

«Estem a la total disposició dels programadors»

Jérôme Viñolas

GRÀFIC • JORDI GALIÀ TORNÀ, RESPONSABLE DE CATALUNYA DE L'AMBAIXADA DE FRANÇA I CITA DELS DIBUIXES DEL L'AMBAIXADOR JEROME VIÑOLAS

COL·LORER • MARIANNE FAZ D'AVES A FRANÇA I VA ARRIBAR A ANDORRA QUAN EN TENIA 10 ANYS • EN TREURE CATALUNYA D'AVES

FRANÇA I DEL MARE FRANCÈS • FORMACIÓ • ADMINISTRACIÓ TÈCNIC DE 50

•• L'ingeniari cultural Jérôme Viñolas.

ROBERT PORTA I JORDI GALIÀ TORNÀ
«Ara s'entra a treballar. Està preparant la tercera programació cultural de l'Ambaixada de França a la balança de les antenes. És un bonic d'època clara, que toca el món i el nostre país».

«Què prepara?»
«Ara s'entra a treballar. Està preparant la tercera programació cultural de l'Ambaixada de França a la balança de les antenes. És un bonic d'època clara, que toca el món i el nostre país».

«On ha estat?»
«Abeil i anar al festival de Saint-Céré, dedicat a l'òpera de petit format, amb expectatives per a saber més sobre aquest espai».

«El que més ha funcionat, per mi, ha estat el de Joan Marc Padonou, un exponent més clau de qui volem mostrar. És una combinació de jazz i música de diversos països, un cas amb cantants del Brasil, Algèria i Macedònia, i un baterista, un baixista i un músic que toca la bota. És el matrimoni entre estils musicals, entre cultures i procedències, i amb un nivell artístic molt bo. Padonou ha experimentat molt i ha trobat el jazz a partir de la música de diversos països. També va presentar Sanyer, un cantant molt peculiar amb unes lletres inusuals».

«Per al públic més convencional, qual ha b?»
«Sempre em fa la sensació que podem programar moltes músiques, però no hi ha res que no sigui portat local. Moltes, tot i que també hi ha la temporalitat que ve i que farà algun, el més difícil és trobar l'equilibri entre el clàssic i l'experimental».

«L'ambaixador Galliére de la ciutat de Calviat, Dorothea, com?»
«Ella és una artista molt activa i que fins ara no ens ha funcionat gaire bé. Vam mostrar un disc i estàvem en cinc dies i només vam atreure 200

només vam programar els últims, una cosa que no tornarem a fer. Jo assumo que si un dia no ve ningú és que la proposta no interessa, no perquè sigui dolenta. Fins ara no funciona un dia».

«El futur»
«Els sup que no hi hagi res precedent de França als programes lírics i culturals».

«El futur»
«Els sup que no hi hagi res precedent de França als programes lírics i culturals».

«Culpa d'un excés d'oferta?»
«Perquè hi ha un excés d'oferta. Tots ens volen repartir un munt de punts, un sector de públic molt concret i parlar d'entre 35 i 40 anys, que viu al centre i que treballen com a administratius. Interès que no podem sentir cada dia de la setmana. Hi ha una activitat artística i a vegades no està coordinada. Som molts programadors. Govern, comunitats, privats, galeries... i diferents models».

«Per això no tenen tempsades no toquen al tema de les exposicions?»
«Si hem tirat endavant Artibus, que forma part d'una política bilateral. Abans hi havia molt contacte amb Perpinyà, abans del 1993 hi havia d'aparar per fer moltes coses administratives i ocioses. Després de la Constitució amb va canviar: la carrera es va fer més difícil i més complicada, estan treballant diferent, però França té un contracte amb Perpinyà i és impossible perdre alguna cosa si que es pota programar. El festival d'Avinyó pot ser una cosa molt important per als programadors, tal com ho és el Festival de Barrois al costat català. I entenc que també s'hauria de portar alguna cosa de Perpinyà».

«A la Diada Andorrana a Prada es va analitzar la posició de França i Andorra?»
«Els dos països són molt importants per als programadors, tal com ho és el Festival de Barrois al costat català. I entenc que també s'hauria de portar alguna cosa de Perpinyà».

«Segun de molt a prop la línia i tira de fora dels últims 10 anys. Tu m'ens un sol lletra de fotos portat a Andorra i un festival de fotografia a 190 quilòmetres. És que ho està asexualat i és que no hi hauria pensat abans. Aprofundint el bon contacte amb l'Ambaixament, el Festival d'Art és un bon marc ideal per conservar els festivals d'Andorra. Per als festivals, és un gran suport moral i amb quinèstics de sa per entrar-hi a quinèstics de sa per sortir».

«Què altres perspectives?»
«Una cosa que volem mirar molt de prop són les propostes dels altres programadors. Hem mirat tots els programes de les festes majors i no hem tret cap element del d'origen francès. Ens posem a la total disposició dels programadors per donar-los informació sobre música, espectacles de carrer, però que França té un gran productor, tior, tior, tior (tot tipus d'arts). Encara sup que no hi hagi res francès amb Perpinyà és impossible perdre alguna cosa si que es pota programar. El festival d'Avinyó pot ser una cosa molt important per als programadors, tal com ho és el Festival de Barrois al costat català. I entenc que també s'hauria de portar alguna cosa de Perpinyà».

«A la Diada Andorrana a Prada es va analitzar la posició de França i Andorra?»
«Els dos països són molt importants per als programadors, tal com ho és el Festival de Barrois al costat català. I entenc que també s'hauria de portar alguna cosa de Perpinyà».

«En el marc d'aquesta política també hi ha de portar la mostra al·la, el Festival Off de Vau pour l'innocence. Per què no s'ha decidit?»

El Periòdic, 25/08/2005

La Societat Andorrana de Ciències acorda les activitats per al 2005

Redacció. Andorra

La Societat Andorrana de Ciències (SAC), en una reunió ordinària durant el mes de gener, va acordar els temes de les activitats que la societat durà a terme durant el 2005. Pel que fa al cicle de conferències, que tindran lloc el proper 17 de febrer, el tema triat ha estat "100 anys de la teoria de la relativitat". La conferència que obrirà el cicle anirà a càrrec del doctor Bernat Sorja, qui parlarà sobre les cèl·lules mares i la medicina regenerativa.

El tercer dissabte d'agost tindrà lloc la XVIII Diada Andorrana a Prada de Conflent amb el tema "Andorra i els seus veïns del nord", mentre que per les 2es Jornades Culturals Pirinenques, proposades per a l'octubre a Esterrí d'Àneu, el tema previst, encara per confirmar, giraria al voltant de "El Pirineu en Xarxa".

D'altra banda, les col·laboracions de l'entitat andorrana amb altres societats, que es van signar l'any passat, continuen efectives, així com el conveni signat l'abril amb l'Institut d'Estudis Catalans per tal d'intercanviar publicacions, i la signatura de col·laboració, signada l'octubre, per al projecte Tren Turístic del Pirineu juntament amb altres entitats del Ripollès, l'Arieja, Cerdanya i Barcelona, per tal de contribuir a la cohesió i desenvolupament del Pirineu.

Uns dels temes encara sense enllestir i que va formar part de l'assemblea, va ser la concreció de la pàgina web de l'entitat, que es va intentar llençar el 1999, per tal que sigui un mitjà de contacte directe dels socis amb l'entitat. Tot i així, la SAC participa a la pàgina de la Xarxa de voluntariat. Finalment, les publicacions de la societat no seran totes factibles per manca de patrocinadors, però sí està assegurada la publicació de la Diada Andorrana de la UCE, el tercer volum dels Papers de Recerca Històrica i les Desenes Jornades, gràcies a la col·laboració de les entitats bancàries del país.

LIBRE

La SAC presenta una "radiografia completa" del Principat a través d'un recull de ponències

Redacció. Andorra la Vella

La Societat Andorrana de Ciències (SAC) va presentar ahir el llibre de les ponències de la Diada Andorrana del 2004 sota el títol "Els límits òptims del creixement andorrà". En total, un recull de més de 20 ponències que, tal com va explicar la presidenta de la SAC, Àngels Mach, va definir aquesta nova publicació com "una radiografia completa de la situació del país" i analitzar la situació, des de diferents punts de vista: a nivell polític, d'infraestructures, medi ambient, entre altres, entorn un país com Andorra, "que ha crescut molt en pocs anys", afegeix Mach. El ministre d'Afers Exteriors, Cultura i Cooperació, Juli Minoves, va pre-

sidir aquest acte celebrat a la seu social d'Andban, entitat bancària que col·labora en aquest projecte editorial que compta amb una tirada de 1.500 exemplars que es repartiran per les diferents institucions públiques i es podran adquirir a les llibreries.

Presentació del llibre del SAC, amb el ministre Minoves.

20 AGOST: DIADA ANDORRANA L'acte d'ahir també va servir per presentar al programa per la 18ena edició de la Universitat Catalana de Prada de Conflent que tindrà lloc el proper 20 d'agost en el marc de la Diada Andorrana. Mach va explicar que la temàtica d'enguany serà "Andorra i els seus veïns del Nord" ja que, segons Mach, "sembla que, des de diferents aspectes, la relació

amb França s'està retredant". Les ponències giraran des de punts de vista històrics, institucionals, es comptarà amb la presència dels Consòls de les parròquies més properes a França, i

entre altres coses, no faltaran ponents andorranos i de la Catalunya nord que donaran la seva participació a partir de la seva pròpia experiència.

ANDORRA

La participació d'Andorra a l'UCE girarà entorn de les relacions amb França

La Universitat Catalana d'Estiu, que es va inaugurar ahir a Prada de Conflent, acollirà la jornada dedicada al Principat el proper dissabte vint d'agost, pàg. 6

Bondia, 17/08/2005

6 BONDIA

Andorra

DISSABTE 17 D'AGOST DE 2005

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

La participació d'Andorra en la XXXVII edició de l'UCE girarà entorn de les relacions amb França

La Societat Andorrana de Ciències fa divuit anys que participa en la Universitat Catalana d'Estiu

Redacció. Andorra la Vella

Aquest proper dissabte la Societat Andorrana de Ciències (SAC) presentarà les ponències en la seva dissetena participació en la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent (LCE), que enguany arriba a la seva XXXVII edició. La SAC, que és la única entitat que publica anualment les ponències que surt a terme, ha preparat un programa entorn de les relacions amb França des d'un punt de vista històric i institucional. Per aquest motiu, les ponències comptaran amb la presència dels Consòls de les parròquies més properes a l'Estat francès, així com amb altres personalitats del Principat de la Catalunya nord.

Per aquesta ocasió, la SAC, conjuntament amb suport del ministre d'Educació i Formació Professional, ha alorgat a ses estudiants d'Andorra un ajut del 50 per cent de la matrícula per participar en les jornades de l'UCE.

Tot i que la participació d'enguany serà no serà fins al dissabte en el marc de la

Diada Andorrana, ahir el conseller de Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya, Joan Saura, el batlle de Prada de Conflent, Joan Francesc Denis i el president de l'UCE, Joan Domènec Ros van ser els encarregats d'inaugurar oficialment aquestes jornades que conclouran el 20 d'agost.

Els cursos als quals poden optar els estudiants estan relacionats amb temes d'interès general d'actualitat. Tanmateix, cadascuna de les universitats que participen en l'UCE organitzen seminaris d'investigació. Una diada força interessant però alumnus que prenguin part de les jornades és la participació que poden obtenir per a candidatures de lliure elecció a les universitats dels països catalans adherits.

Els activitats de l'UCE no només tenen una vessant docent sinó que també s'organitzen una sèrie de propostes més lúdiques i socials com concerts, cinema en català i altres experiències. La següent edició, també tindrà lloc una trobada d'entitats on també se'n farà present la Societat Andorrana de Ciències. Pròximament, ahir la presidenta de la SAC,

Àngels Mach presentant la seva participació a l'UCE.

Àngels Mach va expressar la seva satisfacció per aquesta nova participació en l'UCE i pel fet de tenir assignada la pròxima publicació de les ponències. Una publica-

ció que sortirà a la llum gràcies al ministeri d'Afers Exteriors, Cultura i Cooperació i a Andban: seta el nom d'Andorra i els seus veïns del Nord.

La SAC disposada a millorar les relacions culturals amb França

L'UCE acollirà avui la trobada d'entitats d'Andorra

M.B. Andorra la Vella.

La Societat Andorrana de la Ciències (SAC) prendrà part avui de la trobada d'entitats de país a la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) que se celebra des del passat 16 d'agost a Prada de Conflent i que aquest proper divendres donarà per clausurada de la seva XXXVII edició.

Antoni Pol, vocal de la SAC, va fer una valoració molt positiva de la divuitena participació de l'entitat a l'UCE que enguany ha arribat a la XXXVII edició.

La relació d'Andorra amb les poblacions veïnes del nord va ser el tema que va centrar la jornada de dissabte en la qual una seixantena de persones en van formar part. Segons Pol, una de les principals conclusions que se'n poden desprendre és que les accions es poden fer efectives per

millorar les relacions del Principat amb els veïns del nord. En aquest sentit, Pol va posar com a exemple les trobades que han dut a terme amb les diverses associacions del Pirineu català i que aquest any es materialitzaran amb la segona trobada que tindrà lloc el pròxim octubre a la Vall d'Aran i que l'any passat va tenir lloc a Sant Julià de Lòria.

Pol, que va admetre que "hi havia un cert descuit en les relacions tant institucionals com culturals amb els veïns del nord", també va parlar dels diversos projectes que es duran a terme dins de la UCE. Des de la creació d'un butlletí digital amb tota la informació referent a les activitats de l'organisme fins a l'establiment d'un premi anual que reconegui l'esforç d'algunes persones per a la difusió de la cultura catalana a nivell internacional.

L'UCE vol crear un guardó per premiar el mèrit a la difusió de la cultura catalana

XVIII Diada Andorrana 20 d'agost

"Andorra i els seus veïns del nord"
Ho organitza: Societat Andorrana de Ciències

Les darreres dècades els Pirineus s'han convertit, a més d'una frontera política, en una frontera física i psicològica que ha repercutit en les relacions socials i econòmiques que des de sempre s'havien mantingut entre tots dos costats. Andorra, per la seva condició, és l'únic territori on la relació es pot establir a tres bandes. Prescindir d'un dels tres costats és un luxe que no es pot permetre per les limitacions que tots els territoris pirinencs tenen de partida: relleu muntanyós, climatologia, mobilitat o manca de recursos propis. La Unió Europea afavoreix la relació i Andorra no en pot quedar al marge.

Act d'estiu, 2005
Centre Andorra Sostenible

No us ho perdeu

... la 18a Diada andorrana a la UCE de la Societat Andorrana de Ciències

Dins del marc de la Universitat Catalana d'Estiu, el dissabte 20 d'agost a Prada de Conflent es debatarà sobre Andorra i els seus veïns del Nord.

Oberta a tothom.
Més informació: Societat Andorrana de Ciències, al tel. 85 15 40 o al c/e@sac@andorra.ad

... XXII Universitat d'Estiu d'Andorra
Del 29 d'agost al 2 de setembre, el Ministeri de Joventut, Habitatge, Ensenyament Superior i Recerca del Govern d'Andorra organitza un seguit de serrades al voltant del tema: Grandees i misèries del segle XX.
Més informació: tel. 74 33 00 www.govern.ad/educacio/ universitat_estiu.univ.estiu.gov@andorra.ad

Jornades científiques i professionals

XVIII Diada Andorrana
dia 20 d'agost

Andorra i els seus veïns del nord

ho organitza:
Societat Andorrana de Ciències
ho patrocinem: Missió d'Altres
Extensió, Cultura i Cooperació i
Andanc: (Grup Agrícola Reig)

Les darreres dècades els Pirineus s'han convertit, a més d'una frontera política, en una frontera física i psicològica que ha repercutit en les relacions socials i econòmiques que des de sempre s'han mantingut entre tots dos costats. Andorra, per la seva condició, és l'únic territori on la relació es pot establir a tres bandes. Prescindir d'un dels tres costats és un luxe que no es pot permetre per les limitacions que tots els territoris pirinencs tenen de paritats: relleu muntanyós, climatologia, mobilitat o manca de recursos propis. La Unió Europea afavoreix la relació i Andorra no en pot quedar al marge.

matí de 24 de 10 a la 1 del migdia

Presentació

Quin és l'esdevenidor

per a les ONET (Oficines Nacionals Estrangeres de Turisme)

per Enric Riba i Valls, director de l'Oficina de Turisme d'Andorra a París

Presència de l'ensenyament francès a Andorra

per Francesc Garcia, ensenyant i principal jubilat del Lyceé Comte de Foix

Opcions d'avenir comercial de l'Andorra

per Alan Ripoll, assessor en comerç comunitari UE i membre associat al Comitè Regional CCE de Migdia Pirineus

El rugbi com a element de relació d'Andorra

per Salvador Brasi i Camaderós, empresari, president de la penya USAP "Els Andorans" i expressió del CCC

L'alliance à la croisée des cultures ou le français langue étrangère

per Jacques Carcy, enginyer i president de l'Aliança Andorano-Francesa

Les visites de les escoles a Andanc: una manera pràctica d'estar a prop de la societat andorrana i d'obrir-nos a l'exterior

per Lydia Magallon i Font, ensenyant, antiga consell major i directora del departament de Comunicació d'Andanc

Salutació del president de la UCE

Salutació del president de la UCE

XXXVII universitat catalana d'estiu 69

Jornades científiques i professionals

Les relacions entre Catalunya Nord i Andorra: ensenyament, política, geografia i economia

per Joan Beac, geògraf, professor i director de l'Institut Franco-Català Transfronter

Le lion de la commune de Mérens-les-Vals (Ariège) avec les communes de Canillo et d'Encamp par le pastoralisme (Soulane d'Andorre)

per Jean Pierre Sicre, batlle de Mérens-les-Vals

La parròquia de la Massana i el sud de França

per Josap M. Camp i Arany, agent immobiliari i cònsol major de la Massana

30 anys de relacions econòmiques franco-andorranes

per Enric Casaball i Masrià, director bancari, antic ministre d'Economia i cònsol major de Canillo

Proposition pour une politique d'échange culturelle et touristique, per Joan Francesc Diems, batlle de Prada (Conflent)

per Joan Francesc Diems, batlle de Prada (Conflent)

Debat

tarda de les 3 a 24 de 7)

Les relacions comercials d'Andorra amb França

per Francesc Pallàs i Wladomat, comerciant i president de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra

Tempatives de connexions audiovisuals nord-sud

per Estève Valls, locutor de Radio Bleu Roussillon

La Stòria del Sant Grasas versió catalana de la Queste del Saint Graal

per Miquel Adolar, doctor en literatura medieval

Obrers especialitzats: migracions transpirinènques als segles XVII al XIX

per Olivier Codras i Viallette, doctor en història

Els turistes francesos: visió des del Sindicat d'Iniciativa

per Roser Jordana i Mallol, directora del Sindicat d'Iniciativa-Oficina de Turisme d'Andorra la Vella

Quins camins han anat seguit les lletres andorranes?

per Miquel Valls, IFCT (Universitat de Perpinyà)

El complex dels confins, el nord als mitjans de comunicació

per Univers Bertrana, il·lencial en ciència política i direcció pública i editor dels serveis informàtics de RTVA

La nova estació d'esquí Porte des Neiges

per Salvador Ferrnandes, arquitecte i

promotor del projecte Porte des Neiges

Les relacions històriques d'Andorra amb França

per Alicia Marçal, matre de conferència jubilatada d'història moderna a la Universitat de Perpinyà

La parròquia d'Ordino i la vall d'Auzat

per Enric Dòbia i Font, empresari i consell major d'Ordino

10 anys de l'Ambaixada d'Andorra a França

per Imma Tuj i Tass, ambaixadora d'Andorra a França

La parròquia d'Encamp i la seva relació amb els veïns francesos

per Miquel Alís i Font, mestre jubilat i cònsol major d'Encamp

Debat

Cloenda

Jornades científiques i professionals

Jornades científiques i professionals

Les relacions històriques d'Andorra amb França

per Alicia Marçal, matre de conferència jubilatada d'història moderna a la Universitat de Perpinyà

La parròquia d'Ordino i la vall d'Auzat

per Enric Dòbia i Font, empresari i consell major d'Ordino

10 anys de l'Ambaixada d'Andorra a França

per Imma Tuj i Tass, ambaixadora d'Andorra a França

La parròquia d'Encamp i la seva relació amb els veïns francesos

per Miquel Alís i Font, mestre jubilat i cònsol major d'Encamp

Debat

Cloenda

XXXVII universitat catalana d'estiu 71

Diari de Prada

Diari de la Universitat
Catalana d'Estiu,
Prada (Cortès)

Dissabte, 20 d'agost del 2005

2 / Actualitat

Breus

Diada Andorrana

Avui tindrà lloc la XVIII edició de la jornada andorrana de la UCE. Enguany s'analitzaran les relacions d'aquest petit estat amb els seus veïns del nord. També s'aprofitarà per a presentar el llibre *Els Llindars òptims del creixement andorrà*, que recull les ponències de l'anterior edició. L'ha publicat la Societat Andorrana de Ciències.

Activitats d'agost

A les 9. CURSOS: Malalties transmissibles / Arquitectura rural de les Illes / El vot electrònic / El finançament autonòmic / Els peatges de les empreses de comunicació / Ètnies i política en la història africana / La Mallorca catalana / La funció simbòlica en el context del bilingüisme / El rastre valencià del comte Arnau. **FORMACIÓ CULT:** Coneixement de la Catalunya del Nord / Iniciació a la llengua. **TALLERS:** L'actitud davant la càmera. **JOORNANES** de cooperativisme.

A 2/4 de 10. JOORNANES: L'autofinançament cooperatiu / XVIII Diada Andorrana / XX Jornada d'Agricultura a Prada / III Trofeu de Petanca dels PPCC.

A les 10. Factors determinants de les infeccions emergents / Necessitat de protecció del païstage rural / Els conflictes ètnics en l'Àfrica actual / Cristians i musulmans a la València del segle XIII / Autoestima i identitat nacional / Vigència de l'obra de Fabra / La incidència de l'art català a la creativitat plàstica del s.XX. **FORMACIÓ CULT:** Història de Catalunya / Curs de llengua catalana. **TALLERS:** Ràdio.

A 2/4 d'11. CURSOS: Què resulta invisible als mitjans? / Exposats complementaris.

A les 11. CURSOS: La SIDA i altres infeccions de transmissió sexual / Societat del coneixement / El finançament autonòmic i el PV / Etnosistema i nació a l'Àfrica / Frederic Mistral.

A les 12. ACTES: En la mort de Jesús Moncada.

A les 3 de la tarda. TALLERS. FÒRUM OBERT: Presentació de Plataforma per la llengua. **JOORNANES:** XVIII Diada Andorrana / XX Jornada d'Agricultura.

A les 4. FÒRUM OBERT: Presentació de l'Escola d'Esriptura de l'Ateneu Barcelonès.

A les 5. ACTES: Incendis.

A les 9. Quimi Portet

A les 11. CINEMA: La ràbia

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

Encara sommo en català (Memòria de la meua participació en la Universitat Catalana d'Estiu 2005)

Per Ferran Segura
Estudiant de català de la Universitat
Catalana de Praga República
Checa, 4 de novembre del 2005

Ving amb mi a la Plaça Universitat de Barcelona tota la vida amb la meua memòria personal, una memòria a la gran escala, no com una memòria de la gent que s'aparta dels altres i amb això que jo participo en una competició i que jo participo en una competició i que jo participo en una competició...

Un cop, en un dels moments de la meua vida, vaig decidir tota la meua vida de l'activitat i, al mateix temps, vaig decidir intentar escriure-hi. Vaig decidir fer classe de català al meu i al taller de muntatge i a la meua vida. Vaig decidir fer classe de català al meu i al taller de muntatge i a la meua vida...

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

La meua participació en la Universitat Catalana d'Estiu 2005

Maria Belles
Universitat Catalana de Praga
Praga República
Checa, 4 de novembre del 2005

Després de la meua participació en la Universitat Catalana d'Estiu 2005, he tingut una gran oportunitat de conèixer moltes persones i de compartir moltes experiències...

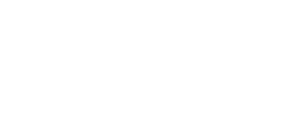
En tota vida he tingut una gran oportunitat de conèixer moltes persones i de compartir moltes experiències. He tingut una gran oportunitat de conèixer moltes persones i de compartir moltes experiències...

Un cop de Praga

Una hora de Praga

Una hora de Praga

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

L'oportunitat de conèixer-nos

En aquest article, parlarem de la meua experiència de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu. És una oportunitat única de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu...

Una oportunitat única de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu. És una oportunitat única de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu...

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

L'encant de Prada

Quan vaig conèixer Prada, vaig descobrir un món nou i fascinant. És una ciutat amb una història rica i una cultura única. És una ciutat amb una història rica i una cultura única...

El valor de l'amistat

La meua experiència a la Universitat Catalana d'Estiu m'ha ensenyat que l'amistat és una de les coses més valuoses que tenim. És una oportunitat única de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu...

Una oportunitat única de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu. És una oportunitat única de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu...

Una oportunitat única de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu. És una oportunitat única de conèixer-nos a través de la Universitat Catalana d'Estiu...

"D'una manera general s'han reduït les relacions entre Catalunya Nord i Andorra. (...) Amb la no-comunicació s'atenuen o desapareixen les xarxes de relacions, les connivències, les solidaritats a certs moments necessàries i les possibilitats d'accions comunes. (...) A Perpinyà arriba el TGV. (...) Andorra hauria de pressionar l'Estat francès i d'entendre's amb el Consell General del Pirineu Oriental i amb la regió Llenguadoc-Rosselló per obtenir la millora de l'eix pirinenc que la relaciona amb el gran eix transcontinental mediterrani".

Joan Becat

"Nous pensons très sincèrement que nous devons amplifier nos liens (...)"

Jean-Pierre Sicre

"(...) l'Estat francès en general, i el territoris més pròxims d'Occitània i la Catalunya del Nord en particular, son realitats poc visibles, tret d'algunes excepcions, en uns mitjans de comunicació, escrits o audiovisuals, més aviat girats d'esquena al nord".

Univers Bertrana

"Segurament d'aquest allunyament, tant social com comercial entre Andorra i França, tots en som parcialment responsables; els andorrans els primers, però molt sovint el sentiment de molts de nosaltres es concreta en aquella expressió de la canço de Michel Sardou «La France m'a laissé tomber".

Enric Casadevall

"A travers ces réseaux relationnels, densifiés, année près année, on imagine l'importance des échanges dont il faut bien dire qu'ils étaient majoritairement personnels et culturels".

Joan-Francesc Denis

"(...) la carretera que ens uneix amb els dos departaments veïns ha quedat obsoleta".

Miquel Alís

"Els francesos tornen a Andorra. Des d'aquests últims anys el nombre ha augmentat considerablement. (...) obligació moral de vetllar perquè els nostres veïns del nord es tornin a trobar a casa seva".

Roser Jordana

"Per avançar en una economia globalitzada, considerem que cal l'esforç decidit de tots, administracions i empresaris, d'ambdós costats de la frontera, per treballar amb la complicitat i l'esforç necessaris per recuperar i enfortir unes relacions econòmiques i comercials que històricament han estat molt més fortes".

Francesc Pallàs

"(...) cal estrènyer la relació amb l'entorn immediat: l'Ariège i els Pirineus Orientals. (...) Per estrènyer aquesta relació, una de les prioritats del nou govern és la millora dels accessos amb França: les carreteres i el vell somni de fer arribar el tren fins a Andorra. La cooperació econòmica és certament una altra de les claus d'aquest apropament, i el projecte de macroestació d'esquí Porte des Neiges, que unirà Porta amb el Pas de la Casa, em sembla personalment una experiència interessant i potser, una solució pragmàtica al conflicte fronterer secular de les Abelles, solució que passa per una gestió comuna dels recursos d'una banda i de l'altra de la frontera. Un altre projecte que de moment sembla faraònic, però que potser d'aquí a uns anys es podrà realitzar, és el giny telefèric que podria unir Videssos amb Arcalis, que ampliaria el domini esquiable i l'oferta turística transfronterera".

Imma Tor

andbanc
Fundat el 1930